

Seksikaupan kohteen hyväksikäyttö

Seksinostokiellon toimivuuden arviointi

*oikeusministeriö
justitieministeriet*

Seksikaupan kohteen hyväksikäyttö

Seksinostokiellon toimivuuden arviointi

Johanna Niemi & Jussi Aaltonen

Edita Prima Oy, Helsinki 2013

4.9.2013

Julkaisun nimi Seksikaupan kohteen hyväksikäyttö:
Seksinostokiellon toimivuuden arviointi

Tekijä Johanna Niemi & Jussi Aaltonen

**Oikeusministeriön
julkaisu** 39/2013
Selvityksiä ja ohjeita

OSKARI numero OM 3/014/2013

ISSN-L 1798-7059

ISSN (nid.) 1798-7059

ISBN (nid.) 978-952-259-311-5

ISSN (PDF)

1798-7067

ISBN (PDF)

978-952-259-312-2

URN URN:ISBN:978-952-259-312-2

Pysyvä osoite <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-312-2>

**Asia- ja avain-
sanat** seksuaalirikokset, rikoslaki

Tiivistelmä

Selvityksessä tarkastellaan Seksikaupan kohteen hyväksikäyttö -rikoksen (RL 20:8) toimivuutta. Vuonna 2006 säädetty lainkohta kieltää seksin ostamisen ihmiskaupan ja parituksen kohteelta. Sitä täydentää järjestyslain 7 §, joka kieltää seksin ostamisen sekä tarjoamisen ja myymisen yleisellä paikalla.

Selvityksessä tarkastellaan tilannetta myös Iso-Britanniassa ja Ruotsissa. Ruotsissa seksin ostaminen on kielletty kokonaan vuodesta 1999 alkaen. Vuonna 2010 valmistuneen selvityksen ja ihmiskaupparaporttien avulla tilanteesta on saatavissa tietoja. Iso-Britannian lainsäädäntö muistuttaa läheisesti Suomen lainsäädäntöä vuoden 2009 uudistuksen jälkeen. Koska lain toimivuudesta ei ole tehty arviota, kuvaa täydennettiin haastatteluilla.

Suomen osalta selvitystä varten kartoitettiin tilasto- ja rekisteritietoja, haastatettiin 24 asiantuntijaa sekä kerättiin tuomioistuinasiakirjoja. Tilastotietojen mukaan poliisin tietoon on tullut vuosina 2006–2013 yhteensä 379 seksikaupan kohteen hyväksikäyttöä. Tuomioistuimissa oli käsitelty 49 henkilöä koskeva syyte. Käräjäoikeudet ovat tuominneet 42 henkilöä seksikaupan kohteen hyväksikäytöstä tai sen yrityksestä. Rangaistustasoksi on vakiintunut 20 päiväsakkoa.

Järjestyslain mukaisia sakkoja seksin myymisestä ja ostamisesta on vuosina 2003–2011 annettu 106. Pääosa on koskenut seksin myyjää.

Seksikaupan kohteen hyväksikäytön tutkiminen ja toteennäyttäminen osoittautuivat haasteellisiksi.

Selvitys päättyy suosituksiin.

4.9.2013

Publikationens titel	Utnyttjande av en person som är föremål för sexhandel: Utredning av hur väl förbudet mot sexköp fungerar		
Författare	Johanna Niemi & Jussi Aaltonen		
Justitieministeriets publikation	39/2013 Utredningar och anvisningar		
OSKARI nummer	OM 3/014/2013		
ISSN-L	1798-7059		
ISSN (häft.)	1798-7059	ISSN (PDF)	1798-7067
ISBN (häft.)	978-952-259-311-5	ISBN (PDF)	978-952-259-312-2
URN	URN:ISBN:978-952-259-312-2		
Permanent adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-312-2		
Ämnes- och nyckelord	sexualbrott, strafflag		
Referat	<p>I utredningen utvärderas hur väl straffbestämmelsen som gäller utnyttjande av en person som är föremål för sexhandel (20 kap. § 8 i strafflagen) fungerar. Enligt bestämmelsen som trädde i kraft år 2006 är det straffbart att köpa sex av offer för människohandel eller koppleri. Bestämmelsen kompletteras av 7 § i ordningslagen enligt vilken det är förbjudet att på allmän plats köpa och mot betalning erbjuda sexuella tjänster.</p> <p>I utredningen behandlas även situationen i Storbritannien och i Sverige. I Sverige trädde ett totalförbud mot sexköp i kraft år 1999. Uppgifter om hur denna lagstiftning fungerar finns i en omfattande utredning som blev klar år 2010 och i olika rapporter om människohandel. År 2009 reformerades Storbritanniens lagstiftning så att den nu i stort sett motsvarar Finlands lagstiftning. Eftersom det inte har gjorts någon utvärdering av hur väl lagen fungerar, har lägesbedömningen kompletterats genom intervjuer.</p> <p>För att bedöma läget i Finland har man granskat statistik- och registeruppgifter, intervjuat 24 sakkunniga samt samlat in domstolsdokument. Enligt statistiken har polisen under åren 2006–2013 fått kännedom om 379 fall, där det har varit fråga om utnyttjande av en person som är föremål för sexhandel. Domstolarna har behandlat åtal mot 49 personer. Tingsrätterna har dömt 42 personer till straff för utnyttjande av en person som är föremål för sexhandel eller försök till detta. Strafnivån för brottet har enligt vedertagen praxis varit 20 dagsböter.</p> <p>Böter enligt ordningslagen för köp eller försäljning av sexuella tjänster har dömts ut i 106 fall under åren 2003–2011. Största delen av dessa fall har gällt försäljning av sexuella tjänster.</p> <p>Det har visat sig vara problematiskt att utreda och bevisa fall som gäller utnyttjande av en person som är föremål för sexhandel.</p> <p>I slutet av utredningen finns rekommendationer.</p>		

SISÄLLYS

1	Johdanto	9
1.1	Toimeksianto	9
1.2	Arvioitava lainsäädäntö	10
1.3	Käytetty terminologia	11
1.4	Selvityksen toteuttaminen	12
2	Seksin ostokiellon juridinen konteksti	14
2.1	Prostituution sääntelyn päälinjat	14
2.2	Ihmiskaupan sääntely	15
2.3	Seksin oston kiellon säätäminen	17
2.4	Paritus ja ihmiskauppa Suomen lainsäädännössä	18
3	Seksin ostokielto Ruotsissa	21
3.1	Johdanto	21
3.2	Lainsäädäntö	23
3.3	Soveltamiskäytännöstä	25
3.4	Poliisin tietoon tullut rikollisuus	28
3.5	Seksin oston tutkiminen	31
3.6	Rangaistuskäytäntö	32
3.7	Seksuaalisen hyväksikäytön vastaiset ohjelmat	33
3.8	Seksinostokiellon vaikutuksista	35
3.9	Ihmiskauppa- ja paritusrikollisuudesta	39
4	Osittainen seksin oston kielto Britanniassa	42
4.1	Taustaa	42
4.2	Voimassa oleva lainsäädäntö	43
4.3	Lakien soveltaminen	49
4.4	Prostituutiotilanteesta	53
4.5	Prostituoidut rikosten uhreina	56
4.6	Lain vaikutuksia: Kampanjointi ja yleinen tietoisuus	58
5	Prostituutio Suomessa	59
5.1	Prostituution muodot Suomessa	59

5.2	Kuka ostaa? _____	64
5.3	Prostituution määrän arviointi _____	67
6	Viranomaisten tietoon tullut rikollisuus _____	69
6.1	Seksikaupan kohteen hyväksikäyttö _____	69
6.2	Järjestyslain vastainen seksin osto _____	70
6.3	Poliisin tietoon tulleet paritus ja ihmiskauppa _____	73
6.4	Prostituutioon liittyvien rikosten tutkinnasta _____	76
6.5	Paritus ja ihmiskauppa tuomioistuimissa _____	78
6.6	Seksikaupan näkyvyys ja näkymättömyys _____	85
7	Seksikaupan kohteen hyväksikäyttö: soveltaminen _____	87
7.1	Syyttäjän käsittelemät seksinostotapaukset _____	87
7.2	Tuomioistuimien käsittelemät seksinostorikokset _____	88
7.3	Tuomioistuinkäsittelyt _____	90
7.4	Havaintoja syyttäjien ja tuomioistuimien käytännöstä _____	91
8	Soveltamiseen liittyviä kysymyksiä _____	99
8.1	Seksikaupan kohteen hyväksikäyttö ja muut seksuaalirikokset _____	99
8.2	Seksin ostaminen alaikäiseltä _____	100
8.3	Rangaistusasteikko ja rangaistuskäytäntö _____	101
8.4	Olosuhdetahallisuus _____	102
8.5	Rikoksen yritys _____	107
8.6	Prosessuaalinen asema _____	109
8.7	Paritusrikoksen ja seksikaupan kohteen hyväksikäytön tutkinnan yhteydestä _____	110
8.8	Pakkokeinot _____	111
9	Yhteenveto ja johtopäätökset _____	112
9.1	Lain tavoitteista _____	112
9.2	Yhteenveto selvityksen tuloksista _____	112
9.3	Johtopäätökset _____	116
	LIITE 1: AINEISTO _____	121
	KIRJALLISUUTTA _____	123

1 Johdanto

1.1 Toimeksianto

Rikoslain säännös, jonka mukaan ihmiskaupan ja parituksen kohteen seksuaalinen hyväksikäyttö (jäljempänä seksikaupan kohteen hyväksikäyttö tai seksinostokielto) on rangaistavaa, on ollut voimassa yli kuusi vuotta, 1.10.2006 alkaen. Sääntelyä koskeva keskustelua on käyty ajoittain, ja säännös on jakanut mielipiteitä voimakkaasti. Tietoa säännöksen soveltamisesta on kuitenkin ollut niukasti. Lakivaliokunta velvoitti oikeusministeriön antamaan selvityksen lain soveltamiskäytännöstä kolme vuotta lain voimaan tulon jälkeen (LaVM 10/2006). Säännöksen soveltamisesta tehtiin arvio oikeusministeriössä vuonna 2009, jolloin soveltamiskäytäntöä oli kertynyt niukalti.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelmassa (2012) ei kosketeltu seksinostokiellon toimenpanoa, mutta hallitusohjelmaan sisältyi useita tavoitteita, jotka liittyvät seksin ostamisen ja prostituution sääntelyyn. Erityisesti ohjelmassa sitouduttiin naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämiseen ja järjestäytyneen rikollisuuden torjunnan tehostamiseen (s. 28 ja 67). Lainsäädäntöä päätettiin kehittää ihmiskaupan torjumiseksi sen kaikissa muodoissa, ihmiskaupan uhrien suojelemiseksi ja oikeusturvan parantamiseksi (s. 26). Lisäksi väkivallan vastaisessa turvallisuuden parantamistyössä päätettiin kiinnittää huomiota haavoittuvimpien ryhmien mm. maahanmuuttajanaisten aseman parantamiseen (s. 27).

Hallitusohjelman mukaisesti hallitus laati Tasa-arvo-ohjelman (2012), joka sisälsi yksityiskohtaisempia sitoumuksia tasa-arvon toteuttamisesta. Tasa-arvo-ohjelmassa sitoudutaan toteuttamaan seksin ostoa koskevan lainsäädännön kattava arviointi ja linjaamaan toimenpiteet. Arvioinnissa tulee erityisesti ottaa huomioon Ruotsin lainsäädännön vuonna 2010 julkistettu arvio (Tasa-arvo-ohjelma s. 33).

Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisen ohjelman on hyväksynyt edellinen hallitus vuonna 2010. Ohjelmassa suositusten mukaan oikeusviranomaisia (poliisi, syyttäjä, julkiset oikeusavustajat, tuomarit) tulisi kouluttaa prostituutio- ja paritustoiminnan sekä ihmiskaupan yhteydessä tapahtuvista oikeudenloukkauksista.

Ihmiskauppa ja ihmiskaupan vastainen toiminta on ollut 2000-luvun jälkipuoliskolla viranomaisten ja järjestöjen huomion kohteena. Valtioneuvosto hyväksyi Ihmiskaupan vastaisen tarkennetun toimintasuunnitelman vuonna 2008, vähemmistövaltuutettu nimettiin ihmiskaupparaporttoijaksi vuonna 2009 ja vuodesta 2010 alkaen ihmiskaupparaporttoija on laatinut vuosiraportin¹. Näissä raporteissa on ehdotettu lukuisia toimenpitei-

¹ Vähemmistövaltuutettu antaa ihmiskaupparaporttoijan ominaisuudessa vuosittain valtioneuvostolle raportin kansallisesta ihmiskaupan tilanteesta ja kerran neljässä vuodessa eduskunnalle kertomuksen ihmis-
kaupasta ja siihen liittyvistä ilmiöistä.

tä ihmiskaupan vastaisen toiminnan tehostamiseksi, ja Eduskunta yhtyi näihin suosituksiin. Vuosiraporteissa ei ole kuitenkaan käsitelty seksikaupan kohteiden hyväksikäyttör rikosta ja sen merkitystä ihmiskaupan torjunnassa.

Oikeusministeriö tilasi Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan professori Johanna Niemeltä selvityksen seksinostokiellon toimivuudesta tammikuussa 2013. Selvityksen ovat laatineet projektisuunnittelija, OTM Jussi Aaltonen (15.1.–27.6.2013) ja professori Niemi.

Oikeusministeriön toimeksiannon mukaisesti selvityksen painopiste on Suomen tilanteen ja ostokiellon toimivuuden selvittämisessä. Tehdyn sopimuksen mukaan on selvitetty myös Ruotsin ja Britannian tilannetta. Ruotsissa seksin ostaminen on ollut kiellettyä vuodesta 1999 asti. Britanniassa seksin ostaminen kiellettiin vuonna 2009 ihmiskaupan ja parituksen uhreilta. Toisin kuin Suomessa, Britanniassa ei edellytetä, että ostaja oli tietoinen ihmiskaupasta tai parituksesta.

1.2 Arvioitava lainsäädäntö

Rikoslain säännös seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä (RL 20:8) säädettiin vuonna 2006 ja tuli voimaan 1.10.2006. Säännöksen mukaan seksikaupan kohteen hyväksikäytöstä rangaistaan henkilöä, joka saa toisen henkilön ryhtymään taloudellista korvausta vastaan kanssaan sukupuoliyhteyteen tai siihen rinnastettavaan seksuaaliseen tekoon, jos tuo toinen henkilö on ihmiskaupan tai parituksen kohteena. Rikoksen yritys on rangaistava. Rangaistus teosta voi lainkohdan mukaan olla sakkoa tai korkeintaan kuusi kuukautta vankeutta. Rikostunnusmerkistö täyttyy riippumatta siitä, missä hyväksikäyttö tapahtuu.

Jo vuonna 1999 rikoslain seksuaalirikoksia koskevan 20 luvun uudistuksen yhteydessä lakiin tuli säännös, joka kieltää seksin ostamisen alaikäiseltä (20:8a). Säännöksen otsikko on seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta, ja sen mukaan rangaistaan henkilöä, joka lupaamalla tai antamalla korvauksen saa 18 vuotta nuoremman henkilön ryhtymään sukupuoliyhteyteen tai muuhun seksuaaliseen tekoon. Säännöksen soveltamisala on siten laajempi kuin seksikaupan kohteen hyväksikäyttö, sillä se koskee laajemmin erilaisia seksuaalisia tekoja. Seksuaalisen teon määritelmä on RL 20:10:ssä. RL 20:8a koskee sekä 16 vuotta, mutta ei 18 vuotta, täyttäneitä henkilöitä että sitä nuorempia, joskin nuorempien kohdalla yleensä lisäksi tulee sovellettavaksi lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä koskeva RL 20:6.

Vuonna 2003 säädetyin järjestyksellain 7 §:n mukaan seksuaalipalvelujen ostaminen ja maksullinen tarjoaminen yleisellä paikalla on kielletty. Tämän lainkohdan mukaan seksuaalipalvelulla tarkoitetaan rikoslain (39/1889) 20 luvun 10 §:n 1 momentissa määriteltyä sukupuoliyhteyttä sekä siihen rinnastettavaa seksuaalista tekoa kuten seksikaupan kohteen hyväksikäyttör rikoksessakin. Järjestyksellain kielto koskee kaikkea yleisellä paikalla tapahtuvaa seksin myyntiä ja ostamista, myyjän asemasta riippumatta. Sen sijaan soveltamista rajaa edellytys yleisestä paikasta. Vaikka itse seksuaalinen teko yleensä

tapahtuu enemmän tai vähemmän yksityisessä paikassa, osto- tai tarjoamistapahtuma yleisellä paikalla riittää tunnusmerkistön toteutumiseen. Jos yleisellä paikalla osto kohdistuu parituksen tai ihmiskaupan kohteena olevaan henkilöön, sovellettavaksi tulee rikoslain säännös ankarammin rangaistavana tekona.

Tässä selvityksessä pääpaino on rikoslain seksikaupan kohteen hyväksikäytön toimivuudessa. Selvityksen aikana on tullut kuitenkin ilmeiseksi, että hyväksikäyttörikos ja järjestyslain 7 § muodostavat yhdessä kokonaisuuden, jota on arvioitava yhdessä. Ensinnäkin – kuten jäljempänä tulee esiin – prostituution eri muodot limittyvät siten toisiinsa, että kumpikin säännös vaikuttaa samojen toimijoiden käytökseen ja toiminnan arviointiin. Toiseksi säännökset yhdessä muodostavat sen viestin, jota seksuaalisesta hyväksikäytöstä prostituutiossa halutaan yleisölle välittää.

Myös seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta kuuluu samaan kokonaisuuteen. Selvityksessä on tullut esiin myös sitä koskevia näkökohtia.

1.3 Käytetty terminologia

Lainsäädännössä käytetty terminologia on epäyhtenäistä, mikä osittain johtuu siitä, että säännökset on säädetty eri ajankohtina. Alaikäisiä koskeva rikoslain säännös, joka oli ensimmäinen seksin ostamista koskeva säännös (1999), on otsikoitu seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta. Seksuaalipalvelu-terminologia toistuu järjestyslain 7 §:ssä. Tässä selvityksessä emme käytä termiä seksuaalipalvelut. Termi on mielestämme harhaanjohtava, sillä sen voidaan ymmärtää viittaavan esimerkiksi seksuaaliterapian tyyppisiin palveluihin – kuten lainvalmistelutöissäkkin on sittemmin todettu. Mielestämme termi viittaa lisäksi vanhentuneeseen sukupuolittuneeseen ajattelutapaan, jossa seksuaalisuus ymmärretään jonkinlaiseksi toisen sukupuolen tarjoamaksi ”palveluksi”.

Emme myöskään käytä termejä ”seksityöntekijä” ja ”seksityöläinen”. Selvityksessä ei tullut esiin tapauksia, joissa prostituutiossa toimivien henkilöiden kohdalla olisi noudatettu työläinsäädäntöä, eikä myöskään yrittäjiä, jotka olisivat huolehtineet yritystoimintaan kuuluvien velvoitteiden täyttämistä.

Seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö on osuva termi, vaikka seksikauppa sinänsä on moniselitteinen sana. RL 20:8:ssa se viittaa paritukseen ja ihmiskauppaan, mutta yleisessä kielenkäytössä se voi tarkoittaa prostituoidun ja seksin ostajan välistä transaktiota taikka seksivälineisiin ja -kirjallisuuteen keskittyntä kauppaa. Pituuksensa vuoksi nimikettä seksikaupan kohteen hyväksikäyttö on vaikeaa käyttää raportissa, jossa termiä toistetaan jatkuvasti. Hyväksikäyttörikos taas on ongelmallinen termi, koska se viittaa RL 20:5:n seksuaaliseen hyväksikäyttöön ja RL 20:6 ja 7:n mukaisiin lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön. Näistä ongelmista huolimatta pyrimme käyttämään tätä termiä silloin, kun viittaamme nimenomaisesti ja juridisessa merkityksessä RL 20:8:aan.

Selostettujen terminologisten ongelmien vuoksi käytämme termejä seksin ostaminen ja myyminen, joilla viittaamme sekä RL 20:8:ssä että järjestyslain 7 §:ssä tarkoitettuun toimintaan. Termeillä ei viitata parittajien tai ihmiskauppaan syyllistyneiden henkilöiden toimintaan, vaan prostituoidun ja hänen asiakkaansa toimintaan. Käytämme termejä prostituoitu ja seksin myyjä synonyymeinä.

Valittua terminologiaa voidaan perustellusti arvostella siitä, että siinä on omaksuttu kaupallisen toiminnan normaalikielenkäyttö, joka peittelee toimintaan liittyvää hyväksikäyttöä. Esimerkiksi Ruotsissa puhutaan usein prostituutiossa hyväksikäytetyistä henkilöistä ja seksin ostajista. Englannissa puolestaan seksin ostajalle on useita termejä, joista nykyisin usein nousee esiin myös virallisissa yhteyksissä ”punter”.

1.4 Selvityksen toteuttaminen

Selvityksessä on lähdetty siitä, että voimassa olevan lainsäädännön mukaan seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö ja järjestyslain seksin ostamista koskeva säännös muodostavat kokonaisuuden. Vaikka raportin pääpaino on rikoslain mukaisen kiellon soveltamisessa, tietoja on kerätty myös järjestyslain soveltamisesta.

Määrällisiä tietoja kieltojen soveltamisesta on kerätty Tilastokeskuksen julkisista tilastoista, poliisin eri yksiköiltä, syyttäjälaitoksesta sekä tuomioistuimista. Näiden eri tietolähteistä saatujen tietojen perusteella on koottu soveltamista koskevia kuvaajia.

Selvitystä varten on koottu tietoa oikeuskäytännöstä. Eri tuomioistuimista on pyydetty sekä seksikaupan kohteen hyväksikäyttöä että ihmiskauppaa ja paritusta koskevia tuomioita. Jälkimmäisiä on tarkasteltu erityisesti siitä näkökulmasta, miten niissä on tarkasteltu seksin ostajia. Poliisilta on saatu järjestyslain soveltamista koskevat tiedot on saatu vuosilta 2011–2012.

Selvitystä varten on haastateltu 24 asiantuntijaa. Haastellut ovat olleet poliisin eri yksiköiden edustajia, syyttäjiä, rajavartioston edustaja, sosiaalitoimen edustaja sekä järjestöjen edustajia. Haastatteluiden lisäksi teimme sähköisen kyselyn kansalaisjärjestöille ja viranomaisille, jolla kartoitimme laaja-alaisemmin eri järjestöjen mahdollisia kosketuspintoja prostituutioon ja seksin ostoon liittyvissä kysymyksissä. Lähetimme sähköisen kyselyn 20 taholle, joista seitsemän vastasi.

Ruotsin osalta selvitys tarkastelee seksin ostokiellon arviointia koskevaa selvitystä, joka toteutettiin vuosina 2008–2010 (SOU 2010:49). Selvitystä on myös kritisoitu, ja olemme tutustuneet keskeiseen kritiikkiin. Seksin oston kieltävän lain soveltamista koskevia tietoja löytyy myös Ruotsin ihmiskaupparaporttien vuosikertomuksista, joita on seurattu koko 2000-luvun ajalta.

Britanniassa säädettiin vuonna 2009 seksinostokielto, joka muistuttaa oleellisilta osiltaan Suomen lainsäädäntöä. Koska lain toimivuudesta ei ole vielä tehty selvitystä, tietoja kerättiin tutustumiskäynnillä 11.–13.6.2013 (Aaltonen). Käynnin aikana haastateltiin poliisin, sisäministeriön ja järjestöjen asiantuntijoita. Haastattelut täydensivät kirjallisesti saatavilla olevaa aineistoa.

2 Seksin ostokiellon juridinen konteksti

2.1 Prostituution sääntelyn päälinjat

Suhtautumisessa prostituution sääntelyyn voidaan erottaa kaksi päälinjaa, joista toisen tavoitteena on prostituution vähentäminen, mahdollisesti jopa poistaminen (abolitionismi), ja toisen tavoitteena pidetään prostituutiosta aiheutuvien haittojen minimointia. Haittojen minimointiin liittyy ajatus siitä, että prostituutiota joka tapauksessa esiintyy, ja sen vuoksi on keskityttävä toimenpiteisiin, jotka vähentävät siitä aiheutuvia haittoja. Kummankin linjauksen taustalla voi olla erilaisia syitä ja perusteluja. Prostituutiokeskustelussa korostuvat usein moraaliset perusteet, mutta niiden lisäksi on kiinnitetty huomiota kansanterveydellisiin seikkoihin, prostituution ympärillä tapahtuvaan rikollisuuteen, sukupuolten tasa-arvoon, prostituoitujen sosiaalisesti heikkoon asemaan, seksuaalioikeuksiin ja muihin vastaaviin seikkoihin.

Prostituution vähentämistä tavoittelevat politiikat voivat sisältää erilaisia keinoja, kuten prostituutiossa toimivien henkilöiden tukemista siitä irtautumisessa, mutta tärkeä osa näitä toimintapolitiikkoja ovat olleet erilaiset kiellot. Erityisesti erilaiset tavat, joilla kolmas osapuoli voi hyötyä prostituutiosta, ovat varsin yleisesti kiellettyjä. Vuonna 1949 solmittu YK:n yleissopimus ihmisten kaupan ja toisten prostituutiosta hyötymisen tukahduttamisesta sisältää tällaisen kiellon, kuten myös Suomen lainsäädäntö (paritusrikos). Sopimuksen on ratifioinut 82 valtiota eri puolilla maailmaa, mukaan lukien Pohjoismaat Islantia lukuun ottamatta ja suuri joukko ns. kolmannen maailman maita.

Prostituutiosta hyötymisen kieltämisen tavoitteena on vähentää prostituutiota ja sen myötä siitä aiheutuvia haittoja. Prostituution vähentämiseen tähtäävässä politiikassa voi olla erilaista suhtautumista prostituution kieltämiseen. Esimerkiksi Pohjoismaissa on pitkään tavoiteltu prostituution vähentämistä ja kielletty prostituutiosta hyötyminen (paritus), mutta on katsottu, että prostituoituna toimimisen kieltämisellä saavutettaisiin enemmän haittaa kuin hyötyä eikä sitä ole sen vuoksi kielletty. Sen sijaan sosiaalipolitiikalla katsotaan olevan huomattava merkitys prostituution vähentämisessä. Monissa muissa maissa prostituutio on ollut kiellettyä: prostituutioon kohdistuvia rangaistus-säännöksiä löytyy entisen Neuvostoliiton alueen valtioista, Yhdysvaltojen ja Australian osavaltioista, Isosta-Britanniasta jne. Osassa näistä maista on lisäksi kielletty seksin ostaminen tai liikkuminen tietyllä alueella seksinostoaikaisissa. Säännökset on usein mielletty yleistä järjestystä ylläpitäviksi, ei niinkään itse prostituutiotoimintaan kohdistuviksi. Käytännössä rangaistusseuraamukset ovat voittopuolisesti kohdistuneet prostituoituihin.

Prostituution määrän vähentäminen vaikuttamalla kysyntään on suhteellisen tuore ilmiö. Ruotsin seksin oston kieltävä lainsäädäntö vuodelta 1999 on selkeä edelläkävijä tässä suhteessa, ja laki on saanut suorastaan symbolisen merkityksen. Norja ja Islanti säätivät

samanlaisen lain kymmenen vuotta myöhemmin 2009. Oleellista on, että seksin myyjän toimintaan ei näissä maissa kohdistu rikosoikeudellista sanktiota.

Suomen lainsäädäntö vuodelta 2006 on myös merkittävä innovaatio. Sen merkitystä lisää sekä Britannian vuoden 2009 lainsäädännössä että Euroopan unionin vuoden 2011 direktiivissä omaksuttu samansuuntainen kanta.

Toinen lähestymistapa, haittojen minimointi, tarkoittaa eräissä maissa prostituution eriasteista sääntelyä (regulaatio). Historiallisesti Suomessakin on tunnettu ohjesääntöistä prostituutiota. Sääntely voi tarkoittaa esimerkiksi sallittua bordellitoimintaa, toimilupia, terveystarkastuksia, prostituutiolle varattuja alueita jne. Sääntelyä täydentää kieltö prostituution harjoittamisesta sääntelyn ulkopuolella. Tämänkaltainen sääntely oli pitkään vähenemässä, mutta on jälleen 2000-luvulla voimistunut. Euroopan maista Hollanti, Saksa, Itävalta ja Kreikka ovat perinteisesti nojautuneet jonkinasteiseen regulaatioon.

Regulaatiota vahvistettiin Saksassa ja Hollannissa 2000-luvun alussa erityisesti seksityöläisten oikeuksia ajavien tahojen vaikutuksesta. Kummassakin maassa on nykyisin toimilupiin perustuva bordellijärjestelmä. Järjestelmä on lisännyt prostituutiota näissä maissa. Vaikka ihmiskauppa ja laitton prostituutio ovat kiellettyjä, niiden määrä näyttää pikemminkin lisääntyneen kuin vähentyneen (Der Spiegel 30.5.2013).

Viime aikoina on käyty keskustelua siitä, lisääkö prostituution laillistaminen prostituutiota ylipäänsä ja laitonta prostituutiota erityisesti. Yleisen tason havainnointi näyttäisi viittaavan siihen, että prostituution ja/tai bordellitoiminnan sääntely pikemminkin lisää kuin vähentää prostituutiota. Viime aikoina on saatu myös tutkimustuloksia, jotka viittaavat tähän suuntaan (Cho, Dreher & Neumayer 2012).

2.2 Ihmiskaupan sääntely

Kansainvälisen tason sääntely on viime vuosikymmenellä keskittynyt ihmiskaupan kieltämiseen, mikä on eri tavoin prostituutioon suhtautuvia maita yhdistävä tekijä. Ihmiskaupan tuomittavuudesta ja sen vastaisen sääntelyn tarpeellisuudesta valtiot ovat olleet jokseenkin yksimielisiä.

Myös ihmiskaupan määrittelystä on kansainvälisellä tasolla saavutettu yksimielisyys. YK:ssa solmittiin järjestäytyneen rikollisuuden vastainen sopimus ja siihen liittyvä ihmiskauppaa koskeva lisäpöytäkirja (Palermion lisäpöytäkirja) vuonna 2000. Euroopan neuvoston valtiot solmivat vuonna 2005 ihmiskaupan vastaisen sopimuksen, johon suurin osa järjestön jäsenvaltioista on liittynyt. Suomi ratifioi sopimuksen vuonna 2012. Euroopan unioni hyväksyi ihmiskauppaa koskevan puitepäätöksen vuonna 2002 (2002/629/JHA), ja se on nyttemmin korvattu direktiivillä 2011/36/EU.

Nämä kansainväliset dokumentit määrittelevät ihmiskaupan käytännössä samalla tavalla. Ihmiskaupalle on ominaista, että sen tunnusmerkistön tulee täyttää kolme osaa: toiminta, kiellettyjen keinojen käyttö sekä hyväksikäytön tarkoitus.

* * *

Palermmon lisäpöytäkirjan 2 artiklan mukainen ihmiskaupan määritelmä: "Ihmiskauppa" tarkoittaa

- henkilöiden värväystä, kuljettamista, siirtämistä, kätkemistä tai vastaanottamista (toiminta)
- voimankäytöllä uhkaamisen tai voimankäytön tai muun pakottamisen, sieppauksen, petoksen, harhaanjohtamisen, vallan väärinkäytön tai haavoittuvan aseman hyödyntämisen avulla, taikka toista henkilöä vallassaan pitävän henkilön suostumuksen saamiseksi annetun tai vastaanotetun maksun tai edun avulla (keinot)
- hyväksikäytön tarkoituksessa (tavoite), joksi katsotaan vähintään toisen hyväksikäyttö prostituutiotarkoituksessa tai muut seksuaalisen hyväksikäytön muodot, pakkotyö tai pakollinen palvelu, orjuus tai muu orjuuden kaltainen käytäntö, orjuuden kaltaiset olot tai elinten poistaminen.

* * *

Kansainvälisten velvoitteiden vuoksi myös Suomessa säädettiin ihmiskaupaa ja törkeää ihmiskaupaa koskevat kriminalisoinnit (RL 25:3–3a) vuonna 2004. Suomen rikoslain ihmiskauppasäännös poikkeaa rakenteeltaan ja sanamuodoltaan kansainvälisistä sopimuksista, mutta kattaa käytännössä samat teot. Suomi myös nimitti ihmiskaupparaportoijan vuonna 2009.

Ihmiskaupaa koskevilla säännöksillä on ollut huomattava merkitys prostituution sääntelystä käytävälle keskustelulle. Ensinnäkin ihmiskauppa on saanut kansallisessa keskustelussa enemmän huomiota kuin prostituutio tai seksin ostaminen, erityisesti sen jälkeen kun Suomeen nimettiin ihmiskaupparaportoija. Toiseksi jo seksin ostokiellon säätämisen yhteydessä seksin ostamista alettiin tarkastella nimenomaan ihmiskauppaliitännäisenä asiana, mikä osaltaan johti siihen, että kielto sai nykyisen muotonsa. Kolmanneksi ihmiskaupamääritelmä on saanut osakseen paljon kritiikkiä. Sitä on pidetty sekä liian laajana että liian suppeana. Sen on katsottu kuvastavan abolitionistista suhtautumista prostituutioon, mutta sen on myös arvioitu olevan tehoton ihmiskauppaan puuttumisen suhteen.

Tämän raportin aiheena ei ole ihmiskauppa, vaan seksin ostamisen kielto. Seksin ostamisen kielto on kuitenkin Euroopan Neuvoston sopimuksesta (2005) alkaen liitetty ihmiskauppaan. Tuossa sopimuksessa todettiin, että sopimusvaltioiden tulisi harkita seksin ostamisen kriminalisoimista siinä tapauksessa, että ostaja tietää ostavansa ihmiskaupan uhrilta (art 19). Vastaava kehotus löytyy myös Euroopan unionin vuoden 2011 ihmiskauppadirektiivistä (art 18.4). Suomi on ollut tässä edelläkävijämaa säätäessään seksin ostamisen ihmiskaupan ja parituksen uhreilta rangaistavaksi.

2.3 Seksin oston kiellon säätäminen

Euroopan maiden prostituutiotilanne muuttui radikaalisti 1980- ja 1990-lukujen taitteessa. Prostituutio oli 1980-luvulla monissa Euroopan maissa vähentynyt (vaikkakaan ei kadonnut) useita vuosikymmeniä jatkuneen elintason nousun ja taloudellisen tasa-arvoistumisen myötä. Vertauskuvallisesti todettiin Rehberbahnin hiljentyneen. Kansainvälinen ihmiskauppa ei esiintynyt ongelmallisena, osittain sen vuoksi, että matkustaminen useisiin maihin edellytti viisumia. Viisumi ja maahantulo evättiin, jos oli aiheita epäillä, että matkustaja tulisi harjoittamaan prostituutiota tai siihen liittyvää toimintaa. Monista maista oli myös vaikeaa lähteä Eurooppaan joko korkeiden matkustuskustannusten tai sen vuoksi, että maasta lähteminen oli tehty vaikeaksi.

Kun entisten itäblokin maiden ihmiset 1990-luvulla pääsivät matkustamaan länteen, korkea elintasokuilu houkutteli henkilöitä myös prostituutioon. Prostituution ilmestymiseen ei monessakaan maassa ollut varauduttu. Prostituution eri muodot lisääntyivät, ja esimerkiksi Suomessa prostituutiosta ja muusta seksikaupasta strippauksesta yläosattoon autonpesuun tuli joksikin aikaa varsin näkyvää toimintaa.

Näkyvä seksikauppa herätti vilkasta keskustelua. Erityisesti tietyille katualueille suurissa kaupungeissa ja eräisiin ravintoloihin muualla maassa asettunut seksikauppa häiritsi näiden alueiden asukkaita (Koskela 2000; Keeler & Jyrkinen 1999). Kansalaisten vaatimukset näkyvään seksikauppaan puuttumisesta johtivat siihen, että ensiksi eräiden suurten kaupunkien järjestyssääntöihin otettiin kieltä tarjota, myydä tai ostaa seksiä julkisilla paikoilla. Nämä määräykset rauhoittivat näkyvää seksikauppaa huomattavasti.

Prostituutiokeskustelusta riippumatta kaupunkien järjestyssääntöjen uudistaminen oli jo vireillä. Niihin sisältyvät sakotusmääräysten katsottiin kuuluvan lainsäädännön alaan. Siten valmisteilla olleeseen järjestyslakiin (612/2003) lisättiin säännös, jolla kiellettiin seksuaalipalvelujen maksullinen tarjoaminen ja ostaminen yleisellä paikalla (JärjL 7,1 §).

Julkinen keskustelu seksin ostamisen kriminalisoinnista sai virikkeitä Ruotsin esimerkiksi. Ruotsissa seksin ostamisen kriminalisoiva laki tuli voimaan vuonna 1999. Keskustelua käytiin Suomen Eduskunnassa vilkkaasti hallituksen esityksen HE 34/2004 käsitteilyssä. Lakiehdotuksella valmistauduttiin kansainvälisen, organisoitua rikollisuutta koskevan sopimuksen ratifiointiin ja toteutettiin lainsäädäntötoimia, jotka liittyivät eräiden Euroopan unionin velvoitteiden, mm. ihmiskaupan torjuntaa koskevan puitepäättöksen (2002/629/YOS) toimeenpanoon. Hallituksen esityksessä selostettiin prostituution sääntelyä, sitä koskevia kansainvälisiä sopimuksia ja velvoitteita, useiden Euroopan maiden lainsäädäntöä ja käytiin monipuolista argumentaatiota seksin ostamisen kieltämisen puolesta ja sitä vastaan. Esityksessä katsottiin, että seksin ostamisen kieltämiselle on painavia perusteita, mutta tällaista kieltoa ei kuitenkaan ehdotettu, vaan pidettiin tarpeellisena odottaa tarkempia tietoja järjestyslain kieltojen toiminnasta.

Hallituksen vaihduttua Eduskuntaan tuli uusi ihmiskauppaa koskeva esitys (HE 221/2005), jonka keskeisenä sisältönä oli jo edellisessä esityksessä (HE 34/2004) valmisteltu kansainvälisen järjestäytyntä rikollisuutta koskevan yleissopimuksen

ratifiointi ja sen edellyttämien säännösten säätäminen. Tällä kertaa hallitus oli päätenyt esittämään seksin ostamisen kriminalisointia vastaavalla tavalla kuin Ruotsissa.

Eduskuntakäsittelyssä asiasta esitettiin jyrkästi toisistaan poikkeavia käsityksiä. Myös Ruotsin tilannetta koskeneet arviot menivät jyrkästi eri suuntiin. Lakivaliokunta päätyi tekemään asiassa kompromissin, jonka pohjaksi se otti asiaa valmistelleen työryhmän vähemmistön (OM 2003:5) ehdotuksen siitä, että seksin ostamisen kieltö koskisi ihmiskaupan ja parituksen uhreja. Tässä muodossa kieltö myös hyväksyttiin.

* * *

RL 20:8 (25.8.2006/743) Seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö

Joka lupaamalla tai antamalla välitöntä taloudellista arvoa edustavan korvauksen saa 9 tai 9 a §:ssä taikka 25 luvun 3 tai 3 a §:ssä tarkoitetun rikoksen kohteena olevan henkilön ryhtymään sukupuoliyhteyteen tai siihen rinnastettavaan seksuaaliseen tekoon, on tuomittava, jollei teko ole 8 a §:n mukaan rangaistava, *seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä tuomitaan myös se, joka käyttää hyväkseen kolmannen lupaamaa tai antamaa 1 momentissa tarkoitettua korvausta ryhtymällä sukupuoliyhteyteen tai siihen rinnastettavaan seksuaaliseen tekoon sanotussa momentissa tarkoitetun rikoksen kohteena olevan henkilön kanssa.

* * *

Kummankin hallituksen esityksen perusteluissa kieltöä perusteltiin prostituutiosta aiheutuvien haittojen vähenemisellä, prostituutiossa toimivien henkilöiden aseman vahvistamisella sekä sukupuolten välisen ja sosiaalisen tasa-arvon lisäämisellä. Esityksissä mainittiin myös, että kiellolla voi olla ihmiskauppaa vähentävä vaikutusta. Lakivaliokunnan muotoilemassa pykälässä samoin kuin valiokunnan mietinnössä kiellon pääasialliseksi perusteluksi nousee sen yhteys ihmiskauppaan ja paritukseen ja sen toivottava näitä rikollisuuden muotoja vähentävä vaikutus.

2.4 Paritus ja ihmiskauppa Suomen lainsäädännössä

Suomessa paritus on ollut vakiintuneesti kriminalisoitua toimintaa. Nykyinen paritus-säännös säädettiin 1990-luvun lopussa rikoslain seksuaalirikosluvun uudistamisen yhteydessä. Sillä korvattiin oleellisesti samaa tarkoittava, mutta sanamuodoltaan kovin vanhahtava parituspykälä. Lainkohtaa on sittemmin täsmennetty vuonna 2004, jolloin lakiin lisättiin parituksen törkeää tekomuotoa koskeva pykälä.

Ihmiskauppaa koskeva kriminalisointi sitä vastoin oli uusi, kun se vuonna 2004 lisättiin rikoslain 25 lukuun. Kriminalisointi säädettiin vastauksena kansainväliseltä taholta ja kansainvälisistä velvoitteista tulleisiin paineisiin.

Parituksen ja ihmiskaupan välinen rajanveto on herättänyt kovasti keskustelua (Roth 2010, Ihmiskaupparaporttoja 2010–2012, Työ- ja tasa-arvovaliokunnan mietintö 13/2010, oikeusministeriön työryhmämietintö 63/2012). Sillä ei kuitenkaan tämän selvityksen näkökulmasta ole oleellista merkitystä. Oleellista on, että seksikaupan hyväksikäyttöön syyllistyneen tulee voida mieltää se, että henkilö, jolta hän seksiä ostaa, on joko parituksen tai ihmiskaupan uhri.

* * *

RL 20:9 (24.7.1998/563) Paritus

Joka hankkiakseen itselleen tai toiselle taloudellista hyötyä

1. järjestää huoneen tai muun tilan korvausta vastaan tapahtuvaa sukupuoliyhteyttä tai siihen rinnastettavaa seksuaalista tekoa varten tai kahdeksaatoista vuotta nuoremman lapsen tekemää, ilmeisellä tavalla sukupuolisiveellisyyttä loukkaavaa tekoa varten,
2. vakiintuneena osana liiketoimintaansa majoittaa sellaiseen tekoon ryhtyvää ja siten olennaisesti edistää tekoa,
3. yhteystietoja välittämällä tai muuten markkinoi toisen sellaiseen tekoon ryhtymistä tietäen, että hänen toimintansa olennaisesti edistää teon toteutumista,
4. muuten käyttää hyväkseen jonkun ryhtymistä sellaiseen tekoon tai
5. viettelee tai painostaa toisen sellaiseen tekoon,

on tuomittava *parituksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kolmeksi vuodeksi. (9.7.2004/650)

Yritys on rangaistava.

RL 20:9a (9.7.2004/650) Törkeä paritus

Jos parituksessa

1. tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä,
2. rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti,
3. aiheutetaan tahallisesti tai törkeällä huolimattomuudella toiselle vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila taikka näihin rinnastettavaa erityisen tuntuva kärsimystä tai

-
4. kohteena on kahdeksaatoista vuotta nuorempi lapsi
 5. ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava *törkeästä parituksesta* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

* * *

3 Seksin ostokielto Ruotsissa

3.1 Johdanto

Ruotsi on useissa suomalaisissa lainsäädäntöhankkeissa luonteva vertailukohta. Yhteiskunnissa on paljon samankaltaisuutta, ja se pätee myös seksuaalikäyttäytymisen ja seksuaalisuuden sääntelyn alueella. Tämän raportin näkökulmasta on kuitenkin yksi merkittävä ero: Ruotsissa sukupuolten välinen epätasa-arvo ja sen poistaminen poliittisena tavoitteena on ollut erittäin näkyvästi esillä politiikassa koko 1990- ja 2000-luvun ajan.

Ruotsin seksinostokieltoa perusteltiin tasa-arvonäkökohdilla, ja erityisesti ulkomailla kielto liitetään ruotsalaiseen valtiofeminismiin tai käsitykseen kaikesta prostituutiosta naisiin kohdistuvana väkivaltana. Lähtökohtaiseksi ajatukseksi on esitetty, että prostituutio mahdollistaa ja normalisoi naiskehojen hyväksikäytön. (Skilbrei & Holmström 2011, 498). Vähemmälle huomiolle on jäänyt, että lainvalmistelussa painotettiin paljon myös prostituoitujen sosiaalisesti heikkoa asemaa ja prostituutiosta heille aiheutuneita fyysisiä ja henkisiä vaurioita. Taustalla oli se, että varsinkin Ruotsin suurkaupungeissa tunnettua ja osin julkista (tunnetut ”tyttökadut”) prostituutiotilannetta oli seurattu tarkoin ja siihen oli pyritty puuttumaan sosiaalityön keinoin. Ruotsissa prostituutiota pidetään selkeästi yhteiskunnallisena ongelmana, jolloin on luontevaa, että valtio nähdään vastuulliseksi tahoksi puuttumaan toimenpiteillään ilmiöön. Pohjoismaissa, erityisesti Ruotsissa, on 1980-luvulta lähtien tehty tutkimusta myös seksinostajista. (Månsson ym.)

Naisrauha oli Ruotsissa laaja naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisia toimia selvittänyt hanke 1990-luvulla. Osana naisrauhahanketta vuonna 1995 ehdotettiin prostituutiosääntelyn näkökulman ja painopisteen muuttamista prostituoiduista seksin ostajiin (SOU:1995:60). Taustalla olivat sukupuolten tasa-arvoon yksilö- ja rakenteellisella tasolla liittyvät huomiot. Prostituution nähtiin estävän sosiaalisen yhdenvertaisuuden, sukupuolten tasa-arvon sekä ihmisoikeuksien toteutumista. Ilmiön todettiin olevan voimakkaasti sukupuolittunut prostituoitujen ollessa yleensä naisia ja seksinostajien miehiä. Prostituutioon liittyvien haitallisten vaikutusten nähtiin kohdistuvan erityisesti nuoriin naisiin ja tyttöihin. Prostituution nähtiin vaikeuttavan yksilön mahdollisuuksia arvokkaaseen elämään ja rakenteellisella tasolla se nähtiin yhteiskunnan tasa-arvopyrkimysten esteenä.

Kansainvälisessä ja historiallisessa katsannossa seksin oston kriminalisointi ei ole uutta. Tällaisia kieltoja on ollut eri valtioissa ja eri aikakausina voimassa ympäri maailmaa. Näihin ostokieltoihin oli kuitenkin aina yhdistynyt myös seksin myynnin kriminalisointi. Myös Ruotsissa 1990-luvun alkupuolella esitettiin sekä seksin oston että myynnin kriminalisointia.

Ruotsin vuonna 1999 voimaantulleessa seksin ostokiellossa uutta ja poikkeuksellista oli se, että se kohdistui ainoastaan seksin ostajiin. Perinteisesti prostituution sääntelyssä huomio on ollut myymisen kielloissa tai sen rajoittamisessa tiettyjen prostituution muotojen osalta. Tähän nähden näkökulman vaihdosta seksin ostoon ja kysyntään oli merkittävä.

Seksin oston kriminalisoinnin keskeinen pyrkimys on luoda normatiivinen, asenteisiin ja käyttäytymiseen vaikuttava muutos ja siten pienentää prostituutiomarkkinoita. Oston kriminalisoinnilla haluttiin osoittaa, että prostituutio ei ole hyväksyttävä ilmiö yhteiskunnassa. Sillä nähdään olevan vahingollisia seurauksia niin yksilölle kuin yhteiskunnalle. Kysyntää vähentämällä pyritään vähentämään prostituutiossa toimivien henkilöiden määrää. Seksinostokiellolla pyritään myös estämään ulkomaisen järjestäytyneen rikollisuuden toiminnan juurtumista Ruotsiin.

Normatiivinen tavoite ei ollut pelkästään kansallinen, vaan Ruotsi halusi toimia esimerkkinä muille maille, jotka voisivat omaksua omaan maahansa muutoksia tämän mallin mukaisesti. Niin sanottu Ruotsin malli onkin puhuttanut ja herättänyt kiinnostusta laajalti myös Pohjoismaiden ulkopuolella.

Ruotsin prostituutiomarkkinoita ei ennen vuotta 1999 pidetty suurina, mutta lainsäädännöllä haluttiin asennemuutos tasa-arvoisempaan suhtautumiseen sukupuoleen, seksuaalisuuteen ja prostituutioon liittyen. Muissa Pohjoismaissa keskustelun seksin oston kriminalisoinnista on nähty liittyvän sen sijaan suoremmin prostituutiomarkkinoiden muutokseen, globalisaatioon ja luokkaeroihin. (Skilbrei & Holmström 2011, 481)

Ruotsin seksin oston toimivuutta arvioivan selvityksen mukaan (SOU 2010:49; jäljempänä Ruotsin selvitys) oston kriminalisoinnilla voidaan aiempia sääntelytoimenpiteitä paremmin taistella ilmiötä ja sen haittavaikutuksia vastaan. Vaikka prostituutioon päädytään monista eri syistä, kysyntä nähdään keskeiseksi seksikaupan ylläpitämisessä. Seksin ostajat nähdään vahvempana osapuolena, tavallisina miehinä ja perheen isinä, kun taas prostituoidut nähdään usein olevan ostajia heikommassa asemassa. Prostituoidut ovat marginaalissa, siihen nähdään liittyvän usein ongelmien kasautumista sekä nuoruuden, ulkomaalaisuuden tai muun haavoittuvuuden hyväksikäyttöä.

Vuoden 2010 raportissa todetaan joidenkin Euroopan maiden suhtautuvan prostituutioon hyväksyttävänä ja tarpeellisenä tai vähintäänkin väistämättömänä ilmiönä. Myös erottelu vapaaehtoisen ja pakotetun prostituution välillä nähdään osaksi tällaista ajatusmallia. Huomion kääntäminen kysyntään, tasa-arvoon ja ihmisoikeuksiin tekee raportin mukaan tällaisesta erottelusta irrelevantin.

Ruotsin seksinostonkieltoa ovat kritisoineet erityisesti tahot, jotka näkevät prostituution legitiiminä osana seksin kaupallistumista ja jotka ovat puolustaneet prostituution asemaa työnä. Lakia on kritisoitu siitä, että se perustuu epämääräisille oletamuksille prostituutiosta ja siihen liittyvistä valtasuhteista. (Skilbrei & Holmström 2011, 490–491)

Vaikka kysynnän vähentäminen nähdään keskeisenä keinona ja työkaluna prostituutioliiketoiminnan sääntelyssä, vuoden 2010 selvityksessä ja prostituution ja ihmiskaupan vastaisessa toimintasuunnitelmassa (2008) korostetaan sosiaalisten toimenpiteiden ensisijaisuutta prostituutioliiketoimintaan puuttumisessa. Malmön kaupunki aloitti jo vuonna 1977 sosiaalityön projektin prostituutiosta irtautumiseksi. Sittenkin tätä mallia on alettu toteuttaa myös muissa kaupungeissa. Kritiikin mukaan prostituoituihin kohdistuvilla sosiaalisilla interventioilla prostituoituidut määritellään uhreiksi, eikä vapaaehtoisuuden arvioinnille anneta kriitikoiden toivomaa painoarvoa. Tämän kritiikin mukaan seksin oston kriminalisointi ja prostituoituihin kohdistetut sosiaalityön interventiot voidaan nähdä saman asian kääntöpuolina. Vaihtoehtoisena sosiaalityön lähestymistapana nähdään yleensä haittojen minimointi, joka ei niinkään pyri edistämään prostituutiosta irtautumista, vaan esimerkiksi vähentämään prostituoitujen kokemia terveyshaittoja. (Skilbrei & Holmström 2011, 494)

3.2 Lainsäädäntö

Seksin oston kieltö (köp av sexuella tjänster) säädettiin Ruotsissa alun perin omaksi laikseen vuonna 1999. Kriminalisoinnilla kiellettiin tilapäisen seksuaalisen suhteen solmimien korvausta vastaan. Erillislaki oli rikoslakiin nähden toissijainen ja sitä täydentävä. Kiellon voimaantulon aikaan odotettiin kuitenkin jo seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistusta ja Lagrådetin² mukaan erillislaki oli järjestelynä tilapäinen. Seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistusta koskevassa mietinnössä (SOU 2001:14) ehdotettiin, että seksinostonkieltö otettaisiin osaksi rikoskaaren 6 lukua muiden seksuaalista itsemääräämisoikeutta turvaavien tunnusmerkistöjen kanssa. Uudistuksessa tähän lukuun sijoitettiin muun muassa seksin osto, seksin osto alaikäiseltä ja paritus. Seksuaalirikosluvun kokonaisuudistus tuli voimaan 1.4.2005.

Rangaistukseksi seksinostosta säädettiin alun perin sakko tai korkeintaan kuusi kuukautta vankeutta. Vuonna 2011 seksinostorikoksen rangaistusmaksimi nostettiin yhteen vuoteen vankeutta.

Brottsbalk 6 kap. Om sexualbrott

11 § Den som, i annat fall än som avses förut i detta kapitel, skaffar sig en tillfällig sexuell förbindelse mot ersättning, döms för köp av sexuell tjänst till böter eller fängelse i högst ett år. Vad som sägs i första stycket gäller även om ersättningen har utlovats eller getts av någon annan. Lag (2011:517).

Uudistuksen yhteydessä seksin ostoa koskeva rikosnimike muutettiin yksikkömuotoon köp av sexuell tjänst. Koska jo yksittäinen osto oli kriminalisoitu, vastasi rikosnimikkeen muotoilu aiempaa täsmällisemmin pykälän sisältöä.

² Ns. laintarkastuskunta, joka koostuu korkeimman oikeuden ja korkeimman hallintotuomioistuimen edustajista. Sen tarkoituksena on valvoa lähinnä lainsäädännön teknistä tasoa ja johdonmukaisuutta.

Lain voimassaolon alkuvuosina oli ollut epäselvyyttä siitä, miten seksinostokiellon tunnusmerkistöä kuuluisi tulkita.³ Olisiko teko rangaistava, jos maksun seksistä suorittaa kolmas, seksuaaliseen tekoon osallistumaton henkilö tai miten prostituoidun vakioasiakkaiden kohdalla tulkitaan käsitettä ”tilapäinen”?

Seksuaalirikoslainsäädännön uudistuksen yhteydessä seksin ostokieltoon sisällytettiin toinen momentti, jossa säädettiin rangaistavaksi nimenomaisesti myös teko, jossa eri henkilö kuin seksuaaliseen tekoon osallistuva maksaa seksistä.⁴ Samalla lain esitöissä (prop. 2004/05:45) täsmennettiin tilapäisyyden määritelmää siten, että jokainen seksin osto on yksittäinen teko ja laintunnusmerkistössä tarkoitettu tilapäinen tapahtuma, vaikka ostaja olisi saman prostituoidun vakioasiakas. Lainlaatijan mukaan tilapäisyyden määritelmällä rajataan kiellon soveltamisalan ulkopuolelle pysyväisluontoisemmat ihmissuhteet kuten avioliitto ja parisuhde.

Pykälässä tarkoitettu seksuaalinen suhde (sexuell förbindelse), koskee yhdyntää tai muuta vastaavaa kanssakäyntiä. Muunlaisten luonteeltaan seksuaalisen tekojen, kuten koskettelun, ei katsota sisältyvän kiellon alaan.

Vastike seksistä voi olla rahaa, mutta myös muunlaiset taloudellista arvoa omaavat vastikkeet ovat mahdollisia. Käytännössä muu vastike voi tarkoittaa esimerkiksi alkoholia ja huumausaineita. Lupaus maksusta on riittävä. Tällöin rikollinen teko täyttyy vaikka maksu jäisi suorittamatta.

Myös seksin oston yritys on säädetty rangaistavaksi. Lain esitöissä ei ole nimenomaisesti eritelty, milloin on vielä kyse yrityksestä ja mitä edellytetään, jotta ostoa on tulkittava täytettynä tekona yrityksen sijaan. Lainsäätämisvaiheessa arvioitiin, että ostoyrityksen toteennäyttäminen voi käytännössä olla haasteellista.

Rangaistavuus edellyttää tekijän tahallisuutta kaikkien rikoksen olosuhteiden osalta. Prostituoidusta ei tule osallista seksinostorikokseen, vaikka hän aktiivisesti myötävaikuttaa rikoksen syntymiseen. Ruotsissa seksin oston kriminalisoinnilla halutaan osoittaa, ettei prostituutiota pidetä yhteiskunnallisesti toivottavana ilmiönä, mutta rikosoikeudellisen vastuun kohdentamista prostituoituun haluttiin välttää. Taustalla on näkemys, että prostituoidut ovat usein seksin ostajaa selkeästi heikommassa asemassa, ja että seksin ostajat kysynnällään ylläpitävät prostituutioilmiön toimintaedellytyksiä. Sen sijaan muita henkilöitä, jotka edistävät seksin oston tapahtumista, voidaan rangaista avunannosta (mikäli kyse ei ole parituksesta).

³ Esim. syyttäjien kokemuksista BRÅ:n raportti 2000:4

⁴ Ulkopuolinen seksistä maksaja voidaan tuomita avunannosta rikokseen (Brottsbalk 23:4 & 5).

3.3 Soveltamiskäytännöstä

Vuoden 2010 selvityksen mukaan Ruotsin poliisi ei laatinut seksin ostokiellon voimaantulon yhteydessä ohjeistusta ostojen paljastamisen ja tutkinnan suorittamisesta vaan käytännöt alkoivat muotoutua vähitellen poliisin tiedustelu-, valvonta- ja tutkintatoiminnassa.

Ruotsin poliisi on seksin ostoon liittyen panostanut katuprostituutioon puuttumiseen sekä seksin ostojen paljastamiseen paritus- ja ihmiskauppatutkintojen yhteydessä. Ruotsin poliisin mukaan katuprostituutio on seksikaupan näkyvä ja huomiota herättävä muoto, joka toimii yleisemmin koko prostituutioilmiötä markkinoivana ilmiönä. Ruotsin poliisi näkee katuprostituutioon puuttumiseen sisältyvän yleisemmän symbolisen viestin siitä, että yhteiskunta ottaa prostituutioilmiöön puuttumisen vakavasti. Säännöllisellä ja näkyvällä puuttumisella nähdään voitavan suoraan ennaltaehkäistä seksinostoa. Poliisin tavoitteeksi prostituution ja ihmiskaupan vastaisessa toimintaohjelmassa (2008) on vahvistettu nollatoleranssi katuprostituutiota kohtaan. Lisäksi tavoitteena on tehdä Ruotsista ei-toivottu markkina-alue järjestäytyneelle rikollisuudelle, jolla on usein läheiset yhteydet prostituutioilmiöön.

Julkisella paikalla poliisi on esimerkiksi hyödyntänyt siviilipukuisia poliiseja ja siviiliautoja seksinostojen paljastamisessa. Toisaalta poliisi on pyrkinyt näkyvällä läsnäololla ennaltaehkäisemään ostorikoksia. Poliisin ilmaantuminen paikalle saa prostituoitua ja ostajat poistumaan paikalta. Poliisi saattaa myös puuttua selkeästi seksinostotarkoituksessa kiertelevän autoilijan toimiin jo ennen kuin ostos tapahtunut.

Poliisi on informoinut prostituoituja ja seksinostajia toiminnastaan. Tällainen lähestyminen on Ruotsin selvityksen mukaan johtanut siihen, että poliisi on saanut ilmoituksia prostituoituilta, jotka ovat joutuneet rikoksen uhriksi tai saaneet vihiä alaikäisestä seksinmyyjästä.

Ennen lain voimaantuloa pelättiin, ettei kriminalisointia kyettä soveltamaan tunnusmerkistön määrittelyyn ja näyttöön liittyvien kysymysten vuoksi. Ruotsin selvityksen mukaan seksin oston kieltäminen on ollut poliisille tehokas työväline, joka on tarjonnut aiempaa paremmat mahdollisuudet puuttua prostituutioilmiöön. Ruotsin selvityksen mukaan näyttää siltä, että tämä on pitkälti poliisin priorisointiin ja resursointiin liittyvä kysymys.

Ruotsin ihmiskaupparaportoija on useissa raporteissaan toistanut näkökannan, että kieltäminen on tehnyt prostituution aloittamisen vaikeammaksi niin ulkomaalaisille kuin ruotsalaisillekin, erityisesti katuprostituution osalta. Toiminta on aiempaa vaikeampaa myös parittajille ja muille toisen prostituutiosta hyötymään pyrkiville välikäsille, sillä he joutuvat tekemään kustannuksia nostavia lisäjärjestelyitä toiminnan järjestämiseksi. Esimerkiksi paritustoiminnassa on oltava useita asuntoja, eikä toiminnan pyörittäminen ole turvallista yhdessä paikassa kovin kauaa. Poliisin, sosiaaliviranomaisten ja prostituoitujen mukaan ostajista on tullut lain myötä varovaisia ja he pelkäävät kiinnijäämistä.

Katuprostituutio

Katuprostituutiota ilmenee Ruotsissa lähinnä Tukholman, Malmön ja Göteborgin suurkaupunkialueilla, ja niissäkin seksikauppa on keskittynyt muutaman kadun alueelle. Vuoden 2010 selvityksessä arvioidaan, että katuprostituutio on vähentynyt puolella seksin ostokiellon voimassaolon aikana. Ihmiskaupparaportin kertomuksista ilmenee, että katuprostituution merkittävä väheneminen näyttää tapahtuneen heti ostokiellon tulla voimaan vuosina 1999 ja 2000.

Seksin ostaja jää usein kiinni verekseltään. Julkisella paikalla poliisi suorittaa katuprostituutioon liittyvän autoliikenteen seuranta. Kun ostaja poimii prostituoidun kyytiin, poliisi seuraa autoa. Kun auto on pysähtynyt, poliisi odottaa muutamia minutteja, jonka jälkeen puututaan asiaan. Odotuksella poliisi voi varmistaa, että näyttöä seksin ostosta saadaan tekijän tuomitsemista varten. Useimmat seksinostajat tunnustavat. Itse teosta kiinnijääneen henkilön tunnus ja oma kertomus riittävät tällöin todisteluksi. Tällöin poliisin ei tarvitse suorittaa asiassa laajempaa esitutkintaa ja asia voidaan siirtää syyttäjälle rangaistusmääräysmenettelyyn. Jos asia etenee tuomioistuimeen, poliisin havainnointi hyödynnetään syytetyn oman kertomuksen lisäksi todistelussa. Prostituoitua sen sijaan toimivat vain harvoin todistajina seksinostoon liittyvissä tapauksissa. Jos prostituoitua on kuultu todistajana, kyse on ollut muista prostituutioon liittyvistä rikoksista kuin seksin ostosta.

Huoneistoprostituutio

Katuprostituution lisäksi toinen seksin oston tutkinnan painopistealue ovat paritus- ja ihmiskaupparikosten yhteydessä ilmitulevat seksinostorikokset. Näitä tapauksia tuli ilmi vuoteen 2009 saakka lähinnä suurkaupunkialueilla ja erityisesti Tukholmassa. Vuoden 2010 selvityksen mukaan Tukholman poliisi suorittaa vähintään kerran kuussa katu- ja/tai hotelliprostituutioon kohdistuvan tehoiskun. Ilmitulevaa paritusrikollisuutta harjoitetaan yleensä huoneistoissa tai hotellihuoneissa, ja niistä ilmoitetaan usein prostituutioilmoituksia vakiintuneesti julkaisevilla nettisivuilla. Paritustapauksissa on paljastunut suuria määriä seksinostajia.

Sisätiloissa tapahtuvan seksinoston paljastamisessa poliisin toiminta ei ole niin suoraviivaista kuin kadulla tapahtuvan. Asunnon tai hotellihuoneiden tarkkailu voi kestää kuukausia, laajamittaisissa tapauksissa ostajia saatetaan kuulustella vasta vuosi tapahtuneen jälkeen. Ostoihin ei puututa verekseltään, koska tällöin päärikoksen (esim. paritus) tutkinta vaarantuisi. Pienimuotoisemmissa tapauksissa poliisi kuulustelee kaikki seksin ostajat. Isommissa tapauksissa kuulustellaan ne identifioitavat ostajat, joita vastaan arvioidaan olevan riittävän pitävä näyttö.

Tukholman poliisin mukaan (ihmiskaupparaportti 13) seksin ostajat ovat alkaneet viime vuosina suosia menettelyä, jossa seksinmyyjä tulee ostajan luokse. Ostajat pitävät kiinnijäämisriskiä pienempänä verrattuna siihen, että ostaja menisi prostituoidun luokse huoneistoon tai hotellihuoneeseen.

Internet-prostituutio

Internet muutti olennaisesti prostituution ilmenemismuotoja ja ilmoitusväyliä myös Ruotsissa 2000-luvun alkuvuosina. Aiemmin prostituutiosta ilmoiteltiin sanomalehdissä, mutta myös esimerkiksi lyhtypylväisiin ja liikennevalotolppiin kiinnitettiin lyhytsanaisia ilmoituksia puhelinnumeron kera.

Ruotsin selvityksen mukaan erityisesti nuorten kohdalla netti korostuu seksin myynnin väylänä. Netistä on tullut todennäköisesti monelle katuprostituutiossa toimineelle vaihtoehtoinen väylä hankkia asiakkaita.

Rikskriminalpolis (keskusrikospoliisi) vastaa Ruotsissa kansallisesta kartoituksesta ja tiedustelusta prostituutioon liittyvässä rikollisuudessa. Poliisi on keskittänyt prostituutioon liittyvää nettitiedustelua sellaisiin ilmoituksiin, jotka viittaavat järjestäytyneeseen rikollisuuteen, paritukseen tai ihmiskauppaan. Ruotsin vuoden 2010 selvityksen mukaan vain muutama yksittäinen tutkinta on liittynyt itsenäisten toimijoiden prostituutioilmoituksiin.

Järjestäytyneeseen toimintaan netti-ilmoituksissa on saattanut viitata ihmiskaupparaportoin mukaan esimerkiksi usean eri ilmoituksen samanlainen ulkoasu, ilmoituksen hintatason alhaisuus, prostituoidun ulkomaalaisuus sekä heikko tai olematon ruotsin-/englanninkielen taito. Poliisi on kuitenkin havainnut, että prostituution taustalla oleva paritus tai ihmiskauppa pyritään pääsääntöisesti häivyttämään muotoilemalla ilmoitusiten, että se näyttäisi itsenäisen seksinmyyjän ilmoitukselta.

Rikskriminalpolis avustaa muita poliisiviranomaisia internetiin liittyvässä prostituutiotutkinnassa. Myös Tukholman poliisilla on nettisivujen seurantaan erikoistuneita poliiseja, jotka kartoittavat prostituutorikollisuuden tilaa netti-ilmoitusten perusteella. Nettiseuranta tuottaa säännöllisesti uutta tiedustelutietoa, jonka perusteella aloitetaan uusia rikostutkintoja.

Prostituutioilmoitteluun erikoistuneet nettisivustot ovat elinehto nykymuotoiselle prostituutiolle. Erityisesti Ruotsin suurkaupunkeihin kohdistuu jatkuvasti useita netti-ilmoituksia. Ihmiskaupparaportoin mukaan Ruotsiin kohdistuvia prostituutioilmoituksia on useammalla eri sivustolla, ja ne kaikki toimivat Ruotsin rajojen ulkopuolella, sillä Ruotsissa sivustojen ylläpitäjät voitaisiin tuomita parituksesta. Yksi keskeisistä ilmoittelusivustoista on Suomessa toimintansa aloittanut sivusto, joka toimii eri nimellä Ruotsissa. Ruotsin viranomaisten mukaan kyseinen sivusto on sijoitettu hollantilaiselle serverille.

Ruotsin ihmiskaupparaportoiija nosti vuoden 2005 raportissaan esiin havainnon netti-prostituutioon kehitetystä uudesta tilausjärjestelmästä. Prostituutioilmoituksiin erikoistuneiden nettisivustojen kautta ostaja saa yhteyden ulkomailla sijaitsevaan varauskeskukseen. Varauskeskukseen soittamalla seksin ostaja voi tilata prostituoidun minne tahansa Ruotsiin. Tarkemmat ohjeet ajasta ja paikasta varauskeskus lähettää prostituoidulle ja seksinostajalle netin tai tekstiviestien välityksellä. Ostaja maksaa yleensä puolet

etukäteismaksua varauskeskukselle ja loppusumman käteisenä prostituoidulle. Tämä toiminnan muoto näyttää siltä, että se on vakiintunut Ruotsissa, sillä se esiintyy vuodesta 2005 lähtien ihmiskaupparaporteissa.

Netistä löytyy myös ruotsalaisia keskustelufoorumeita, joissa seksin ostajat vaihtavat tietoa ja kokemuksia prostituoiduista ja ostoon liittyen. Ostajat esittävät käyttäjäarvioita muun muassa prostituoitujen ”palveluhalukkuudesta”. Ihmiskaupparaportin mukaan ostajat pitävät erittäin tärkeänä tietona sitä, onko paikalle ilmestynyt nainen sama kuin ilmoituksessa luvataan. Ostajat myös keskustelevat siitä, kuinka välttää kiinnijäänti, ja millainen menettely olisi paras seksinostoon.

Kolmen suurkaupungin alueella on viitteitä siitä, että stripteaseklubeilla myydään seksiä. Poliisilla on myös epäilyksiä ravintoloissa, kasinoilla ja lauttaliikenteessä tapahtuvasta prostituutiosta. Vuoden 2010 raportin mukaan näiden osalta poliisilla ei kuitenkaan ole säännöllistä seuranta.

3.4 Poliisin tietoon tullut rikollisuus

Vuosina 1999–2011 Ruotsissa tehtiin 4231 rikosilmoitusta seksinostoon liittyen. Näistä 44 % (1855) tuli Tukholman läänin alueelta. Skånen läänissä tapauksia oli 673 (16 %) ja Länsi-Götanmaalla 653 (15 %). Länsi-Götanmaalla (Göteborgin alueella) ilmoitettujen tapausten määrä kasvoi merkittävästi vuosina 2010–2011. Pelkästään vuonna 2011 Länsi-Götanmaalla tuli ilmi enemmän ostorikoksia (268) kuin yhteensä vuosina 1999–2009 tällä alueella (232).

Kuvio 1. Ruotsissa poliisin tietoon tullut seksinosto (N=4231).

Lähde: BRÅ ja Ruotsin vuosittaiset ihmiskaupparaportit.

Tukholman osuus kaikista ilmitulleista tapauksista on hieman laskenut viimeisen viiden vuoden aikana. Lasku on tapahtunut siitä huolimatta, että myös Tukholmassa ilmitulleiden seksinostorikosten määrä on kasvanut merkittävästi. Kun vuosina 2006 ja 2007 Tukholman alueella ilmitulleita ostorikoksia oli noin sata vuodessa, vuonna 2010 niitä oli 391 ja 354 vuonna 2011. Poliisille osoitettiin vuonna 2008 merkittävät lisäresurssit seksuaalisen hyväksikäytön tarkoituksessa käytävän ihmiskaupan tutkintaan. Tukholman poliisi on terävöittänyt puuttumistaan erityisesti katuprostituiutioon. Samalla poliisille on järjestetty koulutusta sekä osoitettu resursseja prostituutorikollisuuden tutkintaan. Tällöin myös ne poliisipiirit, joilla ei ole pitkäaikaista kokemusta ja rutiinia prostituutorikollisuuden selvittämisestä, ovat olleet aiempaa kykeneväisempiä tällaisen rikollisuuden paljastamiseen.

Ensimmäisen kymmenen vuoden aikana suurkaupunkialueiden ulkopuolella ei paljastunut vuosittain kuin muutama kymmenen tapausta. Vuosina 1999–2008 ostorikoksista 89 prosenttia tuli ilmi joko Tukholman, Skånen tai Länsi-Götanmaan maakunnan alueella, mutta suurkaupunkialueiden osuus vuosina 2009–2011 oli enää 65 %.

Esimerkiksi Jämtlandin maakunnassa paljastui 450 ostorikosta vuonna 2010. Näistä suurin osa (427) tuli poliisin tietoon laajamittaisen paritusringin yhteydessä. Tapauksessa viittä naista parittanut ruotsalaismies tuomittiin törkeästä parituksesta. Kolme naisista oli lähtöisin Ugandasta tai Ruandasta, mutta he olivat naimisissa ruotsalaisten miesten kanssa. Yksi naisista oli lähtöisin Thaimaasta ja yksi oli syntyperäinen ruotsalainen, joka oli ajautunut taloudellisiin vaikeuksiin. Myös Västmanlandin maakunnassa Keski-Ruotsissa paljastui 101 seksinostajaa kolmen paritustapauksen yhteydessä vuonna 2010.

Vuosina 1999–2011 seksinostoon liittyvästä rikosilmoituksesta saatiin selvitettyä 45 % (1912 tapausta). Tällöin syyttäjä nosti syytteen, vahvasti sakon tai teki syyttämättäjäätämispäätökseen. Ruotsin selvityksen mukaan seksin ostojen selvittämisprosentti on korkea, sillä yleisemmin kaikista poliisin tietoon tulleista rikoksista tekijä saadaan selville vain 17 %:ssa tapauksista. Kaikista poliisin tietoon tulleista seksuaalirikoksista 22 % onnistuttiin selvittämään.

Suurin osa paljastuneista seksinostorikoksista sijoittui edelleen kolmen suuren kaupungin alueelle. Ihmiskaupparaportoijan mukaan (vuosina 2008–2011) ostajissa oli sekä ruotsalais- että ulkomaalaistaustaisia miehiä ja ostot kohdistuivat sekä nais- että miesprostituoituihin. Suurin osa ostoista kohdistui 18–25-vuotiaisiin naisiin, jotka olivat haasteellisessa elämäntilanteessa.

Samalla kun seksin ostoa koskevat tuomiot ovat lisääntyneet vuosina 2010–2011, paritus- ja ihmiskauppatuomioiden määrä on laskenut. Ihmiskaupparaportoiija näkee taustalla näyttövaikeudet sekä sen, ettei psykologisia alistusmekanismeja osata tuomioistuimissa riittävän hyvin tunnistaa. Uhri saattaa muuttaa kertomustaan esitutkinnasta, ja rikosoikeudellinen vastuun langettamiseksi on kyettävä osoittamaan ihmiskaupparikoksesta syytetyn tahallisuus seksuaalisen hyväksikäytön toteuttamiseksi. Tekijät ovat muuttaneet toiminnantapaansa, jolloin painostus ja uhka ovat usein hyvin piiloista. Tämän nähdään tekevän rikoksen toteennäyttämistä aiempaa haasteellisemmän, ja ”parempien olosuhteiden” nähdään lisäävän ihmiskaupan uhrien lojaaliutta tekijöitä kohtaan.

Ostajista

Ruotsissa kaikki ilmitulleet seksin ostajat ovat olleet miehiä. Nuorin seksinostorikoksesta haasteen saanut oli 17-vuotias ja vanhin 90. Seksinostajien keski-ikä oli 43 vuotta. Ruotsin selvityksen mukaan lähes 60 % ostoon syyllistyneistä oli syyllistynyt myös johonkin muuhun rikokseen. Tarkempaa tietoa siitä, millaisista rikoksista on kyse, ei kuitenkaan ole saatavilla. BRÅ:n tilastojen mukaan lain voimassaolon ensimmäisenä vuonna 10 seksinostajasta kuudella oli merkintä aiemmasta rikoksesta. Näissä oli kyse esimerkiksi rattijuopumuksesta tai ajokorttita ajosta, mutta mukana oli myös pahoinpiteilyitä.

Seksin osto alaikäiseltä

Kaikki tapaukset, joissa on epäilty seksuaalisen hyväksikäytön tarkoituksessa käydyn ihmiskaupan kohdistuvan alaikäisiin, ovat koskeneet tyttöjä, jotka yhtä lukuun ottamatta ovat olleet 16–17-vuotiaita.

Seksuaalirikoslainsäädännön uudistuksessa vuonna 2005 terävöitettiin ja laajennettiin myös seksin oston kieltoa alaikäiseltä. (Brottsbalken 6 luku 9 §) Kielto haluttiin ulottaa koskemaan myös tilanteita, joissa tekijä käyttää hyväkseen lapsen kypsyttömyyttä maksua vastaan tapahtuvassa hyväksikäytössä. Seksin osto alaikäiseltä on säädetty rikokseksi myös silloin kun toinen maksaa tekijän puolesta. Rikoksen rangaistusmaksimi on kaksi vuotta vankeutta.

9 § Den som, i annat fall än som avses förut i detta kapitel, förmår ett barn som inte fyllt arton år att mot ersättning företa eller tåla en sexuell handling, döms för köp av sexuell handling av barn till böter eller fängelse i högst två år. Vad som sägs i första stycket gäller även om ersättningen har utlovats eller getts av någon annan. Lag (2005:90).

Ihmiskaupparaportojen mukaan lapsen kohdistuva seksinostorikos on usein vaikea tutkia ja näyttää toteen. Teosta voi kulua hyvinkin pitkä aika ennen kuin se tulee viranomaisen tietoon. Tekijä pyrkii yleensä voittamaan lapsen luottamuksen puolelleen, mutta tekijä voi käyttää tapahtunutta hyväksikäyttöä myös kiristyskeinona. Lapsi voi syyttää tapahtuneesta itseään tai hän ei usko, että häntä kuullaan tai uskotaan, jos hän kertoo tapahtuneesta. Ilmitulevista tapauksista enemmistö koskee varhaisteinejä (yngre tonåren).

Tekijä vetoaa usein tietämättömyyteensä lapsen todellisesta iästä. Monissa tapauksissa syyttäjät ei ole kyennyt esittämään tuomioistuimelle todisteita tekijän tahallisuudesta. Ihmiskaupparaportojen mukaan tekijä on tällöin vaihtoehtoisen syytekohdan perusteella tuomittu seksin ostosta.

Tukholman poliisi panosti alaikäisiin kohdistuvan seksikaupan tutkintaan netissä vuonna 2011. Tutkinnan yhteydessä paljastui mm. nuoria parittanut henkilö sekä seksinmyynti-ilmoituksia, joissa oli aihetta epäillä myyjän olevan alaikäinen. Poliisi teki yhteistyötä Tukholman sosiaaliviranomaisten kanssa, jotka tarjosivat tukea ja apua nuorille, joita poliisin tutkinnassa tuli ilmi.

3.5 Seksin oston tutkiminen

Käsitykset sekinostorikoksen selvittämisen ja toteennäyttämisen vaikeudesta menevät jossain määrin ristiin. Käytännössä kiinnijääneet seksinostajat yleensä tunnustavat tekonsa. Tunnustaminen on yleistä sekä katuprostituutioon että huoneistoprostituutioon liittyvien ostojen osalta. Tällöin ostorikos voidaan käsitellä rangaistusmääräysmenettelyssä, ja ostaja välttää julkisen oikeudenkäynnin.

Kun seksin oston kieltö tuli voimaan 1999, oli pelkona, että tapahtuneesta rikoksesta ei kyettä saamaan näyttöä. Ruotsin selvitykseen haastateltujen syyttäjien mukaan normaali seksin osto on helppo selvittää ja mutkaton käsitellä. Syyttäjät eivät nähneet yleisemminkään pykälään liittyvän soveltamisvaikeuksia. Seksinoston kiistäminen vaatii poliisilta vastanäytön hankkimista. Huoneistoprostituutioon tapauksissa epäilty on esimerkiksi saattanut kiistää seksin oston väittäen kyseessä olleen striptease tai alastonposeeraus. Syyttäjät kuitenkin näkivät, että poliisin ammattitaito riittää kumoamaan tällaiset väitteet kuulustelussa.

Ostorikoksen näytön hankintaan ja todisteluun liittyy myös haasteita. Varsinkin ennen poliisin tutkintakäytäntöjen kehittymistä ostajan henkilöllisyys saattoi jäädä selvittämättä tai näyttöä ei saatu kerättyä riittävän vahvaksi.

Suurin osa näyttöongelmia sisältäneistä ostopapauksista on Ruotsin selvityksen mukaan ilmennyt suurten paritus- tai ihmiskauppatapausten yhteydessä. Tällaisissa tapauksissa poliisi on kerännyt todistusaineistoa järjestäytyneestä rikollisuudesta esimerkiksi huoneiston tai hotellihuoneen seurannalla sekä teknisellä tarkkailulla (kameravalvonta ja telekuuntelu). Seuranta on voinut jatkua kuukausia, eikä tuona aikana yksittäisiin ostajiin ole voitu puuttua vaarantamatta päärikoksen tutkintaa. Päärikoksen tutkinnan päätyttyä ostajia on paikannettu esimerkiksi tarkkailun aikana otettujen valokuvien sekä autojen rekisterinumeroiden perusteella. Priorisoidakseen päärikoksen selvittämistä poliisi on voinut joutua luopumaan sellaisten ostojen tutkinnasta, joiden näytön hankinta olisi ollut työlästä. Telekuuntelua, televalvontaa ja kameravalvontaa ei yleensä voida käyttää seksinoston selvittämisessä ja toteennäyttämässä, koska kyse ei ole riittävän vakavista rikoksista. Siten ostojen toteen näyttäminen päärikoksen selvittämisen jälkeen voi olla vaikeaa.

Katuprostituutioon liittyen näyttöongelmia on ilmennyt tapauksissa, jossa tekijä on kiistänyt rikollisen toiminnan eikä prostituoitu ole ollut halukas yhteistyöhön viranomaisen kanssa. Tällöin näyttöongelmaksi on saattanut muodostua se, onko kyse vastikkeellisesta vai vastikkeettomasta seksistä tai peräti jostain muusta kuten strippauksesta. Joissakin tapauksissa on saattanut olla kyse kokonaan väärästä tunnusmerkistöstä (kyseessä esimerkiksi seksipalveluiden osto alaikäiseltä).

Lain voimassaolon alkuvaiheissa esiintyi oikeudellista rajanvetoa siitä, milloin yrityskynnyksen katsotaan täyttyvän. Osassa tapauksista on todettu, ettei kyseessä ole tunnusmerkistössä tarkoitettu rikos, tai ainakaan sitä ei voida näyttää toteen.

3.6 Rangaistuskäytäntö

Ruotsin korkeimman oikeuden vuonna 2001 antama ennakkoratkaisu vakiinnutti pääsääntöiseksi rangaistukseksi 50 päiväsakkoa yhdestä seksinostorikoksesta. Ennakkoratkaisun jälkeen 85 % ostotuomioista on ollut tämän suuruisia. Kahdesta ostorikoksesta on tuomittu yleensä 70 päiväsakkoa. Lukuisten ostorikosten kohdalla tuomiokäytännön hajonta on suurempaa. Esimerkiksi kahdeksasta ostorikoksesta on tuomittu sekä 80 että 150 päiväsakkoa. Ostorikosten käsittely on yleensä summaarista, eikä asian lieventäviä tai raskauttavia asianhaaroja useinkaan punnita sen enempää. Ruotsin selvityksen mukaan keskimääräinen päiväsakon määrä seksinostoa koskevissa tapauksissa oli 168 kruunua.⁵

Ruotsin poliisin mukaan rikosoikeudellista sanktiota suurempi pelotevaikutus on ostorikoksen ilmituloon liittyvällä sosiaalisella paheksunnalla. Kiinnijäänyt seksinostaja on eniten peloissaan siitä, että hänen toimintansa tulee perheen ja muiden läheisten tietoon. Poliisi on noudattanut hienotunteisia menettelytapoja, esimerkiksi pyyntö saapua esitutkintakuulusteluun on osoitettu kotiosoitteen sijaan ostosta epäillyn työpaikalle. Aiemmin epäilty saattoi hakea seksin oston ja muiden alhaisen rangaistusmaksimin rikosten haasteen itse viranomaiselta. Nykyinen sääntely ei enää tosin mahdollista tällaisia menettelyjä.

Raskauttavat asianhaarat seksinoston tapauksissa

Sexinostoon liittyvät raskauttavat olosuhteet ovat muutamissa tapauksissa johtaneet ehdollisen vankeusrangaistuksen tuomitsemiseen päiväsakkojen lisäksi. Vuoden 2010 selvityksen mukaan tällaisia tapauksia oli viisi vuosina 1999–2008. Kolmessa näistä oli kyse vain yhdestä ostorikoksesta per tapaus.

Länsi-Ruotsin hovioikeus käsitteli vuonna 2005 tapauksen, jossa 17-vuotias Kosovosta lähtöisin oleva tyttö oli pakotettu myymään seksiä. Tapauksessa yksi mies tuomittiin seksin oston yrityksestä 80 päiväsakkoon ja ehdolliseen vankeuteen. Hovioikeus katsoi ostajan olleen tietoinen siitä, että tyttö oli seksikaupan uhri, ja tästä huolimatta hän oli vienyt tämän asuntoonsa ja yrittänyt ostaa seksiä. Ostajan tietoisuuden vuoksi hovioikeus katsoi, että sakkorangaistus ei ole riittävä. Tapauksessa muut seksinostajat saivat kärjääoikeudessa 80 päiväsakkoa, sillä seksikaupan kohteena ollut tyttö oli ollut pitkän ajanjakson heidän käytettävänä. Hovioikeus korotti tuomion 200 päiväsakkoon.

Vuonna 2007 Länsi-Ruotsin hovioikeus käsitteli Göteborgissa tapahtunutta venäläisnaisten paritustapausta. Kärjääoikeus tuomitsi 16 miestä seksinostosta ja yhden avunannosta, kolme ostajaa vapautettiin syyteistä. Hovioikeus kovensi neljän ostajan tuomiot ehdolliseksi vankeudeksi ja päiväsakoiksi. Kahden syytetyn osalta ostotuomioiden perusteluina hovioikeus mainitsi, että ostoja oli useampi ja ne olivat kohdistuneet organisoituun prostituutioon. Sen, että naiset olivat ulkomaalaisia ja että naiset olivat olleet

⁵Laissa määritelty päiväsakon alaraja on 1.10.2006 lähtien ollut 50 ja yläraja 1000 kruunua.

Ruotsissa vain vähän aikaa, katsottiin myös tekevän olosuhteista raskauttavat. Tapauksessa hovioikeus katsoi kahden miehen käyttäneen naiseen kohdistuvia pakottavia olosuhteita hyväkseen siten, että he olivat voineet pakottaa naisen seksiin, vaikka tästä ei alun perin ollut sovittu. Perusteluissa katsottiin esim. että nainen oli ollut Ruotsissa vain vähän aikaa, hän ei ymmärtänyt kieltä, hän oli oudossa paikassa, vieraiden ihmisten seurassa ja ostajat olivat häntä huomattavasti vanhempia.

Raskauttaviksi asianhaaroiksi oikeuskäytännössä on katsottu myös seksin osto henkilöltä, jolla on psyykkisiä kehityshäiriöitä (funktionshinder). Tällaisessa tapauksessa käräjäoikeus tuomitsi ostajille 100 päiväsakkoa. Viime vuosina Ruotsin tuomioistuimet ovat ihmiskaupparaporttoijan mukaan tuominneet seksin ostoista ehdollisia vankeusrangaistuksia. Eräässä tällaisessa tapauksessa parituksen kohteena oli mielenterveydellisistä syistä laitoshoidossa ollut nainen, jonka luona suljetussa laitoksessa seksinostajat kävivät. Seksinostaja, joka oli käyttänyt naista useamman kerran hyväkseen, tuomittiin ehdolliseen vankeusrangaistukseen ja sakkoihin. Tuomioistuin katsoi, että tekijän täytyi olla tietoinen naisen vaikeista olosuhteista.

Aivan viime aikoina rangaistuskäytäntöön on kohdistunut kritiikkiä sen vuoksi, että rangaistusasteikkoon sisältyvää vankeusrangaistusta ei ole lainkaan käytetty (Dagens Nyheter 27.5.2013). Lehden haastattelema poliisi totesi:

”Ensikertalaisen kohdalla sakko on kohtuullinen rangaistus ja moni ottaa opikseen. Mutta jos tekee rikoksen vielä kaksi, kolme, neljä kertaa, näkisin mielelläni, että rangaistus olisi muuta kuin sakkoa.”

3.7 Seksuaalisen hyväksikäytön vastaiset ohjelmat

Toimintasuunnitelma

Syyskuussa 2008 Ruotsin hallitus antoi poliisihallitukselle ja syyttäjälaitokselle tehtäväksi tehostaa puuttumista prostituutioon ja seksuaalisen hyväksikäytön tarkoituksessa käytävään ihmiskauppaan. Toimenpiteisiin kuului myös puuttuminen seksin ostoon. Toimintasuunnitelman mukaisesti kysynnän vähentäminen nähdään keskeisenä toimenpiteenä prostituutioon ja ihmiskaupan vastaisessa toimintasuunnitelmassa. Resursoinnin myötä poliisi on tehostanut koulutusta ja ohjeistusta. Ihmiskaupparaporttoijan mukaan tämä on johtanut siihen, että rikoksia tulee enemmän viranomaisen tietoon ja niitä saadaan selvitettyä aiempaa tehokkaammin.

Esimerkiksi Tukholman alueella tehostettiin vuosina 2008–2010 katuprostituutioon puuttumista Öppna Gatuprostitutionen -projektissa. Pelkästään tammi-marraskuussa 2010 Tukholman poliisin tietoon tuli 300 ostorikosepäilyä, joista noin 280 johti ostajan tuomitsemiseen sakkorangaistukseen rangaistusmääräysmenettelyssä. Projektin suorittamien ostojen tehovalvontojen myötä päästiin myös kymmenen paritusrikoksen jäljille, joista aloitettiin esitutkinnat.

Ihmiskaupparaporttoijan mukaan poliisin valvonnan tehostamisella oli useita seurauksia. Järjestäytyneen ulkomaalaisen prostituution määrä alueella väheni ja samalla poliisin näkyvä läsnäolo oli omiaan vähentämään prostituoituihin kohdistuvan väkivallan uhkaa. Valvonnan lisäys vähensi myös huumausainerikoksia alueella.

Poliisihallitus linjasi vuonna 2011 tarkastussuunnitelmassaan, että poliisin valvonnan tulee toteuttaa tarkemmin vuoden 2008 toimintasuunnitelmaa. Poliisin osaamista on edelleen vahvistettava sillä nykyisistä panostuksista huolimatta tutkimuksissa ja tapausten paljastamisissa on suuria aluekohtaisia eroavaisuuksia.

Resursointi

Ruotsin viranomaisten raporteissa toistuu näkemys siitä, että prostituution kysyntään puuttuminen kytkeytyy kiinteästi laajempaan toimintaan prostituutioon liittyvää rikollisuutta vastaan. Seksin ostoon puuttumisella nähdään selkeä kytkeä ihmiskaupan ehkäisyyn, minkä vuoksi seksin ostojen tutkimista resursoidaan ja priorisoidaan.

Lain voimaantulon yhteydessä vuonna 1999 poliisille myönnettiin 7 miljoonan kruunun lisärahoitus, jolla saatiin uusia prostituutorikollisuuden tutkintaan kohdistettuja virkoja. Rahoitus jaettiin pääosin Tukholman, Skånen ja Länsi-Götanmaan maakuntien kesken. Lisäksi Rikskriminalpolis alkoi tutkia miten naiskauppaa voitaisiin ehkäistä ja torjua.

Ruotsin poliisille myönnettiin 30 miljoonan kruunun lisäresurssi vuosille 2004–2006 ihmiskaupan vastaiseen työhön. Resurssi suunnattiin poliisin operatiiviselle puolelle vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden torjumiseen. Resurssit kohdentuivat pääosin kolmen suurkaupunkialueen lainvalvontaan ja etupäässä Tukholman alueelle. Tukholman poliisi aloitti vuonna 2004 prostituutorikollisuuden vastaisen Projekt Europa:n, josta muutamaa vuotta myöhemmin kehittyi ihmiskaupan vastainen komissio (Kommissionen mot människohandel). Tämän lisäksi vahvistettiin ennaltaehkäisevää työtä. Rikskriminalpolis koulutti poliiseja ja rajavartioston henkilökuntaa prostituutioon liittyvästä rikollisuudesta.

Vuoden 2008 toimintasuunnitelman myötä Ruotsin poliisi- ja syyttäväviranomaiset saivat tehtäväkseen vahvistaa prostituutioon liittyvien rikosten selvittämiseen liittyvää operatiivista panostaan sekä kartuttaa henkilöstönsä osaamista ja asiantuntemusta. Yksi toimintasuunnitelman tavoite on, että poliisi pystyisi ylläpitämään nollatoleranssin seksin ostoon kaduilla. Poliisihallitus on viime vuosina kehittänyt myös poliisien kykyä etsiä näyttöä prostituutorikollisuudesta netissä. Toimenpiteisiin osoitettiin 40 miljoonan kruunun resurssi, joista 30 miljoonaa kohdistui operatiivisen puolen vahvistamiseen ja 10 miljoonaa poliisien koulutukseen.

Vuoden 2010 selvitykseen haastatellut syyttäjät pitivät prostituutioon liittyvän rikollisuuden tutkintaa suuritöisenä niin poliisille, syyttäjälle kuin tuomioistuimellekin. Syyttäjät eivät kyenneet kuitenkaan erottelemaan, missä määrin pelkkä seksinostorikos työllistää. Syyttäväviranomaiselle ei Ruotsin selvityksen mukaan ole kohdistettu erityisiä resursseja seksin oston kriminalisointiin liittyen.

Vuosina 1999–2008 tuomioistuimeen päätyneistä tai rangaistusmääräysmenettelyllä ratkaistuista seksinostotapauksista 40 % oli yhteys paritus- tai ihmiskaupparikoksen tutkintaan. Erityisesti vuosina 2005–2006 tämä yhteys oli vahva. Kun vuonna 2004 paritus- tai ihmiskauppatutkintaan liittyviä ostoja päätyi vähintään haasteen antamiseen 20, oli tapausten määrä vuonna 2005 yli kolminkertainen (67 tapausta). Vuonna 2006 paritus- tai ihmiskauppatutkintaan liittyvien ostojen määrä on vielä 69, mutta vuonna 2007 tapauksia on alle 40 ja vuonna 2008 enää 20. Paritus- ja ihmiskauppatutkinnan yhteydessä ilmitulevien oston määrän muutokset mukailevat täsmällisesti, joskin pienellä viiveellä, esitutkinnassa käytettävissä olevien resurssien muutoksia. Kun poliisin lisäresurssi ajoittuu vuosille 2004–2006, näkyy tämä syyttäjän ja tuomioistuimen tilastoissa lisääntyneinä tapauksina vuosina 2005–2007.

Ruotsin selvityksessä haastateltujen poliisien mukaan ostoja tulisi moninkertaisesti lisää, jos niiden tutkintaa priorisoitaisiin nykyisestä. Myös syyttäjät näkevät, että kyse on priorisoinnista, ohjeistuksesta ja resursseista.

Prostituution ja ihmiskaupan vastaisessa toimintasuunnitelmassa korostetaan sosiaalisten toimenpiteiden ensisijaisuutta prostituutioilmiöön puuttumiseksi. Erityinen huomio tulee tällöin kiinnittää niihin, jotka ovat haavoittuvimmassa asemassa (esimerkiksi lapset ja nuoret). Kuitenkaan sosiaaliviranomaisille ei ole osoitettu lainvoimaantulon myötä samanlaisia lisäresursseja kuin poliisille. (Kuosmanen 2011) Sosiaali- ja terveystieteiden ammattilaisten osaamista on pyritty tosin lisäämään koulutuksilla ja esimerkiksi vuonna 2011 julkaistujen oppaiden muodossa.⁶

Suurkaupunkien poliisit tekevät yhteistyötä sosiaaliviranomaisten prostituutioasioihin erikoistuneiden moniammatillisten ryhmien kanssa. Sosiaaliviranomaisen erityiskoulutetut henkilöstö tarjoaa keskusteluapua, ja kertoo mm. siitä, miten poliisiin voi ottaa yhteyttä. Ilmitulleita ostajia kannustetaan KAST-ryhmiin, jossa potentiaalisia ja aktiivisia seksinostajia motivoidaan ottamaan vastuuta käyttäytymisestään.

3.8 Seksinostokiellon vaikutuksista

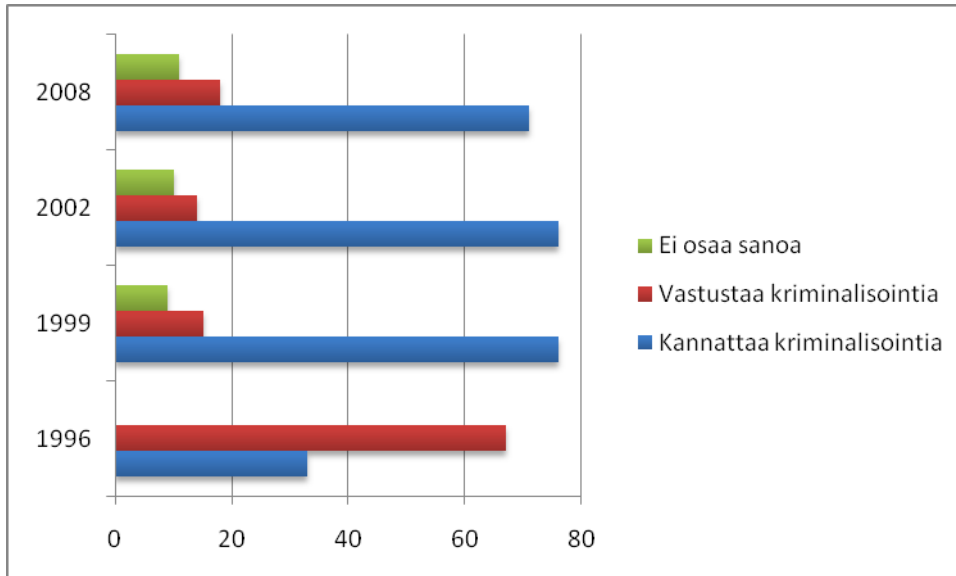
Seksinostokiellon vaikutus asenneilmapiiriin

Ruotsin seksinostokiellon keskeinen tavoite on ollut prostituutioon liittyviin asenteisiin ja käyttäytymiseen vaikuttaminen. Ruotsissa on selvitetty seksin oston kiellon kannustusta kyselytutkimuksilla vuosina 1996, 1999, 2002 ja 2008. Vaikka tutkimukset eivät

⁶ Socialstyrelsen (2011) Sex mot ersättning – utbildningsmaterial om stöd och hjälp till vuxna sekä Sex mot ersättning – utbildningsmaterial om stöd och skydd till barn och unga.

otoksiltaan ja toteutustavoiltaan ole täysin vertailukelpoisia, voidaan niitä pitää vähintäänkin suuntaa-antavina⁷. Pienin eroavaisuuksin kaikissa neljässä haastattelututkimuksessa on kysytty, kannattaako haastateltava seksin oston kriminalisointia.

Kuvio 2. Suhtautuminen seksin oston kriminalisointiin Ruotsissa 1996–2008

Lähde: SIFO 1999, SIFO 2002, Kuosmanen 2008 & 2011 ja SOU 2010.

Kolme vuotta ennen lain säätämistä kaksi kolmasosaa kyselyyn vastaajista vastusti seksin oston kriminalisointia (67 % vuonna 1996). Lain voimaantulovuonna (1999) toteutetussa kyselyssä seksin ostolain vastustus oli enää vain 15 %. Myös vuosien 2002 ja 2008 kyselyissä lain vastustus on pysynyt alle 20 prosentissa. Samanaikaisesti lain kannatus näyttää nousseen merkittävästi. Kun vuonna 1996 noin kolmasosa kannatti seksin oston kriminalisointia, vuonna 1999 lakia kannatti 76 % vastanneista, vuonna 2002 76 % ja vuonna 2008 71 %. Vahvinta lain kannatus on kyselyiden mukaan alle 30-vuotiaiden keskuudessa. Esimerkiksi vuoden 2008 kyselyssä 18–28-vuotiaista 78 % ilmoitti kannattavansa seksin oston kriminalisointia.

Kyselyiden perusteella lain kannatus on vankempaa naisten keskuudessa, joskin kannatusta voidaan pitää vahvana myös miesten osalta. Ennen lain voimaantuloa (1996) seksinostokriminalisointia kannatti vain vähemmistö ruotsalaisista; naisista (44 %) ja miehistä (20 %). Lain voimaantulon aikana tehdyissä kolmessa kyselytutkimuksessa jokaisessa noin 80 % naisista ilmoittaa kannattavansa seksinostokieltoa. Miehistä noin 70 % kannattaa lakia vuosien 1999 ja 2002 kyselyiden mukaan, mutta vuoden 2008 kyselyssä kiellon kannatus on miesten keskuudessa laskenut 60 prosenttiin.

⁷ Vuoden 1996 tutkimuksessa (Sex i Sverige – om sexuallivet i Sverige) oli 2810 vastaajaa, myöhemmissä 1000 – 1100 vastaajaa. Vuoden 1999 ja 2002 tutkimukset olivat puhelinhaastatteluita (SIFO, Svenska Institutet för Opinionsundersökningar) ja vuoden tutkimus 2008 (Kuosmanen, Prostitution i Norden) toteutettiin kirjeitse haastattelulomakkeella.

Vuosien 1996 ja 2008 tutkimuksissa selvitettiin myös seksin oston yleisyyttä Ruotsissa. Kun vuonna 1996 ruotsalaismiehistä 13,6 % ilmoitti ostaneensa seksiä, oli vastaava määrä vuoden 2008 tutkimuksessa 8 %. Osa vuoden 2008 tutkimukseen vastanneista miehistä ilmoitti lopettaneensa seksin ostamisen tai vähentäneensä sitä kriminalisoinnin myötä (21 % niistä miehistä, jotka ilmoittivat ostaneensa seksiä). Alle puolet seksiä ostaneista miehistä ilmoitti ostaneensa seksiä kiellon voimassa olon aikana. Vuoden 1996 kyselyn mukaan seksin osto oli yleisintä 45–59-vuotiaiden miesten keskuudessa, joskin tuoreimmat prostituutiokontaktit olivat 25–34-vuotiailla miehillä. Molempien tutkimusten mukaan seksin osto tapahtui yleisimmin ulkomailla (78 % vuonna 1996, 71 % 2008).

Ruotsin selvityksen (SOU 2010:49) mukaan poliisi ja sosiaaliviranomaiset ilmoittavat ostajien tulleen varovaisemmiksi ja viranomaisten tietojen mukaan kysyntä näyttää vähentyneen. Myös prostituoidut kertovat asiakkaiden pelkäävän aiempaa enemmän kiinnijäämistä.

Vuoden 2008 kyselyn mukaan vain viidennes vastanneista uskoi seksin oston määrän vähentyneen lain voimaantulon myötä. Vielä harvempi uskoi prostituution vähentyneen. Kuosmanen (2011) näkee mahdolliseksi selitykseksi sen, että prostituutio on suurimmalle osalle väestöstä vieras ilmiö, joka näyttäytyy heille ainoastaan median uutisvirrasa. Tällöin syntyy helposti pessimistinen kuva siitä, että ilmiö pysyy muuttumattomana, eikä siihen voida vaikuttaa.

Ruotsin selvityksen mukaan lailla näyttää olevan vahva normia luova vaikutus. Asennemuutos ajoittuu samalle ajanjaksolle seksinostonkiellon säätämisen kanssa. Erityisesti lain vankan kannatuksen nuorten ja nuorten aikuisten parissa nähdään osoittavan lain normatiivisten tavoitteiden saavuttamisesta.

Ruotsin hallituksen selvitystä on kritisoitu siitä, että sen johtopäätökset ovat empiirisesti heikolla pohjalla eivätkä muuttajat ole vertailukelpoisia ennen ja jälkeen lain voimaantulon (Skilbrei & Holmström 2011). Muutoksia asenteissa on pidetty liian vähäisinä olakseen merkittäviä ja viranomaisten näkemystä lain ihmiskauppaa estävästä vaikutuksesta on pidetty toteennäyttämättömänä. Kriitikot ovat myös nähneet, että katuprostitution puolittuminen on tarkoittanut vain ilmiön siirtymistä muihin, vähemmän näkyviin muotoihin. (Skilbrei & Holmström 2011, 503.) Skilbrei ja Holmström esittävät mielenkiintoisen käsityksen, että Ruotsin prostituutioilmiö näyttäytyy niin pienenä, että lukumäärien perusteella on vaikea tehdä johtopäätöksiä lain toimivuuden puolesta tai vastaan.

Kriminalisoinnin vaikutuksesta prostituution määrään

Ruotsin hallituksen selvityksessä todetaan, että prostituution määrän muutoksista on vaikea antaa selkeää kuvaa. Prostituution arvioidaan olevan etupäässä, mutta ei ainoastaan, suurkaupunkien ilmiö. Katuprostituutio näyttäisi kuitenkin rajautuvan Tukholmaa, Malmöä, Göteborgia koskevaksi ilmiöksi. Seksuaalipalvelujen ostokiellon säätämisen

jälkeen katuprostituution määrä Ruotsissa on puolittunut. Myös lain kriitikot arvioivat prostituution määrän vähentyneen (Dodillet & Östergren 2011), mutta heidän mukaansa ongelma on se, että prostituoitujen mahdollisuus valita asiakkaansa kapenee.

Prostitution i Norden -raportissa (2008) Charlotta Holmström arvioi Ruotsin prostituoitujen määräksi 650, joista 300 naista toimisi kadulla, 300 internetissä. Lähinnä netin välityksellä toimivien miesprostituotujen määräksi Holmström arvioi 50. Vuonna 2009 Rikskriminalpolisen arvioi Tukholman alueella ja sen lähiseudulla toimivan noin 90 thaihierontapaikkaa. Vuosien 2011 ja 2012 taitteessa thaihierontapaikkojen lukumääräksi arvioitiin Tukholmassa 250 ja koko maan osalta 450. Thaihierontapaikkoihin liittyvät seksinmyyntiepäilyt ovat Ruotsissa vahvoja. Vuoden 1995 Könshandel-mietinnössä (SOU 1995:15) Ruotsissa toimivien prostituoitujen määräksi arvioitiin 2500. Toisaalta Skilbrei ja Holmström (2011) huomauttavat, että prostituoitujen määrän vähenemisestä ei välttämättä seuraa prostituution vähenemistä. Vaikka prostituutiomarkkinat ovat monilta osin eriytyneet, on täysin mahdollista, että eri toimintamuotojen välillä on ainakin osittaista päällekkäisyyttä. Tällöin katuprostituutiosta toimiva henkilö, joka ilmoittaa toiminnastaan netistä laskettaisiin tilastossa kahdeksi eri toimijaksi.

Ruotsin poliisi seuraa netti-ilmoittelua säännöllisesti. Ruotsin selvityksessä katsotaan, että netti-ilmoitusten määrästä on vaikea päätellä todellista prostituution määrää. Yksi ilmoitus ja puhelinnumero voi olla monen prostituoidun käytössä. Kuitenkin yleisemmäksi arvioidaan, että yhtä prostituoitua kohtaan on netissä monta ilmoitusta tai numeroa.

Socialstyrelsen löysi vuonna 2007 netistä 301 maksullisen seksin tarjoajaa. Heistä suurin osa toimi Tukholman alueella. Vuonna 2008 Rikskriminalpolis kartoitti 417 ilmoitusta, joissa 376 naista, 10 transsukupuolista ja 31 miestä myi seksiä. Ilmoitusten määrässä on tiettyyn alueeseen ja ajankohtaan liittyviä vaihteluita. Esimerkiksi Kompetenscenter Prostitution i Malmö:n mukaan Malmön alueella netti-ilmoitusten määrä kaksinkertaistui vuosina 2008–2009.

Ruotsin selvityksessä tehdyn vertailun perusteella internet-prostituution kasvu ei poikkea Norjan ja Tanskan tilanteesta. Näyttää siltä, että prostituutio Ruotsissa ei ole siirtynyt nettiin sen enempää kuin naapurimaissa.

Rikskriminalpolis arvioi 2000-luvun ensimmäisinä vuosina, että Ruotsiin kohdistuvan seksuaalisen hyväksikäytön tarkoituksessa käytävän ihmiskaupan uhreja olisi vuosittain 200–500. Vuonna 2004 poliisi korjasi arviotaan ylöspäin, jolloin em. ihmiskaupan määräksi arvioitiin 400–600 naista ja tyttöä vuosittain. Vuodesta 2005 lähtien poliisi on pidättäytynyt esittämästä lukumääräisiä arvioita ihmiskaupan laajuudesta. Ihmiskaupparaportoiija on vuosittain raporteissaan toistanut kannan, jonka mukaan poliisin tiedustelutiedot kertovat pikemminkin tutkinnan resursoinnista, viranomaisen asiantuntijuuden silloisesta määrästä ja vallitsevista priorisoinneista kuin todellisen ilmiön laajuudesta.

Ruotsin hallituksen raportti esittää, että ostokiellolla olisi ollut vaikutusta Ruotsiin kohdistuvan ihmiskaupan ennaltaehkäisyssä. Myös ihmiskaupparaportoiija on todennut Ruotsin ratsioiden yhteydessä tavattavan vain muutamia prostituoituja kerrallaan, kun

muissa maissa ratsioissa löytyy useita kymmeniä naisia. Lisäksi poliisin telekuuntelussa on paljastunut, että parittajat eivät pidä kysyntää Ruotsissa riittävänä, eikä toiminta ole niin kannattavaa kuin rikolliset olisivat toivoneet.

Myös Prostitution i Norden -raportissa Ruotsin prostituutioilmiön arvioidaan poikkeavan muista Pohjoismaista siten, ettei sen näkyvillä prostituutiomarkkinoilla esiinny vaikiintuneesti suuria ulkomaalaisten naisten ryhmiä.

Ihmiskaupparaportoin mukaan riittävän tulovirran ylläpitämiseksi yhtä naista kohden voi olla useampi ilmoitus eri sivustoilla ja useampi puhelinnumero käytössä. Järjestäytyneen rikollisuuden tiedetään sopineen usealle ostajalle päällekkäisiä aikoja samalle prostituoidulle, sillä kaikkien seksinostajien ilmaantumista paikalle ei pidetä todennäköisenä. Rikollisryhmät ovat kokeilleet myös ajoittaista hintojen laskua, jotta asiakkaita saataisiin houkuteltua paremmin.

Julkisilla paikoilla tapahtuvan prostituution laajuutta on helpompi arvioida verrattuna huoneistoissa tapahtuvaan prostituutioon. Myös ostajien on vaikeampi saada tietoa yksityisellä paikalla tapahtuvasta prostituutiosta. Vaikka tietoa muista kuin katu- ja internetprostituutiosta on hyvin niukalti saatavilla, Ruotsin selvityksen mukaan mikään ei indikoi siitä, että esimerkiksi huoneistoprotituutio tai baariprotituutio olisi kasvanut. Prostituoitujen parissa työskentelevät ihmiset eivät ole havainnoineet prostituution muotojen kasvua. Ruotsin poliisi on todennut, että prostituutio ei juuri voi toimia näkymättömissä, sillä prostituoitujen täytyy löytää asiakkaat ja ostajien prostituoitua.

3.9 Ihmiskauppa- ja paritusrikollisuudesta

Ruotsin ihmiskaupparaportoin mukaan ihmiskaupparikos on haasteellinen tutkia ja tuomita. Tilannetta on mutkistanut se, että viime vuosina rikolliset näyttävät omaksuneen aiempaa hienovaraisempia toimintatapoja. Kun aiemmin ihmiskauppaan liittyi voimakkaammin väkivaltaa ja sillä uhkailua, ovat ihmiskauppiat alkaneet tarjota ”parempia olosuhteita” toisaalta suhteessa lähtömaahan, mutta myös edeltävään toimintatapaan. Ihmiskaupan uhrin saavat aiempaa enemmän toimintavapauksia, ja he saattavat saada pitää aiempaa suuremman osan seksin myynnillä ansaituista rahoista itsellään. Näin ihmiskaupan uhri pysyy samaan aikaan lojaalina, mutta riippuvaisena värvääjistä. Tällöin henkilöä on myös vaikeampi saada todistamaan värvääjiä vastaan. Viranomaisten ja tuomioistuinten voi olla vaikeampi tunnistaa tilanteen vakavuutta, jos ihmiskaupan uhrin hyväksikäyttö on tehty mahdolliseksi pikemminkin henkisen riippuvuussuhteen kuin raajan väkivallan tai muun erityisen huonon fyysisen kohtelun varjolla.

Säännönmukaisesti parittajilla ja ihmiskauppiilla on linkki kohteen lähtömaahan. He ovat usein samaa kansalaisuutta tai etnistä taustaa kuin teon kohteet, mutta usein tekijöillä on uhreja selkeästi parempi tietämys Ruotsin oloista. Koska tekijä tuntee ja tietää uhrin elinolosuhteet lähtömaassa, hän pystyy hyväksikäyttämään tietoaan houkuttelussa,

rekrytoinnissa ja kontrolloinnissa. Yhteydet lähtömaahan mahdollistavat uhkailun ja kiristyksen. Naisen perhettä ja sukua voidaan uhata vahingoittaa fyysisesti tai naisen toimimisesta prostituoituna uhataan kertoa suvulle tai kyläyhteisölle.

Ihmiskaupparaportoijan mukaan Ruotsissa ilmitulleissa seksuaalista hyväksikäyttöä koskeneissa ihmiskaupan tapauksissa usein uhrina on ulkomaalainen nainen tai tyttö, joka kuului kotimaassaan vähemmistöryhmään, jolla ei ollut pääsyä työmarkkinoille tai joka oli kokenut kaltoin kohtelua kuten seksuaalista hyväksikäyttöä, väkivaltaa tai sosiaalista eristämistä. Moni heistä ei ollut lainkaan tietoinen siitä, miten ruotsalainen yhteiskunta toimii tai miten viranomaisilta voisi saada apua.

Vaikka seksikaupan kohteiden taustat vaihtelevat, Ruotsin ihmiskaupparaportoijan mukaan lähtömaiden taustaolosuhteissa on nähtävissä yhteisiä nimittäjiä. Lähtömaassa tai -alueella on usein lähihistoriassa koettu yhteiskunnallinen mullistus, josta seuraa yleiset huonot olosuhteet (vallankumous, sisällissota, luonnonkatastrofit). Naisten asema yhteiskunnassa ja työmarkkinoilla on usein heikko, naisilla ei lähtömaassa ole esimerkiksi kouluttautumismahdollisuuksia, työmarkkinat eivät ole avoinna naisille tai tälle väestöryhmälle. Lähtömaasta puuttuu toimiva sosiaaliturvajärjestelmä. Lisäksi näissä maissa naisten oikeudet eivät käytännössä toteudu tai toteutuvat hyvin rajallisesti.

Ihmiskaupparaportoiija arvioi Ruotsiin kohdistuvien paritus- ja ihmiskaupparinkien olevan melko pieniä, mutta niillä oletetaan olevan liittymäkohtia lähtömaassa laajempaan järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Moni naispuolisista värvääjistä on itse toiminut aiemmin prostituoituna ja on sittemmin ”ylennyt” ihmiskaupan värvääjäksi. Osa naispuolisista toimijoista saattaa toimia sekä prostituoituna että värvääjänä, mikä hämärtää toiminnan rakenteen hahmottamista.

Ihmiskaupparaportoijan mukaan suurin osa ulkomaisista ihmiskaupan uhreista tiesi toiminnan prostituutiotarkoituksesta. Sen sijaan heitä erehdytetään ”sopimusehtoihin” liittyvissä asioissa. Olosuhteet, taloudelliset järjestelyt ja vapauden rajoittaminen voivat tulla yllätyksenä. Osa naisista velkaannutetaan pahasti. Kaikesta värvääjien ja välikäsiens tarjoamasta ”avusta” täytyy maksaa, ja uusia maksuja voidaan kehittää kaiken aikaa. Velkaannuttamisella prostituoitu voidaan sitoa toimintaan vuosiksi, ja velan lyhentämisen verukkeella hyväksikäyttävä taho pitää itsellään merkittävän osan seksinmyyntituloista. Ruotsissa tavattujen nigerialaisprostituoitujen velat ovat olleet jopa 400 000–800 000 kruunua.

Parittajat ja ihmiskauppiat pyrkivät toimimaan mahdollisimman huomaamattomasti ja etäältä. Kun nainen saapuu Ruotsiin, hän etsiytyy itsenäisesti sovittuun osoitteeseen. Parittajat tai ihmiskauppiat vierailivat harvoin asunnoissa, joissa prostituutiota tapahtui, ja vain poikkeuksellisesti näyttäytyivät uhrin kanssa julkisesti. Netti-ilmoituksissa toiminnan järjestäytyneisyys pyrittiin häivyttämään. Naiset on usein ohjeistettu kertomaan toimivansa itsenäisesti. Internet ja mobiiliteknologia mahdollistavat organisoidun toiminnan pyörittämisen myös toisesta valtiosta.

Suhtautumisesta ihmiskauppailmiöön

Ruotsissa on toiminut kansallinen ihmiskaupparaportoiija vuodesta 1997 lähtien, kun taas Suomessa ihmiskaupparaportoiija aloitti vuonna 2009. Nimenomaiset ihmiskaupan kriminalisoivat pykälät tulivat Ruotsissa voimaan 2002, Suomessa vuonna 2004. Ruotsissa ihmiskaupan tunnusmerkistöä täsmennettiin kattavammaksi, jotta se paremmin täyttäisivät ne kansainväliset velvoitteet, joihin Ruotsin on sitoutunut (Ruotsin rajojen sisällä tapahtuva ihmiskauppa sisällytettiin tunnusmerkistöön 2004; muutoksia tehtiin myös vuonna 2010). Ruotsin ihmiskaupparaportoiija aloitti työnsä viisi vuotta ennen nimenomaisten ihmiskauppakriminalisointien säätämistä. Suomessa kehitys näyttää kulkeeneen päinvastaista reittiä. Kansallinen ihmiskaupparaportoiija aloitti toimintansa viisi vuotta ihmiskaupan kriminalisoinnin säätämisen jälkeen.

Tämä kuvastaa ehkä laajemminkin Ruotsin ja Suomen välistä eroa ihmiskauppailmiön hahmottamisessa osana prostituutorikollisuutta. Ruotsin ihmiskaupparaportoiijan tehtävänä oli aluksi toimia kansallisena raportoijana nimenomaan seksuaalisen hyväksikäytön tarkoituksessa tapahtuvan ihmiskaupan osalta. Vasta viimeisen viiden vuoden aikana työperäinen ihmiskauppa on alkanut saada merkittävää jalansijaa vuosittaisissa ihmiskaupparaporteissa. Ruotsissa on prostituutioon liittyvät rikokset (ml. seksin oston kriminalisointi) on nähty koko ajan läheisessä yhteydessä ihmiskaupparikollisuuden torjuntaan. Rangaistusmaksimiltaan vähäisempien rikosten selvittäminen on nähty myös merkittävänä ponnisteluna ihmiskaupan vastaisissa pyrkimyksissä.

4 Osittainen seksin oston kieltö Britanniansa

4.1 Taustaa

Iso-Britannian lainsäädäntö on kiinnostava sen takia, että se muistuttaa Suomen lainsäädäntöä seksin ostokieltojen suhteen. Englannissa, Walesissa ja Pohjois-Irlannissa on 1.4.2010 lähtien ollut voimassa osittainen seksinostokielto, joka kriminalisoi seksin oston henkilöltä, johon kohdistuu riistoa tai hyväksikäyttöä (exploitative conduct; Policing and Crime Act 2009). Vastaavasti kuin Suomessa, myös Britanniansa on erillinen, järjestysluonteinen säännös, joka kieltää katukaupan.

Britannian oikeudellinen järjestelmä poikkeaa lähtökohdiltaan kuitenkin merkittävästi Suomen ja Ruotsin oikeusjärjestelmistä. Siten järjestelmän selvittäminen ei ole ollut aivan yksinkertaista, ja johtopäätösten tekeminen sen perusteella ei ole helppoa. Koska Britannian common law -järjestelmässä keskeisessä asemassa ovat ylempien tuomioistuinten ennakkoratkaisut ja laintulkinnat, lainsäädännön toimivuudesta saadaan varmempaa tietoa vasta, kun oikeuskäytäntöä on syntynyt. Parlamentin säätämät lait pikemminkin vain täydentävät oikeuskäytäntöä, jota vuonna 2009 säädetyin seksinostokiellon osalta on kertynyt vasta vähän.

Britannia koostuu käytännössä neljästä valtiosta, joiden kohdalla käytännöt ja lainsäädäntö voivat erota toisistaan. Seuraavassa Britanniaa koskevan katsauksen pääpaino on Englannissa sekä Lontoon metropolialueessa. Skotlanti, jolla on osittainen itsehallinto-oikeus, jää tältä osin täysin tarkastelun ulkopuolelle. Tässä tarkasteltu lainsäädäntö ei ole voimassa Skotlannissa, jossa on viime aikoina keskusteltu vilkkaasti seksin ostamisen kieltämisestä osana naisiin kohdistuvan väkivallan vastaista politiikkaa.⁸

Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentäminen on Britanniansa ollut 2000-luvulla poliittinen painopistealue. Vuosina 2008–2009 Britanniansa oli vahvaa lobbausta kokonaisvaltaisemman naisiin kohdistuvan väkivallan strategian luomiseksi. Prostituutiossa toimiviin naisiin kohdistunut väkivalta on herättänyt Britanniansa paljon keskustelua ja vaikuttanut muun muassa vuoden 2009 lain syntyyn. Erityisesti 2000-luvulla paljastuneet prostituoituihin kohdistuneet sarjamurhat ovat tuoneet tätä aspektia mukaan keskusteluun. Ipswichissä paljastui vuonna 2006 viiden ja Bradfordissa vuosina 2009–2010 kolmen kadulla toimineen naisen sarjamurhat.

Haastateltavien mukaan kaupallisen seksin eri muodot näkyivät 2000-luvulla yhä selkeämmin arjen katukuvassa ja mediassa. Striptease- ja lapdancing-baareissa käynnin kritisoitiin normalisoituneen miesporukoiden tavanomaiseksi ajanvietteeksi. Vuonna 2005

⁸ Skotlannin itsehallintoalueen parlamentti on aloittanut syksyllä 2012 kansanedustaja Rhonda Grant:n lakialoitteen käsittelyn Ruotsin mallin mukaisesta seksinoston täyskiellosta. Pohjois-Irlannissa on tehty ehdotus muun Britannian kaltaisen osittaisen kiellon säätämisestä.

julkaistun tutkimuksen mukaan (Who pays for sex?, Ward, H. et al. 2005) brittimiehet näyttivät ostavan seksiä huomattavasti aiempaa useammin. Heteroseksuaalista seksiä ostaneiden miesten määrä kaksinkertaistui vuodesta 1990 vuoteen 2000.

Policing and Crime Act 2009 sisälsi seksinostokiellon lisäksi uudistuksia, joiden nojalla viranomaisen voi antaa esimerkiksi bordelleina toimiville paikoille sulkemismääräyksen. Myös lapdancing-klubien lupa- ja aukiolosääntelyä tiukennettiin. Uudistuksen yhteydessä säädettiin mahdollisuudesta auttaa kiinni jääneen seksinmyyjän prostituutiosta irtautumista rankaisemisen sijaan. Prostituoitun sakottaminen nähtiin ristiriitaisena toimenpiteenä, jos pyrkimyksenä oli edistää prostituution lopettamista. Maksaakseen sa-
kon naisen täytyi yleensä palata myymään seksiä.

Selostamme seuraavassa ensin Britannian lainsäädäntöä ja sen jälkeen tämän hetkistä prostituutitilannetta ja lain soveltamista. Käytännön soveltamista koskevia tietoja on saatu paitsi kirjallisista dokumenteista 11–13.6.2013 toteutetuista haastatteluista. Tutkimusmatkalla tutustuttiin muun muassa Etelä-Lontoossa sijaitsevaan Lambethin kaupunginosaan, jossa lainsäädännön soveltamiseen on kiinnitetty erityistä huomiota.

4.2 Voimassa oleva lainsäädäntö

Seksinostokielto, joka koskee ostamista parituksen ja muun hyväksikäytön kohteelta, säädettiin vuonna 2009, jolloin uudistettiin myös katukaupan kielto. Jo aiemmin Sexual Offences Act 2003:lla (voimaan vuonna 2004) oli uudistettu seksuaalirikoslainsäädäntöä merkittävässä määrin. Uusina rikosnimikkeinä säädettiin muun muassa seksin oston kielto alaikäiseltä (47 §) sekä seksuaalisen hyväksikäytön tarkoituksessa käytävä ihmiskauppa (57–59 §). Raiskausrikoksenmääritelmää laajennettiin siten, että siinä huomioidaan suostumuksen puute keskeisenä tunnusmerkistökiteijänä.

Kielto ostaa seksiä parituksen ym. kohteelta

Seksinostokiellosta säätäminen oli osa Policing and Crime Act 2009 uudistusta ja kriminalisointi sijoitettiin Sexual Offences Act 2003:n uudeksi 53A pykäläksi.⁹ Ostokiel-
lon keskeinen tarkoitus on ennaltaehkäistä seksuaalisen hyväksikäytön tarkoituksiin käytävää ihmiskauppaa ja osaltaan toteuttaa kansainvälisten sopimusten edellyttämiä kysyntään kohdistuvia toimenpiteitä. Syyttäjän ohjeistuksen mukaan osittaisella seksinostokiellolla (53A) pyritään tekemään seksin osto näkyväksi ja vähentämään kaikenlaisen kaupallisen seksuaalisen hyväksikäytön kysyntää.

⁹ Pohjois-Irlannissa vastaava pykälä on Sexual Offences (Northern-Ireland) Order 2008, 64A §.

Uuden 53A:n mukaisesti seksinostaja syyllistyy rikokseen, jos hän antaa tai lupaa maksun prostituoidulle¹⁰ ja seksinmyyjään kohdistuu kolmannen osapuolen taholta taloudellisen hyötymisen tarkoituksessa toteutettua sellaista riistoa tai hyväksikäyttöä, joka tyyppillisesti tai todennäköisesti houkuttelee tai rohkaisee seksin myymiseen. Kolmas osapuoli tarkoittaa usein käytännössä parittajaa, joka Home Officen ohjeistuksen mukaan voi olla myös prostituoidun puoliso tai itsekin prostituoituna toimiva ”ystävä” (Home Office circular 006/2010).

Rikosoikeudellisen vastuun kannalta ei ole merkitystä sillä, onko tekijä (seksinostaja) tietoinen siitä, että seksinmyyjä on kolmannen osapuolen riiston kohteena. Pykälä soveltuu myös ulkomailla tarjottavaan maksulliseen seksiin, jos maksu tai lupaus maksusta on annettu Britanniassa. Tunnusmerkistön mukaan on epäolennaista toteutuiko seksuaalinen teko, josta ostaja maksoi tai lupasi maksun. Teon rangaistavuuteen ei vaikuta myöskään se, maksaako osallistuva henkilö seksin itse vai maksaako kolmas henkilö hänen puolestaan.

Maksullisella seksillä tarkoitetaan Sexual Offences Act 2003 4 (4) §:n mukaisesti vaginallista, anaalista tai oraalista penetraatiota maksua vastaan. Vaginaan tai peräaukkoon kohdistuvan penetraatio voi tunnusmerkistön mukaisesti tapahtua myös muulla ruumiinosalla kuin peniksellä, myös esineellä.

Seksinostosta säädetty maksimirangaistus on 1000 puntaa sakkoa ja tapaukset käsitellään summaarisesti.

* * *

53A Paying for sexual services of a prostitute subjected to force etc.

1. A person (A) commits an offence if—
 - a A makes or promises payment for the sexual services of a prostitute (B),
 - b a third person (C) has engaged in exploitative conduct of a kind likely to induce or encourage B to provide the sexual services for which A has made or promised payment, and
 - c C engaged in that conduct for or in the expectation of gain for C or another person (apart from A or B).
2. The following are irrelevant—
 - a where in the world the sexual services are to be provided and whether those services are provided,
 - b whether A is, or ought to be, aware that C has engaged in exploitative conduct.

¹⁰ Prostituoitulla tarkoitetaan Sexual Offences Act 2003 54 (2) §:n määritelmän mukaisesti henkilöä, joka vapaaehtoisesti tai pakotettuna tarjoaa vähintään yhden kerran seksiä maksua tai luvattua maksua vastaan.

3. C engages in exploitative conduct if—
 - a C uses force, threats (whether or not relating to violence) or any other form of coercion, or
 - b C practises any form of deception.
4. A person guilty of an offence under this section is liable on summary conviction to a fine not exceeding level 3 on the standard scale.

* * *

Riiston tai hyväksikäytön määritelmä

Osittaisen seksinostokiellon tunnusmerkistön mukaisesta prostituoidun riistosta tai hyväksikäytöstä (exploitative conduct) voi olla kyse, jos toiminnassa käytetään 1. väkivaltaa (force), 2. uhkailua (threats), 3. pakottamista (coercion) tai 4. erehdyttämistä (deception). Tämä luettelo on sama kuin voimassaolevassa 53 §:n paritustunnusmerkistössä (Controlling a prostitute for gain, Sexual Offences Act 2003). Home Office ohjeisti vuonna 2010 osittaisen seksinostokiellon voimaantulon yhteydessä luettelon sisältöä seuraavasti:

1. Väkivallan (force) käsitettä on tulkittava yleisesti lainsäädännössä vakiintuneen määrittelyn mukaisesti, ja se sisältää nimenomaan prostituoituun kohdistuvan fyysisen väkivallan.
2. Uhkailu (threats) ei koske vain fyysisen väkivallan uhkaa, vaan kyse voi olla myös muunlaisesta, esimerkiksi psykologisesta uhasta. Uhkailua koskevassa esimerkkiluettelossa mainitaan muun muassa:
 - a uhkaukset antaa prostituoituna toimiva henkilö ilmi poliisille tai maahanmuuttoviranomaisille;
 - b uhkaukset majoituksen epäämällä, taloudellisen tuen tai huumeiden/alkoholin hankinnan lopettamisella;
 - c perheen, lasten tai ystävien tapaamisen rajoittaminen;
 - d uhkaukset lopettaa osapuolten välinen parisuhde;
 - e itsemurhalla uhkaaminen;
 - f prostituoidun henkilökohtaisen vapauden tai liikkumisvapauden rajoittaminen;
 - g uhkaukset vahingoittaa tai loata prostituoituna toimivan henkilön maine esimerkiksi paljastamalla seksinmyynti henkilön perheelle tai sukulaisille;
 - h uhkaukset voivat kohdistua myös prostituoidun perheen tai läheisen vahingoittamiseen.

3. Millä tahansa muu pakottamisen (coercion) muodolla tarkoitetaan epätasa-arvoista tai tekijän ylivaltaan perustuvaa suhdetta, jossa tekijä hyväksikäyttää vaikutusvaltaansa prostituoituun tai tahallisesti hyväksikäyttää toisen haavoittuvuutta saadakseen tämän ryhtymään seksinmyyntiin. Tämän kohdan esimerkkiluettelossa mainitaan prostituoitun haavoittuvuutta indikoivina tekijöinä:
 - a nuori ikä;
 - b fyysinen tai psyykkinen vajaakuntoisuus, sairaus tai vammaisuus;
 - c huume- tai/ja alkoholiriippuvuus;
 - d aiempi väkivallan tai hyväksikäytön kokemukseen liittyvä uhriutuminen;
 - e taloudellinen ahdinko, sosiaaliseen statukseen tai sosiaaliseen ulosulkemiseen liittyvät vaikeudet;
 - f maahanmuuttajuus.
4. Erehdyttämisen (deception) on liityttävä jollain tapaa prostituoituna toimimiseen. Kyseessä voi olla esimerkiksi erehdyttäminen sen suhteen, kenelle seksiä tulee myydä/tarjota tai millaisin ehdoin ja millaiseen seksiin tulee suostua.

* * *

Seksinoston osittaisen kiellon soveltamisalaa ei ole rajattu vain sisätiloihin tai bordelli-paritukseen, vaan sitä on mahdollista soveltaa niin katuprostituutioon kuin esimerkiksi yökerho- tai internet-prostituutioon. Lain soveltamisen kannalta ei ole merkitystä sillä, onko toiminnalla muodollisesti lainmukainen lupa toimia esimerkiksi hierontalaitoksena. Syyttäjän ohjeistuksen mukaan osittaisen seksinostokiellon nähdään soveltuvan ensisijaisesti sisätiloissa tapahtuvaan prostituutioon. Tällöin esimerkiksi poliisin bordelliin kohdistamassa ratsiassa voidaan tutkia ilmitulevat ostajat.

Viranomaisen näkemystä osittaisen seksinostokiellon ensisijaisesta kytkeytymisestä sisätiloissa tapahtuvaan paritukseen tukee myös se, että syyttäjälaitos tilastoi 53A §:n soveltamista koskevat seksinostorikokset bordellin pitämistä koskevien rikosten yhteyteen.

Katukaupan kieltö

Sexual Offences Act (SOA) 2003:n 51A §:ssä kriminalisoidaan kadulla tapahtuva seksin myynti ja ostö. Kielto on ollut voimassa jo pitkään (soliciting, aiemmin SOA 1985 persistent loitering ja kerb crawling), mutta sitä muutettiin vuoden 2010 lainuudistuksen yhteydessä (Policing and Crime Act 2009, 16 pykälä ja 19 pykälä). Seksuaalirikoslakiin (Sexual Offences Act 2003) lisättiin 19 pykälän mukaisesti uusi 51A pykälä, jolla korvattiin aiemmat autosta tapahtuvaa seksinostoa kontrolloinut kerb crawling -kieltö sekä toistuvaa seksinmyyntiä koskenut persistent soliciting -kieltö.

Policing and Crime Act 2009 -lain säätämisen yhteydessä uudistettiin myös muista laeista löytyvää katuprostituution sääntelyä. Street Offences Act 1959 -laista poistettiin termi ”common prostitute”, mikä koettiin terminä yleisesti loukkaavaksi ja vanhanaikaiseksi (Home Office 2010).

Kerb crawling tarkoittaa matalan hidasta ajolla edestakaisin tunnetulla katuprostituutioalueella seksinostotarkoituksessa. 51A § ei edellytä oston tapahtumista, vaan esimerkiksi ilmeisessä seksinoston tarkoituksessa alueella liikkuvaa henkilö voidaan tuomita pykälän rikkomisesta. Aiemman lain mukaan kerb crawling -ostorikokseen oli voinut syyllistyä vain autosta, mutta 2010 lainmuutoksen myötä tämä rajoitus poistui. Tämä on antanut mahdollisuuden puuttua vaikkapa jalankulkijan kadulla tekemään seksinostoyrityksiin. Esimerkiksi Lontoon Lambethissa viranomaiset ovat kiinnittäneet huomiota siihen, että merkittävä osa katuprostituution valvonnassa kiinnijääneistä ostajista asuu hyvin lähellä katuprostituutioaluetta joko Lambethissa tai sen viereisessä kaupunginosassa. Moni ostajista saapuu paikalle kävellen tai polkupyörällä. Lambethin prostituutiostrategiasta vastaavan viranhaltijan mukaan katuprostituutio on vilkkaimmillaan yöllä, joskin sitä ilmenee satunnaisesti kaikkina vuorokaudenaikoina.

Soliciting-kielto koskee niin myyjää kuin ostajaakin. Koska toiminnan toistuvuutta ei tarvitse enää osoittaa, voidaan nykyisin niin seksin myyjään kuin ostajaan kohdistaa toimenpiteitä jo ensimmäisellä kiinnijääntikerralla. Uudistuksen myötä kadulla tapahtavalta seksin ostolta tai ostoyritykseltä ei enää edellytetä julkisen häiriön tai pahennuksen aiheuttamista. Rangaistusmaksimi 51A §:n vastaisesta seksin ostosta tai myynnistä on 1000 puntaa sakkoa.

Sakon vaihtoehtona viranomaiset voivat harkintansa mukaan antaa varoituksen (conditional caution) tai seksinmyyjä voi osallistua kolmen tapaamiskerran kurssille, jolla tuetaan elämänhallintaa ja prostituutiosta irtautumista (Engagement and Support Orders). Ehdollisen varoituksen käyttöä rajoittaa se, että ennaltaehkäisevänä toimenpiteenä varoituksen saajan pitäisi sitoutua lopettamaan katuprostituutio kyseisellä alueella. Kaikki eivät ole tähän halukkaita.

Paikalliset viranomaiset ovat kehittäneet Engagement and Support Ordersia (ESO) vastaavia interventiomalleja rikosoikeudellisen seuraamuksen vaihtoehdoksi. Esimerkiksi Lambeth on kehittänyt ESO:a vastaavan oman Court Diversion Scheme:n, jonka suorittaneet seksinmyyjät välttävät poliisi-/rikosrekisteriin tehtävän merkinnän. Tukiohjelmaan sisältyy kaksi ohjattua tapaamista, joiden aikana pyritään kokonaisvaltaisesti selvittämään mahdollinen tuen tarve ja laatimaan toimintasuunnitelma. Tällöin voidaan ottaa huomioon, tarvitseeko henkilö tukea elämänhallintaan, onko hänellä mielenterveys- tai päihdeongelma ja voitaisiinko hänen irtautumista prostituutiosta tukea.

Syyttäjälaitos korostaa virallisessa ohjeistuksessaan, että rikosoikeudelliset toimet tulisi kohdistaa niihin, jotka värväävät, parittavat tai muutoin pyrkivät hyötymään toisen prostituutiosta, mutta myös niihin, jotka ylläpitävät kysyntää erityisesti katuprostituution osalta.

Paritusrikoksesta

Seksuaalirikoslain (Sexual offences Act 2003) 52 ja 53 § koskevat prostituutioon houkuttelemista, toisen prostituutiosta hyötymistä ja kontrollointia. Pykälissä nimenomaisesti mainitaan niiden olevan voimassa myös Britannian rajojen ulkopuolella ("in any part of the world").

- 52 § mukaan henkilö syyllistyy rikokseen, jos hän tahallisesti ja hyötymistarkoituksessa yllyttää tai saa toisen ryhtymään prostituoiduksi.
- 53 § mukaan henkilö syyllistyy rikokseen, jos hän tahallisesti ja hyötymistarkoituksessa kontrolloi mitä tahansa toisen henkilön prostituutioon liittyvää toimintaa.

Hyödyttä edellytetään 54 §:n määritelmän mukaisesti taloudellisesti mitattavaa arvoa. Tällaiseksi lasketaan mm. seksistä vastikkeeksi annetut hinnanalennukset ja maksuvapautukset. Paritusrikoksella tavoiteltu hyöty voi tekijän kohdistua myös kolmannelle osapuolelle. Parituksesta maksimituomio on seitsemän vuotta vankeutta. Sentencing Guidelines Council:n ohjeistuksen mukaisesti rangaistuksen tulisi olla 2–5 vuotta vankeutta, jos tapauksessa on näyttöä fyysisestä tai henkisestä pakottamisesta (coercion). Jos todisteita pakottamista tai painostamista ei ole, mutta tekijän toiminta keskeisesti kytkeytyy toisen prostituutioon, tulisi suosituksen mukaan vankeustuomion olla kuudesta kuukaudesta kahteen vuoteen. Summaarinen käsittely on mahdollinen, mikäli odotettavissa oleva tuomio on korkeintaan 6 kuukautta vankeutta.

Ihmiskaupparikoksesta säädettiin vuonna 2003. Seksuaalirikoslain (Sexual offences Act 2003) pykälät 57–59 koskevat seksuaalisen hyväksikäytön tarkoituksessa käytävää ihmiskauppaa.¹¹ Säännökset soveltuvat sekä aikuisiin että alaikäisiin. Maksimirangaistus ihmiskaupasta on 14 vuotta vankeutta.

Seksin osto alaikäiseltä

Seksin osto alaikäiseltä on kielletty Sexual Offences Act 2003:n 47 §:ssä. Tunnuksimerkistö on jaettu alle 13-vuotiaisiin ja yli 13-vuotiaisiin lapsiin kohdistuviin rikoksiin. Rangaistusmaksimi on porrastettu teon kohteen iän mukaisesti alle 13-vuotiaisiin, 13–15-vuotiaisiin sekä 16–17-vuotiaisiin kohdistuviin rikoksiin.

1. Alle 13-vuotiaisiin kohdistuva seksin osto on strict liability -rikos, eikä tekijä voi menestyksellisesti vedota tietämättömyyteensä lapsen oikeasta iästä. Maksimiseuraamus seksinostosta alle 13-vuotiaalta on elinkautinen vankeusrangaistus.

¹¹ 57 §: Britanniaan kohdistuva ihmiskauppa, 58 §: Ihmiskauppa, joka tapahtuu Britannian sisällä, 59 §: Britanniaa ulkomaille suuntautuvat ihmiskauppa.

2. Jos seksin osto kohdistuu yli 13-vuotiaaseen alaikäiseen, tekijä voidaan tuomita, jos katsotaan, että tekijä ei perustellusti voinut olettaa seksinoston kohteen olleen täysi-ikäinen.¹²
3. Rangaistusmaksimi 13–15-vuotiaisiin kohdistuvan teon kohdalla on 14 vuotta vankeutta. Jos rikoksen uhri on 16–17-vuotias, rangaistusmaksimi on seitsemän vuotta vankeutta.

Syyttäjän ohjeistuksen mukaisesti lapsia on kohdeltava hyväksikäytön uhreina seksinostojen tapauksissa. Alaikäisen suostumuksella seksinmyyntiin ei ole merkitystä teon rangaistavuutta määriteltäessä. Kuitenkin tilanteissa, joissa alaikäisen seksin myynti on jatkuvaa (persistent) ja paluu seksinmyyntiin tapahtuu vapaaehtoisesti tilanteessa, jossa alaikäisellä on ollut tosiasiallinen mahdollisuus valita toisin, voidaan myös alaikäiseen kohdistuvia syytetoimia harkita.

Muita rikosnimikkeitä ovat alaikäisen houkuttelu prostituution tai pornografian tarkoituksiin (SOA 2003 48 §), alaikäisen kontrollointi paritus- tai pornografian tarkoituksiin (SOA 2003 49 §) ja alaikäisen prostituution järjestäminen tai edesauttaminen (SOA 2003 50 §).

4.3 Lakien soveltaminen

Yleistä

Seksin ostokiello on ollut voimassa Britanniassa hieman yli kolme vuotta (1.4.2010 lähtien). Lain toimivuudesta ei ole vielä toteutettu viranomaisarviointia. Home Officen asiantuntijoiden mukaan tällaista raporttia ei ole suunnitteilla. Haastateltujen asiantuntijoiden arviot kiellon toimivuudesta vaihtelivat. Home Office on kuitenkin toteuttanut prostituution vastaisen toiminnan arvion (2011) ja antanut ohjeistusta paikallisviranomaisille.

Britanniassa lakien täytäntöönpano voi jäädä huomattavassa määrin paikallisen tason vastuulle. Tämä on ollut perinteinen toimintatapa prostituutiota koskevassa sääntelyssä. Nykyinen, konservatiivien ja liberaalidemokraattien koalitionhallitus on edelleen pyrkinyt vähentämään kansallisen keskusvallan roolia ja siirtämään valtaa ja toimintavapauksia paikallisille viranomaisille. Seksinostokiellon voimaantulo ajoittui kuukausi ennen työväenpuolueen 13 vuotta kestäneen valtakauden päättymistä. Näin seksinostokiellon täytäntöönpano on korostuneesti jäänyt paikallisten toimintalinjausten varaan. Samalla taloudellinen taantuma on aiheuttanut Britanniassa viranomaisten resurssien leikkauksia, joskin alueet, joilla naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisten strategioiden rahoitus on priorisoitu, ovat voineet suojata toimintamäärärahasa.

12 "B is under 18, and A does not reasonably believe that B is 18 or over, [...]"

Paikallisilla toimijoilla myös oikeus painottaa eri puolia laista. Esimerkiksi Liverpool on pyrkinyt kohti käytäntöä, joka sallii punaistenlyhtyjien alueet, kun taas Ipswich noudattaa tiukkaa nollatoleranssia prostituution suhteen. Myös Lontoon 33 kaupunginosan (boroughs) itsehallintovalta oikeuttaa ne itsenäisesti määrittelemään, millaiseksi alueella noudatettu prostituutiopolitiikka käytännössä muodostuu.

“While legislation applies nationally, precisely *how* it is applied is a matter of local policing policy determined by local priorities and circumstances.” (Home Office: A Review of Effective Practice in Responding to Prostitution, 2011)

Käytännössä paikallinen prostituutiopolitiikka on monilla alueilla jaoteltu katu- ja sisätiloissa tapahtuvan prostituution väliselle erottelulle. Vaikka katuprostituutioon puututtiin tiukoin ottein, sisätiloissa tapahtuvaa prostituutio- ja bordellitoimintaa koskeva linjaus on saattanut olla salliva. Joillain alueilla poliisi on syyttäjän mukaan antanut sisätiloissa tapahtuvan bordellitoiminnan jatkua, mikäli toimijat pidättäytyvät esimerkiksi laittomasta alkoholinmyynnistä eikä bordelleista tavata huumeita tai alaikäisiä. Tällainen politiikka on osoittautunut ongelmalliseksi tuomioistuinkäytännössä. Syytteet paritajia kohtaan eivät ole menestyneet, jos he ovat pystyneet osoittamaan alueen poliisin aiemman, bordellitoiminnan hyväksyvän linjan.

Valtakunnallisesti seksinostokiellon täytäntöönpanoon tai viranomaisten koulutukseen ei osoitettu lisäresursseja. Paikalliset viranomaiset ovat voineet itsenäisesti kouluttaa oman alueen henkilökuntaa aihealueen tiimoilta. Esimerkiksi Lambethin prostituutiostrategiaa johtava viranhaltija kertoo heidän kouluttaneen viimeisen 9 kuukauden aikana 600 virkamiestä sukupuolittuneen väkivallan aihealueella, mukaan lukien seksin ostoon puuttuminen. Haastateltavan mukaan koulutuksissa on havaittu, että prostituutio herättää myös viranomaisissa tunteita ja että viranomaisillakaan ei välttämättä ole tietoa ilmiöstä. Koulutusten myötä on huomattu, että seksin ostoon kyetään puuttumaan ja epälevät asenteet ovat muuttuneet.

Home Officen ohjeistuksen mukaan (2010) poliisilla on harkintavalta tarjota prostituoidulle auttavien tahojen interventioita rikosoikeudellisten seuraamusten sijaan. Syyttäjälaitos (CPS) ohjeistaa, että pääpaino tulisi olla prostituoitujen irtautumisen tukemisessa rankaisemisen sijaan. Samalla CPS linjaa, että katuprostituutioon puuttumattomuus johtaa helposti alueen marginalisoitumiseen ja lisää huumekauppaa sekä naisten kokemaa seksuaalista ahdistelua.

Kielto ostaa parituksen ym. kohteelta

Syyttäjän tilastot osoittavat, että 53A §:n osittaista seksinostokieltoa on sovellettu ensimmäisenä vuonna 40 kertaa ja lain seuraavana voimassaolovuotena enää seitsemän kertaa. Tapaukset rekisteröityvät tilastoihin syyttäjän tekeminä syyteratkaisuina, vaikka käytännössä on ollut kyse poliisin antaman ehdollisen varoituksen (conditional caution) vahvistamisesta. Käytäntö on muuttunut huhtikuussa 2013, jolloin tapaukset eivät vaadi enää syyttäjän vahvistusta, vaan poliisi voi määrätä ne itsenäisesti.

Uutta seksinostokieltoa sovelletaan lähinnä sisätiloissa tapahtuvaan prostituutioon, joskin haastateltavien mukaan joissain tapauksissa 53A §:ää on sovellettu myös kadulla tapahtuvaan seksinostoon. Katuprostituutioon kohdistuvaan seksinostoon puuttuminen nähdään kuitenkin helpommaksi (soliciting, entinen kerb crawling) 51A §:n perusteella, koska tällöin viranomaisen ei tarvitse näyttää toteen prostituoituun kohdistuvaa riistoa (exploitative conduct).

Lontoon The Mayors Office for Policing and Crime (MOPAC) prostituutioasiantuntijan antamien tietojen mukaan Lontoon metropolialueella 53 A §:n seksinostokieltoa ei ole sovellettu. Seksinostoihin puuttuminen on rajoittunut kadulla tapahtuvaan kerb-crawlingiin (51A §).

Lambeth on laatinut kysynnän vähentämiseen liittyvät vuositavoitteet ja niiden toteutumista seurataan. Esimerkiksi vuodelle 2012 paikallisen poliisin tavoite oli suorittaa 18 seksinostoon kohdistettua valvontaiskua. Toteutuneiden valvontaiskujen määrä oli 22. Vuodelle 2013 tavoite on 24.

Strict liability

Seksinostajan voidaan tuomita 53A §:n perusteella seksinostosta huolimatta siitä, oliko hän tietoinen tai olisiko hänen pitänyt olla tietoinen siitä, että prostituoitu on riiston kohteena.

Haastatellut viranomaiset toteavat strict liability:n (ankara, tahallisuudesta riippumaton vastuu) sisällyttämisen seksinostokieltoon herättäneen vilkasta keskustelua lainsäädäntöprosessissa. Home Officen asiantuntijat pitävät tahallisuudesta riippumattoman vastuun sisällyttämistä seksinoston kieltoon erittäin poikkeuksellisena. Yleensä strict liability liittyy vähäisinä pidettyihin ja selkeästi tutkittaviin rikoksiin, esimerkiksi ylinopeusrikkomuksiin. Tosin seksuaalirikoslainsäädännössä myös seksin osto alle 13-vuotiaalta on rangaistava teko tekijän tahallisuudesta riippumatta.

Haastateltavien mukaan seuraamus ostorikoksesta olisi voinut olla korkeampi, mikäli tahallisuudesta riippumatonta vastuuta ei olisi sisällytetty tunnusmerkistöön (nyt maksimissaan 1000 puntaa sakkoa). Hallitus perusteli rangaistusmaksimin valintaa lain valmisteluvaiheessa rinnastamalla seksinostorikoksen vakavuudeltaan kerb crawlingiin, eli kadulla tapahtuvaan seksin ostoon/ostoyritykseen (House of Lords, Committee stage 1.7.2009). Lainsäätämisen yhteydessä esitettiin myös näkemys, jonka mukaan ostorikos näin alhaisella rangaistavuudella on omiaan vähentämään niiden vastuuta, jotka tietoisesti ostavat seksiä ihmiskaupan uhreilta. Esimerkiksi Liberty-kansalaisjärjestön lausunnon mukaan tällöin on kyse raiskauksesta ja tapaus tulee sellaisena tutkia. (Liberty's Report Stage Briefing and Amendments on the Policing and Crime Bill in the House of Lords, 2009)

Katukaupan kieltojen soveltaminen

Katukaupan kieltoa on sovellettu enemmän kuin uutta seksinostokieltoa. Tapauksia on vuosittain useampi sata. Esimerkiksi tilastovuonna 2011–2012 uuden soliciting 51 A §:ää sovellettiin 305 kertaa. Tilastoista näkyy, että osa alueista soveltaa edelleen vuoden 1985 mukaisia säännöksiä.

Kerb Crawling Offences, syyttäjän tilasto

Kerb Crawling Offences	2007–2008	2008–2009	2009–2010	2010–2011	2011–2012
Sexual Offences Act 1985 { 1(1)(a) }	439	331	375	161	7
Sexual Offences Act 1985 { 1(1)(b) }	13	10	21	5	0
Sexual Offences Act 1985 { 2(1) }	82	24	23	38	2
Sexual Offences Act 2003 { 51A }	0	0	0	123	305
Yhteensä	534	365	419	327	314

Lähde: Crown Prosecution Service

Kadulla tapahtuvaan seksin ostojen paljastamiseksi käytetään pääasiassa kahta keinoa. Poliisi käyttää ns. valeprostituoituja, eli naispoliisi tekeytyy seksinmyyjäksi kadulle. Seksinostoyritys taltioidaan, jolloin saadaan kiistaton näyttö ostajan toiminnasta. Lisäksi käytetään tarkkailua ja automaattista kameravalvontaa, minkä perusteella (esimerkiksi autojen rekisterinumerot tarkastamalla) selvitetään ostajien henkilöllisyys.

Ipswichissä valittiin vuonna 2007 strategiaksi nollatoleranssi kaduilla tapahtuvaan seksinostoon. Tavoitteena on poistaa katuprostituutio kaupungista. Rankaisemisen sijaan seksinmyyjiin tuli strategian mukaan kohdistaa ensisijaisesti auttavia ja tukevia toimenpiteitä. Autoista tapahtuvaa kerb crawlingia ajatellen Ipswich on sijoittanut tunnetuille katuprostituutioalueille valvontakameroita ja automaattisia rekisterinumerontunnistimia. Tällaisilla alueilla on lisäksi parannettu valaistusta, estetty portein korttelien ympäri ajettavaa rallia ja alueita on siistitty tehostamalla käytettyjen kondomien ja huumeruskujen siivoamista. Home Officen raportin mukaan 18 kuukauden jälkeen sekä seksin osto että myynti käytännöllisesti katsoen loppuivat eikä viitteitä ole siitä, että muut prostituution muodot olisivat kasvaneet.

Syyttäväviranomaisen mukaan esimerkiksi Pohjois-Englannissa Humberside:n poliisi ja syyttäjät ovat tehneet tiivistä yhteistyötä Hull:n keskustassa kadulla tapahtuvan seksinoston vähentämiseksi. Suurimassa osassa tapauksista on määrätty varoituksia ja ostajia on ohjattu pois alueelta. Joissain tapauksissa ostoista on myös nostettu syytteitä.

Osassa nollatoleranssin alueista syyttäjät vie ostot pääsääntöisesti oikeuteen ja pyrkii lisäämään pelotevaikutusta tiedottamalla medialle ostajien tuomitsemisesta. Pääsääntöisesti käytetään porrastettua järjestelmää, jossa ensimmäisestä kerb crawling:sta lähetetään varoituskirje kotiin, toisella kerralla alueelta tavattu henkilö kutsutaan poliisi-asemalle keskusteluun ja kolmannella henkilölle määrätään sakko ja mahdollisesti anti-social behaviour order (ASBO), jolla rajoitetaan henkilön oikeutta oleskella katuprostituutioalueella. Ostajien lisäksi ASBO-rangaistuksia on määrätty katuprostituutiosta kiinnijääneille seksinmyyjille.

Osa kaupungeista/kaupunginosista käyttää ostajille suunnattuja Change course -ohjelmia, joita on sovellettu lähinnä kerb crawling -katuratsioissa kiinnijääneisiin ostajiin (esimerkiksi Tower Hamlets Lontoossa). Ostajat ovat voineet valita osallistuvatko he 200 punnan hintaiselle kurssille vai viedäänkö rikos summaariseen käsittelyyn Magistrate Courtiin, jossa on odotettavissa samansuuruinen sakko. Ohjelman tavoitteena on saada seksinostajat ajattelemaan toimintansa seurauksia ja lopettamaan seksin osto. Osa seksinostajista valitsee kurssin, osa ottaa sakon. Esimerkiksi kesä-heinäkuun ratsiassa vuonna 2008 kiinnijääneestä 26 ostajasta 12 valitsi kurssille osallistumisen (BBC 5.7.2008).

Kaikissa kysyntään puuttumista painottavissa kunnissa ei olla vakuuttuneita ostajille suunnatuista ohjelmista. Esimerkiksi Lambeth ei halunnut ottaa käyttöön tällaisia kurseja, sillä tutkimuksista ja alueen ostajista saatujen tietojen perusteella merkittävä osa kursseille tulevista miehistä käyttäisi tilaisuutta pilkatakseen prostituoituja, jotka jätettyään prostituution voivat käydä puhumassa kurseilla. Samasta syystä Lambeth:n seksinoston vastainen kampanja ei pyri vetoamaan seksiä ostavien miesten empatiakykyyn kertomalla katuprostituution haitoista seksiä myyvälle naiselle, vaan seksin oston haitallisuutta perustellaan toiminnan miestä itseään mahdollisesti vahingoittavilla seurauksilla.

Osa paikkakunnista on järjestänyt viranomaisten ja järjestöjen välisen yhteistyön siten, että poliisi puuttuu seksinostajiin ja kansalaisjärjestöt tarjoavat apua seksinmyyjille. Järjestöjen auttava toiminta toteutetaan kaduilla eri aikaan kuin poliisin valvontaiskut, jotta poliisiin kohdistuva epäluottamus ei leimaisi järjestöjen toimintaa.

4.4 Prostitutiotilanteesta

Parittamisen kiellon lisäksi Englannin seksuaalirikoslainsäädännössä on kriminalisoitu erikseen bordellinpitäminen. Sexual Offences Act 1956 33–36 §). Keskeisin bordellinpitämistä koskeva pykälä on lakiin 2003 lisätty 33A. Tämän pykälän mukainen maksimirangaistus on seitsemän vuotta vankeutta.

33A: Keeping a brothel used for prostitution It is an offence for a person to keep, or to manage, or act or assist in the management of, a brothel to which people resort for practices involving prostitution (whether or not also for other practices).

Bordelliksi ei lasketa huoneistoa, jossa yksi itsenäinen prostituoitu myy seksiä, eikä toimintaan liity ulkopuolisia järjestäjiä tai välikäsiä. Jos samaa huoneistoa käyttää kaksi tai useampi seksinmyyjää (joko samaan aikaan tai vuorotellen), kyse on laissa kielletystä bordellista.

Kansalaisjärjestö Eaves on kartoittanut Lontoossa toimivien bordellien määrää kahteen otteeseen, ja päätynyt siihen, että alueella toimii lähes 2000 bordellia. Syyttäjän ohjeituksen mukaan yleinen intressi edellyttää syytteen nostamista bordellin pitämisestä, mikäli rikollisesta toiminnasta saadaan riittävä näyttö. Syytteitä on silti nostettu vain 50–100 vuosittain.

Bordellirikollisuus (ml. seksinoston kielto 53A), syyttäjän tilasto

Brothel Keeping Offences	2007–2008	2008–2009	2009–2010	2010–2011	2011–2012
Sexual Offences Act 1956 { 33 }	56	83	39	48	35
Sexual Offences Act 1956 { 34 }	0	0	0	0	1
Sexual Offences Act 1956 { 35(1) }	1	6	2	3	3
Sexual Offences Act 1956 { 36 }	1	2	3	0	2
Sexual Offences Act 2003 { 53A }	0	0	0	40	7
Yhteensä	58	91	44	91	48

Lähde: Crown Prosecution Service

Bordellitoimintaan liittyy usein toimintaa organisoiva nainen (maid), jonka tehtävänä on vastata seksinostajien soittoihin, ohjata heidät huoneistoon, pitää huolta tilojen siisteydestä sekä kondomien ja liukuvoiteiden saatavuudesta. Poliisin rikostiedustelun arvion mukaan ”maid” on toiminnassa keskeisesti mukana varsinkin silloin, kun bordellitoiminnalla on yhteyksiä ihmiskauppaan tai prostituoiduksi on värvätty mukaan alaikäisiä. Syyttäjän arvion mukaan ”maid” voi olla käytännössä myös parittaja tai toimintaa organisoiva ihmiskauppias.

Sexual Offences Act 1956 muut bordellitoimintaa koskevat pykälät ovat summaarisia, ja niistä voidaan tuomita sakkoa ja/tai maksimissaan kuusi kuukautta vankeutta. Esimerkiksi 34 § koskee vuokranantajaa, joka sallii tilojen käyttämisen bordellina, 35 ja 36 § vastaavasti toiminnan sallivaa vuokralaista. Muita paritusrikoksia on selvitetty ja syytetty noin sata vuodessa.

Paritusrikollisuus, syyttäjän tilasto

Controlling Prostitution Offences	2007–2008	2008–2009	2009–2010	2010–2011	2011–2012
Sexual Offences Act 2003 { 52 }	16	17	11	24	19
Sexual Offences Act 2003 { 53 }	67	93	87	87	61
Yhteensä	83	110	98	111	80

Lähde: Crown Prosecution Service

Prostituution ilmoitusväylät

Internetistä on muodostunut myös Britanniassa keskeinen prostituution markkinointiväylä. Keskeisin seksinostoon liittyvä nettiforumi näyttää olevan PunterNet, joka on toiminut jo vuosien ajan. Sivustolla seksinostajat esittävät arvioita prostituoiduista, ja sivusto sisältää myös ohjeita seksin oston aloittamiseen ja seksinostajana toimimiseen niin Britanniassa kuin ulkomailla.

Puhelinkopit olivat Britanniassa keskeinen ja näkyvä prostituutioilmoittelun foorumi ennen internetin yleistymistä. Prostituoitut/parittajat jättivät puhelinkoppeihin seksinmyynnistä ilmoittavia käyntikortteja ja postikortteja. Haastateltavat kertovat, että aiemmin julkiset puhelimet oli vuorattu täyteen näillä ilmoituksilla. Nykyisin ilmoittelua esiintyy lähinnä Lontoon ydinkeskustan kaupunginosissa (esimerkiksi Westminsterissä) ja sielläkin ilmoituksia näyttäisi esiintyvän muutamasta kymmeneen per puhelinkoppi. Joissain Lontoon kaupunginosissa asukasyhdistykset kiertävät aktiivisesti poistamassa ilmoituksia.

Ilmiön laajuudesta kertoo se, että vuonna 2001 Britanniassa kriminalisoitiin julkisissa puhelinkopeissa tapahtuva prostituutioilmoittelu (Criminal Justice and Police Act 2001). Lain 46 (3) § mukaisesti ilmoitus, joka perustellusti voidaan mieltää prostituutioilmoitukseksi, luetaan kielletyksi ilmoitukseksi, ellei toisin todisteta. Ilmoittelun kieltoa ei sovelleta sellaisiin julkisiin tiloihin, joihin alle 16-vuotiailla ei ole pääsyä. Ilmoittelusta voi seurata sakkoa ja/tai maksimissaan 6 kuukautta vankeutta.

Puhelinkoppien prostituutioilmoittelua koskevat tapaukset, syyttäjän tilasto

Advertising Prostitution Offences	2007–2008	2008–2009	2009–2010	2010–2011	2011–2012
Criminal Justice and Police Act 2001 { 46 }	330	349	457	331	149

Lähde: Crown Prosecution Service

Haastatellun brittiviranomaisen mukaan ilmoitukset on yleensä muotoiltu siten, että ne näyttävät itsenäisten prostituoitujen ilmoituksilta. Kun ilmoitusten numeroihin on tehty tarkastuksia, ovat soitot usein päättyneet puhelinvaihteisiin, eli toiminta vaikuttaa järjestäytyneeltä, ja taustalla on mitä ilmeisimmin paritusta tai bordellitoimintaa.

Prostituutioilmoitukset sanomalehdissä

Prostituutioilmoitusten julkaiseminen sanomalehdissä ei ole kiellettyä. Osa kaupungeista/kaupunginosista on säätänyt oman sanomalehti-ilmoittelun kiellon (esimerkiksi Southwark, Lontoo). Joidenkin alueiden poliisit ovat omaksuneet toimintamallin, jonka mukaan bordelli-ilmoitusten julkaiseminen, vaikkakin koodattuna hierontalaitos- tai

saunapalveluiksi, voidaan katsoa osallistumiseksi rahanpesuun liittyvään rikollisuuteen. Lisäksi Newspaper Society on suosittanut, että lehdet pidättäytyisivät ainakin bordellien ja muiden selkeästi lainvastaisten prostituutioilmoitusten julkaisemisesta.

Government Equalities Office:n raportin mukaan (Women not for sale: a report on advertising women in small ads in local newspapers, 2008) 75 % sanomalehdistä julkaisi prostituutioilmoituksia.

Selvitykseen haastatellut viranomaiset kertovat prostituution lehti-ilmoittelun olevan edelleen yleistä. Monissa lehdissä seksi-ilmoituksille on varattu erillinen Adults-osasto. Prostituutioilmoitukset eivät yleensä ole suorasukaisia, vaan niissä käytetään yleisesti tunnettuja kiertoilmaisuita, ja aikuisille mainostavat toimijat ovat usein hierontalaitoksia tai saunoja.

Huumeriippuvaisuus ja prostituutio

Syyttäjän mukaan huumausaineiden (erityisesti crackin) käyttö on katuprostituutiossa yleistä. Poliisi voi ottaa huumeet prostituoituilta, mikäli on syytä epäillä, että prostituutio johtuu koviksi huumeiksi luokiteltavien laittomien huumeiden käytön rahoittamisesta. Tällöin rangaistuksen sijaan katuprostituutiosta tavattu henkilö voidaan osoittaa katkaisuojelmaan (Drug Interventions Programme, DIP)

Päihderiippuvuus voi johtaa prostituutioon, tai ongelmakäyttö voi alkaa tai pahentua prostituutiossa toimimisen aikana. Tällöin kyseessä voi olla selviytymismekanismi. Bindel et al. 2012 tutkimukseen haastateltiin 114 prostituoitua, joista 2/3 toimi kadulla ja 1/3 sisätiloissa. Naisista seitsemän oli ihmiskaupan uhreja. Haastatelluista 95 (83 %) ilmoitti huumeiden tai alkoholin ongelmakäytöstä, ja heistä 34 oli aloittanut seksinmyynnin ennen huumeiden käytön aloittamista. Muilla huumeiden käyttö oli pahentunut prostituutiossa toimiessa.

4.5 Prostituoitujen rikosten uhreina

Britannian syyttäväviranomainen, Crown prosecution service (CPS), linjaa prostituution naisiin kohdistuvaksi väkivallaksi ilmiön sukupuolittuneen luonteen vuoksi (CPS Violence against women strategy). Syyttäjän ohjeistuksen mukaan prostituutiolla on usein yhtymäkohtia parisuhteessa koettuun väkivaltaan, esimerkiksi tilanteissa, joissa väkivaltaa käyttävä puoliso toimii naisen parittajana, tai parittaja pyrkii solmimaan intiimin suhteen prostituoituun pitääkseen naisen tekijälle lojaalina.

Home Office toteaa prostituutiota koskevassa arviossaan (2011), että prostituutioon päätyneet henkilöt ovat erityisessä riskissä joutua fyysisen ja seksuaalisen väkivallan uhreiksi. Arvion mukaan vuoden 1990 jälkeen Englannissa on murhattu 137 prostituoitua. Erityisesti katuprostituoituihin todetaan kohdistuvan 12-kertainen riski tulla tapetuksi verrattuna koko väestön naisiin tässä ikäryhmässä.

Syyttäjän mukaan ihmiskaupan uhrit sijoittuvat pääosin muualle kuin katuprostituutioon, joskin osa uhreista päätyy kadulle. Eaves-kansalaisjärjestön edustaja toteaa katu- ja bordelliprostituution sekoittuvan toisiinsa nykyisin aiempaa enemmän. Syyttäjän mukaan kadulla toimivat prostituoidut ovat suuremmissa vaarassa kokea väkivaltaa. Vaikka kadulla toimivia prostituoituja pidetään haavoittuvimmassa asemassa olevina, myös sisätiloissa toimivat prostituoidut ilmoittavat samantyyppisistä kokemuksista (väkivalta, hyväksikäyttö, uhkailu/kiristys ja päihdeongelmat).

CPS linjaa, että viranomaisten on yhteistyössä järjestöjen kanssa kehitettävä moniammatillista yhteistyötä tukeakseen prostituutiosta olevia naisia ja mahdollistaakseen prostituutiosta irtautumisen. Myös Home Office korostaa prostituoitujen auttamista ensisijaisena toimenpiteenä rikosoikeudellisen rankaisemisen sijaan.

Tilanteissa, joissa prostituoitu ilmoittaa viranomaiselle häneen kohdistuneesta rikoksesta, seksinmyyjää tulee syyttäjän virallisen ohjeistuksen mukaan kohdella haavoittuvassa asemassa olevana henkilönä (vulnerable or intimidated). Tällöin tutkinnassa voidaan käyttää erityisiä toimenpiteitä, jotta paras mahdollinen todistelu asiassa saadaan uhriutumatta uudelleen rikoksen uhria.

Prostituoitujen luottamus poliisiin

Britanniassa prostituoitujen suhtautuminen poliisiviranomaisiin näyttää olevan erittäin varauksellista. Haastateltavien mukaan Ipswichin ja Bradfordin sarjamurhien jälkeen huomattiin, että poliisiviranomaisten olisi tunnistettava paremmin prostituoitujen kokemaa väkivaltaa. Home Office korostaa, että poliisiin tulee ottaa prostituoitujen ilmoittamat väkivallankokemukset vakavasti ja tutkia ne. Tällöin prostituoitujen luottamus poliisiin voisi kasvaa nykyisestä. Esimerkiksi Liverpoolissa Merseyside:n poliisi käsittelee nykyisin kaikki prostituoituihin kohdistuvat väkivallanteot viharikoksina. Prostituoituilla on alueella nykyisin oikeus seksuaalisen väkivallan uhrien auttamiseen erikoistuneen neuvonantajan (Independent Sexual Violence Advisor, ISVA) tarjoamaan apuun. Tämä on Home Officen raportin (2011) mukaan nelinkertaistanut niiden prostituoitujen osuuden, jotka väkivaltaa koettuaan ovat halukkaita antamaan täydet yhteystietonsa poliisille.

Home Office on rahoittanut viime vuosina kansallista Ugly Mugs -pilottia, jota koordinoi UK Network of Sex Work Projects (UKNSWP). Liittymällä Ugly Mugs -palveluun seksinmyyjä saa varoituksen sähköpostiin tai puhelimeen, jos väkivaltaiseksi tiedetty seksinostaja liikkuu hänen alueellaan. Hän voi myös ilmoittaa väkivallasta Ugly Mugs:n kautta ja valita, toimitetaanko ilmoitus ainoastaan toisille palveluun rekisteröityneille seksinmyyjille vai myös poliisille. Ugly Mugs -pilotille etsitään parhaillaan pysyväisrahoitusta.

4.6 Lain vaikutuksia: Kampanjointi ja yleinen tietoisuus

Haastateltavat arvioivat kansalaisten tietoisuuden seksinostokiellosta olevan melko vähäistä. Ylipäänsä kansalaisten arvellaan olevan prostituutiolainsäädännöstä huonosti perillä lakien monimutkaisuuden vuoksi. Home Officen asiantuntijat arvelevat, että monet kansalaisista luulevat kaiken prostituutioon liittyvän olevan kriminalisoitua. Monien tietämyksen arvioidaan rajoittuvan korkeintaan siihen, että ihmiskauppa on kiellettyä ja ettei alaikäisiä saa käyttää seksuaalisesti hyväksi.

Ostokiellon tultua voimaan Home Office ja Crimestoppers UK toteuttivat lyhytkestoisien tiedotuskampanjan, jossa ostajia varoitettiin seksinoston mahdollisesta rikollisesta luonteesta.¹³ Osa haastatelluista kritisoi ostokiellon kampanjointiin suunnattujen resurs-sien vähäisyyttä. Esimerkiksi julkisilla paikoilla tupakoinnin kieltävän lain tultua voimaan toteutettiin massiivinen kampanjointi, jotta kansalaiset tulisivat tietoisiksi uudesta tupakoinnin rajoituksesta, mutta ostokiellon kohdalla tällaiseen ei ollut mahdollisuutta.

Paikallisten viranomaisten suorittamasta kampanjoinnista on tietoa vain rajallisesti, mutta esimerkiksi Lontoon Lambethissa, jossa on puututtu seksinostoon kaduilla, on kampanjoitu myös yleisemmin julisteilla, jotka viittaavat laajemmin seksinostajan vastuuseen sitomatta tilannetta katuprostituutioon (Buy sex, Pay the price sekä Looking for "business", you'll become police "business").

¹³ Alkuperäinen kampanjaslogan Walk in a punter, walk out a rapist, muutettiin sittemmin muotoon Walk in a punter, walk out a criminal. Seksinostajan rinnastamista raiskaajaan herätti vastustusta, varsinkin kun kampanja ei alun perin tuonut esiin kriminalisoinnin kohdistuvan vain seksin ostoon riiston kohteena olevalta prostituoidulta.

5 Prostituutio Suomessa

5.1 Prostituution muodot Suomessa

Tässä jaksossa käymme läpi Suomessa esiintyviä prostituution eri muotoja lähinnä asi-
antuntijahaastattelujen perusteella. Tietoja on täydennetty paritusta ja ihmiskauppaa
koskevista oikeustapauksista saadulla informaatiolla. Oikeuskäytäntöä selostetaan tar-
kemmin luvussa 6.5.

Prostituutio on vahvasti sukupuolittunut ilmiö seksinmyyjien ollessa pääosin naisia ja
ostajien miehiä. Suomessa tapahtuvasta homo- ja transprostituutiosta tiedetään hyvin
vähän, eikä siitä juuri ole saatavilla tutkimustietoa. Näistä kahdesta piiloisesta ilmiöstä
haastateltavat tunnistavat paremmin transhenkilöiden prostituution. Esimerkiksi poliisi
kertoo satunnaisesti, joskin harvoin kohtaavansa seksiä myyviä transhenkilöitä. Homo-
prostituutio on suurimmalle osalle haastatelluista täysin näkymätön ilmiö. Transhenki-
löiden prostituutio on yleisempää maissa, joissa ei ole mahdollisuutta julkisen sektorin
korvaamaan sukupuolenkorjaushoitoihin. Transtukipisteen mukaan Suomessa transnais-
ten prostituutio näyttää vähentyneen hoitojärjestelmän paranemisen ja transmyönteisen
ilmapiirin vahvistuttua.

Ulkomaalaiset prostituoidut ovat muodostaneet merkittävän osa Suomen prostituutioil-
miöstä 1990-luvun alusta lähtien. Muissa Pohjoismaissa (erityisesti Norjassa ja Tans-
kassa) näkyvä ulkomaalaisten prostituoitujen määrän kasvu sijoittui myöhemmäksi,
2000-luvun alkuun. Nykyisin prostituution ja ihmiskaupan lähtömaat näyttävät olevan
pitkästi samat riippumatta kohdemaasta Euroopan sisällä. Naiset ovat lähtöisin Itä-
Euroopan entisistä sosialistimaista, Afrikasta (usein Nigeriasta) tai Aasiasta (usein
Thaimaasta¹⁴).

Katuprostituutio

Tiedossa oleva katuprostituutio on käytännössä viime vuosikymmenien ajan rajoittunut
Helsinkiin. Kun Helsinki vuonna 1999 sääti julkisella paikalla tapahtuvan seksin oston
ja myynnin kieltävän järjestyssäännön, osa katuprostituutiosta siirtyi hetkeksi Vantaalle.
Vantaa sääti seksikaupan kieltävän järjestyssäännön vuonna 2000.

¹⁴ Thaimaassa 15–30-vuotiaista naisista arviolta 15–20 % toimii prostituoituina. (Sirkkilä 2005) Thai-
maan prostituutioilmiö ja seksiturismi pohjautuu 1960-luvulle, kun Vietnamin sodan aikaan amerikkalaiset
sotilaat alkoivat lomaila Thaimaassa. Samaan aikaan Thaimaassa suuri määrä naisia oli ajautunut
työelämän ulkopuolelle maaseudun rakennemuutoksen myötä.

Katuprostituution painopiste on 2000-luvulla siirtynyt Helsingin sisällä kohti ydinkeskustaa. Poliisin tiedossa on muutamia katualueita, joilla prostituutiota esiintyy jatkuvasti. Seksikauppaa esiintyy mm. tunnettujen erotiikkaravintoloiden välittömässä läheisyydessä. Katukuvassa prostituutio näkyy viikonloppuöisin kello 00.00–05.00 välisenä aikana. Kesäaikaan katuprostituutio on yleisempää, mutta ilmiöön törmätään myös talvella.

Poliisin edustajan mukaan Suomessa ei ole vakiintunutta katuprostituution kulttuuria, eikä näkyvä prostituutio ole ilmiönä yhtä laaja kuin joissakin ulkomaisissa suurissa kaupungeissa. Poliisin mukaan julkisella paikalla tapahtuva seksinmyynti on helppo huomata. Prostituoituilla on pyrkimys olla esillä, jotta asiakkaat löytävät heidät.

Poliisin mukaan kadulla tavatut prostituoidut ovat yleensä ulkomaalaisia. Poliisin mukaan viimeisten vuosien ajan Helsingin kaduilla on toiminut kerrallaan 15–20 ulkomaalaista ”tyttöä” ja nämä henkilöt vaihtuvat säännöllisesti uusiin.

Haastateltu poliisihallituksen edustaja arvioi katu- ja ravintolaprostituution osuudeksi enintään 30 % koko prostituutioilmiöstä.

Ravintolaprostituutio

Haastateltavien mukaan Suomessa on vain muutama seksinmyyntiin selkeästi profiloitunut ravintola, joskin satunnaista ja peitellympää prostituutiota epäillään ilmenevän muissakin ravintoloissa. Poliisin arvion mukaan ravintoloissa lähtökohtaisesti kaikki prostituoidut ovat ulkomaalaisia naisia.

Eri lähteiden mukaan eräissä Helsingin keskustassa sijaitsevilla ravintoloissa tunnetusti myydään ja ostetaan seksiä, ja ravintolat hyötyvät prostituutiotoiminnasta. Ovimiehet keräävät naisilta rahaa, jotta nämä pääsevät ravintolaan sisään, ja prostituoitu maksaa ovimiehelle poistuessaan ravintolasta seksinostajan kanssa. Lisäksi ravintolan välilliseksi hyödyksi voidaan laskea (usein kovahintaisen) alkoholitarjoilun kasvu. Protukupisteen (Jakobson 2008) ja Penttisen tutkimusten mukaan erotiikka- ja stripteasebaareissa naisten tehtävänä on saada asiakkaat juomaan, ja osa striptease-tanssijoiden työnkuvaa on juoda asiakkaiden kanssa alkoholia. Penttisen tutkimuksessa nousee esiin se, että humalluttamisella voidaan pyrkiä alentamaan seksinostokynnystä. Toiminta ei näytä kovin oleellisesti muuttuneen verrattuna 2000-luvun alkuun (Penttinen 2004/2007).

Erästä tuomioistuinratkaisusta ilmeni, että ulkomaalaiset parittajat olivat ottaneet ravintoloita omiksi etupiireikseen, jolloin prostituoidun on täytynyt maksaa parittajalle/ihmiskauppiaille päivä- tai viikkokohtaista taksaa siitä, että tämä saa tulla myymään seksiä ko. ravintolaan.

Poliisi on suorittanut näihin ravintoloihin ratsioita. Ravintoloiden toimintaan on yritetty puuttua myös hallinnollisin toimenpitein yhteistyössä Etelä-Suomen aluehallintoviranomaisen kanssa. Kyseessä olevat ravintolat menettivät alkoholinanniskeluun oikeuttavat

jatkoaikaluksensa vuonna 2011. Ravintoloitsijat valittivat päätöksestä Helsingin hallinto-oikeuteen, joka palautti jatkoaikaluksat. Hallinto-oikeus katsoi päätöksessään, ettei aluehallintoviranomaisen poliisilta saama selvitys ollut riittävän tarkka osoitus ravintolassa käydystä seksikaupasta.

Huoneistoprotituutio

Poliisin arvion mukaan huomattava osa suomalaisesta protituutiosta tapahtuu huoneistoissa ja ilmoittelu netissä. Keräämässämme aineistossa ei tullut esiin itsenäisesti asunto- tai studiohuoneistosta käsin protituutiota harjoittavia. Meillä ei ole syytä epäillä, etteikö tällaista seksin myyntiä tapahtuisi (Kontula 2008, Dodillet 2009, Östergren 2006), mutta se ei yleensä tule viranomaisten tai järjestöjen asiantuntijoiden tietoon.

Huoneistoprotituutiota, jolla on tai näyttää olevan liitäntä paritus- tai ihmiskaupparikollisuuteen, esiintyy. Haastattelujen ja jäljempänä (6.3–6.5) selostettavan oikeuskäytännön mukaan toiminnan organisointi voi näkyä esimerkiksi korkeina asuntovuokrina, asukkaiden vaihtumisena, yhteytenä ammatillisesti (esimerkiksi kirjoitus- tai kielitaidottoman henkilön puolesta) hoidettuun internet-ilmoitteluun tai yhteytenä ravintolaprotituutioon. Todennettuja tapauksia on tullut esiin rikostutkinnassa, ja niitä on myös käsitelty oikeudessa. Ulkomaiset protituoidut saattavat vaihtaa paikkakuntaa tai palata kotimaahansa, mikäli vaarana on paljastua. Laajamittaisemmissa tapauksissa toiminnan paikallistason organisointiin osallistuu usein joko suomalainen tai Suomeen kotoutunut väliporras ja toimintaa organisoidaan ulkomailta, minne myös rikollisen toiminnan tuotot kotiutetaan.

Thai-hierontalaitokset

Poliisin mukaan Suomessa toimii useampi sata thai-hierontapaikkaa, joissa voidaan epäillä myytävän seksiä. Sisäasiainministeriön thaihierontapaikkoja koskeneessa selvityksessä todettiin, että vuonna 2007 Suomessa oli noin 200 thai-hierontapaikkaa ja määrän nähtiin kasvavan edelleen. Thai-hierontapaikkojen seksinmyynti on noussut ajoittain näkyvästi esiin mediassa. Sisäasiainministeriön dokumentissa todetaan useimpien läänien kihlakuntien poliisilaitosten kohdistaneen toimenpiteitä thaihierontapaikkoihin niiden ilmaannuttua kaupunkien keskustoihin vuosien 2002–2007 välisenä aikana. Valvonta perustui ulkomaalaisvalvonnan toimenpiteisiin, kuten oleskelu- ja työlupien tarkastukseen ja muihin maassaolon edellytyksiin. Tällöin todettiin, että useimmilla henkilöillä oli pysyvä tai pitkäaikainen oleskelulupa. Sen sijaan he saattavat liikkua maan sisällä paikkakunnalta toiselle. Sisäministeriön raportin jälkeen poliisi on tutkinut thaihierontapaikkojen seksinmyyntiä, ja siihen liittyviä paritusoikeudenkäyntejä on ollut eri puolilla Suomea, myös pienemmissä kaupungeissa.

Seksikaupat ja private-show

Eri puolilla Suomea sijaitsevilla erotiikka-alan liikkeissä esiintyvää prostituutiota useat haastattelemamme asiantuntijat eivät tunnistanee. Kuitenkin havaintojemme mukaan eräät seksikaupat mainostavat prostituutioon viittaavaa toimintaa suhteellisen avoimesti, esim. ”Uusi tyttö tällä viikolla”. Toimintaa on myös käsitelty parituksena tuomioistuimissa. Paritustapauksissa tulee esiin, että naiset vaihtavat paikkakunnalta toiselle ja esiintyvät lyhyitä aikoja seksikauppojen takahuoneissa. Ns. intiimihierontaa on tarjolla, ja on myös viitteitä siitä, että toiminta (striptease) ei ole tarpeeksi kannattavaa ilman seksin myyntiä. Liikkuvuus sekä seksikaupan osuus viittaavat siihen, että mukana voi olla paritusta, ja erään asiantuntijan mukaan parittajat ovat tässä prostituution muodossa usein suomalaisia.

Internet prostituution väylänä

Suurin osa Suomessa tapahtuvasta seksikaupasta käydään internetin välityksellä. Erään asiantuntija-arvion mukaan 80–90 prosenttia prostituutiosta linkittyy nettiin. Näin on myös ulkomaalaisten osalta. Prostituutioilmoituksille on vakiintuneet nettisivustot, joita seuraavat niin seksinostajat kuin viranomaisetkin.

Poliisin mukaan internet mahdollistaa paritustoiminnan ulkomailta lukuisin eri variaatioin. Parittaja tai palvelin, jolle yhteydenotot menevät, voidaan sijoittaa toiseen maahan. Prostituoidusta otetaan valokuvat ja laitetaan ilmoitus nettiin. Myyjä saapuu Suomeen ja majoittuu sovittuun osoitteeseen tai hotelliin. Mikäli toiminta paljastuu, vain myyjä jää kiinni, koska parittajat ja puhelinvaihdte ovat ulkomailla. Tämä vaikeuttaa rikoksen selvittämistä ja saa toiminnan näyttämään itsenäiseltä ostajien suuntaan. Palvelimet siirtyivät pois Suomesta 2000-luvun alussa. Tähän nähdään vaikuttaneen erityisesti se, että vuodesta 2004 lähtien paritusrikoksen tunnusmerkistössä on nimenomaisesti määritelty prostituutioilmoitusten julkaisu rangaistavaksi. Poliisin mukaan toimintaa organisoidaan nykyisin Espanjasta. Ruotsin ihmiskaupparaportoijan mukaan sivusto oli ainakin aiemmin sijoitettu hollantilaisille servereille.

Lehti-ilmoittelu prostituution väylänä

Ennen netti-ilmoittelun yleistymistä 1990-luvulta 2000-luvun alkuun päivälehdet julkaisivat prostituutiotarkoituksessa laadittuja päiväkahviseuraa tarjoavia ilmoituksia. Ilmoituksia saattoi olla lukuisia yhdessä lehdessä, ja ilmoitusten julkaisu osana lehden normaalia toimintaa oli yleinen käytäntö. Voimakkaan kansalaiskritiikin seurauksena Helsingin Sanomat lopetti prostituutioilmoitusten julkaisemisen 2000-luvun alussa, minkä seurauksena merkittävä osa lehdistä toimi samoin.

Haastateltavat kertoivat yksituumaisesti, että prostituutioilmoitusten julkaisu lehdissä päättyi 2000-luvun alkuun. Kuitenkin selvitystyössä on käynyt ilmi, että esimerkiksi eräs maakuntalehti julkaisee säännöllisesti thaihierontailmoituksia, joita voidaan epäillä prostituutiotarkoituksin laadituiksi. Thaihierontoja mainostetaan esimerkiksi seuraavallaisilla koodeilla ”Thai-hieronta, Aasia, Uusi tyttö”, ”Uusi hieroja ja sauna, tule

rentoutumaan!” sekä ”Uusi, nuori, kaunis hieroja!”. Thai-hierontapaikat mainostavat myös öljyhierontaa sekä voimakasta hierontaa, jotka liitettynä yleisempään tietoon thai-hierontapaikoissa harjoitettavasta prostituutitoiminnasta, ovat omiaan herättämään vahvoja mielleyhtymiä palvelun seksuaaliseen luonteeseen. Voidaan kysyä, onko hierojan ulkonäkö, nuoruus tai uutuus tehokas myyninedistämiskeino, jos tarkoituksena olisi houkutellessa hierottavaksi muita kuin seksinostajia – eikö tärkeämpää olisi kiinnittää huomiota hierojan koulutukseen ja ammattitaitoon?

Huumeriippuvaisten, asunnottomien ym. seksuaalinen hyväksikäyttö

Haastatellut järjestöjen edustajat toivat esiin, että Suomessa esiintyy myös tilanteita, joissa nuoria ja aikuisia käytetään seksuaalisesti hyväksi käyttäen vastikkeena huumeita, alkoholia, yösiijaa tai muuta vastaavaa sekä rahaa. Kun haastattelussa ja sähköisesti kysimme tästä sosiaaliviranomaisilta, useimmat tunnustivat tämän kaltaisen hyväksikäytön. Sen kohteina voi olla heikossa asemassa olevia aikuisia. Erityisen haavoittuvaisessa asemassa ovat nuoret. Suurin osa heistä on tyttöjä, mutta mukana on myös poikia. Tällaiseen hyväksikäyttöön ei useinkaan liity kolmatta osapuolta, mutta esiintyy myös tilanteita, joissa ns. ”poikaystävä” tai vastaava hyötyy seksin myymisestä tai jopa välittää sitä.

Prostituution eri muotojen linkittymisestä toisiinsa

Yleisesti haastateltavat näkevät prostituution eri muotojen linkittyvän toisiinsa. Netti prostituution pääasiallisena ilmoittelukanavana yhdistyy usein niin huoneisto, katu- kuin ravintolaprostituutioonkin. Samaan huoneistoon on saatettu majoittaa useampi ulkomaalainen nainen, joista jokaisella on ilmoitus netissä. On mahdollista, että netti-ilmoittelun lisäksi naiset etsivät seksinostajia ravintolasta ja sulkemisajan jälkeen siirtyvät kadulle. Tällöin yhden henkilön kohdalla yhdistyvät katu-, ravintola-, internet- ja huoneistoprostituution muodot. Haastateltavat korostavat kuitenkin netti-ilmoittelun ensisijaisuutta. Kadulle tai ravintolaan lähdetään vasta, jos netti ei houkuttele asiakkaita.

Prostituution liikkuvuus

Euroopan sisällä valtiosta toiseen matkustaminen on helpottunut merkittävästi 2000-luvulla. Samaan aikaan kun EU:n Schengen-sopimus poisti rajatarkastukset, halpalentoyhtiöt tekivät lentämisen yhä useammalle mahdollisen matkustusmuodon. Matkustamisesta Euroopan sisällä tuli merkittävästi helpompaa, halvempaa ja nopeampaa. Vastavaan ajanjaksona myös kaukolennot ovat tulleet suhteellisesti huomattavasti aiempaa edullisemmiksi ja yleisemmiksi. Vapaata liikkuvuutta hyödyntää myös prostituutio ja siihen liittyvä rikollisuus.¹⁵

¹⁵ Sinänsä vapaa liikkuvuus koskee vain alueella laillisesti oleskelevia, mutta käytännössä siitä hyötyvät myös laittomasti EU:ssa oleskelevat, sillä rajatarkastuksia Schengen-alueen sisällä ei suoriteta.

Liikkuvuus Suomen rajojen sisällä

Myös Suomen rajojen sisällä prostituutioilmiö on liikkuvaa. Esimerkiksi radanvarsi-paikkakunnille matkustetaan muutamaksi päiväksi tai viikoksi myymään seksiä. Lyhyt-aikainen prostituutiotoiminta valikoituu pienissä kaupungeissa erityisesti sellaisiin hotelleihin ja hosteleihin, joissa on mahdollisimman vähän hotellinasiakkaisiin kohdistuvaa kontrollia.

Haastateltavien mukaan pienemmillä paikkakunnilla kysynnässä on suurempaa vaihtelua kuin Helsingissä. Myös oikeustapauksista käy ilmi, että esimerkiksi thai-hieronnassa on saattanut käydä vain yksi mies päivässä ja silloinkin rahallinen korvaus intiimi-hieronnasta on voinut jäädä 20 euroon. Tieto liikkuu prostituoitujen kesken siitä, missä kysyntä kulloinkin on riittävää. Thai-hierontapaikat ja seksikaupat pyrkivät ylläpitämään kysyntää ilmoittamalla aktiivisesti, kun ”uusi tyttö” on saapunut liikkeeseen.

Seksin myyjiä koskeva kartoitus

Pro-tukipisteen vuonna 2000 tekemän kartoituksen mukaan heidän asiakkaistaan (seksinmyyjistä) kolmannes käytti huumausaineita ja 30 prosenttia psyykenlääkkeitä, moni oli jossain elämän vaiheessa ollut laitoshoidossa. Suurin osa oli työttömiä, ja koulutus oli useilta jäänyt kesken. Seksin myymisen 25 % oli aloittanut alaikäisenä. Kartoitus on vanha, mutta Pro-tukipisteen mukaan se vastaa suuntaviivoiltaan nykytilaa.

5.2 Kuka ostaa?

Vuoden 2012 tasa-arvobarometrin mukaan miehet hyväksyvät seksin oston naisia useammin. Miehistä kaksi kolmasosaa hyväksyy seksinoston, naisista yksi kolmasosa. Huomattavaa on, että miesten kohdalla seksin ostosta näyttää tulleen jonkin verran hyväksytympää verrattuna aikaisempiin barometreihin. Kun vuosina 2004 ja 2008 60 % miehistä piti hyväksyttävänä, että mies ostaa seksiä prostituoidulta, vuonna 2012 miehistä 66 % hyväksyi tämän. (Tasa-arvobarometri 2012)

Vuodelta 2007 olevan Finsex-kyselyn mukaan 17 % suomalaisista miehistä on jossain elämänvaiheessa ostanut seksiä. (Kontula, O. 2008). Vuoden 1999 kyselyn mukaan 15 % suomalaisista miehistä oli ostanut seksiä. (Haavio-Mannila et al. 2001) Myös aiemmat tutkimukset viittaavat samansuuntaisiin lukumääriin (Keeler & Jyrkinen 1999).¹⁶ Vuoden 2007 Finsex-kyselyn mukaan seksin ostos on vähentynyt hieman nuorten miesten osalta ja keski-ikäisten miesten kohdalla jopa puolittunut vuodesta 1999. Sen sijaan vanhemmilla miehillä seksin ostos oli yleistynyt. Merkittävä osa seksinostoista oli vuosien takaa. Erityisesti 1990-luvulla seksin ostot yleistyivät Finsex-kyselytutkimusten

¹⁶ Monika-naiset ry osallistuu selvityksen laatimisen aikaan (2013) eurooppalaiseen tutkimushankkeeseen, jossa selvitetään seksin oston yleisyyttä Suomessa, Bulgariassa, Irlannissa ja Kyproksella.

mukaan. Tällöin seksiä ostaneiden miesten määrä nousi 10 prosentista (1992) 15 prosenttiin (1999). Vuoden 2007 tutkimuksen mukaan viimeisen vuoden aikana suomalaisista miehistä 3 % ilmoitti ostaneensa seksiä, kun vuonna 1999 vastaava määrä oli 4 prosenttia.

Vuoden 2007 Finsex-kyselyn mukaan suomalaisten seksinostajien joukko on monimuotoinen. Esimerkiksi koulutuksella, lasten hankinnalla tai vaikeuksilla löytää kumppania ei ollut yhteyttä seksin ostamiseen. Sen sijaan esimerkiksi miehen hyvätuloisuus, humalahakuinen ja viikoittainen alkoholinkäyttö sekä uskottomuus nykyisessä parisuhteessa olivat yhteydessä muita miehiä yleisempään seksin ostoon.

Suomen lähialueille suuntautuvaa seksiturismia koskevan haastatteluaineiston mukaan seksinostajat (25 miestä) olivat monimuotoinen joukko. (Marttila, 2003) Keskimääräinen seksin ostajan ikä oli 38-vuotta, ensimmäinen seksinostokerta oli tapahtunut miehen ollessa 26-vuotias. Osa miehistä oli avioliitossa tai parisuhteessa. Puolella haastateltavista oli lapsia. Marttilan mukaan miehet kuvasivat ostamista kuluttamiseksi. Osa kertoi ostavansa seksiä koska saivat tällöin kokea olevansa ”tosimiehiä”, joka saa nuoren ”tosinaisen” palvelemaan hänen seksuaalisia tarpeitaan. Osa myös nimenomaisesti myönsi nauttivansa seksinoston tuomasta vallantunteesta.

Seksin osto voi toimia pakokeinona tasa-arvoisilta ihmissuhteilta, joissa miehiin kohdistuu odotuksia ja he joutuvat ottamaan vastuuta. Ostamalla miehet voivat säilyttää kontrollin, vallantunteen ja itsekkyyden. Månsson (2004) ehdottaakin, että prostituutio olisi nähtävä mieskysymyksenä, sillä siinä on hänen mukaansa pohjimmiltaan kyse miesten seksuaalisuudesta, ei naisten. Se, mitä miehet seksinostolta etsivät, liittyy keskeisesti miehen seksuaalisuuden kulttuuriseen ja historialliseen hahmottamiseen.

Samalla kun yleiset stereotypit seksinostajista liittyvät miehen yksinäisyyteen ja seksin puutteeseen, on seksinostajissa nähtävissä miesten ryhmä, joilla on tavallista enemmän seksikumppaneita myös seksinostojen ulkopuolella. (Månsson, 2004) Tähän viittaa myös Finsex-kyselyn tulokset. Lisäksi kaksi kolmesta ostajasta ilmoitti olevansa parisuhteessa.

Seksinostajat voivat pyrkiä nimeämään seksinoston joksikin muuksi, mikä näkyy esimerkiksi suomalaisten seksituristimiesten käymästä nettikeskustelusta. (Jussila 2011) Esimerkiksi thaimaalaisista seksinmyyjistä miehet käyttivät ilmaisia tyttö, morsian, vakihoito ja kaato. Prostituoitu-termiä käytettiin keskustelussa vain silloin kun haluttiin ilmaista, ettei Thaimaassa ole prostituoituja. Hieromalaitokset ja baarit muuntuivat seksituristien keskustelussa isku- ja pelipaikoiksi. Itsestään he käyttivät ilmaisia kuten tosimies, pukki ja pelimies. Seksin ostotapahtumasta puhuttiin esimerkiksi pokaamisena, jallittamisena, iskemisenä ja metsästämisena. (Jussila 2011)

Jussilan mukaan miehet vähätelivät suhteen maksullista luonnetta, korostivat naisten pyyteetöntä palveluhalukkuutta sekä osto ja myyntitapahtuman tasa-arvoisuutta ikään kuin uskotellen itselleen, että kyseessä oli jotain muuta kuin prostituutio. Lisäksi seksituristit kiistivät Thaimaan prostituutioilmiön kytkeytymisen järjestäytyneeseen rikollisuuteen.

Vaikka miesten välisissä nettikeskusteluissa maan köyhyys ja paikallisten naisten ansaintamahdollisuuksien vähyys Jussilan mukaan tiedostettiin, ei tällä näytännyt olevan vaikutusta miesten käyttäytymiseen. Yksityiskohtaisissa raporteissa bordelleista ja hieromalaitoksista miehet sivuuttavat seksiä myyvän naisen taustan tai olosuhteiden pohittamisen. Bordellissa käynti esitettiin pikemminkin hienona ja jännittävänä kokemukse-
na, jota suositeltiin muille.

Brittiläisen Men who buy sex -haastattelututkimuksen mukaan (2009) ensimmäinen seksin ostokerta tapahtui usein ulkomailla ja valtiossa, jossa prostituutio oli laillistettua. Kokemukset seksinostosta laillistetuissa bordelleissa tai punaisten lyhtyjien alueella saattoivat madaltaa miesten seksinostokynnystä myös kotimaassa.

Näyttää siltä, että suomalaisten seksin osto tapahtuu aiempaa useammin Suomessa kuin ulkomailla. Suomalaisten elintapoja kartoittaneessa kyselyssä vuonna 1995 suomalaisista miehistä 11 % ilmoitti ostaneensa vähintään kerran seksiä. Miehistä 10 % oli ostanut seksiä ulkomailla ja 3 % Suomessa. (Lammi-Taskula 1999). Vuoden 2007 Finsex-tutkimuksen mukaan seksin ostoista puolet tapahtui Suomessa. Tällöin seksiä Suomessa ostaneiden miesten määrä olisi merkittävästi kasvanut vuodesta 1995 (3 %) vuoteen 2007 (8,5 %).

On viitteitä siitä, että, seksiä ostaneet miehet pyrkivät oikeuttamaan käytöstään korostamalla sen tavanomaisuutta tai yleisyyttä. Brittiläisessä haastattelututkimuksessa (Men who buy sex 2009, 103 seksinostajaa haastateltu) 65 % seksinostajista arvioi, että suurin osa miehistä ostaa seksiä. Kuitenkin seksin oston yleisyyttä mittaavissa kyselytutkimuksessa vain 7 % brittimiehistä ilmoittaa ostaneensa seksiä. (Månsson 2004, Wellings et al. 1993)

Ostajien käsityksiin liittyy myös vahvoja etnisiä stereotypioita esimerkiksi venäläisistä tai thaimaalaisista naisista. Tällaisia viitteitä on havaittavissa myös tuomioistuinasikirjoista. Paritusoikeudenkäynnissä todistajana olleet seksinostajat eivät tunnistanee seksinmyyjää, sillä heidän näkemyksensä mukaan thaimaalaiset naiset olivat kaikki niin samannäköisiä. Samansuuntaisia näkemyksiä on havaittavissa seksiturismia käsittelevistä tutkimuksista (esim. Jussila 2011).

Men who buy sex -tutkimukseen haastatelluista seksiä ostaneista miehistä 71 % ilmoitti ambivalentista suhtautumisesta seksin ostoon. Usein miehet kertoivat kokevansa häpeää ja syyllisyyttä seksin ostosta, mutta saattoivat siitä huolimatta jatkaa seksin ostoa.

Månssonin (2004) mukaan seksinostajat voidaan luokitella kahteen kategoriaan: satunnaisiin ostajiin ja piintyneisiin ostajiin. Satunnaiset ostajat ovat ostajista laajempi ryhmä. Heidän käyttäytymiseen voidaan helpommin vaikuttaa lainmuutoksilla ja kiinnijäämisriskiä kasvattamalla. Piintyneiden ostajien ryhmää voidaan pitää lukumääräisesti satunnaisia ostajia selkeästi pienempänä, joskin he ostavat seksiä usein. Månsson kuvaa näiden miesten suhdetta naisiin korostuneen seksuaalisoiduksi ja usein ongelmalliseksi. Prostituutioon ja pornografiaan liittyvä seksiaddiktio voi johtaa myös taloudellisiin vaikeuksiin sekä parisuhde-/ihmissuhdeongelmiin. Piintynyt ostajaryhmä ei Månssonin mukaan ole sensitiivinen seksinostoa koskevalle sääntelylle.

Suomessa Sexpo-säätiö saa vuosittain useita yhteydenottoja miehiltä, jotka kokevat harjoittamansa seksin oston ongelmalliseksi. Alkuperäinen avun piiriin hakeutumisen syy voi olla jokin muu, esimerkiksi parisuhdeongelmat, psyykkiset ongelmat, kontaktivaikeudet ja omaa seksuaalisuutta koskevat ongelmat.

Suomalaisia seksinostajia koskevat tiedot ja havainnot ovat hyvin samansuuntaisia kuin muualla tehdyissä tutkimuksissa on tullut esiin. Seksinostajat eivät poikkea miesväestöstä minkään erityisen muuttujan perusteella. Erottavana piirteenä on joissakin tutkimuksissa havaittu, että heidän asenteensa naisia kohtaan poikkeaa muista miehistä (esim. Farley et al. 2009, 2011). Heillä on usein asenne, jota voi kutsua esineellistäväksi, eli he katsovat, että heillä on oikeus edellyttää naisilta palveluja.

Haastateltavat arvioivat yleisesti, ettei Suomen osittaisella seksin oston kriminalisoinnilla ole ollut selkeää käyttäytymistä tai asenteita ohjaavaa normatiivista vaikutusta. Voimassaolevaa rikoslain pykälää pidetään vaikeaselkoisena, eikä sen pelotevaikutukseen juuri uskota. Moni haastateltavista tosin näkee, että yleinen tietoisuus prostituutioon liittyvästä rikollisuudesta on lisääntynyt selvästi lain voimassaolon aikana, mitä selitetään pitkälti ilmiöstä käydyllä yhteiskunnallisella keskustelulla. Myös seksinostajat näyttävät nykyisin olevan hyvin tietoisia rikoslain kiellosta.

5.3 Prostitution määrän arviointi

Prostitution määrän arviointi on osoittautunut erittäin vaikeaksi. Osittain tämä johtuu siitä, että toiminta on huomattavalta osin piilossa – joskin asiantuntijahaastattelujen mukaan prostituutiota harjoitetaan myös suhteellisen avoimesti. Arviointia vaikeuttaa merkittävästi se, että osa Suomessa harjoitettavasta prostituutiosta on hyvin liikkuvaa – prostituoidut saapuvat Suomeen lähialueilta ja muista Euroopan maista lyhyeksi ajaksi, palaavat kotimaihinsa tai kolmansiin maihin ja tulevat kenties jonkin ajan kuluttua takaisin. Tästä johtuen prostitution määrää koskevissa arvioissa on huomattavia eroja riippuen muun muassa siitä, arvioidaanko tietyllä hetkellä maassa olevien prostituoitujen määrää vai yhden vuoden aikana maassa vierailevien määrää.

Pysyvästi maassa olevat henkilöt toimivat esimerkiksi Thai-hierontapaikkojen yhteydessä. Niiden määrä on arvioitu noin kahdeksi sadaksi. Esiintyy myös itsenäisesti omasta asunnosta tai studiosta käsin toimivia prostituoituja (Kontula 2008), joskaan heitä koskevia tietoja ei suorittamissamme asiantuntijahaastatteluissa tullut esiin. Sen sijaan haastatteluissa tuli esiin, että sosiaalisesti heikossa asemassa olevien henkilöiden, nuorten ja humeriippuvaisten seksuaalista hyväksikäyttöä raha- tai muuta korvausta vastaan esiintyy. Sen yleisyyttä on kuitenkin lähes mahdotonta arvioida, ja osittain voi olla kysymys satunnaisesta hyväksikäytöstä.

Keskusrikospoliisin esittämän arvion mukaan päivittäin Suomessa toimii noin 500–1000 prostituoitua. Netissä on ajankohdasta riippuen 200–400 Suomeen suuntautuvaa prostituutioilmoitusta, joissa on sekä Suomessa pysyvästi oleskelevien että tänne ulkomailta Suomeen lyhyeksi aikaa tulevien seksinmyyjien ilmoituksia.

Voidaan arvioida, että maassa pysyvästi oleskelevien, prostituutiossa toimivien henkilöiden määrä ei ole kovin suuri, mahdollisesti 200–300 henkilöä, todennäköisesti alle 500 henkilöä.

Liikkuvaa prostituutiota esiintyy ravintoloiden yhteydessä, thaihierontalaitoksissa, seksikauppojen takahuoneissa sekä asunnoissa ja hotelleissa internetin välityksellä. Yleisesti tiedossa olevia, kaupallisen seksin suosimia ravintoloita on kourallinen, joissa KRP arvioi olevan noin 100 prostituoitua. Samalla on vahvoja viitteitä siitä, että prostituution eri muodot linkittyvät toisiinsa vähintäänkin netti-ilmoittelun osalta. Varovaisesti arvioiden maassa oleskelisi ehkä 100–200 henkilöä kerrallaan. Arviot liikkuvan prostituution määrästä voidaan tehdä esimerkiksi sillä perusteella, että maahan saattaa saapua noin sata henkilöä viikossa. Tällöin vuoden aikana saapuisi noin muutamia tuhansia henkilöitä.

6 Viranomaisten tietoon tullut rikollisuus

6.1 Seksikaupan kohteen hyväksikäyttö

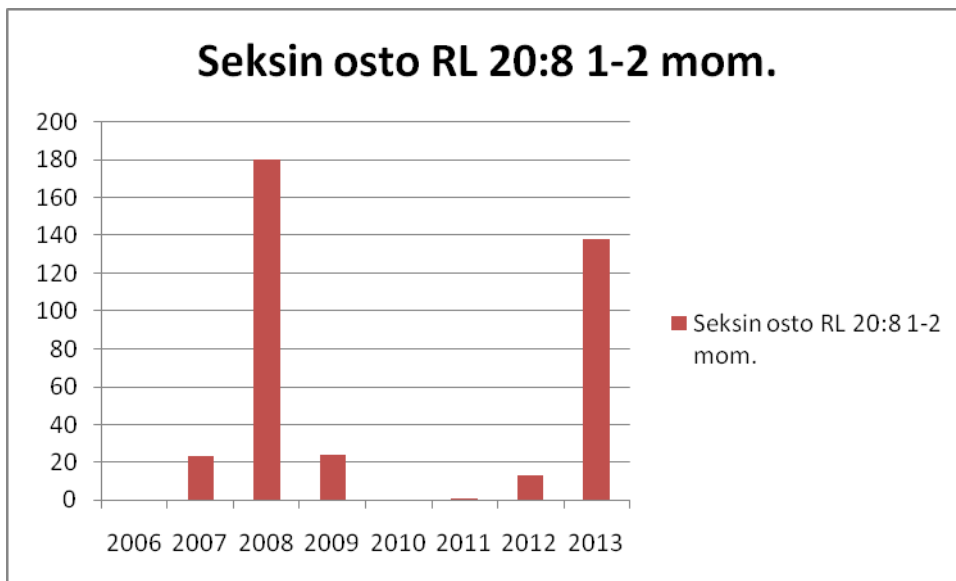
Epäiltyjä seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä on tullut poliisin tietoon 379. Niistä valtaosa on tullut ilmi vuosina 2008 ja 2013. Sitä vastoin vuosina 2010 ja 2011 tilastoissa on vain yksi seksikaupan kohteen hyväksikäyttö.

Merkittävä osa poliisin tietoon tulleista rikokseksi epäillyistä seksin ostoista paljastui Helsingissä vuonna 2008. Ilmitulleet seksinostot liittyvät pääosin vuosina 2008–2009 käräjäoikeudessa käsiteltyyn ihmiskauppatapaukseen, johon liittyen poliisi kuulusteli 113 seksinostosta epäiltyä. Lisäksi poliisi suoritti thaihierontapaikkoihin kohdistuneen valvontaoperaation, jonka myötä erityisesti vuonna 2008 paljastui seksinostajia. Ostajien tapaukset eivät kuitenkaan edenneet tuomioistuimiin vaan miehiä käytettiin näytön hankinnassa paritusrikoksen osoittamiseksi. Seksinostajia kuultiin todistajina oikeudenkäynneissä näissä tapauksissa. Vuoden 2009 ilmitulleet ostot liittyvät keskusrikospoliisin tutkimaan seksikauppojen takahuoneparitukseen (ks. myöhemmin Pohjois-Savon käräjäoikeuden tapaus).

Vuosina 2012–2013 tutkittiin paritusrikoksia ja huumausainerikoksia koskevia kokonaisuuksia, pääosin Itä-Suomessa. Tutkinnoissa tehtiin keskusrikospoliisin, paikallispoliisin, rajavartiolaitoksen ja tullin yhteistyötä. Niiden yhteydessä tuli esiin noin 150 epäiltyä seksin ostamisesta. Suurin osa tapauksista on edennyt syyteharkintaan, osassa esitutkinta on vielä kesken. Osa tapauksista on ollut runsaasti esillä alueellisessa mediassa.

Useista seksinostoepäilyistä ei tämän selvityksen tekoajankohtana ollut saatavissa yksityiskohtaisia tietoja. Näin vähäisiä rikoksia koskevat tiedot poistetaan poliisin PATJA-rekisteristä määräajassa siten, että tietoja ei voi enää hakea rikosnimikkeen perusteella.

Kuvio 3. Poliisiin tietoon tullut rikollisuus, seksin osto RL 20:8.

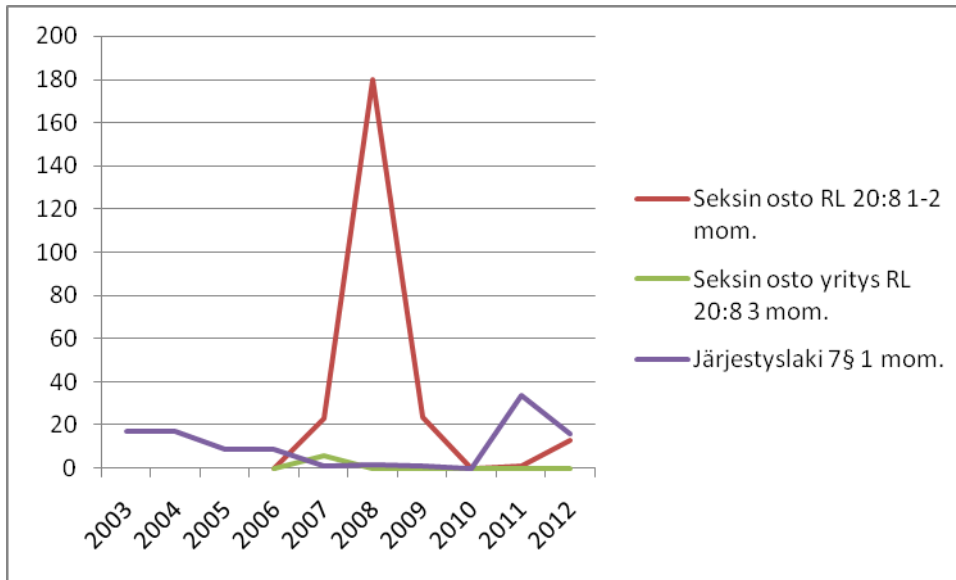
Lähde: PolStat (Huom. Vuoden 2013 osalta tilasto vain 1.1.–26.6.2013)

6.2 Järjestyslain vastainen seksin osto

Järjestyslain vastaisia seksin osto- ja myyntirikoksia on vuosina 2003–2012 tullut poliisiin tietoon yhteensä 106, joista 97 Helsingistä. Tilastossa ei erotella ostoa ja myyntiä, mutta poliisin mukaan valtaosa on ollut seksin myyjien sakotuksia. Jonkin verran on kuitenkin sakotettu myös seksin ostajia.

Järjestyslain 7 § 1 momentissa kielletty seksuaalipalvelujen ostaminen ja maksullinen tarjoaminen julkisella paikalla tuli voimaan vuonna 2003. Vuoteen 2006 saakka seksikauppaan liittyviä järjestysrikkomuksia tuli poliisiin tietoon 10–20 vuosittain, mutta vuosina 2006–2010 tapauksia on vain 1–2 vuodessa. Helsingin poliisin 2011 aloittaman tehovalvonnan aikana on kirjoitettu 50–60 sakkoa seksin ostosta tai myynnistä julkisella paikalla. Poliisin mukaan suurin osa näistä kirjoitettiin myyjille, mutta mukana on myös ostajia.

Kuvio 4. Poliisiin tietoon tulleet seksinostorikokset vuosina 2003–2012

Lähde: PolStat

Saimme Helsingin poliisiin tietoon tulleet seksin ostoa ja myyntiä julkisella paikalla koskevat järjestysrikkomukset vuosilta 2011–2013 (alkuvuosi vuoden 2013 osalta). Pääsyä kahta vuotta vanhempiin tapauksiin ei ollut järjestettävissä, sillä tapaukset olivat poistuneet poliisirekisteristä vanhentuneina. Aineisto (55 tapausta) muodostaa puolet kaikista vuosina 2003–2013 järjestyslain 7.1 §:ssä tarkoitetuista (seksin myyntiä tai seksin ostoa julkisella paikalla koskevista) tapauksista Suomessa. Lisäksi tapaukset antavat kattavan kuvan Helsingin järjestyspoliisin suorittamasta katu- ja ravintolaprostituutioon suuntautuneesta tehovalvonnasta, joka ajallisesti sijoittuu vuoden 2011 alusta vuoden 2013 alkuun. Tilastotietojen mukaan viimeisen kahden vuoden aikana järjestyslain 7.1 §:ää on sovellettu Helsingin ulkopuolella vain kaksi kertaa.

Pääosin järjestyslain 7.1 §:ssä kielletty seksin myynti tai osto julkisella paikalla on Helsingissä tullut ilmi keskustan seksinmyyntiin profiloituneiden ravintoloiden läheisyydessä. Tapaukset olivat pääsääntöisesti kadulta tai ravintolasta. Muutamissa tapauksissa järjestyslain 7.1 §:ää on sovellettu myös hotellissa tapahtuneeseen seksikauppaan.

Eniten järjestyslain kieltoa on käytetty seksin myyjän sakottamiseen (46 kpl). Seksin ostajiin järjestysrikkomusta on sovellettu yhdeksässä tapauksessa. Tällöin kuudesosa sakoista on (16 %) on kohdistunut seksin ostajiin.

Kaikki seksin myyjät ovat olleet naisia ja yhtä lukuun ottamatta he ovat olleet ulkomaalaisia tai ulkomaalaistaustaisia. Kansalaisuudeltaan naiset olivat pääosin venäläisiä (21 henkilöä), nigerialaisia (10) tai virolaisia (8). Yksittäisiä henkilöitä oli Liettuasta, Tsekistä, Sambiasta, Israelista, Kolumbiasta. Osalla EU:n ulkopuolisista maista tulleeista oli Italian kansalaisuus. Seksinmyyjistä 9 oli syntynyt 1950-luvulla, 13 1960-luvulla, 16 1970-luvulla, 5 1980-luvulla ja 3 1990-luvun alussa. Vanhin nainen oli syntynyt vuonna 1954 ja nuorin 1991.

Muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta seksin myynti tai osto julkisella paikalla tapahtui yöaikaan ja viikonloppuisin. Aineistosta ilmenee, että muutamia prostituoitua on sarkotettu julkisella paikalla tapahtuvasta seksin myynnistä useamman kerran. Esimerkiksi vuonna 2011 seksinmyynnistä annettua sakkoa vastustanut nigerialainen nainen jäi kiinni seksinmyynnistä uudelleen vuonna 2013. Joissain nigerialaisten naisten tapauksissa mainitaan myös henkilön käännnyttäminen maasta. Ainoastaan yhden tapauksen pöytäkirjassa mainitaan, että seksinmyyjä olisi vastustanut virkavaltaa. Tapauksessa nigerialainen nainen oli yrittänyt myydä seksiä siviilipukuiselle poliisille, ja virkapukuisien poliisien ilmaantuessa paikalle hän oli voimallisesti vastustanut turvallisuustarkastusta.

Osassa tapauksista mahdollisia seksinostajia on käytetty ainoastaan todistajina seksinmyynnistä. Tällöin miehet kertoivat poliisille naisen tarjonnen heille maksullista seksiä, mutta kertovat kieltäytyneensä siitä. Joissain tapauksissa seksinostosta kertomansa mukaan kieltäytyneet miehet ovat jopa aktiivisesti antaneet naisen poliisille ilmi. Muutamista pöytäkirjoista ilmenee, että seksinmyynnistä poliisille kertoi useampi mies. Useassa tapauksessa naiset ovat jääneet kiinni tarjotessaan maksullista seksiä siviilipukuiselle poliisille. Muutamissa tapauksissa naisten käsilaukuista löytynyttä seksinmyyntiin viittaavaa rekvisiittaa on käytetty lisätodisteena prostituoituna toimimisesta. Näin on menetelty esimerkiksi silloin, kun nainen on lähtenyt seksinmyynnistä tunnetusta keskustan ravintolasta miehen mukana pankkiautomaatille, jossa mies on nostanut rahat ja he ovat jatkaneet kohti hotellia.

Eräässä tapauksessa hotellin henkilökunta ilmoitti poliisille epäilevänsä tsekkinaisen myyvän seksiä hotellihuoneessaan. Poliisi kuulusteli hotellihuoneesta tulleen seksinostajan, mutta mieheen kohdistuvasta tutkinnasta ei ole viitteitä. Pöytäkirjassa mainitaan myös, että ostajan puhuttamisen aikaan nainen kävi hakemassa hotellin aulasta jo seuraavan seksinostajan huoneeseensa. Myöskään tämän miehen osalta ei löydy mainintaa tutkinnasta. Tsekkalainen sai seksinmyynnistä sakot.

Vuosina 2011–2013 seksin ostosta julkisella paikalla kiinnijääneet henkilöt olivat kaikki miehiä (9 henkilöä). Näistä viisi on suomen kansalaista, kolme on ulkomaalaista (Viro, Australia) ja yhden kohdalla puuttuu tieto kansalaisuudesta, joskin nimi viittaa ulkomaalaiseen taustaan. Vanhin miehistä oli syntynyt vuonna 1939 ja nuorin vuonna 1985. Ilmitulleista seksin ostoista seitsemän on vuodelta 2011 ja kaksi vuodelta 2012. Ostajien kiinniotto tapahtui yleensä pankkiautomaatilla käynnin tai sitä seuranneen taksimatkan jälkeen. Pääosin miehet myönsivät seksinostoaikheet ja syyttäjät vahvisti heille sakon. Eräs mies myönsi ostoaiheet aluksi, mutta muutti kertomustaan poliisiasemalla ja alkoi vedota poliisin näyttövelvollisuuteen. Hänen osaltaan poliisi suoritti täysimittaisen esitutkinnan ja tapaus siirtyi normaaliin syyteharkintaan.

Järjestysrikkomuksesta määrätty sakko niin seksin myyjille kuin ostajille näyttää vakiintuneen 10 päiväsakkoon tai 50 euron kiinteämääräiseen sakkoon. Tapauksissa, joissa seksin myyjä on saanut sakot toistamiseen, on määrätty 12–14 päiväsakkoa. Kolme seksin myyjää vastusti sakkoa. Naisista kaksi oli nigerialaisia ja yksi Suomessa asuva maahanmuuttaja. Ostajista kaksi suomalaista miestä vastusti sakkoa, ja tapauksissa suoritettiin täysimittainen esitutkinta. Toisessa tapauksessa seksin ostoa ja myynnin lisäksi tapauksessa tutkittiin varkautta ja kahta pahoinpitelyä. Tapauksessa seksin ostaja väitti

prostituoidun varastaneen hänen rahansa ja pahoinpidelleen hänet. Prostituoidun kertomuksen mukaan ostaja alkoi käyttäytyä väkivaltaisesti seksin harrastamisen jälkeen ja yritti kuristaa hänet.

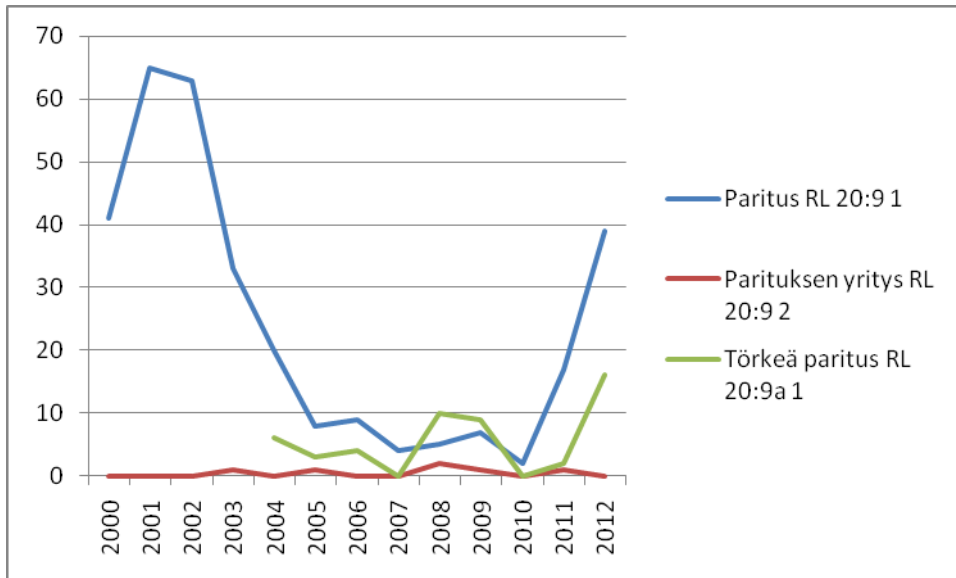
6.3 Poliisin tietoon tullut paritus ja ihmiskauppa

Paritus on vanha rikosnimike, mutta poliisin tietoon tulleessa paritusrikollisuudessa on tapahtunut merkittäviä muutoksia 2000-luvulla. Aivan 2000-luvun alussa poliisin tietoon tuli reilusti yli 50 paritusrikosta vuodessa. Vuosina 2003 ja 2004 niiden määrä putoi alle kymmeneen.

Poliisin tietoon tulleen paritusrikollisuuden määrään vaikuttavat sekä rikollisuustilanne että poliisin näiden rikosten tutkintaan käyttämät voimavarat. Poliisin mukaan Suomen prostituutorikollisuustilanne ei ole nykyisin yhtä hälyttävä kuin vuosituhannen vaihteessa, jolloin virolaiset ja venäläiset rikollisjärjestöt olivat jakaneet Suomen etupiireihin. Paritusrikollisuuden katsotaan liittyvän Suomessa pitkälti ulkomaalaisiin prostituutuihin. Poliisi arvioi, että paritustoiminnasta 70–80 % liittyisi Virosta tai Venäjältä tuleviin toimijoihin. Loppuosa koostuu esimerkiksi Romanian ja Tsekin alueelta tulevista henkilöistä sekä EU:n tilapäisellä oleskeluluvalla Suomeen tulevista afrikkalaisista. Suomalaiset toimivat poliisin mukaan pääosin ilman parittajaa netin välityksellä.

Syyttäjän mukaan viranomaisten tietoon tulevassa prostituutorikollisuudessa on havaittavissa muutoksia 2000-luvulla. Kun aiemmin tuli ilmi joitakin yksittäistapauksia, esimerkiksi Itä-Suomessa on viime vuosina paljastunut isompia paritustapauksia. Syyttäjä arvioi, että rikollisuuden lisääntymisen sijaan tämä saattaa kertoa poliisin tutkinnan suuntautumisesta sekä siitä, että yhteiskunnallinen keskustelu ihmiskaupasta on muuttanut asenteita ja lisännyt tietoisuutta ilmiöstä. Syyttäjä näkee myös, että paritusrikollisuuden tutkinta ei ole enää niin painottunut pääkaupunkiseudulle kuin aiemmin.

Kuvio 5. Poliisin tietoon tullut paritusrikollisuus

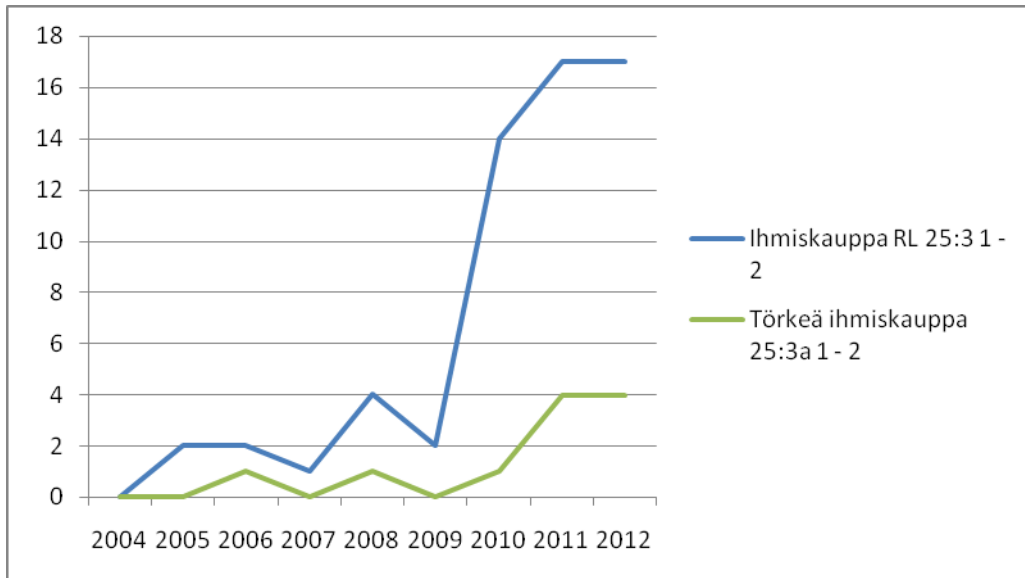

Lähde: PolStat

Ihmiskauppa tuli rikosnimikkeenä rikoslakiin vuonna 2004. Poliisin tietoon tulleiden ihmiskaupparikosten määrä oli aluksi vähäinen, vain muutamia rikoksia vuosittain, mutta kääntyi nousuun vuonna 2010. On mahdollista, että ihmiskaupparaportoijan nimittäminen vuonna 2009 ja siihen liittynyt huomion kiinnittäminen ihmiskaupparikoksiin on vaikuttanut tutkintojen lisääntymiseen.

Ihmiskaupparaportoijan mukaan vuonna 2010 ihmiskauppanimikkeellä suoritettiin 11 esitutkintaa, joista kolmen kohdalla kyseessä oli seksuaalisen hyväksikäytön tarkoitus (Ihmiskaupparaportointi 2011). Prostituutiotarkoituksessa käydyn ihmiskaupan esitutkintojen määrää ennen ihmiskaupparaportoijan toiminnan alkua on vaikeaa arvioida, sillä tilastoissa vain harvoin eritellään työperäinen ja seksuaaliseen hyväksikäyttöön tähtäävä ihmiskauppa.

Kuvio 6. Poliisiin tietoon tullut ihmiskaupparikollisuus

Lähde: PolStat.

Kaiken kaikkiaan prostituutioon liittyvää rikollisuutta, sekä paritusta että ihmiskauppaa, koskevien tutkintojen määrä on lisääntynyt aivan viime vuosina. Syynä voi olla rikosten määrän lisääntyminen. Todennäköisempi selitys on kuitenkin se, että poliisi on kohdistanut enemmän voimavaroja näiden rikosten tutkintaan. Myös julkisella keskustelulla samoin kuin ihmiskaupparaportoitajan aktiivisella toiminnalla on todennäköisesti merkitystä.

Ihmiskaupan ja parituksen rajanveto on ollut ihmiskaupparaportoitajan huomion kohteena. Rajanveto voi olla vaikeaa toiminnan luonteen vuoksi. Väkivaltaista pakottamista tulee näkyviin vain osassa tapauksia. Käytännön asiantuntijoiden puheessa samoin kuin tuomioistuinratkaisuisissa korostuu usein, että naiset ovat tienneet tai heidän on täytynyt tietää, että he tulevat Suomeen myymään seksiä.

Oikeustapausaineiston valossa paritustoiminnan järjestäytyneisyys vaihtelee. Verkostossa voi olla parista kymmeneen naista ja pari kolme huoneistoa. Toiminnassa on – ilmeisesti kiinnijäämisen pelosta – korostunut naisten omatoimisuus. Matkustaminen voi tapahtua saattajan kanssa tai omatoimisesti, netti-ilmoitukset näyttävät siltä, että naiset ovat laittaneet ne itse, värväävän kontaktihenkilön jälkeen yhteydet hoidetaan välillisesti. Oleskelu järjestetään Suomeen asuntoon muutamiksi viikoiksi, harvoin useammaksi kuukaudeksi. Toiminnan organisoitumista on kuvattu mm. Viuhkon ym. raportissa (2009), jonka antama kuva vastaa pitkälle nykytilannetta. Ulkomaalaiset tarvitsevat parittajan usein jo siksi, että eivät tiedä miten Suomessa toimitaan, mistä huoneisto kannattaa vuokrata, missä seksiä myydään ja miten prostituutiosta ilmoitellaan.

Poliisin tietoon tulleiden paritusrikosten määrän lasku ajoittuu samaan aikaan, kun järjestyslaki tuli voimaan. On kuitenkin vaikeaa arvioida, onko näillä kahdella asialla yhteys. Lasku ajoittuu kuitenkin selvästi aikaisemmaksi kuin rikoslain seksinostokiellon voimaan tulo vuonna 2006.

Paritusrikosten määrä kääntyy kasvuun vasta vuonna 2010 eli neljä vuotta seksikaupan kohteen hyväksikäyttörikoksen voimaan tulon jälkeen. Vaikuttaa siis siltä, että kiellolla ei ole ollut juurikaan merkitystä näiden paritus- ja ihmiskaupparikosten määrään tai niiden ilmituloon.

6.4 Prostituoitioon liittyvien rikosten tutkinnasta

Ihmiskauppa- ja paritusrikollisuus on tyypillisesti ns. valvontarikollisuutta, jonka esiintyminen riippuu huomattavassa määrin poliisin resursseista ja mahdollisuudesta suorittaa tarkkailua. Usea haastateltava toi esiin, että poliisi ei pysty puuttumaan kaikkeen rikollisuuteen, vaan joutuu tekemään priorisointia. Toiseksi poliisin eri yksiköiden erilaiset toimenkuvat vaikuttavat siihen, mihin toiminta pääosin kohdistuu. Kolmanneksi paritusrikollisuuden tutkiminen ja toteennäyttäminen on vaikeaa ja vaatii resursseja, mistä johtuen sitä, mitä esimerkiksi tässä selvityksessä tai journalistisessa työssä tulee esiin yleisellä tasolla, ei välttämättä pystytä näyttämään toteen siten, että näyttö riittäisi tuomioistuimessa.

Kuten seuraavassa oikeuskäytäntöä koskevassa luvussa 6 tulee esiin, viime vuosina on tutkittu toisaalta hieroma- ja takahuoneprostituutioon liittyvää paritusta ja toisaalta tapauksia, joissa on ihmiskaupan piirteitä, kuten kansainvälisiä verkostoja ja naisten liikumista rajan yli, pakottamista tai vapauden rajoittamista. Lähes kaikissa tapauksissa on ollut kysymys heikossa sosiaalisessa asemassa olevien henkilöiden hyväksikäytöstä.

Poliisin eri yksiköiden tehtävät liittyvät tällä alueella lainsäädäntöön siten, että paritus- ja ihmiskaupparikoksia ja niiden yhteydessä tuleva seksikaupan kohteen hyväksikäyttö tulevat tutkittaviksi pääosin järjestäytyneen tai vakavan rikollisuuden tutkinnassa, kun taas järjestyslain mukainen seksikauppa tulee esiin lähinnä järjestyspoliisin toiminnassa.

Poliisin rikostutkijat pyrkivät paljastamaan ja selvittämään vakavaa järjestäytyntä rikollisuutta. Toiminta on pitkäjänteistä ja edellyttää erilaisten tiedonhankintakeinojen käyttämistä. Poliisi pyrkii seuraamaan rikollisuustilannetta myös ennakoivasti, jolloin tilanteeseen voidaan puuttua tarvittaessa nopeasti. Muiden tiedonhankintakeinojen ohessa esimerkiksi prostituoidut voivat antaa poliisille tietoja sekä oma-aloitteisesti että poliisin tutkijoiden tiedustelujen johdosta. Sekä poliisin että prostituoituja edustavan järjestön mukaan rikospoliisin ja ravintolaprostituutiossa toimivien henkilöiden yhteistyösuhteet toimivat hyvin. Poliisin rikostutkijan tehtäväksi ei koeta puuttua, sakottaa tai poistaa paikalta, kuten järjestyspoliisilla. Sen sijaan niin rikospoliisin kuin järjestönkin edustajien mukaan tietoa väkivallan kohteeksi joutumisesta, varoituksia esimerkiksi väkivaltaisesta seksin ostajasta tai alaikäisistä seksin myyjistä liikkuu puolin ja toisin.

Järjestyslain mukaisen seksinostokiellonkin tarkoituksena on yleisen järjestyksen ja turvallisuuden suojaaminen. Järjestyspoliisi ei puuttunut aktiivisesti seksikauppaan 2000-luvun puolessa välissä. Sen sijaan vuonna 2011 Helsingissä yleisillä paikoilla eli lähinnä kadulla käyty seksikauppa otettiin järjestyspoliisin operaation kohteeksi. Sakkoja annettiin eniten myyjille. Selitykseksi tälle haastateltu poliisi näkee sen, että julkisessa

tilassa toimintaympäristö suosii ostajaa. Käytännössä seksinmyyjän on tehtävä ensimmäinen siirto, jotta hän tulee huomatuksi. Tällöin ostaja voi pysyä vielä etäällä tai vetäytyä tilanteesta. Poliisin mukaan tilanteissa, joissa näyttöä on hankittu pidempään, on todennäköisemmin saatu myös ostajia kiinni. Tilanteissa, joissa on selkeästi ollut näyttöä maksullisen seksin ostosta, sakko on kirjoitettu molemmille. Riittävänä näyttönä ostosta on pidetty esimerkiksi sitä, että seksinostaja ja myyjä ovat siirtyneet pankkiautomaatille. Ostaja on joissain tapauksissa tunnustanut ostoaikeet. Haastatellun poliisin mukaan yhtään tällaisessa tilanteessa kiinnijäänyttä ostajaa tai myyjää ei ole jätetty tutkimatta.

Poliisin edustaja näkee suurimman vaikutuksen olevan sillä, että poliisi on aktiivisesti katukuvassa läsnä. Puututtaessa järjestyshäiriöön toiminnan pääpaino ei ole sakottamisessa vaan neuvot ja kehotukset ovat ensisijaisia. Toisaalta tuotiin esiin, että sakot maksetaan varsin tunnollisesti, sillä maksamaton sakko on viisumin myöntämisen este.

Poliisin edustaja näkee selkeän muutoksen. Ennen katuprostituution tehovalvonnan aloittamista vuonna 2011 prostituoidut eivät reagoineet poliisipartion saapumiseen millään tavalla, koska poliisi ei aktiivisesti puuttanut. Systemaattisella puuttumisella on haastateltavan mukaan ollut selkeä vaikutus. Nyt prostituoidut poistuvat välittömästi, kun poliisiauto saapuu paikalle. Poliisin edustajan mielestä tiukentuneet valvontatoimet eivät ole muuttaneet keskusteluyhteyttä poliisiin ja prostituoitujen välillä. Hän kuvaa keskusteluvälejä normaaleiksi, eikä niistä ole havaittavissa poliisiin kohdistuvaa pelkoa tai vihaa.

Poliisin mukaan aktiivinen valvonta on vähentänyt katuprostituutiota Helsingissä. Poliisin edustaja näkee lainkuuliaisuuden kytkeytyvän siihen, mikä on kiinnijäämisriski ja kuinka paljon poliisi asiaa valvoo. Samantyyppinen ajattelu pätee hänen nähdäkseen esimerkiksi liikennekäyttäytymiseen, jossa ylinopeudet yleistyvät, jos autoilijat tietävät, että liikennevalvonnan puuttumisen vuoksi ei ole riskiä jäädä kiinni.

Kolmannen sektorin haastateltava puolestaan toteaa painokkaasti, etteivät seksiä myyvät naiset luota järjestyksenvalvontaa suorittavaan poliisiin. Järjestyspoliisin toiminta koettiin ulkomaalaistaustaisia naisia kohtaan syrjiväksi. Sen koettiin heikentävän luottamusta poliisiin siten, että prostituoidut eivät enää uskalla kääntyä poliisin puoleen kohdattaessa väkivaltaa tai havaitessaan jotain epäilyttävää.

Ulkomaalaislain nojalla on mahdollista käännättää maasta EU:n ulkopuolelta tulevia henkilöitä prostituutioepäilyn perusteella. Tarkkoja lukumääriä prostituution perusteella tapahtuneista käännetyksistä emme saaneet kuin vuodesta 2011 lähtien. Vuonna 2011 käännetyksiä oli 77, vuonna 2012 36, ja alkuvuodesta 2013 (11.4.2013 saakka) käännetyksiä oli 18. Rajavartiolaitoksen mukaan käännetysten määrä prostituutioepäilyn perusteella väheni Baltian maiden liittyttyä Euroopan unioniin. Vuodesta 2006 rajavartiolaitoksen käännetyksiä on ollut pääsääntöisesti muutama (0–4) vuodessa, joskin vuonna 2007 käännetyksiä oli 17 ja 11 vuonna 2011.

Paritus- ja seksinostorikosten selvittämisen vaatima suuri työmäärä tuotiin esiin useissa poliisin edustajien haastatteluissa. Tutkinta vaatii pitkäaikaista seuranta, joka voi sitoa poliisin työvoimaa tarkkailuun, erilaisten tiedonhankintapakkokeinojen käyttöä ja kansainvälistä yhteistyötä. Yleisen tason havainnoista on pitkä matka siihen, että rikosepäilyt saadaan kohdistettua tiettyihin epäiltyihin ja että kokoon saadaan riittävä näyttö. Tästä huolimatta hankittu näyttö ei välttämättä riitä syytteiden nostamiseen ja tuomitsemiseen. Jos syytteitä ei nosteta tai ne kaatuvat tuomioistuimessa taikka tuomitut seuraamukset koetaan uhrattuihin tutkintaresursseihin nähden vähäisiksi, poliisissa voidaan kokea turhautumista, joka taas vaikuttaa tuleviin ratkaisuihin priorisoinneista ja resursien kohdentamisesta.

6.5 Paritus ja ihmiskauppa tuomioistuimissa

Poliisin tutkimien paritus- ja ihmiskaupparikosten määrä kääntyi 2010-luvulla kasvuun, ja myös tuomioistuimet ovat käsitelleet useita paritus- ja ihmiskaupparikoksia. Tapauksiin on liittynyt satoja, ja kaiken kaikkiaan jopa tuhansia seksinostajia.

Oikeustapausaineiston perusteella tapauksissa näyttää olevan joitakin yhteisiä piirteitä: Ensinnäkin suurin osa parituksen kohteista on ulkomaalaisia ja Suomessa tilapäisesti oleskelevia naisia. Toiseksi suurin ryhmä ovat Suomessa pysyvästi asuvat alun perin thaimaalaiset naiset. Naiset ovat pääsääntöisesti 20–35-vuotiaita, mutta joukossa on sekä alaikäisiä että hyvinkin iäkkäitä naisia.

Parittajat ovat sekä miehiä että naisia. Tilastokeskuksen julkaisemien oikeustilastojen mukaan vuosina 2005–2010 parituksesta ja törkeästä parituksesta oli tuomittu yhteensä 87 henkilöä, joista 43 prosenttia (37) oli naisia. Paritukseen syyllistyneet naiset olivat usein itsekin myyneet seksiä.

Useimmiten parittaja on samaa kansallisuutta tai etnistä alkuperää kuin parituksen kohde. Parittaja saattaa olla jo kotoutunut Suomeen ja pystyy samalla hyödyntämään lähtömaan tuntemuksen, sekä sen, ettei parituksen kohde tunne Suomen oloja. Toiminnassa saattaa olla mukana paikallisia välikäsiä tai alemman tason suomalaisia toimijoita, joilla on päätekijää yksityiskohtaisempi paikallistuntemus.¹⁷ Parittaja voi olla ”ystävä”, henkilö, joka on ”pelastanut” karanteenin tai muuten ahdinkoon joutuneen nuoren naisen tai esimerkiksi poikaystävä. Erään haastatellun mukaan parittajien ulkoinen olemus ei paljasta henkilöä rikolliseksi, vaan tämä voi jopa vaikuttaa ”naapurinpojalta”. Monissa tapauksissa paritukseen kytkeytyvät henkilöt muodostavat löyhän ja piiloisen verkoston, jossa toimivia yhdistää rikollinen hyötymistarkoitus. Stereotyyppiä järjestäytyneen rikollisuuden mafialuonteesta eivät näytä vastaavan Suomessa vallitsevaa asiantilaa.

¹⁷ Esimerkiksi tapaus, jossa suomalaiset miehet olivat alivuokranneet omia vuokrahuoneistojaan prostituutitarkoitukseen. Tapauksessa ei pystytty osoittamaan taloudellista hyötymistä. Poliisin käsitys asiasta oli, että syytetyt olivat lähinnä bulvaanin asemassa (Helsingin käräjäoikeuden päätös vuodelta 2010).

Ihmiskauppa

Syytteitä on nostettu sekä ihmiskaupasta, törkeästä ihmiskaupasta, parituksesta että törkeästä parituksesta. Tiedossamme on kuusi tuomiota seksuaalisen hyväksikäytön tarkoituksessa käydystä ihmiskaupasta ja törkeästä ihmiskaupasta.¹⁸ Syyttäjä on ajanut ihmiskauppasyytettä useammassa tapauksessa, mutta muissa tuomio on annettu parituksesta tai törkeästä parituksesta.

Ihmiskauppatuomiot ovat koskeneet tapauksia, joissa uhri on ollut erityisen haavoittuva tai alaikäinen. Kaikissa tapauksissa uhrit ovat olleet varsin nuoria, joko alaikäisiä tai noin 20-vuotiaita. Ihmiskaupalla on ollut uhreille erittäin vakavia seurauksia. He ovat kokeneet vakavia pelkotiloja, psyyken romahduksia, univaikeuksia ja itseinhoa. Osa on päätenyt viiltelemään itseään tai yrittänyt itsemurhaa. Osa on kärsinyt fyysisistä sairauksista seksuaalisen hyväksikäytön seurauksena.

Kahdessa ihmiskauppatapauksessa uhrina on ollut nuori virolaisnainen, joka henkilökohtaisilta ominaisuuksiltaan on ollut erityisen haavoittuvainen. Yhdessä tapauksessa kysymys oli alaikäisen romanialaistytön parituksesta.

Kahdessa tapauksessa nuori suomalaisnainen oli joutunut suomalaisten tekijöiden väkivallan ja ihmiskaupan uhriksi. Yhdessä tapauksessa uhreina oli useita suomalaisnaisia ja tekijöitä on samoin ollut useita. Ihmiskaupan lisäksi tapauksissa on tullut tuomioita väkivalta- ja seksuaalirikoksista.

Paritusrikokset

Parituksesta ja törkeästä parituksesta annettujen tuomioiden määrä on vaihdellut neljän ja 30 välillä vuodessa. Tuomioiden määrä on ollut kasvussa, joskin vuonna 2011 määrä jälleen väheni. Osa viime vuosina annetuista tuomioista on ollut seurausta thaihieronta- ja hierontapaikkoihin liittyvistä tutkintakokonaisuuksista. Osa tuomioista koskee lähinnä pääkaupunkiseudulla ilmi tulleita kansainvälisiä paritustapauksia. Suurimmassa osassa tapauksia syytteet on nostettu joko parituksesta tai törkeästä parituksesta. Muutamassa tapauksessa syyte oli koskenut ihmiskauppaa, mutta tuomio tuli parituksesta tai törkeästä parituksesta.

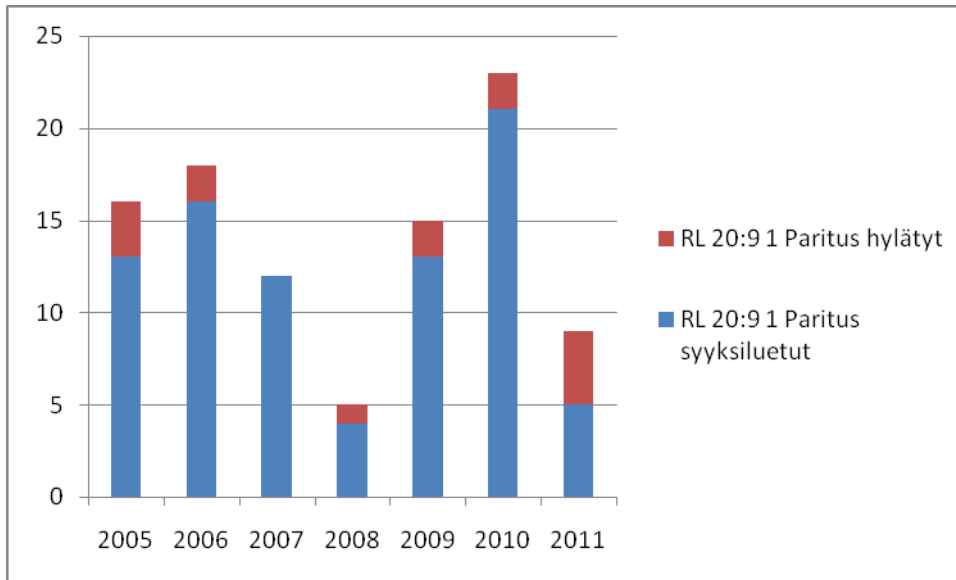
Parituksesta ja törkeästä parituksesta tuomittiin vuosina 2005–2010 yhteensä 82 henkilöä, joista 17 prosenttia (16 henkilöä) törkeästä parituksesta. Paritustutkintojen yhteydessä on tullut esiin, että seksin ostajia on ollut huomattavia määriä. Kuitenkin vain harvoin on tutkittu seksikaupan kohteen hyväksikäyttöä.

Joidenkin vuosina 2009–2012 käräjäoikeuksissa käsiteltyjen paritustapausten käsittelyajat olivat erittäin pitkiä. Kahdeksassa tapauksessa itse paritustoiminta oli tapahtunut ennen seksikaupan kohteen hyväksikäyttöririkoksen (2006), joissakin tapauksissa jopa

¹⁸ Ihmiskaupparikos tuli rikoslakiin vuonna 2004.

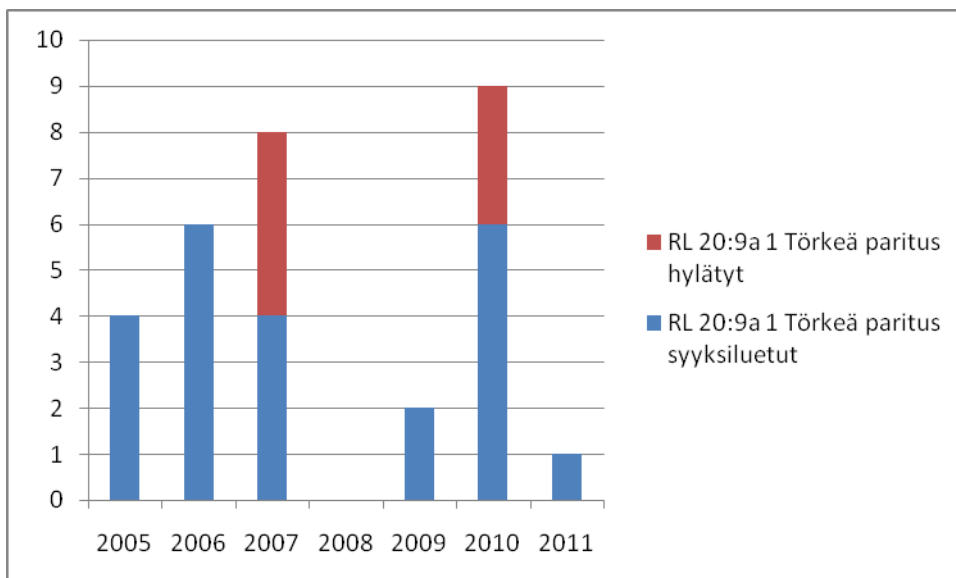
ennen järjestyksellään (2003) voimaan tuloa. Vaikuttaa siltä, että nykyisin tapaukset etenevät poliisilla ja oikeuslaitoksella huomattavasti nopeammin. Eräissä paritusoikeudenkäynneissä todistajana kuultu poliisi on kertonut, että huoneistoparituksesta on voitu tietää pitkään, jopa useamman vuoden, mutta resurssisyydestä tutkintaa ei ole aiemmin kyetty aloittamaan.

Kuvio 7. Paritusrikokset käräjäoikeuksissa vuosina 2005 – 2011

Lähde: Tilastokeskus

Kuvio 8. Törkeää paritusta koskevat syytteet käräjäoikeuksissa

Lähde: Tilastokeskus

Thaihierontalaitokset

Poliisi aloitti vuonna 2007 systemaattisen thaihierontalaitosten valvontaoperaation, mikä johti paritusoikeudenkäynteihin ympäri Suomen. Oikeustapauksista käy ilmi thaihierontapaikoissa vakiintunut toiminnan tapa, jossa omistaja saa normaalin hierontamaksun täysimääräisesti, thaihieroja saa vain intiimihieronnasta tai muusta seksinmyynnistä tulevat rahat. Muutamassa tapauksissa hieroja on ilmeisesti saanut seksinmyynnin lisäksi viisi tai kymmenen euroa virallisesta hierontamaksusta.

Usein parituksesta tuomittu ja parituksen kohteet ovat olleet thaimaalaisia alkuperää olevia naisia, jotka ovat avioituneet Suomeen. Parittaja on voinut olla myös aviomies tai suomalais-thaimaalainen pariskunta yhdessä. Haastatteluista käy ilmi, että taustalla on usein väkivaltainen tai muuten epäonninen avioliitto suomalaisen miehen kanssa. Naisen nimiin on voitu ottaa lainoja, ja yritys on ehkä merkitty naisen nimiin. Väkivaltainen puoliso voi käyttää tietoa naisen seksinmyynnistä kiristyskeinona, mikäli naisella ei ole pysyvää oleskelulupaa (seksinmyynti ulkomaalaislain käännätysperusteena).

Käräjäoikeudet päätyivät erilaisiin lopputuloksiin tulkitessaan edellä esitettyä thaihierontapaikkojen tulonjaon soveltuvuutta paritusrikoksen tunnusmerkistöön. Esimerkiksi Vantaan käräjäoikeus katsoi törkeää paritusta vuosina 2007–2009 koskeneessa asiassa jääneen näyttämättä, että seksinmyynnistä saadut rahat olisivat osaksikaan siirtyneet parituksesta syytetyille (Vantaan KO R 10/1221). Useimmissa käräjäoikeuksien ratkaisuissa on omaksuttu tulkinta, jonka mukaan vastaaja on hyötynyt taloudellisesti seksuaalipalvelujen myynnistä liikehuoneistonsa tiloissa asiakkaiden maksamien hierontamaksujen muodossa ja siten syyllistynyt paritukseen. (Kainuun KO R 11/960 & R 11/959) Tätä tulkintaa vahvistaa myös Helsingin hovioikeuden tuomio 31.1.2012 no 261.

Private- ja stripteaseparitus

Aineistosta ilmenee, että paritusta ja prostituutiota esiintyy seksikauppojen takahuoneissa, striptease- ja private-esiintymistiloissa. Myös seksinostajia on paljastunut näitä koskevilla tutkinnoilla Seinäjoella, Vaasassa, Kuopiossa, Lahdessa ja Oulussa. Oikeudessa todistaneen seksinmyyjän mukaan intiimihieronta on suhteellisen yleistä seksikaupoissa ja striptease-paikoissa ja toiminta takahuoneissa oli kaikkialla samanlaista. Toiminnan tapa muistuttaa monilta osin thaihierontapaikkojen käytäntöä, jossa kassalle maksetaan virallinen ”sisäänpääsymaksu”, jotta seksinostosta päästään neuvottelemaan. Tosin oikeudessa todistaneiden seksinostajien mukaan aiemmin myös seksi sisältyi kassalla maksettavaan perushintaan. (Vaasan KO R 09/246) Käräjäoikeus piti Vaasan ja Seinäjoen striptease- ja öljyhierontaliikkeissä tapahtunutta paritusta käsiteltäessä ilmeisenä, että ”koko liikeidea on rakentunut sille, että ensin asiakas saadaan kiihkeäksi ja sitten tarjotaan intiimihierontaa ”lievennykseksi”. Koska perusmaksusta esiintyjä sai itselleen vain 5 € (ja lisäksi naiset maksoivat liikkeenomistajalle 20 € päivävuokraa), tuomioistuin piti selvänä, ettei pelkillä laillisilla esiintymisillä voinut saada riittävää elantoa. Käräjäoikeus tuomitsi tekijät parituksesta.

Huoneistoparitus

Suomessa paritustoiminta on perinteisesti liittynyt huoneen järjestämiseen seksinmyyntiä varten. Vuokranantajan tuomitseminen parituksesta edellyttää tahallisuutta, eli tietoisuutta siitä, että asuntoa käytetään prostituutioon. Korkeimman oikeuden ratkaisun KKO 2005:17 (ns. Kotkan punaisen talon tapaus) mukaisesti vuokranantajan rikosoikeudellinen vastuu ei riipu siitä, mihin tarkoitukseen tilat on muodollisesti vuokrattu. Ratkaisevaa on vuokranantajan tietoisuus tilojen tosiasiallisesta käyttötarkoituksesta. Vuokranantaja voidaan tuomita parituksesta, jos hän tiesi tai hänen olisi pitänyt käsittää tiloissa harjoitettavan prostituutiota ainakin muuten kuin satunnaisesti ja että vuokranmaksu rahoitetaan pääasiallisesti prostituutiosta saatavilla tuloilla.

Vuokranantajaparituksen vahingollisuutta ja vaarallisuutta tulee määritellä lähtökohtaisesti sen mukaan, kuinka törkeää toisen prostituution hyväksikäyttöä teko ilmentää. Esimerkiksi virolainen parittaja, jolla oli seitsemän eri asuntoa ja asunnoissa toimi 13 virolaista prostituotua, peri prostituoiduilta kiinteää 1200 euron viikkohintaa ja velotti 100 € internetilmoittelusta. Prostituoituidut saapuivat yleensä viikoksi kerrallaan Suomeen. Toiminta jatkui 15 kuukautta, ja mies tuomittiin törkeästä parituksesta. (Hgin KO R 09/2603) On myös muita paritustapauksia, joissa viikkovuokra on ollut 1000 euron suuruinen.

Haastatellun järjestöedustajan mukaan ulkomaalaisen naisen asunnottomuutta saatestaan käyttää rahastuksen väylänä. Nainen, jolla ei ole kotikuntaoikeutta, ei pääse asiomaan viranomaisissa ilman virallista osoitetta. Tällöin nainen on voinut joutua maksamaan välikädelle pelkämästä oikeudesta postiosoitteeseen satoja euroja kuussa ilman avainta tai pääsyä asuntoon. Ylihintaiseen vuokraan voi sisältyä velvollisuus myydä seksiä.

Huoneistoparitus kytkeytyy joissain tapauksissa myös nuoren, jopa alaikäisen henkilön haavoittuvan tilan hyväksikäyttämiseen: ”A on karannut lastenkodista ja ollut asunnoton ja rahaton, A on mennyt vastaajan asunnolle, jossa vastaajan aloitteesta yhdessä A:n kanssa on päädytty maksua vastaan seksipalvelujen tarjoamiseen vastaajan A:n käyttöön antamalla asunnolla [...]”.

Huoneistoparitus näyttää olevan liikkuvaa ja liike voi tapahtua myös kaupungin sisällä. Taustalla voi olla kiinnijäämisen pelko. Huoneistoja myös vaihdetaan kaupunginosasta toiseen, jos kysyntä ei ole riittävää. (Hgin KO R 10/520)

Poliisin mukaan seksinostajat tuodaan pääsääntöisesti asuntoon, sillä se on turvallisempaa. Vain poikkeuksellisesti prostituoitu menee seksinostajan luokse. Käräjäoikeudessa kuullun poliisin mukaan on täysin normaalia, että pienessä yksiössä myy seksiä kaksi tai kolme naista samanaikaisesti. Virolaisten huoneistoparittajalla oli esimerkiksi 51 neliön kaksio viidellä sänkypaikalla. (Hgin KO R 09/4306). Useamman 2000-luvulla käydyin paritusoikeudenkäynnin asiakirjoista ilmenee, että prostituutiossa käytettyihin huoneisiin on pingotettu liinoja, joilla sänkyjen väliin saadaan näkösuojaa.

Ihmiskaupan piirteitä sisältävä paritus

Pääkaupunkiseudun tuomioistuimissa käsitellyissä paritustapauksissa on havaittavissa ihmiskauppaan viittaavia piirteitä. Prostituutiossa hyväksi käytetyt naiset oli organisoidusti tuotu Suomeen.

Näistä oikeustapauksista käy ilmi, että prostituoiduilta on peritty erilaisia maksuja. Romanianlainen paritusorganisaatio edellytti romanialaisilta prostituoiduilta 1000 euron aloitusmaksua, jotta nämä saivat aloittaa seksinmyynnin Helsingin keskustassa sijaitsevassa seksibaarissa. Naisten oli maksettava 250–300 € viikkomaksua parittajalle. Suomen parittaja oli tilivelvollinen Espanjassa olevalle johtajalle. Toiminta ehti jatkua 1,5 vuotta ennen pidätystä. Oikeudessa todistajana kuullun poliisin mukaan Helsingin seksibaareissa toimii pääosin venäläisiä ja virolaisia prostituoituja, romanialaisten väkivaltainen parittaminen oli poikkeuksellista ja se häiritsi venäläisten ja virolaisten prostituutiota. Lisäksi romanialaisten hinnoittelu oli halvempaa. (Hgin KO R 11/4178)

Venäläisen operaattoriparituksen alaiset prostituoidut joutuivat maksamaan Pietarissa olleelle parittajalle 325 euroa päivärahaa riippumatta siitä, oliko heillä asiakkaita vai ei. Venäläisissä paritustapauksista ilmenee toiminnantapoja, joissa parittaja valmistelee viisumit, antaa matkarahat, mutta myös valitsee minne nainen lähetetään Suomessa. Suomeen saavuttuaan naiselle ilmoitetaan, paljonko hän on velkaa tästä avusta.

Suomeen tuli paljon nigerialaisia prostituoituja kevään 2009 aikana. (Hgin KO R 10/2743) Tapauksessa paljastui 24 nigerialaista prostituoitua, joista monet olivat lukuja kirjoitustaidottomia. Toimintaa Suomessa organisoanut nainen väitti olevansa vain prostituoitu, joka auttaa ja neuvoo toisia prostituoituja. Poliisin mukaan on yleistä, että paritusta pyörittävä nainen toimii myös itse prostituoituna. Todistajana oikeudessa kuultu poliisi totesi: ”Prostituutiossa maksetaan aina avusta korvaus. Alalla ei ole tapana auttaa muita prostituoituja ilmaiseksi ja alalla vallitsee kova kateus. Prostituutiota tehdään ainoastaan rahan takia.” Nigerianlainen ryhmä, jonka Suomen johtohahmo tuomittiin Helsingin käräjäoikeudessa törkeästä parituksesta (Hgin KO R 10/2743), peri 2000 euron kynnymaksua prostituoiduilta. Nigerianlaisten naisten tuli kynnymaksun lisäksi suorittaa 200 € viikkomaksu ilmoittelusta netissä sekä asiakasmääriin perustuva proviisio. Poliisin käsityksen mukaan toimintaa johdettiin Italiasta ja Espanjasta.

Sekä poliisin että rajavartiolaitoksen asiantuntijoiden mukaan Norjassa alkuvuodesta 2009 voimaantullut seksinoston täyskielto näkyi nopeasti Helsingin prostituutiotilanteessa. Erityisesti nigerialaiset naiset, jotka olivat aiemmin toimineet Oslossa, siirtyivät Kööpenhaminaan ja Helsinkiin. Myös Göteborgissa tavattiin aiempaa enemmän nigerialaisia seksinmyyjiä vuonna 2009.

Ns. ”operaattoritoiminta”

Erittäin organisoituneessa parituksessa on käytetty ”puhelinoperaattoreita”, jotka vastaavat ostajien soittoihin ja sopivat tapaamisajankohdasta ostajan kanssa. Tämän jälkeen operaattori ilmoittaa prostituoidulle ajankohdan ja paikan.¹⁹ Yleensä operaattori vastaa kerrallaan vain yhden prostituoidun asioista. Operaattoritoimintaa on tuomioistuintapausten mukaan yleensä johdettu ulkomailta (Venäjä tai Viro).²⁰ Laajoissa tapauksissa operaattoreita on ollut paljon, ja huolimatta viranomaisyhteistyöstä poliisin ja rajavartiolaitoksen välillä vain osa näistä saatiin selvitettyä. Poliisin arvion mukaan eräässä laajassa operaattoritapauksessa oli yhteensä 140 venäläistä prostituoitua.

Prostituutioon liittyvät muut rikokset

Useammassa tapauksessa paritukseen syyllistyneet henkilöt ovat saaneet tuomioita myös muista rikoksista. Parittajia on tuomittu muun muassa muista seksuaalirikoksista (esimerkiksi raiskauksista ja hyväksikäytöistä) sekä väkivalta-, ampuma-ase-, huumausaine-, kirjanpitorikoksista sekä varkauksista ja petoksista. Joissain tapauksissa syytettyjä on lukuisia. (Esim. Hgin KO R 08/9469, Salon KO R 07/141)

Paritustapauksissa ilmitulleita ostajia

Paritustapauksissa tuli esiin, että ostajia oli ollut lukuisia, joskus useita satoja. Kuitenkin seksikaupan kohteen hyväksikäyttöä oli tutkittu vain harvoin. Sen sijaan useissa tapauksissa muutamia seksin ostajia oli kuultu todistajina.

Nigerialaisten naisten paritustapauksessa poliisin telekuuntelu koski 10 000–15 000 puhelua, joista esitutkintaan valikoitui 600. Näistä puolet oli poliisiin mukaan seksinostajien puheluita. Ostajat kuitenkin rajattiin tutkinnan ulkopuolelle.

Joskus oli vaikeaa selvittää, mitä esiin tulleille seksikaupan kohteen hyväksikäytön tutkinnoille oli tapahtunut. Vaasan käräjäoikeuden ratkaisussa esitetään tarkat arviot paritusepäilyn kohteena olevan kahden liikkeen asiakasmääristä. Liikkeessä A kävi keskimäärin 172 asiakasta kuussa ja toiminta jatkui 23 kuukautta. Liikkeessä B kävi keskimäärin 30 asiakasta viikossa ja toiminta jatkui 31 viikkoa. Tuomioistuimen pöytäkirjassa mainitaan syyttäjän tehneen neljän todistajana kuullun seksinostajan kohdalla päätöksen syyttämättä jättämisestä. Syyttäjä ilmoittaa kuitenkin, ettei ole tehnyt tällaisia päätöksiä näiden henkilöiden kohdalla. Tapauksen osalta PolStat:n tilastoissa näkyy 20 poliisin tietoon tullutta seksinostoepäilyä, mutta ilmeisesti tapaukset ovat vanhentuneina poistuneet rekisteristä.

¹⁹ Operaattoritoimintaa ilmitulleissa paritustapauksissa oli jo vuonna 2001. (Hgin KO R 12/757).

²⁰ Aiemmissa tapauksissa puhelinoperaattorit ovat sijainneet Suomessa, mutta viimeaikaisissa tapauksissa operaattoreita on ollut esimerkiksi Keski-Euroopassa.

Thaihierontaalaitoksiin kohdistuneen valvontaoperaationyhteydessä paljastui seksinostajia. Asiakirjoista on voinut käydä ilmi yksityiskohtaiset tiedot tapahtumista ja pankkikorttimaksuista.

Eräissä tapauksissa (Vantaa ja Kainuu) tuomioistuimien katsoi, että maksullista seksiä oli tarjottu vain satunnaisesti, ja tätä on pidetty osoituksena siitä, ettei kyseessä ole paritus. Kainuun käräjäoikeus on thaihierontaalaitoksia koskevissa oikeuskäsittelyissä kuullut thaihierontaalaitosten asiakkaita todistajina (toisessa tapauksessa kolme miestä todistajana, toisessa neljä). Yksi näistä myönsi ostaneensa seksiä, mutta syyttäjä jätti syyttämättä sillä perusteella, ettei henkilö ole olosuhteista voinut päätellä paritusta. Muut asiakkaat olivat kertoneet, että heille oli tarjottu hierontaalaitoksissa maksullista seksiä.

Myöskään Lahden vuoden 2011 laajassa paritustapauksessa, joissa tekijällä oli 13 liikehuoneistoa (thaihierontaalaitoksia ja striptease-paikkoja) ja kaksi asuntoa, joita käytettiin seksinmyyntiin, ja joissa olosuhteet viittasivat hyvin organisoituun paritukseen, seksikaupan kohteen hyväksikäyttöä ei tutkittu. Todistajina oikeudessa kuultiin kolmea seksinostajaa, jotka kertoivat yksityiskohtaisesti useista käynneistään.

6.6 Seksikaupan näkyvyys ja näkymättömyys

Poliisin tutkimissa ja tuomioistuimissa käsitellyissä paritus- ja ihmiskauppataapauksissa on tullut esiin lukuisia seksin ostajia. Seksinostorikoksina on käsitelty alle 400 tapausta. Useissa paritus- ja ihmiskauppataapauksissa ostorikosten tutkinnasta ei ollut mitään merkintää.

Prostituution kenttää voidaan kuvata oheisen ympyrän avulla. Ympyrän keskellä oleva pieni ympyrä kuvaa viranomaisten tietoon tullutta ihmiskauppaa ja paritusta, joka on niin ilmeistä, että siihen liittyvä seksin ostaminen on rangaistavaa seksikaupan kohteen hyväksikäyttönä. Näitä seksinostajia on jonkin verran tutkittu ja rangaistu. Seksin osto ja ostajan tietoisuus parituksesta tai ihmiskaupasta on kuitenkin suhteellisen vaikeaa näyttää toteen. Käsityksemme mukaan aineistoon sisältyy tapauksia, joissa tutkintaresursseja kohdentamalla seksinostajia olisi pystytty näyttämään toteen.

Kuvion keskimäinen ympyrä kuvaa ”harmaata aluetta”, johon liittyy paritusta ja ihmiskauppaa. Paritus- ja ihmiskauppatoiminta pyritään säännönmukaisesti naamioimaan siten, että seksinmyynti näyttäisi vapaaehtoiselta. Keskimäisen ympyrän tilanteissa naamioimisessa on onnistuttu. Tällä alueella parituksen ja ihmiskaupan toteennäyttämisen on poliisillekin vaikeaa, mutta se, kuinka siinä onnistutaan, riippuu paljolti myös siitä, kuinka paljon tutkintaan käytetään resursseja.

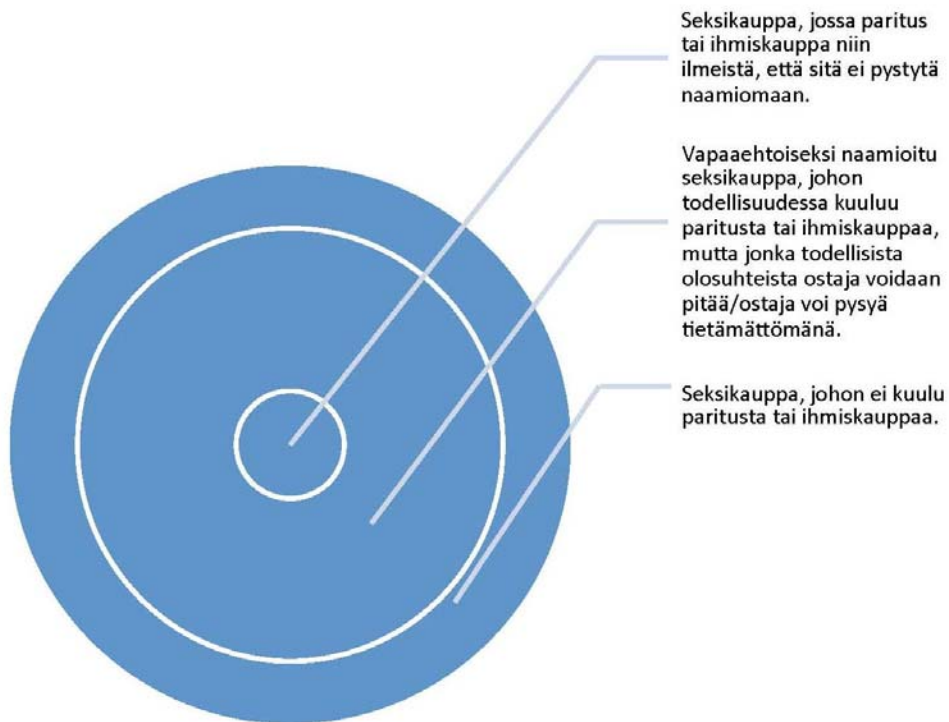
Koska ostajan tulisi olla tietoinen parituksesta tai ihmiskaupasta, jotta häntä voitaisiin rangaista seksikaupan kohteen hyväksikäytöstä, tutkinta tällä alueella on haasteellista. Käytännössä seksinostotilanteet ovat pikaisia, ne tapahtuvat usein esimerkiksi hotellihuoneissa, jolloin miljööstä ei ole pääteltävissä mitään. Vain harvoin seksinostajan tai

seksinmyyjän intressissä on paljastaa toiselle osapuolelle itseään koskevia tietoja. Paritus- ja ihmiskauppatapauksissa tulee esiin, että vapaaehtoisuuden fasadi pyritään pitämään yllä viimeiseen saakka myös ostajien suuntaan. Tapauksissa tulee esiin, että vapaaehtoisuuden vaikutelman aikaansaamiseksi nähdään paljon vaivaa. Todellisuudessa taustalla voi olla velkaannuttamista, väkivaltaa, uhkailua tai monimuotoista huonosuusaisuutta. Ihmiskaupan uhrit ovat hakeneet apua vasta kun heidän henkensä on vaarassa. Tiedetään, että seksinmyyjät ovat saaneet parittajilta ohjeita kertoa toimintansa olevan vapaaehtoista, jos he kohtaavat poliiseja.

Suomen kokemusten lisäksi Ruotsista ja Britanniasta saadut tiedot viittaavat siihen, että toiminnan naamiointi vapaaehtoiseksi seksin myynniksi on alalla tärkeää. Suomessa nykyinen lainsäädäntö antaa tähän kimmokkeen, sillä syyte ihmiskaupan uhrilta seksin ostamisesta ei menesty, kun viranomaisen pitäisi pystyä jälkikäteen näyttämään, että ostajan olisi pitänyt tietää ihmiskaupasta.

Kehän uloin ympyrä kuvaa prostituutiota, johon ei liity paritusta tai ihmiskauppaa. Kuvion ympyröiden suuruudet eivät pyri kuvaamaan prostituution eri ilmiöiden laajuutta.

Kuvio 9. Seksikaupan naamioimista koskeva kehäkuvaaja

7 Seksikaupan kohteen hyväksikäyttö: soveltaminen

7.1 Syyttäjän käsittelemät seksinostotapaukset

Seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevan pykälän voimassaolon aikana syyttäjä on tehnyt ratkaisun 198 henkilön osalta. Näistä 73:n kohdalla syyttäjä nosti syytteen (tilanne 30.6.2013).

Syyttäjällä päättyneissä jutuissa on tehty päätöksiä syyttämättäjättämisestä ja esitutkinnan rajaamisesta. Syyttämättäjättämispäätöksiä on yleisimmin 1–2 vuodessa. Vuosina 2008–2009 laajan seksin ostoa koskeneen tapauksen osalta Helsingin syyttäjä teki yhteensä 15 syyttämättäjättämispäätöstä. Eniten on tehty päätöksiä esitutkinnan rajoittamisesta eli syyttäjä on päättänyt olla nostamatta syytettä tietyn epäillyn osalta esitutkinnan jatkuessa muilta osin. Esimerkiksi mainittuun Helsingin tapaukseen liittyen syyttäjä teki esitutkinnan rajoittamista koskevan päätöksen 63 rikoksesta epäillyn osalta.

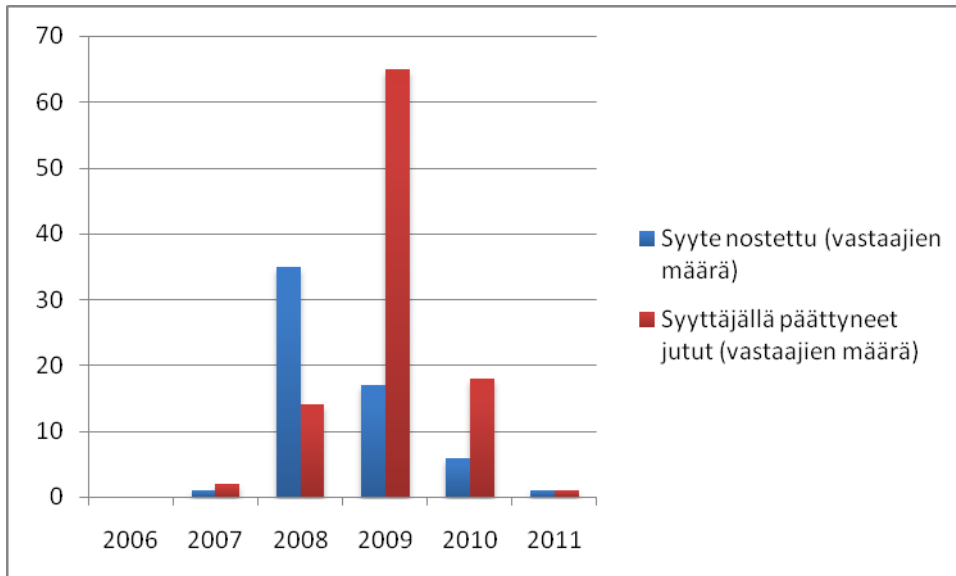
Vuonna 2010 syyttäjällä päättyneitä tapauksia on 18. Ratkaisut liittyvät Kuopiossa käsiteltyyn tapaukseen ja niistä kolme on syyttämättäjättämispäätöksiä ja 15 syyttäjän muita päätöksiä.

Syksyllä 2012 ilmitulleen Lappeenrannan paritustapauksen yhteydessä tutkitut 83 seksinostoa tuli syyteharkintaan kesäkuussa 2013. Kesäkuun loppuun mennessä syyttäjä oli tehnyt tapauksessa 23 syytettä ja 15 syyttämättäjättämispäätöstä. Tapauksessa parittaja oli laittanut netin kontaktisivustolle seuranhakuilmoituksen, johon vastanneille henkilöille ilmoitettiin kyseessä olevan maksullinen seksi ja hinnasto sekä kehoitettiin ottamaan yhteyttä tekstiviestillä. Kun henkilö otti yhteyttä, hänen kanssaan sovittiin hinnasta, ajankohdasta ja annettiin huoneiston osoite. Parittaja ilmoitti tulevasta seksinostajasta prostituoidulle, joka puolestaan ilmoitti puhelimitse parittajalle asiakkaan lähdettyä. Yhteydenpidon asiakkaan kanssa hoitivat parittajat.

Keväällä 2013 Itä-Suomen thaihierontalaitosten valvontaoperaation yhteydessä paljastuneiden seksinostajien osalta syyteharkinta ei ollut valmistunut selvitystyön loppuun mennessä.

Kaiken kaikkiaan syyttäjien käsittelemissä asioissa selvästi lähes kaksi kolmannesta on päättynyt syyttämättä jättämiseen, ja noin kolmasosassa on nostettu syyte.

Kuvio 10. Syyttäjän päätökset, seksikaupan kohteen hyväksikäyttö 2006–2011.

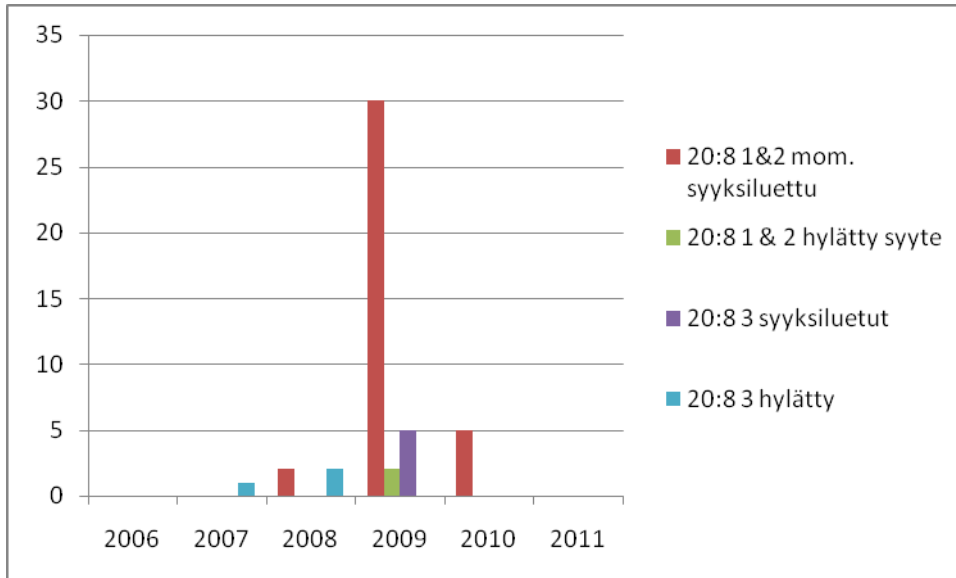
Lähde: Tilastokeskus ja Helsingin syyttäjänvirasto. Tilastokeskuksen vuotta 2009 koskevaan lukuun on lisätty Helsingin syyttäjänvirastolta saatu tieto 63 esitutkinnan rajoittamisesta (R 09/4928). Tilastokeskuksen mukaan ETR-päätöksiä ei ollut lainkaan vuonna 2009.

7.2 Tuomioistuimien käsittelemät seksinostorikokset

Käräjäoikeuksissa on käsitelty 50 syytettä seksinostosta tai seksinoston yrityksestä (2006–2012). Näistä 42 oli syyksilukevia tuomioita ja kahdeksan kohdalla syyte hylättiin.

Hovioikeus on käsitellyt seksinostoa koskevia valituksia kahdeksan vastaajan tekemän valituksen johdosta. Kuuden valittajan osalta hovioikeudet (Helsinki ja Itä-Suomi) hylkäsivät syytteet. Korkein oikeus otti käsiteltäväkseen kahden seksinostajan tapauksen. Toinen muutoksenhakija kuoli ennen tapauksen käsittelyä, ja KKO kumosi hovioikeuden tuomion. Korkein oikeus hylkäsi syytteen myös toisen seksinostajan osalta.

Kuvio 11. Seksikaupan kohteen hyväksikäyttö -rikoksen (RL 20:8) soveltaminen käräjäoikeuksissa 2006–2011

Lähde: Tilastokeskus

Rangaistukset

Suurimmassa osassa tapauksia käräjäoikeudet ovat tuominneet yhdestä seksinostosta 20 päiväsakkoa. Seksin oston yrityksestä on tuomittu 10 päiväsakkoa. Helsingin laajan seksinostotutkimman ensimmäisessä oikeudenkäynnissä yksi ostaja tuomittiin yhdestä ostosta 30 päiväsakkoon, mutta myöhemmissä istunnoissa linjaksi muodostui 20 päiväsakkoa yhdestä ostosta.

Useamman ostorikoksen tapauksissa päiväsakkojen hajonta on suurempaa. Kahdesta ostorikoksesta on tuomittu niin 30 kuin 50 päiväsakkoa. Useammasta kuin kahdesta ostosta tuomittu on voinut saada 50 päiväsakkoa. Eräässä tapauksessa yksi tekijä tunnusti ostaneensa 10–20 kertaa ja toinen tekijä 40 kertaa intiimihieronnan. Molemmat tuomittiin teoistaan 50 päiväsakkoon.

Sakkojen kokonaismäärä vaihteli merkittävästi, sillä päiväsakon suuruus määräytyy tekijän nettokuukausitulojen mukaan. Alin mahdollinen päiväsakon määrä on 6 euroa. Päiväsakon alarajan mukaisesti tuomittiin 13 tekijää, jolloin yhdestä seksinostosta sai käytännössä 120 € sakon. Selkeästi suurituloisemmilla seksinostajilla 20 päiväsakkoa tarkoitti useammassa aineiston tapauksessa 1120–2580 euron rangaistusta. Kahdessa tapauksessa 50 päiväsakkoa johti 1850 ja 2100 euron sakkotuomioihin. Eräs yhdestä seksinoston yrityksestä tuomittu maksoi 10 päiväsakon yhteissummana 3180 €

Rangaistusmääräysmenettelyä ei seksinoston tapauksissa ole käytetty kuin yhdessä tapauksessa (Tilastokeskus).

7.3 Tuomioistuinkäsittelyt

Seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä on tähän mennessä käsitelty tuomioistuimissa kolmessa eri asiakokonaisuudessa. Ensimmäinen näistä liittyy vuonna 2007 Motelli Syvälammen paritusrikokseen, jolloin Salon käräjäoikeus käsitteli seksin oston yrityksen yhden vastaajan osalta. Useita seksinostajia on haastettu Helsingissä yhdessä tapauksessa vuosina 2008–2009 ja Pohjois-Savossa 2010.

Motelli Syvälampi

Salon Motelli Syvälammella oli usean vuoden ajan (2002–2007) epäilty harjoitettavan paritusta. Poliisi suoritti valvontaiskun motelliin, jolloin seksinoston yrityksestä sittemmin syytetty löytyi piiloutuneena prostituoidun motellihuoneen sängyn alle. Pääkäsitellyssä vastaaja tunnusti ensin ottaneensa vastaan tarjouksen maksullisesta seksistä, mutta muutti sitten kertomustaan tältä osin. Käräjäoikeus hylkäsi syytteen, sillä se katsoi, ettei vastaaja ollut pystynyt arvioimaan oliko motellilla harjoitettu paritusta vai pelkästään prostituutiota.

Helsingin tapaus

Vuosina 2008 ja 2009 Helsingin käräjäoikeus käsitteli seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöjä useassa eri oikeudenkäynnissä. Asianomistaja oli kaikissa tapauksissa sama. Tapaukseen liittyvän päärikoksen osalta käräjäoikeus tuomitsi kaksi miestä virolaisen naisen parituksesta. Hovioikeudessa tuomio muuttui ihmiskaupaksi.

Päärikokseen syyllistyneiden tekijöiden katsottiin erehdyttäneet ja houkutelleet kielitaidottoman, sekä fyysiseltä että psyykkiseltä olemukseltaan lapsenomaisen ja rahattoman nuoren naisen mukanaan Virosta Helsinkiin. Tekijöiden katsottiin käyttämällä hyväksi asianomistajan heistä riippuvaista asemaa ja turvatonta tilaa ottaneen hänet valtaansa ja majoittaneen hotellihuoneisiin ja vuokrahuoneistoihin seksuaalisen hyväksikäytön ja maksullisen seksin tarkoituksessa. Asianomistaja oli ensin vastustellut ryhtymistä prostituutioon, mutta alistunut olosuhteiden pakosta ja vaihtoehtojen puuttuessa. Syytetyt olivat laatineet ilmoitukset, määritelleet myyntihinnan ja käyttäneet itsekin asianomistajaa seksuaalisesti hyväkseen.

Seksinostajat saivat yhteyden seksinmyyjään internetissä olleen ilmoituksen perusteella. Käytännössä ostajat joutuivat soittamaan tai viestittämään vähintään kahdesti sopiakseen ensin ajasta, paikasta ja hinnasta sekä uudelleen, kun he olivat saapuneet sovitulle paikalle esim. hotellin eteen. Puhelintietojen perusteella identifioitiin 113 seksinostajaa, jotka kuulusteltiin esitutkinnassa ja valokuvattiin. Niiden kohdalla, jotka nainen tunnisti seksin ostajaksi, tutkinta eteni syyteharkintaan. Syytteet nostettiin 35 seksinostosta ja 8 oston yrityksestä.

Kaikkiaan tapaukseen liittyviä seksinostoja käsiteltiin neljässä eri käsittelyssä. Näissä käräjäoikeus tuomitsi yhteensä 32 seksinostajaa sakkorangaistukseen täytetystä hyväksikäyttör rikoksesta ja 5 vastaajaa hyväksikäytön yrityksestä. Neljän vastaajan osalta käräjäoikeus hylkäsi syytteet ja kahden osalta syyttäjä luopui rangaistusvaatimuksestaan. Seitsemän tuomion saanutta valitti hovioikeuteen ja kahden vastaajan osalta tapaus eteni korkeimpaan oikeuteen saakka. Ylemmissä oikeusasteissa kaikkien valittaneiden syytteet hylättiin, viiden hovioikeudessa ja (yhden vastaajan kuoltua) yhden korkeimmassa oikeudessa (KKO:2012:66).

Pohjois-Savon käräjäoikeuden käsittelemä tapaus

Kuopion käräjäoikeus käsitteli syksyllä 2010 törkeää paritusta koskevan oikeudenkäynnin yhteydessä seksikaupan kohteen hyväksikäyttöä kuuden vastaajan osalta. Tapauksessa oli syytettynä pariskunta, joka omisti erotiikka-alan liikkeitä Kuopiossa, Oulussa ja Lahdessa. Paritustutkinnan yhteydessä kävi ilmi, että liikkeiden privaattihuoneissa, joissa virallisesti tarjottiin stripteasea ja alastonhierontaa, myytiin seksiä (pääosin ns. intiimihierontaa, mutta myös yhdyntöjä). Päästäkseen ostamaan seksiä henkilön täytyi ensin ostaa liikkeen kassalta jokin muu tarjolla ollut palvelu. Omistajat ilmoittelivat lehdissä ja netissä esiintyjistä, jotka olivat pääsääntöisesti ulkomaalaisia. Kassalla toimi yleensä muu henkilö kuin privaattihuoneen esiintyjä. Intiimihieronnan johdosta liikkeen listapalveluiden menekki oli kasvanut, ja käräjäoikeus katsoi liikkeenomistajien hyötynneen esiintyjien seksinmyynnistä. (Pohjois-Savon KO R 10/930)

Viisi vastaajaa tuomittiin sakkoihin seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä. Yhden osalta syyte hylättiin vanhentuneena. Yksi sakkotuomion saaneista vastaajista valitti hovioikeuteen. Itä-Suomen hovioikeus hylkäsi syytteen.

7.4 Havaintoja syyttäjien ja tuomioistuimien käytännöstä

Tarkastelemme tässä jaksossa sekä tuomioistuimien ratkaisuja että syyttäjien tekemiä syyttämättäjättämispäätöksiä.

Vain muutama seksinostorikoksesta syytetty on tunnustanut tunnusmerkkien mukaisen syyllisyytensä. Vastaajat ovat kiistäneet vaihtelevasti eri tunnusmerkkitekijöitä. On kiistetty seksin tapahtuminen, sen maksullisuus, seksuaalisen teon luonne tai paikalle meneminen. Yleisimmin itse seksinosto on myönnetty, mutta tietoisuus parituksesta tai ihmiskaupasta kiistetään.

Seksinoston kiistäminen tai tekoa ei pystytä osoittamaan

Sekä Helsingin että Lappeenrannan seksinostojen todistelussa keskeisenä näyttönä olivat televalvontatiedot, joilla on osoitettu ostajan ja myyjän/parittajan välistä yhteydenpitoa. Yhteydenpidon sinänsä ei katsottu osoittavan rikosta tai sen yritystä.

Mikäli epäilty kiisti seksinoston, syyttäjän oli televalvontatietojen lisäksi kyettävä esittämään muuta näyttöä tapaamisen toteutumisesta. Yksi mahdollisuus esittää lisänäyttöä on seksinmyyjältä saatu todistelu. Myyjän tavoittaminen voi olla vaikeaa. EU:n ulkopuolelta tuleva prostituoitu on voitu käännättää maasta. Haastateltavien mukaan on mahdollista, ettei seksinmyyjä halua paljastaa seksinostajia. Mikäli seksinostajia kuulustellaan esitutkinnassa myöhemmin kuin prostituoitua, seksinostajien kertomusten todenperäisyyden tarkistaminen voi olla mahdotonta.

Osa seksinostajista on kiistänyt tavanneensa prostituoitua näytetystä yhteydenpidosta huolimatta. Yksi vastaaja kiisti edes soittaneensa matkapuhelimestaan prostituoidulle. Hänellä ei ollut mitään käsitystä siitä, kuka puhelut olisi voinut soittaa hänen hallinnoimastaan matkapuhelimesta. Seksinmyyjä tunnisti vastaajan seksiä ostaneeksi henkilöksi. Hovioikeus katsoi, että vastaajan syyllisyydestä jäi järkevä epäily, ja hylkäsi syyteen.

Osassa syyttämättä jätetyistä tapauksista epäilty kertoi soittaneensa internetissä olleeseen numeroon ja sopineensa tapaamisesta, mutta seksinmyyjä ei ilmestynyt sovituille paikalle. Jälkimmäistä puhelinsoittoa, joka lähtökohtaisesti oli merkki ostajan saapumisesta sovittuun paikkaan, epäillyt selittivät sillä, että he olivat tiedustelleet naisen tilannetta, mutta tapaaminen oli peruuntunut.

Tapauksissa, joissa vastaaja myönsi tavanneensa naisen, mutta kiisti seksinoston, vastaaja saatettiin tuomita yrityksestä täytetyn teon sijasta, mikäli nainen tunnisti miehen seksinostajaksi. Tällöin punnittiin keskeisesti sitä, missä määrin syytetyn kertomusta pidettiin uskottavana.

Myöntää seksinoston, kiistää tietoisuuden

”Minä kiistan syyllistyneeni asiassa mihinkään rikokseen. Se ei ole tullut minulla koskaan mieleen. Minulle ei ollut tullut mieleen, että liikkeessä olevat esiintyjät olisivat seksikaupan kohteena olevia henkilöitä tai että heitä pidettäisiin siellä väkisin. Ihmettelen koko asiaa, koska tytöt ovat liikkeessä keskenään ja liikkuvat vapaasti.”

Seksinostaja kuultuna käräjäoikeudessa

Osa vastaajista myönsi ostaneensa seksiä, mutta kiisti tietoisuutensa siitä, että prostituoitu olisi parituksen tai ihmiskaupan kohde. He saattoivat kertoa ymmärtäneensä myyjän olevan ulkomaalainen, mutta tämän toiminta tilanteessa oli normaalia ja hän vaikutti tilanteeseen sopeutuvalta. Eräs vastaaja yritti puolustautua sillä, että oli olettanut porno-kaupan harjoittavan laillista toimintaa, kun sitä mainostettiin paikallisessa lehdessä, internetsivuilla ja tarjottiin liiketiloissa.

Tuomioistuimet tukeutuivat säännönmukaisesti Lakivaliokunnan mietinnön esimerkkiluetteloon piirteistä, joita tyypillisesti liittyy paritukseen tai ihmiskauppaan. Vaikka tuomioistuimet yleensä totesivat, ettei lakivaliokunnan esimerkkiluettelo ole tyhjentävä, sille annettiin hyvin suuri painoarvo mitattaessa sitä, mitä seksinostajan piti olosuhteista tietää.

”Paritukseen tyypillisesti viittaavina piirteinä voidaan pitää esimerkiksi sitä, että kohteeseen saadaan yhteys välikäden kautta tai että korvaus suoritetaan muulle henkilölle kuin teon kohteelle. Paritukseen viittaa usein myös se, että henkilö tietoverkossa ilmoittaa valmiudestaan maksulliseen seksuaalisuhteeseen tavalla, joka osoittaa tällaisen ilmoituksen olevan osa järjestäytyneesti suunniteltua laajempaa kokonaisuutta. Näin voi olla esimerkiksi, jos samalla tietoverkkosivustolla on useiden eri henkilöiden samankaltaisia ilmoituksia. Ihmiskauppaan viittaavana piirteenä voidaan puolestaan pitää esimerkiksi sitä, että teon kohteena olevan henkilön liikkumisvapautta on havaittavasti rajoitettu tai että teon kohteena oleva henkilö ei ole psyykkisesti täysin toimintakykyinen.” LaVM 10/2006 vp.

Motelli Syvälammen seksinoston yrityksestä syytetty oli pääkäsittelyssä ensin tunnustanut, mutta muutti sitten kertomustaan. Käräjäoikeuden mukaan muuttuneen tarinan epäuskottavuutta lisäsi sängyn alle piiloutuminen sekä se, että motellissa, jossa harjoitetaan avoimesti prostituutiotoimintaa, prostituoidun huoneeseen menon tarkoituksena lähtökohtaisesti on maksullisen seksin ostaminen. Vastaaja kertoi olleensa tietoinen motellilla harjoitettavasta prostituutiosta. Tilat olivat epäsiistit, baarin myyntivalikoima heikko ja ulko-ovea pidettiin lukittuna. Poliisi arvioi motellin baarin asiakaskunnan koostuvan vain seksinmyyjistä ja ostajista. Tämän jälkeen käräjäoikeus vertasi tapausta lakivaliokunnan esimerkkilistaan. Yksikään luettelon esimerkeistä ei yksi yhteen soveltunut tapaukseen. Käräjäoikeus katsoi, ettei vastaajan tullut olosuhteista tietää toiminnan olleen järjestäytynyttä. (Salon KO R 07/141)

Helsingin käräjäoikeus linjasi, että henkilö, joka käyttää seksipalveluja on tietoinen tekonsa mahdollisista rikosoikeudellisista seuraamuksista. Tuomioistuimien piti yleisesti tiedettynä, että Venäjältä ja Baltian maista tulevat prostituoidut eivät yleensä toimi yksin vaan ovat parituksen kohteina. Seksinostajien olisi pitänyt naisen olemuksesta, heikosta suomen- ja englanninkielen taidosta ja asianosaisten käymistä yhteydenotoista päätellä, ettei nainen toimi itsenäisesti. Vastaajien olisi siten pitänyt ymmärtää tai epäillä kyseessä olevan paritus siitä huolimatta, että lakivaliokunnan mainitsemat tyyppiesimerkit eivät soveltuneet tapaukseen.

Helsingin hovioikeus hylkäsi syytteen yhden seksinostajan kohdalla nojautuen lakivaliokunnan mietintöön. Tekijä myönsi ostaneensa seksiä, mutta kiisti tietoisuutensa olosuhteista. Hän kertoi molemminpuolisista kielivaikeuksista kommunikaatiossa. Hovioikeus piti vastaajan kertomusta uskottavana ja totesi, ettei tämän osalta tullut esiin lakivaliokunnan mietinnössä mainittuja tyyppiesimerkkejä.

Pohjois-Savon käräjäoikeus referoi ratkaisussaan lakivaliokunnan mietintöä ja peilasi esimerkkiluettelon soveltuvuutta kyseisiin tapauksiin. Käräjäoikeus katsoi, että seksinostaja oli saanut yhteyden prostituoituun välikäden kautta, sillä ostajat saivat tiedon seksinmyynnistä pornokaupan ilmoittelun perusteella ja ostajien täytyi suorittaa liikkeen kassalle maksu päästäkseen private-huoneeseen. Lisäksi esiintyjät olivat pääosin ulkomaalaisia, eikä käräjäoikeuden mukaan voitu pitää uskottavana, että tällainen henkilö toimisi itsenäisenä yrittäjänä toisen liiketiloissa. Näin ollen vastaajan piti ymmärtää, että esiintyjä on parituksen kohde. Tapauksessa olennaisena syyllisyyttä tukevana näyttönä pidettiin maksun suorittamista liikeyrityksen omistajalle. Yksi seksinostosta tuomittu haki muutosta Itä-Suomen hovioikeudelta, joka hylkäsi syytteen, sillä asiassa ei pystytty

osoittamaan maksun suorittamista liikkeenomistajalle, vaikka vastaaja kuulustelupöytäkirjan mukaan hän oli kertonut yksityiskohtaisesti toimenpiteestä ja maksusta pankkikortilla jälkeensä.

Lappeenrannan tapauksessa (2013) eräs syyttämättä jätetty ei onnistunut muistamaan, millä kielellä hän oli seksinostosta sopinut tai mitä kieltä hän oli prostituoidun kanssa käyttänyt. Tapauksessa seuranhakuilmoitus oli suomenkielellä suomalaisilla nettisivustolla, joilla on myös erillinen seksiseuraa-osasto. Parittajat hoitivat yhteydenpitoa asiakaisiin suomeksi sähköpostilla ja tekstiviestein, kun taas prostituoidut olivat suomenkielentaidottomia.

Kainuun thaihieronta-yrityksen tutkinnan yhteydessä seksinoston myöntäneen seksinostajan kohdalla syyttäjä teki syyttämättä jättämispäätöksen sillä perusteella, ettei ”Ulkoisista seikoista ei ole voitu suoraan päätellä, että kyseessä on parituksen kohteena oleva henkilö”. Syyttäjä päätti kuitenkin käyttää samaa ostajaa todistajana päärikoksessa, jossa käsiteltiin thaihieronta-yrityksessä tapahtunutta paritusta.

Epäilty kiistää maksun

Seksikaupan kohteen hyväksikäytön tunnusmerkistö edellyttää välittömän taloudellista arvoa edustavan korvauksen lupaamista tai antamista ja sitä, että toinen ryhtyy korvauksena vastaan sukupuolilyhdyntään tai siihen rinnastettavaan seksuaaliseen tekoon. Osa esitutkinnassa seksinostorikoksesta epäiltyinä kuulustelluista kiisti seksin maksullisen luonteen menestyksekkäästi.

Eräs epäilty myönsi esitutkinnassa käyneensä pornokaupan ”privaatissa” noin kerran kuussa viimeisen kahden vuoden aikana, mutta kiisti ostaneensa seksiä. Hän kertoi harrastaneensa privaatisia seksiä esiintyjän kanssa, mutta kiisti maksaneensa siitä. Epäillyn nimeämä esiintyjä kiisti seksin myynnin. Epäilty oli käyttänyt liikkeessä pankkikorttia 9 kertaa, kertaostojen ollessa 60–100 € (vastaaja esitti ostopien koskevan seksivideoita ja stripteasea). Myös toinen epäilty kertoi saneensa pyytämättä ja ilmaiseksi intiimihierontaa private-esityksen yhteydessä.

Osa ostajista kiisti kyseessä olleen maksullinen seksi ja että he olivat käyneet tavallisilla, maksuttomilla treffeillä prostituoitujen kanssa. Syyttäjä katsoi, ettei ole riittävä näyttöä oston tai sen yrityksen tapahtumisesta, vaikka muuten todistusaineiston ja päärikosta koskevan käräjäoikeuden tuomion perusteella oli selvää, että asunnossa oleskelleet venäläiset naiset harjoittivat prostituutiota.

Sukupuolilyhdynteen rinnastettavan teon määrittely

Lain esitöiden mukaan sukupuolilyhdynteen rinnastettavalla seksuaalisella teolla tarkoitetaan ainakin henkilön sukupuolielinten intensiivistä koskettelua (HE 6/1997 ja HE 221/2005). Tapausten syyteharkinnassa käytiin rajanvetoa sen suhteen, millaista toimintaa tämän lisäksi on pidettävä sukupuolilyhdynteen rinnastettavana tekona. Tällaisena ei

pidetty esimerkiksi stripteasen yhteydessä esiintyjän rintojen ja pakaroiden koskettelua. Privaattihuoneessa annetun alastonhieronnassa suhdetta sukupuoliyhteyteen rinnastettavan tekoon ei ole ratkaisuihin pohdittu, vaan tapauksissa on tehty päätös jättää syyttämättä.

Eräs epäilty myönsi esitutkinnassa ostaneensa stripteasen päätteeksi hieronnan, mutta kyse ei ollut intiimihieronnasta sillä ”Hieronnassa esiintyjä ei kuitenkaan ollut hieronnut sukupuolielintä, vaikka käsi oli intiimialueiden päällä käynytkin.” Epäilty kertoi pidättäytyneensä intiimihieronnasta, koska hinnat olivat olleet korkeat. Hän kuitenkin myöntää palanneensa samana päivänä liikkeeseen, jolloin hän oli ottanut jälleen (ei-intiimi-)hieronnasta ja saanut kosketella esiintyjää rinnoista ja lantiosta. Myös tässä tapauksessa syyttäjä päätyi syyttämättäjättämispäätökseen.

Helsingin laajassa seksinostotapauksessa yhden syytteen mukaan seksinmyyjä oli strippannut ja sen yhteydessä vastaaja oli suudellut ja kosketellut. Vastaaja tuomittiin seksinostosta. Myös toinen vastaaja sai syytteen seksin oston yrityksestä, kun tämä oli lupamalla korvauksen yrittänyt saada naisen strippaamaan. Nainen ei ollut tähän suostunut. Oikeudessa syyttäjä luopui syytteestä asianomistajan ilmoittettua, että hän oli kielletty tarjoamasta palveluita vastaajalle, eikä hänellä ollut vaatimuksia vastaajaa kohtaan.

Yrityskynnyksen täyttymisestä

Seksin oston yrityksestä on nostettu kaikkiaan yhdeksän syytettä, joista kahdeksan Helsingin tapauksessa. Ratkaisut ovat menneet eri suuntiin, ja käytäntö vaikuttaa epäyhtenäiseltä. Osassa tapauksia yrityskynnyksen katsottiin täyttyneen, kun vastaajat olivat menneet myyjän luo ja varautuneet maksamaan aiemmin sovitusta seksistä.

Syytteitä seksin oston yrityksestä myös hylättiin paikalle saapuneiden henkilöiden ja toimissaan varsin pitkälle edenneiden vastaajien kohdalla. Jos ostaja oli vapaaehtoisesti luopunut seksin ostosta havaitessaan, ettei nainen toimi vapaaehtoisesti tai tilanne oli muuten huolestuttava, käräjäoikeudet eivät katsoneet yrityskynnyksen ylittyneen.

Kahden vastaajan osalta käräjäoikeus katsoi yrityskynnyksen täyttyneen tilanteissa, jossa seksistä oli maksettu ja riisuuduttu. Tällöin seksinmyyjä oli ilmaissut haluttomuutensa seksiin. Vastaajat tuomittiin oston yrityksestä.

Ostojen paljastumisen häpeällisyydestä

Seksikaupan kohteen hyväksikäyttöä koskevat tuomioistuinten käsittelyt ja asiakirjat on pääsääntöisesti määrätty salaisiksi. Oikeudenkäynnistä yleisissä tuomioistuimissa annettun lain 9 §:n mukaisesti oikeudenkäyntiasiakirja on pidettävä salassa siltä osin, kuin se sisältää arkaluonteisia tietoja henkilön yksityiselämään, terveydentilaan, vammaisuuteen

tai sosiaalihuoltoon liittyvistä seikoista. Seksikaupan kohteena olevan henkilön suojaamisen intressissä voidaan salata tämän henkilöllisyys ja edellä mainitut arkaluontoiset tiedot sekä järjestää käsittely suljetuin ovin. Tuomitun henkilöllisyyttä ei lain mukaan voida salata, ja tuomiolauselma on julkinen.

Oikeudenkäynti on useassa tapauksessa pidetty suljetuin ovin ja asiakirjat tuomiolauselmaa lukuun ottamatta määrätty salaisiksi 60 vuodeksi.

Eräissä tapauksissa on epäselvää, minkä intressin vuoksi salaaminen on tehty. Esimerkiksi Pohjois-Savon kärjäoikeuden käsittelemien seksinostajien syyksi lukevat tapaukset on salattu 60 vuodeksi henkilön yksityiselämään liittyvien seikkojen vuoksi²¹. Tuomion salaiseksi määrätyistä versioista ei välttämättä ole pääteltävissä mitään seksinmyyjän henkilöllisyydestä ja maininnat seksinmyyjästä ovat erittäin yleisellä tasolla kuten: ”tilasi esiintyjältä intiimihieronnan” tai ”nainen puhui viroa”. Tapauksissa mainitaan nimeltä ainoastaan seksinostaja ja törkeästä parituksesta tuomitut liikkeenomistajat. Ilmeisesti salaamisen pääasiallinen intressi on seksinostorikoksesta syytetyn henkilön suojaaminen. Tapauksen syyttäjän mukaan salaamista pyysivät nimenomaan seksinostosta syytetyt.

Itä-Suomen hovioikeuden ratkaisu on salattu kokonaisuudessaan lukuun ottamatta tuomion lopputulosta ja sovellettuja lainkohtia vuoteen 2070 saakka. Helsingin hovioikeuden ratkaisu, jossa syytteet viiden seksinostajan osalta hylättiin, on kokonaan salattu vuoteen 2069 saakka. Koska hovioikeudet em. ratkaisuisaan päätyivät syytteiden hylkäämiseen, on ratkaisun salaaminen ymmärrettävämpää kuin kärjäoikeuden syyksi lukevien tuomioiden osalta. Pohjois-Savon tapauksen seksinostoa koskevat syyttämättä jättämispäätökset ja muut tutkintaa rajoittavat päätökset on myös salattu.

Haastatellun syyttäjän mukaan seksinostosta syytetyt ovat hanakoita pyytämään tapauksen käsittelyä suljetuin ovin. Asian ensimmäisessä istunnossa, jossa käsiteltiin myös ihmiskauppasyytettä koskenut päärikos, oikeudenkäynnin julkisuutta rajattiin siltä osin, että asianomistajan kuuleminen toimitettiin ilman yleisön läsnäoloa ja asianomistajan henkilöllisyys määrättiin salassa pidettäväksi 20 vuodeksi.

Toisessa käsittelyssä, jossa käsiteltiin enää seksinostorikoksia, kärjäoikeus päätyi käsittelemään asian suljetuin ovin vain asianomistajan kuulemisen osalta. Alioikeus salasi oikeudenkäyntiasiakirjat 60 vuodeksi. Kaksi viimeistä käsittelyä päätettiin pitää kokonaan yleisön läsnä olematta ja samalla kärjäoikeus määräsi oikeudenkäyntiasiakirjat salassa pidettäväksi 60 vuodeksi lukuun ottamatta sovellettuja lainkohtia ja tuomiolauselmaa.

Haastateltujen syyttäjien mukaan on yleistä, että ns. häpeärikoksissa tekijät pyytävät oikeudenkäynnin toimittamista suljetuin ovin ja samalla mahdollisimman laajaa oikeudenkäyntiasiakirjojen salaamista. Lain mahdollistamat salaamisajat ovat nykyisin niin pitkiä, että todennäköisyys sille, että joku olisi kiinnostunut tapauksesta sen tullessa vihdoinkin julkiseksi, on häviävän pieni.

²¹ Tapauksissa julkisiksi jäivät teonkuvauksen ensimmäinen kappale, vastaajan vastaus, luettelo todistelusta, perustelujen toinen kappale sekä tuomiolauselma ja sovelletut lainkohdat.

Syyttäjien mukaan seksinostajat ovat pääosin peloissaan seksinoston ilmitulosta ja sen mahdollisista vaikutuksista. Osa syytetyistä vetosi siihen, että seksin oston ilmitulo vie heiltä avioliiton, perheen ja työpaikan. Syytetyt pelkäsivät myös nimiensä ja kuviensa päätyvän mediaan tai nettiin seksinostajan ominaisuudessa.

Julkisuuden välttäminen näkyy myös syyttäjille esitettyinä pyyntöinä, että vastaajaa ei tulisi kuulemaan oikeudenkäynnissä. Osa syytetyistä näyttää olleen huomattavan valmiita myöntämään seksinoston välttääkseen oikeudenkäynnin.

Syyttäjän mukaan seksinostajat ottavat aktiivisesti yhteyttä syyttäjään ja kyselevät milloin heitä koskeva syyteratkaisu on odotettavissa. Syyttäjän mukaan tämä on poikkeuksellista. Yleensä syyteratkaisua odottavat epäillyt ottavat syyttäjään yhteyttä lähinnä ratti-uopumustapauksissa, kun tekijä haluaa ajokorttinsa takaisin mahdollisimman nopeasti.

Seksinostajiin kohdistunut korvausvaatimus ei menestynyt

Helsingin tapauksen oikeuskäsittelyssä (2008–2009) seksiä myynyt nainen vaati ostajilta korvausta rikoksen aiheuttamasta kärsimyksestä ja tilapäisestä haitasta. Vahingonkorvauslain esitöiden mukaan (HE 167/2003) paritusrikos voi oikeuttaa kärsimyskorvaukseen (korvaus loukkauksen aiheuttamasta kärsimyksestä), mikäli seksuaalisen itsemääräämisoikeuden loukkaus on olennainen ja olosuhteisiin nähden ilmeinen.

Vaatimuksen tueksi esitettiin lääkärintodistus, jossa viitattiin todettuun traumaperäiseen stressireaktioon. Lääkäriin mukaan stressireaktion aiheuttanut ”osin syntymässä ja lapsuudessa saadut kokemukset, seksityöhön liittyneet vaaramomentit sekä asianomistajan pelko siitä, että sukulaiset saavat tietää hänen toimineen prostituoituna”.

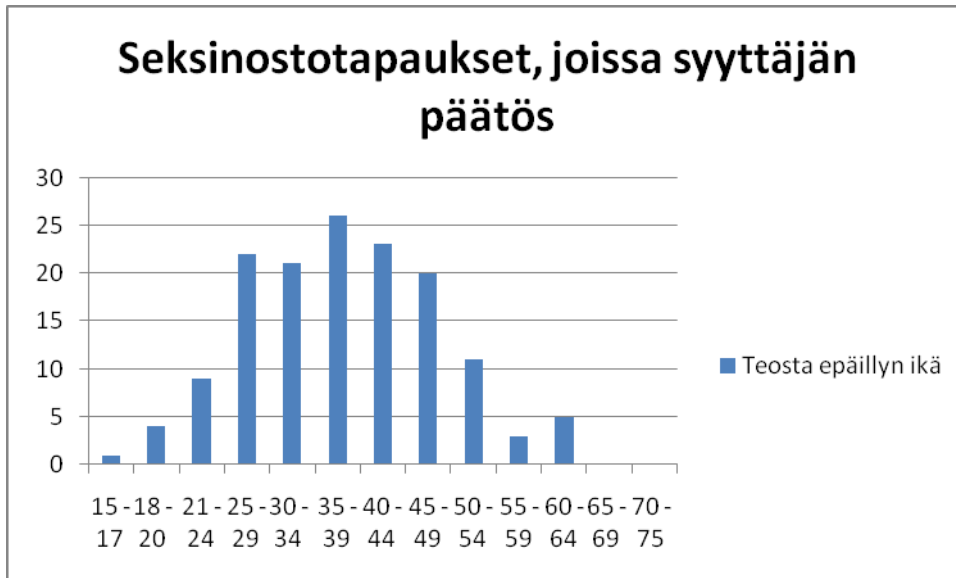
Käräjäoikeus hylkäsi korvausvaatimukset perusteettomina ja toteennäyttämättöminä. Oikeuden mukaan ei ollut riittävää näyttöä siitä, että vastaajien toiminta olisi aiheuttanut korvattavaa kärsimystä tai tilapäistä haittaa. Lääkärintodistuksesta ei ilmene, että stressireaktio olisi syntynyt kyseessä olleista teoista. Lisäksi käräjäoikeus totesi usean vastaajan mielestä asianomistajan olleen ”olosuhteet huomioon ottaen varsin tasapainoinen henkilö”, joka oli itse sopinut tapaamisista ja esittänyt itse palkkiovaatimuksensa. Hovioikeus muutti tuomion päär rikoksen osalta parituksesta ihmiskaupaksi, mutta ei tuominnut ostajia maksamaan kärsimyskorvausta.

Tekijäprofiili

Kaikissa Suomen viranomaisen tietoon tulleissa seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevissa rikosepäilyissä tekijöinä on ollut vain miehiä, ja oston kohteena vain naisia.

Niissä tapauksissa, joissa syyttäjä on tehnyt päätöksen (syyte, syyttämättäjättämispäätös, esitutinnan rajoittaminen tai muu syyttäjän päätös, mukaan lukien seksin oston yritykset) rikoksesta epäilty oli useimmiten rikoksentekohetkellä iältään 35–39-vuotias.²² Kaiken kaikkiaan ostorikoksesta epäillyistä enemmistö oli tekohetkellä 25–49-vuotiaita.

Kuvio 12. Seksikaupan kohteen hyväksikäytöstä epäiltyjen ikäjakauma.

Lähde: Syyttäjien ja tuomioistuinten ratkaisut.

Päiväsakkojen suuruudesta voi päätellä, että aivan vähäisten tulojen varassa eläviä henkilöitä oli vain noin neljännes ja että joukossa oli myös muutamia varsin hyvätuloisia. Jonkin verran asiakirjoihin oli merkitty tietoja ostajien ammateista. Niiden perusteella seksioستajat edustivat eri yhteiskuntaluokkia.

²² Jos tapaus on sisältänyt useita ostoja, on tekohetkeksi laskettu viimeinen ilmitullut ostokerta.

8 Soveltamiseen liittyviä kysymyksiä

8.1 Seksikaupan kohteen hyväksikäyttö ja muut seksuaalirikokset

Tässä luvussa tarkastellaan eräitä lainsäädännön tulkintaan ja soveltamiseen liittyviä kysymyksiä. Tarkastelu perustuu selvityksessä esiin tulleisiin tilanteisiin ja ongelmiin.

Seksin oston kriminalisointi ei ole muuttanut muita seksuaalirikossäännöksiä tai niiden tulkintaa. Toisin sanoen se, että tilanteessa maksetaan rahaa, ei muuta lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä (RL 20:6–7), raiskausta (RL 20:1–3) tai seksuaalista hyväksikäyttöä (RL 20:5) seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöksi. Sen sijaan seksikaupan kohteen hyväksikäytöstä voidaan tuomita yhdessä muun seksuaalirikoksen kanssa (konkurenssi).

Seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö rikosnimikkeenä korostaa seksin ostamisen yhteyttä prostituutiota hyväksikäyttävään rikollisuuteen. Ihmiskauppa sisältää jo määritelmällisesti yhtenä tekemuotona pakottamista, mutta myös paritukseen liittyä usein erilaista hyväksikäyttöä ja pakottamistakin. Ihmiskauppa ja paritus eivät kuitenkaan tunnusmerkistöinä yleensä sovellu seksin ostajiin. Jos ostaja syyllistyy pakottamiseen, häntä rangaistaan sitä koskevien rikossäännösten mukaisesti (esim. raiskauksesta) sekä mahdollisesti myös seksin ostamisesta.

Toisen pakottaminen sukupuoliyhteyteen väkivallalla tai sillä uhkaamisella on raiskaus. Raiskauksesta voi tulla tuomituksi pakottaja, vaikka sukupuoliyhteydessä olisi toinen henkilö (KKO:2001:62). Vastaavasti sukupuoliyhteys tietoisena siitä, että toinen osapuoli on siihen pakotettu, voi toteuttaa raiskauksen tunnusmerkistön. Se, että tilanteessa mahdollisesti käytetään rahaa, ei muuta raiskausrikosta seksin ostamiseksi (Liberty 2009; Archard 2008 s. 152; Niemi 2010).

Raiskauksen tunnusmerkistöä muutettiin vuonna 2011 siten, että raiskauksesta tuomitaan myös se, joka käyttämällä hyväkseen sitä, että toinen tiedottomuuden, sairauden, vammaisuuden, pelkotilan tai muun avuttoman tilan takia on kykenemätön puolustamaan itseään tai muodostamaan tai ilmaisemaan tahtoaan, on sukupuoliyhteydessä hänen kanssaan (495/2011). Siten sukupuoliyhteys sellaisen henkilön kanssa, jonka tietää olevan tilanteessa, jossa hän ei voi ilmaista tai muodostaa tahtoaan, voi täyttää raiskauksen tunnusmerkistön.

Vielä on todettava, että aikuisen henkilön seksuaalinen hyväksikäyttö voi täyttää RL 20:5:n mukaisen tunnusmerkistön, jos henkilö on hoidettavana sairaalassa tai muussa laitoksessa ja jos hänen kykynsä puolustaa itseään on sairauden, vammaisuuden tai muun heikkoudentilan vuoksi olennaisesti heikentynyt.

Silloin kun kysymys on ihmiskaupan kohteen hyväksikäytöstä, uusi rikosnimike seksikaupan kohteen hyväksikäyttö voi aiheuttaa sen, että rikosten tutkinta kohdistetaan nimenomaan tähän rikokseen. Mikäli hyväksikäyttäjä on ollut tietoinen pakottamisesta, tutkinnassa ei pitäisi sivuuttaa muiden seksuaalirikosten mahdollisuutta.

Seksuaalirikosten lisäksi tilanteiden arvioinnissa on otettava huomioon RL 15:10, joka koskee törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämistä. Lainkohdan mukaan henkilön, joka havaitsee jonkin lainkohdassa mainituista erityisen törkeistä rikoksista, kuten ihmiskaupan, olevan ”hankkeilla”, tulee ilmoittaa siitä viranomaiselle. Velvollisuus ilmoittaa rikos jatkuu, jos rikoksen tekeminen jatkuu. RL 15:10:n rangaistusmaksimi on kuusi kuukautta vankeutta.

8.2 Seksin ostaminen alaikäiseltä

Järjestäytyneen prostituution yhteydessä todetaan usein, että alaikäisiä hyväksikäytön uhreja Suomessa harvemmin esiintyy. Kuitenkin yksi vakavimmista tuomioistuimeen asti tulleista ihmiskauppatapauksista koski alaikäistä romanialaista tyttöä. Tapauksissa se, että uhri on ollut alaikäinen tai alle 20-vuotias, on selvästi vaikuttanut siihen, että tapauksia on tutkittu ihmiskauppana (eikä parituksena).

Tätä raporttia kirjoitettaessa mediassa raportoitiin laajasta hyväksikäyttöringistä, jossa useita alle 16-vuotiaita tyttöjä oli lähestytty ja käytetty hyväksi netissä sekä houkuteltu tapaamisiin, joissa heitä oli käytetty seksuaalisesti hyväksi. Mediassa olleiden tietojen mukaan tapauksissa oli myös käytetty rahaa ja muita taloudellisia hyvikkeitä (Helsingin Sanomat 13.6.2013). Haastattelemamme ja sähköiseen kyselyymme vastanneet sosiaalitoimen edustajat ja sosiaalialan kansalaisjärjestöjen työntekijät tunnistivat tämän tyyppisen nuorten seksuaalisen hyväksikäytön, kuten myös hyväksikäytön, jossa vielä suorasukaisemmin nuoria taivuteltiin seksiin rahaa, alkoholia tai muita taloudellista arvoa omaavia ”vastikkeita” vastaan. Exit-hankkeen edustajan mukaan heidän tietoonsa tulee satunnaisesti myös suoranaisia alaikäisten seksinmyynti-ilmoituksia netissä.

Jos kysymys on alle 16-vuotiaasta lapsesta, ostaja syyllistyy todennäköisesti sekä lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön, mahdollisesti jopa sen törkeään tekemuotoon (RL 20:6–7) että seksuaalipalvelujen ostamiseen alaikäiseltä (RL 20:8a). Käytännössä edellä kuvatuissa tilanteissa syyte on nostettu vain seksuaalisesti hyväksikäytöstä.

Tässä yhteydessä on syytä kiinnittää huomiota siihen, että vaikka nuori on jo täyttänyt 16, mutta ei 18 vuotta, kysymyksessä voi olla nuoren henkilön seksuaalinen hyväksikäyttö (RL 20:5 1 tai 2 kohta). Rikoslain 20:5:n mukaan seksuaaliseen hyväksikäyttöön syyllistyy henkilö, joka asemaansa hyväksikäyttäen taivuttaa sukupuoliyhteyteen tai ryhtymään muuhun seksuaalista itsemääräämisoikeutta olennaisesti loukkaavaan seksuaaliseen tekoon tai alistumaan sellaisen teon kohteeksi:

1. kahdeksaatoista vuotta nuoremman henkilön, joka on koulussa tai muussa laitoksessa hänen määräysvaltansa tai valvontansa alainen taikka muussa niihin rinnastettavassa alisteisessa suhteessa häneen taikka
2. kahdeksaatoista vuotta nuoremman henkilön, jonka kyky itsenäisesti päättää seksuaalisesta käyttäytymisestään on hänen kypsymättömyytensä sekä osapuolten ikäeron vuoksi olennaisesti heikompi kuin tekijällä, käyttämällä törkeästi väärin tämän kypsymättömyyttä.

Seksuaalisen hyväksikäytön maksimirangaistus on neljä vuotta vankeutta. Vastikkeen käyttäminen tällaisessa taivuttelussa ei muuta tekoa seksuaalipalvelujen ostamiseksi nuorelta (RL 20:8a). Voi jopa olla, että joidenkin taloudellisten hyvikkeiden hyväksyminen vastikkeeksi seksistä voi jopa viitata henkilön kypsymättömyyteen.

8.3 Rangaistusasteikko ja rangaistuskäytäntö

Seksikaupan kohteen hyväksikäytön rangaistusasteikko on sakkoa tai korkeintaan kuusi kuukautta vankeutta. Rangaistuskäytäntö on asetunut noin 20 päiväsakkoon. Rangaistusasteikon ja -käytännön perusteella seksikaupan kohteen hyväksikäyttöä ei pidetä erityisen vakavana rikoksena.

Ruotsissa seksin ostamisen rangaistusasteikko ulottuu yhteen vuoteen vankeutta, ja oikeuskäytännössä yhdestä ostokerrasta on vakiintunut 50 päiväsakon suuruinen rangaistus.

Suomessa seksikaupan kohteen hyväksikäyttö koskee vain tilanteita, joissa henkilö on parituksen tai ihmiskaupan kohde. Kyseessä on siis huomattavan vakavan rikoksen eli ihmiskaupan uhri tai henkilö, johon kohdistuu paritusrikos, joka sekin on verrattain vakava rikos. Ihmiskaupan rangaistusasteikko on neljästä kuukaudesta kuuteen vuotta vankeutta, ja törkeässä tekemuodossa maksimi on kymmenen vuotta vankeutta (RL 25:3–3a). Parituksen maksimirangaistus on kolme vuotta vankeutta ja törkeässä tekemuodossa kuusi vuotta (RL 20:9–9a). Seksikaupan kohteen hyväksikäyttäjältä edellytetään tahallisuutta siitä, että henkilö on jonkin edellä mainitun, vakavan rikoksen kohteena. Tähän nähden voidaan perustellusti kysyä, onko seksikaupan kohteen hyväksikäytön rangaistusasteikko riittävä.

Vertailun vuoksi voidaan katsoa omaisuusrikoksia. Rikoslain 32 luvussa säädetään kätkemisrikoksista eli rangaistuksista henkilöille, jotka ovat käyttäneet hyväkseen sitä, että joku toinen on varkaus-, kavallus-, ryöstö-, kiristys-, petos-, kiskonta- tai maksuvälinepetosrikoksella hankkinut omaisuutta. RL 32:1:n mukaan kätkemisrikoksesta voidaan tuomita sakkoon tai vankeuteen korkeintaan vuodeksi ja kuudeksi kuukaudeksi. Lainkohdan mukaan riittää, että henkilö on ottanut omaisuutta huostaansa, mitään erityistä hyötymistä siitä ei tarvita. Jos kysymys on arvokkaasta omaisuudesta ja rikos on

kokonaisuutena katsoen törkeä, maksimirangaistus on neljä vuotta vankeutta. Eräät niitä omaisuusrikoksista, joihin kätkemisrikos voi liittyä, on arvoitettu vähemmän vakaviksi kuin ihmiskauppa ja paritus. Esimerkiksi varkauden (RL 28:1) ja kavalluksen (RL 28:4) rangaistusmaksimi on vuosi ja kuusi kuukautta vankeutta ja petoksen (RL 36:1) ja maksuvälinepetoksen (RL 37:8) kaksi vuotta vankeutta.

Tässä näyttäisi olevan epäsuhta sen suhteen, miten rikoksen kohteena olevaan henkilöön tai omaisuuteen suhtaudutaan. Ruotsin tilanne poikkeaa tässä kohdin Suomen tilanteesta, sillä siellä ei edellytetä ihmiskauppa- tai paritusliitintää. Siitä huolimatta Ruotsissa päädyttiin siihen, että kuuden kuukauden maksimirangaistus ei ole riittävä, ja asteikkoa korotettiin yhteen vuoteen.

Vaikka Suomessa ihmiskaupan uhrien kohdalla ryhdyttäisiin nykyistä tarmokkaammin tutkimaan raiskauksen ja seksuaalisen hyväksikäytön soveltumista, jää seksikaupan kohteen hyväksikäytölle soveltamisalaa sekä ihmiskaupan että parituksen kohteiden suhteen. Tällöin voidaan kysyä, onko rangaistusasteikko kohdallaan.

8.4 Olosuhdetahallisuus

Seksikaupan kohteen hyväksikäyttö on rikosoikeuden yleisten periaatteiden mukaan rikos, joka edellyttää tahallisuutta. Rikokselta edellytetään tahallisuutta, jos laissa ei erikseen säädetä, että teko on rangaistava myös tuottamuksellisenä eikä seksikaupan kohteen hyväksikäytöstä ole näin säädetty. Tuottamus tarkoittaa käytännössä usein samaa kuin että teko on tehty huolimattomuudesta.

Korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO:2012:66, joka on ensimmäinen ja ainoa seksikaupan kohteen hyväksikäyttöä koskeva korkeimman oikeuden ratkaisu, keskeistä oli epäillyn seksin ostajan tahallisuus sen suhteen, oliko myyjä parituksen tai ihmiskaupan kohteena. Tapauksessa oli riidatonta, että seksin ostaja ja sukupuoliyhteys oli tapahtunut, mutta ostaja kielsi tienneensä, että myyjä oli ihmiskaupan tai parituksen kohde. Tämä oli aineistomme mukaan syyttämättäjättämiskäytännössä ja oikeuskäytännössä vastaajien usein käyttämä kiistämisperuste.

Tapauksessa X:ää koskeva seksinostoepäily oli tullut poliisin tietoon ihmiskaupparikoksen tutkinnan yhteydessä. Syyte ihmiskaupasta oli hylätty käräjäoikeudessa, joka oli tuominnut tekijät parituksesta, mutta hovioikeus oli tuominnut tekijät A:ta koskeneesta ihmiskaupasta. Ihmiskaupatuomiossa katsottiin, että A oli houkuteltu Suomeen lupauksin muunlaisesta työstä ja että hän oli ollut erityisen haavoittuvassa asemassa. Hän oli joutunut ottamaan vastaan lukuisia asiakkaita. Ihmiskaupalla oli ollut vakavia seurauksia hänen terveydelleen. Korkeimman oikeuden käsiteltävänä oli tapauksessa KKO:2012:66 kuitenkin vain seksikaupan kohteen hyväksikäyttö X:n osalta, ei ihmiskauppa tai paritus.

Korkein oikeus piti asiassa suullisen käsittelyn, mikä on harvinaista. Käsittelyssä kuultiin sekä A:ta että X:ää todistelutarkoituksessa vuonna 2008 tapahtuneesta seksin ostamisesta.

X oli ottanut yhteyttä A:han internetissä olleen ilmoituksen perusteella. He olivat sen jälkeen vaihtaneet tekstiviestejä ja sopineet tapaamisen hotellin aulaan, josta A oli noustanut X:n. Hotellihuoneessa X oli tiedustellut A:n vointia ja ikää, maksanut ja ollut A:n kanssa sukupuoliyhteydessä. Tapaaminen oli kestänyt noin 20 minuuttia tai enintään puoli tuntia.

Korkeimman oikeuden ratkaisussa selostetaan yksityiskohtaisesti X:n ja A:n korkeimman oikeuden pääkäsittelyssä antamia kertomuksia. Niiden lisäksi korkeimmassa oikeudessa oli näyttönä A:ta koskeva lääkärintodistus, joka oli annettu kaksi ja puoli kuukautta ko. tapahtuman jälkeen, sekä X:n ja erään toisen seksin ostajan esitutkintakertomukset.

Korkeimman oikeuden yhteenveto esitetystä näytöstä pelkistyy seuraavaan yhteenvetoon:

k. 32.... Pelkästään verraten nuoresta iästä tai ulkomaalaistaustasta tällaista epäilyä ei voida katsoa syntyvän. Edellä esitetty selvitys A:n henkilöstä ja olemuksesta tai kieli- taidosta ja taustasta eivät muiden asiassa ilmenneiden olosuhteiden perusteella erikseen tai niitä kokonaisuutena arvioiden osoita, että X on *pitänyt varsin todennäköisenä*, että A on ollut parituksen kohteena. (kurs. tässä)

Korkeimman oikeuden käyttämä sanamuoto ”pitänyt varsin todennäköisenä” viittaa valitsemiin rikosoikeusoppeihin tahallisuudesta. Tahallisuuden arviointi on perustunut pitkään oikeustieteessä kehitettyihin tahallisuusteorioihin, joihin myös nykyiset tahallisuutta koskevat lain säännökset perustuvat.

Rikoslain yleisten oppien uudistuksessa vuonna 2003 rikoslakiin otettiin tahallisuuden määritelmiä. RL 3:6:ssa säädetään ns. seuraamustahallisuudesta. Sen mukaan rikoksen tekijä on toiminut *tahallisesti, jos hän on tarkoittanut aiheuttaa rikoksen seurauksen taikka pitänyt seurauksen aiheutumista varmana tai varsin todennäköisenä*. Kysymys on oikeustieteessä kannatusta saaneesta ns. todennäköisyystahallisuudesta. Toisin sanoen, vaikka tekijän suoranaisten tarkoituksena ei ole ollut saada aikaan tiettyä seuraamusta, jos hänen on täytynyt mieltää sen tapahtuminen varsin todennäköiseksi seuraamukseksi teostaan tai toiminnastaan, ja hän on siitä huolimatta tehnyt teon, hän on toiminut tahallisesti. Hänen katsotaan olleen seuraamuksen suhteen välinpitämätön.

Tahallisuuteen sisältyy tietoisuus kaikista rikollisen teon elementeistä, kun taas RL 3:6 koskee nimenomaisesti teon seuraamusta. RL 4:1:ssä on säädetty otsikolla tunnusmerkistöerehdys siitä, miten on arvioitava muihin rikoksen tunnusmerkistöön kuuluviin seikkoihin kohdistuvaa tahallisuutta. Huolimatta pykälän otsikosta kysymys on niistä tosiasioista, jotka täyttävät rikoslain kohdassa olevan tunnusmerkistön, ei rikoslain sisällöstä. Rikoslain sisältöä koskeva tietämättömyys tai erehdys voi poistaa rangaistavuuden vain erityisin perustein (ns. kieltoerehdys RL 4:2).

RL 4:1:n mukaan teko ei ole tahallinen, jos tekijä ei teon hetkellä ole selvillä kaikkien niiden seikkojen käsilläolosta, joita rikoksen tunnusmerkistön toteutuminen edellyttää, tai jos hän erehtyy sellaisesta seikasta.

Korkeimman oikeuden ratkaisussa katsottiin, että kysymys on ns. olosuhdetahallisuudesta ja että olosuhdetahallisuuteen tulee aiemman oikeuskäytännön mukaisesti soveltaa todennäköisyystahallisuutta eli samaa arviointikriteeriä kuin seuraamustahallisuuteen. Ilmaisua varsin todennäköistä on käytetty sen arvioimiseen, täyttyykö tietty tunnusmerkistöön kuuluva elementti muun muassa arvioitaessa tietoisuutta siitä, oliko hallussa pidetty lääkeampulli salakuljetettu (KKO:2001:97), autossa tai repussa huumausainetta ja minkä laatuista (KKO:2001:13; 2006:64; 2001:117) ja oliko oikeustoimien tekeminen toisen nimissä tarkoitettu ulosoton kiertämiseen (KKO:2009:87). Oikeustieteessä Jussi Tapani on myös puoltanut sitä, että seuraamukseen ja olosuhteisiin tulisi soveltaa samaa tahallisuusarvioinnin perustetta (Tapani DL 2012, 615).

Korkeimman oikeuden ratkaisussa, kuten jaksossa aiemmin selostetuissa alempien oikeusasteiden ratkaisuisissa, tahallisuusarvioinnin ohjenuorana on käytetty lakivaliokunnan esiin ottamia esimerkkejä seikoista, joiden perusteella voi päätellä, että kysymys on paritus- tai ihmiskaupatoiminnasta:

”...kohteeseen saadaan yhteys välikäden kautta tai että korvaus suoritetaan muulle henkilölle kuin teon kohteelle. Paritukseen viittaa usein myös se, että henkilö tietoverkossa ilmoittaa valmiudestaan maksulliseen seksuaalisuhteeseen tavalla, joka osoittaa tällaisen ilmoituksen olevan osa järjestäytyneesti suunniteltua laajempaa kokonaisuutta. Näin voi olla esimerkiksi, jos samalla tietoverkkosivustolla on useiden eri henkilöiden samankaltaisia ilmoituksia. Ihmiskauppaan viittaavana piirteenä voidaan puolestaan pitää esimerkiksi sitä, että teon kohteena olevan henkilön liikkumisvapautta on havaittavasti rajoitettu tai että teon kohteena oleva henkilö ei ole psyykkisesti täysin toimintakykyinen (LaVM 10/2006 vp s. 6).” KKO:2012:66 kohta 6.

Korkein oikeus toteaa, että ”...Kuten hovioikeuskin on tuomionsa perusteluissa todennut, asiassa ei ole ilmennyt sellaisia paritukseen viittaavia seikkoja, jotka on mainittu kohdassa 5 viitatuissa rangaistussäännöksen esitöissä.” (KKO:2012:66 kohta 25).

Lakivaliokunta on pyrkinyt sitomaan tunnusmerkistöä seikkoihin, jotka ovat suhteellisen objektiivisesti havaittavissa. Korkeimman oikeuden ratkaisussa sitä vastoin on huolellisesti paneuduttu rikoksesta syytetyn X:n kolme vuotta tapahtuman jälkeen antamaan kertomukseen niistä havainnoista, joita hän oli tehnyt. Kertomuksen ja tuomioistuimen istunnossa A:sta tekemien havaintojen perusteella korkein oikeus päätyy siihen, että X ei ollut havainnut paritukseen tai ihmiskauppaan viittaavia seikkoja.

Oikeuskirjallisuudessa on käyty keskustelua siitä, pitääkö tahallisuuden arvioinnissa noudattaa yhteneväisiä periaatteita vai ns. rikostyyppikohtaisuutta. Tapani on eritellyt tahallisuusarvioinnin rikostyyppikohtaisuuden, joka liittyy tunnusmerkistöjen erilaiseen rakenteeseen, ja tahallisuusmallin (Tapani DL 2012:612). Olosuhdetahallisuutta koskeva oikeuskäytäntö on koskenut mm. talousrikoksia ja huumausainerikoksia. Huumausainerikoksia koskevassa oikeuskäytännössä olosuhdetahallisuutta koskevat johtopäätökset on tehty ulkoisista olosuhteista (KKO:2001:13; KKO2006:64).

Sekä huumausaineiden salakuljetusta koskevassa tapauksessa että kunnianloukkausta koskevassa tapauksessa on kuitenkin katsottu, että syytetyn mahdollinen subjektiivinen tietoisuus ei ollut arvioinnin kannalta ratkaiseva. Ratkaisevaa oli se, että syytetyllä olisi ollut mahdollisuus ja jonkin asteinen velvollisuus selvittää asian oikea laita. Näin voitaneen tulkita myös kiinteistöjen ostoa toisen nimiin ulosoton edellä koskenutta tapausta (KKO:2009:87).

KKO:2006:64:Korkein oikeus toteaa pitävänsä epäuskottavana, ettei heillä olisi ollut todellista mahdollisuutta selvittää tai ainakin huomattavalla todennäköisyydellä arvata hallussa pitämänsä huumausaineen laatua. Heidän saamansa toimeksiannon luonteeseen on kuitenkin kuulunut, että he täyttävät tehtävänsä kyselemättä, olipa repussa mitä huumausainetta tahansa. He ovat saattaneet ymmärtää myös oman vastuunsa kannalta edulliseksi tietää repun sisältämästä huumausaineesta mahdollisimman vähän. Huumausaineen laatua koskevaa tietämättömyyttä voidaan näissä olosuhteissa pitää heidän osaltaan jopa tarkoituksellisenä. Rikoslain 4 luvun 1 §:ssä tarkoitettua tunnusmerkistöerehdystä koskevaa säännöstä ei ole perusteltua tulkita niin, että tämänluonteinen tietämättömyys riittäisi poistamaan tahallisuuden huumausaineen laatua koskevalta osalta. (k 8).

KKO:2010:88 kohta 59. Korkein oikeus katsoo, että kunnianloukkausrikoksen edellyttämää tahallisuutta ei kuitenkaan poista pelkästään se, ettei väitteen tai vihjauksen esittäjä ole tiennyt, onko se, mitä hän on esittänyt, ollut valheellista vai ei. Tahallisuutta arvioitaessa huomiota on kiinnitettävä myös siihen, onko asianomainen voinut väitteitä tai vihjauksia esittäessään perustellusti lähteä siitä, että niiden tueksi on esitettävissä riittävät perusteet. Rikoslain 24 luvun 9 §:n 1 momentin esitöissä onkin lausuttu, että teko ei ainakaan silloin ole 1 kohdassa tarkoitettu rikos, kun tekijällä on ollut vahvoja perusteita pitää totena, mitä hän on esittänyt tai mihin hän on vihjannut (HE 184/1999 vp s. 34). Rikoslain tahallisuutta ja tunnusmerkistöerehdystä koskevia säännöksiä uudistettaessa ei ole tuotu esiin näkökohtia, jotka viittaisivat siihen, että näillä säännöksillä olisi ollut tarkoitus muuttaa edellä mainittua arvioinnin lähtökohtaa.

60. A:n rangaistusvastuu ei siten poistu pelkästään sen vuoksi, että hän on lähteisiin tuntemansa luottamuksen vuoksi otaksunut esittämiensä väitteiden ja vihjausten olevan totta. Jotta A:lla olisi ollut riittävät perusteet pitää lähteiltään saamiaan tietoja totena, voidaan edellyttää, että hän on punninnut asianmukaisesti lähteidensä luotettavuutta myös esitettyjen väitteiden ja vihjausten totuudenmukaisuuteen liittyvien epävarmuustekijöiden kannalta.

Näissä ratkaisuissa on otettu kanta, jonka mukaan vastaajan subjektiivinen tietoisuus ei ole ratkaiseva, vaan tietyissä olosuhteissa vastaajalla on voinut olla selonottovelvollisuus eikä hän ole voinut vedota tietämättömyyteensä.

Korkeimman oikeuden ratkaisussa 2012:66 ei aseteta vastaajalle selonottovelvollisuutta konkreettisten, hänen tiedossaan olleiden seikkojen perusteella. Jos korkein oikeus olisi seurannut aiempia olosuhdetahallisuutta koskevia ratkaisujaan, ratkaisussa olisi voinut tulla esiin se, millaisissa olosuhteissa tai millaisten seikkojen johdosta seksin ostajan tulisi selvittää myyjän olosuhteita hieman tarkemmin.

Edellä mainitut tapauksen tuovat havainnollisesti esiin sen, että tällainen arvio on välttämättä rikostyyppikohtaista, sillä niin erilaisiin seikkoihin niissä olisi pitänyt kiinnittää huomiota. Seksikaupan kohteen hyväksikäytön kohdalla rikostyyppikohtaiset seikat

seuraavat suoraan lain säännöksestä: rikoslain 20 luvun 9 ja 9a §:n paritus ja 25 luvun 3 ja 3a §:n ihmiskaupan tunnusmerkistöt. Niin korkein oikeus kuin alempienkin asteiden käytännössä viitataan toistuvasti lakivaliokunnan mietintöön, mutta ei parituksen ja ihmiskaupan tunnusmerkistöihin.

Oikeuskäytännössä on kyllä viitattu siihen, että seksin myyntiä koskevat tiedot olivat löytyneet internetin sivustoilta. Parituksen tunnusmerkistössä yhteystietojen välittämien on yksi vaihtoehtoinen tekemuoto (RL 20:9 3 kohta). Vaikka prostituoitu olisi itse laittanut ilmoituksen sivustolle, joku henkilö jossain hyötyy tästä. Vaikka ilmoitus olisi maksuton (mitä ne usein eivät ole), sivusto tuottaa rahallista hyötyä jollekulle. Jos kyseinen palvelin ja sivusto olisi sijainnut Suomessa, sen pitäjä todennäköisesti olisi joutunut syytteeseen parituksesta. Oikeuskäytännössä ei ole missään vaiheessa perusteltu sitä, miksi ulkomailla sijaitsevalla palvelimella tapahtuva yhteystietojen välittäminen ei kerro parituksesta.

Prostituutio tapahtui hotellihuoneesta, ja huoneen vuokraaminen on perinteisesti keskeistä Suomen paritussäännöksessä, ja nykyisin sitä koskee kaksikin säännöksen kohta (RL 20:9 1 ja 2 kohdat). Hotellihuoneen käyttäminen ei suoraan kerro, että kyseessä olisi 1 kohdan mukainen huoneen järjestäminen tai 2 kohdan mukainen prostituoidun majoittaminen osana vakiintunutta liiketoimintaa. Tämä voisi kuitenkin (yhdessä yhteystietojen välittämisen kanssa) olla seikka, joka puoltaisi sitä, että seksin ostajalle asetettaisiin jonkinasteinen velvollisuus selvittää, onko kysymys parituksen kohteesta.

Sekä käräjäoikeus että korkein oikeus (kohta 6) lakivaliokunnan mietintöön viitaten mainitseva, että ilmoittelusta tulisi voida epäillä, että taustalla on organisaatio tai laajempi kokonaisuus. Parituksen tunnusmerkistö ei tällaista kuitenkaan edellytä.

Kiinnostavaa on, että ostajan todetaan tiedustelleen myyjältä, kuinka tämä voi ja minkä ikäinen hän on, eli tavallaan hänen voidaan ajatella jopa tehneen jonkinlaista selonottoa tilanteesta. Tapahtuneeseen käytetty 20 minuutin aika ei kuitenkaan ollut riittänyt havaintojen tekemiseen.

Korkein oikeus on eräässä aikaisemmassa tapauksessa (KKO:2001:117) kiinnittänyt huomiota vastaajan nuoreen ikään (19 v.) ja ehkä vähän naiiviin luonteeseen. Näillä henkilöön liittyvillä perusteilla KKO päättyi autossa mukana huumeiden salakuljetusmatkalla olleen henkilön kohdalla seuraavaan arviointiin:

Hänen mahdolliset rikosepäilynsä ovat jääneet epämääräisiksi. Jotta hänet voitaisiin tuomita avunannosta huumausainerikokseen, hänen olisi kuitenkin täytynyt pitää varsin todennäköisenä, että A on salakuljettamassa Suomeen huumeita. Korkein oikeus katsoo tämän jääneen näyttämättä. Sen vuoksi hänen syykseen ei voida lukea avunantoa huumausainerikokseen.

Korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO:2012:66 ei viitata vastaajan henkilökohtaisiin ominaisuuksiin. Jos näin olisi tehty, voisi arvioida, että tapauksen ennakkopäätösarvo on rajallinen. (Kuten jäljempänä todetaan, tapauksessa oli myös prosessuaalisia ulottuvuuksia.) Kun näin ei ole tehty, ratkaisu ohjaa oikeuskäytäntöä. Ratkaisun KKO:2012:66 merkitys ennakkoratkaisuna voi tarkoittaa sitä, että seksikaupan kohteen hyväksikäyttörikos menettää suuren osan käytännöllistä merkitystään.

Tahallisuusongelman ratkaisemiseksi Tapani on ehdottanut, että seksikaupan kohteen hyväksikäyttö säädettäisiin rangaistavaksi tuottamuksellisena rikoksena. Mikäli seksin ostamisen kokonaiskieltoon ei haluta mennä, tämä on kannatettava vaihtoehto. Yksi tekninen tapa toteuttaa tämä olisi lisätä säännökseen toinen momentti. Seuraavassa ehdotuksessa on rangaistusasteikoksi ajateltu yhtä vuotta, olettaen, että se tahallisen rikoksen kohdalla nostetaan kahteen vuoteen.

Ehdotus: Lisätään RL 20:8:ään 2 momentti: Joka ryhtyy 1 momentissa mainittuun tekkoon vaikka hänellä on syytä epäillä, että henkilö on momentissa mainitun rikoksen kohteena, on tuomittava sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

8.5 Rikoksen yritys

Seksikaupan kohteen hyväksikäyttö, kuten pääsääntöisesti useimmat muutkin rikokset, on rangaistavaa silloin, kun teko on edennyt vähintään rikoksen yritykseksi (RL 20:8 3 momentti). Eräät järjestöpuolen haastateltavat toivat esiin, että tämä voi johtaa rankaisemiseen tilanteissa, joissa ei ole varsinaisesti tapahtunut mitään moitittavaa. Haastateltava epäili, että seksin ostaja, joka muussa tapauksessa ilmoittaisi poliisille havaitsemistaan paritukseen/ihmiskauppaan viittaavista seikoista, jättää nyt ilmoittamatta, koska pelkää joutuvansa syytteeseen seksin oston yrityksestä.

Aineistossa tuli esiin muutamia tapauksia, joissa seksin ostoa harkinnut henkilö oli ryhtynyt epäilemään, että myyjä saattaisi olla ihmiskaupan/parituksen kohde, ja hän oli auttanut naisen turvakotiin tai esimerkiksi neuvonut lääkäriin. Tapauksissa näitä henkilöitä ei syytetty seksikaupan kohteen hyväksikäytöstä tai sen yrityksestä eikä mikään viitannut siihen, että syytteen nostamista olisi edes harkittu. Tällaisiin tapauksiin voitaneen soveltaa rikoslain 5 luvun 2 §:n säännöstä vapaaehtoisesta luopumisesta rikoksen täyttämisestä. Rikoslain 6 luvun 6 pykälän mukaan tekijän pyrkimys estää tai poistaa rikoksensa vaikutuksia voidaan ottaa rangaistuksen mittaamisessa lieventävänä seikkana huomioon. Seksin ostoaikeissa liikkeellä olevan henkilön poliisille tekemä ilmoitus voidaan tällöin ottaa huomioon seikkana, joka lieventää rangaistusta tai johtaa kokonaan syyttämättä jättämiseen.

Kun seksikaupan kohteen hyväksikäyttöä on tutkittu, rajanveto täytetyn teon ja rikoksen yrityksen välillä sekä rajanveto yrityksen ja ei-rikollisen toiminnan välillä on osoittautunut ongelmalliseksi.

Lain esityöt ovat tältä osin jossain määrin ristiriitaisia. Hallituksen esityksen mukaan (HE 221/2005), joka koski seksin ostamisen täyskieltoa, täytetty teko edellyttää, että ”henkilö korvausta vastaan alkaa suorittaa säännöksessä tarkoitettuja seksuaalipalveluja” eli siis seksuaalisen kanssakäymisen aloittamista. Lakivaliokunta nykykuotoisen kiellon perustelussa viittaa mainitun hallituksen esityksen esittelemään poikkeustapaukseen ja toteaa:

Hallituksen esityksen perusteluissa (s. 57/I) esitetyn esimerkin mukaisesti myös nyt ehdotetun rikoksen tunnusmerkistö voi täytyä, jos tekijä esimerkiksi vierailee parituksen kohteena olevan henkilön Internet-sivulla ja tällöin sopii sukupuoliyhteydestä ja saa toiminnallaan aikaan rikoksen täyttymisen vaaran. LaVM 10/2006.

Oikeuskäytännössä seksikaupan kohteen hyväksikäytöstä (täytetystä teosta) tuomitseminen on yleensä edellyttänyt sukupuoliyhteyden toteutumista. Sen näyttäminen vastoin vastaajan kiistämistä on kuitenkin ollut vaikeaa.

Hallituksen esityksen mukaan vierailu internetsivuilla ja yhteydenotto puhelimitse ei pääsääntöisesti muodosta rikoksen yritystä, mutta jos sopimus tällöin saavutetaan, yrityskynnys voi täytyä. Oikeuskäytännössä on johdonmukaisesti katsottu, että vierailut nettisivuilla ja tiheäkään puhelu- ja tekstiviestiliikenne eivät muodosta rangaistavaa rikoksen yritystä.

Edellä siteerattu lakivaliokunnan kannanotto on siis jäänyt kuolleeksi kirjaimiksi.

Yrityskynnyksen ylittymistä koskeva oikeuskäytäntö tilanteissa, joissa henkilöt ovat tavanneet hotelli- tai muussa huoneessa, mutta sukupuoliyhteyttä ei ole tapahtunut, on varsin kirjavaa. Tapauksissa on tehty syyttämättä jättämispäätöksiä, hylätty syytteitä ja tuomittu yrityksestä.

Järjestyslain 7 §:ssä ei ole säännöstä, jonka mukaan siinä tarkoitettujen tekojen yritys olisi kriminalisoitu. Siten oleellista on se, milloin on kysymys täytetystä teosta, ostosta tai tarjoamisesta. Selvänä on pidetty, että sopiminen maksullisesta seksistä tarkoittaa täytettyä tekoa. Hallituksen esityksen mukaan lainkohdassa osto tarkoittaa myös ostotarjouksen tekemistä (HE 20/2002). Lakitekstissä kuitenkin mainitaan vain seksin tarjoaminen, mutta ei ostotarjousta. Haastattelemamme asiantuntijat olivat sitä mieltä, että myyntitarjous on helpompi näyttää toteen kuin ostaminen. Siten järjestyslain mukainen teko näyttäisi myyjäpuolella täyttyvän helpommin kuin ostajapuolella.

8.6 Prosessuaalinen asema

Seksin ostajan prosessuaalinen asema näyttää aiheuttavan käytännössä jatkuvasti vaihtelevia tulkintoja. Useat haastateltavat pohtivat seksin ostajan prosessuaalista asemaa oikeudenkäynnissä ja esitutkinnassa. Osa haastatelluista piti valitettavana, että seksin ostajia ei voida käyttää todistajina paritus- ja ihmiskaupparikosten tutkinnassa. Osa haastatelluista puolestaan oli sitä mieltä, että näiden rikosten toteennäyttämisen ostajien merkitys ei ole kovinkaan suuri ja että näiden asemalla epäiltyinä tai todistajina ei tässä suhteessa ole juuri merkitystä. Erään haastatellun mukaan ostajat eivät koskaan tiedä mitään, joten heillä ei ole sanottavaa merkitystä todistelussa.

Ostajan prosessuaaliseen asemaan liittyvä ongelmat ovat lainsäädäntö huomioon ottaen ymmärrettäviä. Ostaja voi olla epäillyn asemassa joko järjestyslain perusteella (osto yleisellä paikalla) tai/ja rikoslain perusteella (osto tai sen yritys parituksen tai ihmiskaupan kohteelta) taikka todistajan asemassa paritus- tai ihmiskauppatutkinnassa, jos ei ole syytä epäillä hänen tienneen ko. toiminnasta.

Riippuen siitä, pidetäänkö ostajaa epäiltyinä vai todistajana, hänen totuudessa pysymisvelvollisuutensa on täysin erilainen. Epäilty ei ole velvollinen puhumaan kuulusteluissa tai oikeudessa eikä pysymään totuudessa. Todistaja puolestaan on velvollinen vastaamaan kysymyksiin totuuden mukaisesti, saapumaan kuulusteluihin ja oikeuteen, ja jos hän ei täytä velvollisuuksiaan, hänet voidaan paitsi noutaa paikalle, jopa tuomita vankeuteen. Toisaalta todistajalla on oikeus kieltäytyä todistamasta seikoista, jotka voivat saattaa hänet syytteen vaaraan.

Ottaen huomioon, että osalle seksin ostajista suurin rangaistus on joutua oikeuden eteen, epäillyn asema ei ole yksiselitteisesti huonompi kuin todistajan asema. Epäilty voi periaatteessa myöntämällä syyllisyytensä saada käteensä sakkolapun joko rangaistussääntömenettelyssä tai kirjallisessa rikosprosessissa ja siten välttyä tuomioistuimeen tulemiselta. Todistajana hän joutuu saapumaan paritus- tai ihmiskaupaoikeudenkäyntiin. Ruotsissa tämä näkökohta on johtanut sakotusmenettelyn yleiseen käyttämiseen seksinostotapauksissa. Seksin ostajat yleensä myöntävät rikoksen välttyäkseen oikeuskäsittelyä, minkä vuoksi seksinostorikoksen selvitysprosentti on Ruotsissa ollut suhteellisen hyvä.

8.7 Paritusrikoksen ja seksikaupan kohteen hyväksikäytön tutkinnan yhteydestä

Meillä seksikaupan kohteen hyväksikäytöstä ei ole juuri annettu rangaistusmääräyksiä. Käytännössä asiat ovat tulleet esiin parituksen tai ihmiskaupan tutkinnan yhteydessä, ja ne on käsitelty samassa tai pian paritusasian käsittelyä seuranneessa oikeudenkäynnissä. Tämä vaikuttaa järkevältä, sillä jos paritus- tai ihmiskauppasyyte kaatuu, ei seksikaupan kohteen hyväksikäytöstäkään voida yleensä syyttää ja tuomita. (Toki poikkeuksellisesti paritusyyte voidaan hylätä perusteella, jolla ei ole merkitystä hyväksikäytön suhteen.)

Ratkaisussa KKO:2012:66 tätä menettelyä arvosteltiin ankarasti. Tässäkin tapauksessa alemmissa oikeusasteissa ensin oli käsitelty ihmiskauppa- ja paritusrikokset. Sen jälkeen seksin ostajia, joita oli huomattavan monta, oli haastettu kolmeen eri oikeudenkäyntiin. Käräjäoikeus oli ottanut pääosan näytöstä vastaan ihmiskauppa- ja paritusrikosoikeudenkäynnissä. Seksin ostajia koskenut näyttö oli käsitelty kokonaisuutena eikä ihmiskauppa- ja parituskäsittelyssä esitettyä näyttöä oltu otettu uudelleen vastaan seksikaupan kohteen hyväksikäytön käsittelyssä.

Korkein oikeus huomautti, että oikeudenkäynnin välittömyys edellyttää, että vastaajalla on mahdollisuus kuulustella todistajia ja lausua kaikesta esitetystä näytöstä. Siten toisessa oikeudenkäynnissä vastaan otettua näyttöä ei voida asettaa tuomion perusteeksi toisessa oikeudenkäynnissä. Tämä on prosessuaalisesti aivan oikeaoppinen kanta.

Käytännössä se johtaa siihen, että edellä selostettua käytäntöä haastaa seksin ostajat myöhempään oikeudenkäyntiin ei voida jatkaa. Ratkaisussa KKO:2012:66 se johti siihen, että korkeimman oikeuden oli mahdollista sivuuttaa asiassa muiden henkilöiden tapahtuma-ajankohtana tehdyt myyjän henkistä tilaa koskevat havainnot (ja niitä tukeva lääkärintodistus) ja korvata ne omilla kolme vuotta myöhemmin tekemillään havainnoilla. Toisaalta korkein oikeus totesi, että ihmiskaupassa hyväksikäytetystä henkilöstä kolme vuotta myöhemmin tehdyt havainnot eivät kerro mitään tilanteesta kolme vuotta aiemmin (henkilö voi edelleen erittäin huonosti). Siten vapauttavan ratkaisun perusteeksi tuli seksin ostajan kolme vuotta myöhemmin antama kertomus.

Vaikuttaa selvältä, että seksikaupan kohteen hyväksikäytön yhteys paritus- ja ihmiskaupaoikeudenkäyntiin tekee rikoksen toteen näyttämisen erittäin vaikeaksi.

Ongelmaa voitaneen pyrkiä ratkaisemaan kahdella tavalla. Periaatteessa kaikki seksinostajat pitäisi haastaa paritus/ihmiskaupaoikeudenkäyntiin, jolloin heillä on mahdollisuus ottaa kantaa kaikkeen asiassa esitettyyn näyttöön. Käytännössä tämä ei aina ole mahdollista. Kun yksittäisessä asiassa voi olla satoja ostajia, pelkästään haastaminen oikeudenkäyntiin on resursseja ja aikaa vaativa operaatio. Jos paritus- tai ihmiskaupparikoksesta epäillyt ovat vangittuina, oikeudenkäynti ei voi yleensä voi jäädä odottamaan. Myös prostituoidut ehtivät lähteä maasta.

Toinen mahdollisuus on tarjota seksin ostajille rangaistusmääräystä tai kirjallista käsittelyä, jos he tunnustavat rikoksen. Tällöin oikeudenkäynnissä keskitytään asian käsitteelyyn vain niiden ostajien osalta, jotka kiistävät rikoksen.

8.8 Pakkokeinot

Poliisien haastattelujen perusteella rikosten tutkinnassa on koettu ongelmaksi se, että seksikaupan kohteen hyväksikäytön tutkinnassa ei voida käyttää telepakkokeinoja.

Järjestäytyneessä paritus- ja ihmiskauppatoiminnassa tämä on pyritty ottamaan huomioon siten, että sopiminen seksin ostamisesta tapahtuu ostajan ja myyjän välisillä tekstiviesteillä tai puheluilla tai muulla kommunikaatiolla, ja parittaja on häivytetty taustalle. Tarkastelemisessamme oikeustapauksissa oli tavallista, että seksin ostosta sovittiin tekstiviesteillä. Myös puheluita käytettiin. Ulkopuolisen tutkijan näkökulmasta monessa tapauksessa vaikutti siltä, että puhelin saattoi olla yhtä hyvin parittajan kuin prostituoidun itsensä käytössä.

Pakkokeinoista telekuuntelua voidaan käyttää ihmiskaupan ja erityisen törkeän parituksen tutkinnassa. Televalvontaa voidaan näiden lisäksi käyttää parituksen ja vuoden 2014 alusta myös seksikaupan kohteen hyväksikäytön tutkinnassa. Siten epäillyn seksin ostajan yhteystietoja voidaan jatkossa käyttää rikoksen selvittämisessä.

Ns. ylimääräisen tiedon eli salaisen pakkokeinon käytössä kertyneen tiedon, joka koskee muuta rikosta kuin sitä rikosta, jonka johdosta pakkokeinolupa on myönnetty, käyttöä koskeva säännös tulee uudistumaan vuoden 2014 alussa. Eduskunnan jo hyväksymän lain mukaan ylimääräistä tietoa saataisiin käyttää vain, kun tieto koskee sellaista rikosta, jonka selvittämiseen kyseistä pakkokeinoja olisi voitu käyttää. Eduskunnassa olevan uuden hallituksen esityksen (HE 14/2013) mukaan ylimääräistä tietoa saataisiin käyttää sellaisen rikoksen selvittämiseksi, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta. Siten telekuuntelun yhteydessä kertynyttä ylimääräistä tietoa ei voida käyttää seksikaupan kohteen hyväksikäytön tutkinnassa (maksimirangaistus 6 kk).

Valeosto, jota Britanniassa ja joissakin Yhdysvaltojen osavaltioissa on käytetty seksin ostajien paljastamiseen (poliisihenkilö esiintyy seksin tarjoajana tai ostajana), ei meillä tule kysymykseen. Valeoston käytön edellytyksenä on uuden 2014 voimaan tulevan pakkokeinolain mukaan, että rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta (UPKL 10:34).

Useimpia pakkokeinoja ei voida käyttää järjestyslain mukaisen seksin ostamisen ja myymisen tutkinnassa, koska rikosta pidetään niin lievänä, että rangaistuksena voi olla vain sakkoa.

9 Yhteenveto ja johtopäätökset

9.1 Lain tavoitteista

Kaksiosaisen seksinostokiellon taustalta voi havaita erilaisia tavoitteita. Seksikaupan kohteen hyväksikäyttö -rikos tuli lainsäädäntöön lakivaliokunnan esityksestä vuonna 2006. Hallituksen esityksessä ehdotettiin seksin ostamisen kieltämistä Ruotsin mallin mukaisesti kokonaan. Perusteluina esitettiin sosiaalisen ja sukupuolten välisen tasa-arvon parantaminen, vääristyneen seksuaalisuuskuvan ehkäiseminen, seksuaalisen itsemääräämisoikeuden korostaminen, ihmiskauppa- ja paritusrikollisuuteen vaikuttaminen kysyntää vähentämällä sekä heikossa asemassa olevien prostituoitujen suojelu. Lakivaliokunnan mietinnössä ihmiskauppa- ja paritusrikollisuuden ehkäisy nousi keskeiseksi tavoitteeksi. Lakivaliokunnan mukaan säännöksellä pyritään suojaamaan seksikaupan kohteena olevaa henkilöä. Nykyinen RL 20:8:n säännös seksikaupan kohteen hyväksikäytöstä on lakivaliokunnan muotoilema.

Järjestylain (2003) tavoitteena on turvata yleistä turvallisuutta ja järjestystä. Silti järjestylain kiello koskee kaikkea katukauppaa eikä edellytä kaupankäynniltä konkreettista häiriön aiheuttamista. Käytännössä poliisin tavoitteena on puuttua häiritsevään katukauppaan.

Tämän selvityksen perusteella hallituksen esityksen ja lakivaliokunnan huoli ihmiskaupan uhrien ja parituksen kohteiden asemasta on perusteltu. Selvityksessä tehtyjen havaintojen perusteella Suomessa tapahtuva ihmiskauppa ja paritus on erittäin sukupuolitunut ilmiö; sen kohteet ovat naisia, pääosin nuoria naisia. Heidän sosiaalinen asemansa on heikko. Huomattava osa heistä on joko ulkomaalaisia tai pitkään Suomessa asuneita maahanmuuttajia. Usein heidän tilanteensa on jo lähtömaassa ollut heikko. Seksinostajat ovat miehiä, ja he edustavat yhteiskunnan kaikkia kerroksia. Heillä kaikilla on ollut ainakin jonkin verran rahaa. Parittajina ja ihmiskauppiaina esiintyy sekä naisia että miehiä, ja nämä naiset ovat usein itsekkin toimineet prostituutiossa.

Jos ihmiskaupan ja parituksen kohteiden suojelu otetaan lainsäädännön tavoitteeksi, voidaan kysyä, onko nykyinen lainsäädäntö onnistunut tässä tavoitteessa.

9.2 Yhteenveto selvityksen tuloksista

Prostituution määrä

Seksin ostaminen on säädetty rangaistavaksi kahdessa laissa, rikoslain 20:8 kieltää ostamisen ihmiskaupan ja parituksen kohteelta ja järjestylain 7 § ostamisen yleisellä paikalla. Jälkimmäinen lainkohta kieltää lisäksi seksin tarjoamisen ja myymisen.

Lakien säätämällä vuosina 2003 (järjestyslaki) ja 2006 (rikoslain kielto) näyttää olleen vaikutusta prostituution näkyvyyteen. Katuprostituutio erityisesti näyttää vähentyneen, ja niillä Helsingin katualueilla, joilla sitä erityisesti esiintyy, se rajoittuu pääosin aamu-yön tunteihin. Katuprostituution väheneminen on ilmeisesti seurausta järjestyslain kielloista ja sitä edeltäneistä kaupunkien järjestyssäännöistä. Ravintolaprostituutio on todennäköisesti kieltojen ansiosta vähentynyt, mutta sen näkyvyys muutamissa Helsingin ravintoloissa on edelleen ilmeistä.

Kieltojen vaikutuksesta prostituution kokonaismäärään on erittäin vaikeaa sanoa mitään varmaa. Määrälliset arviot niin ennen lakien tuloa kuin sen jälkeenkin ovat sangen epävarmoja. Vaikuttaa kuitenkin siltä, että prostituution määrä ei ole ainakaan lisääntynyt. Lain voimassa ollessa internetin merkitys prostituution väylänä on kasvanut kaikissa maissa. Ilman kieltoa prostituutio todennäköisesti olisi Suomessa lisääntynyt. Norjassa ja Islannissa näkyvä katuprostituutio lisääntyi voimakkaasti 2000-luvun jälkipuoliskolla, minkä seurauksena kumpikin maa sääti Ruotsin mallin mukaisen seksinostokiellon vuonna 2009. Kieltojen ehkäisevästä vaikutuksesta kertonee se, että Suomessa ei 2000-luvulla tapahtunut vastaavanlaista prostituution huomattavaa ja näkyvää lisääntymistä kuin Norjassa ja Islannissa.

Poliisin tietoon tulleiden paritusrikosten määrä putosi muutamaan vuosittain heti järjestyslain säätämisen, kun niitä aiemmin oli ollut vuosittain useita kymmeniä vuosittain. Selvityksessä ei tullut esiin selkeää syytä tähän. Poliisin puolelta on tuotu eri yhteyksissä esiin tutkinnan vaikeus ja se, että paritusrikosten tutkinta riippuu enemmän poliisin voimavaroista kuin todellisista muutoksista rikollisuudessa. Ei voida kuitenkaan sulkea pois sitäkään mahdollisuutta, että paritusrikollisuus todella väheni järjestyslain voimaan tultua. Vuodesta 2011 alkaen paritus- ja ihmiskaupparikoksia on tullut lisääntyvässä määrin poliisin tietoon, ja 2012–2013 useita esitutkintoja on saatettu päätökseen. Tutkinta on myös nopeutunut. Nämä havainnot viittaavat siihen, että selitys paritus- ja ihmiskaupparikosten ilmitulon vaihteluihin liittyy enemmän poliisin voimavarojen suuntaamiseen kuin vaihteluun rikollisuuden määrässä.

Haastateltujen asiantuntijoiden mukaan tieto seksin ostokiellon olemassa olosta on levinnyt ihmisten tietoisuuteen. Oikeuskäytännöstä tekemiemme havaintojen perusteella ostamisesta epäiltyjen henkilöiden tiedot kieltojen tarkasta sisällöstä vaihtelivat suuresti. Joillakin oli selkeästi virheellisiä käsityksiä, kun taas muutamilla seksikaupan hyväksikäytön kiistäneillä henkilöillä oli erittäin yksityiskohtaiset tiedot sääntelyn sisällöstä.

Kieltojen soveltaminen

Poliisin tietoon on tullut vuosina 2006–2013²³ yhteensä 379 seksikaupan kohteen hyväksikäyttöä. Ne ovat pääosin liittyneet vuosina 2007–2008 tutkittuihin paritusrikoksiin. Vuonna 2013 seksikaupan kohteiden hyväksikäyttöjä on jälleen tullut tutkinnan kohteeksi paritusrikosten tutkinnan yhteydessä.

²³ Vuoden 2013 osalta tilasto vain kesäkuuhun saakka.

Syyttäjä on 30.6.2013 mennessä tehnyt ratkaisun 198 tapauksessa, jotka oli tutkittu RL 20:8:n perusteella. Syytteitä oli nostettu 73. Syyttäjä on tehnyt runsaasti päätöksiä jättää syyttämättä tai rajoittaa esitutkintaa seksin ostajien kohdalla.

Tuomioistuimissa oli käsitelty 50 syytettä seksikaupan kohteen hyväksikäytöstä, joissa syytettynä oli 49 henkilöä. Näistä 42 on käräjäoikeudessa tuomittu seksikaupan kohteen hyväksikäytöstä tai hyväksikäytön yrityksestä. Kuudesta tuomiosta oli valitettu. Kaikki valitukset ovat hovioikeudessa tai korkeimmassa oikeudessa hyväksytyt, joten lopulta lainvoimaisia tuomioita on 36.

Oikeuskäytännössä rangaistustasoksi on vakiintunut 20 päiväsakkoa. Rangaistustaso on selvästi alhaisempi kuin Ruotsissa, jossa normaalirangaistukseksi on vakiintunut 50 päiväsakkoa.

Järjestyslain mukaisia sakkoja seksin myymisestä ja ostamisesta on vuosina 2003–2011 annettu 106. Sakkoja on annettu muutamia vuosittain, lukuun ottamatta vuotta 2011, jolloin Helsingin järjestyspoliisi toteutti katuprostituution kohdistuneen tarkkailuoperaation. Tuolloin annettiin 55 sakkoa. Sakot ovat pääosin kohdistuneet seksin myyjiin, joskin jonkin verran on kirjoitettu sakkoja sekä myyjälle että ostajalle.

Järjestyslain rikkomisesta on tuomittu säännönmukaisesti sakkoja rangaistusmääräysmenettelyssä. Rikoslain kiellon rikkomisesta sitä vastoin on säännönmukaisesti nostettu syyte käräjäoikeudessa.

Soveltamisen ongelmia

Selvitystä varten käytiin läpi lainsäädännön voimassa ollessa tuomioistuimissa käsiteltyjä ihmiskauppa- ja paritusrikoksia koskevia tuomioita. Seksuaalisessa tarkoituksessa tapahtunutta ihmiskauppaa koskevia tuomiota oli kuusi kappaletta. Parituksesta ja törkeästä parituksesta oli vuosina 2007–2011 tuomittu 61 henkilöä. Paritustapaukset olivat toisaalta thaihieromalaitoksiin ja pornokaupan takahuoneisiin liittyviä tapauksia ja toisaalta tapauksia, joita voi kutsua ihmiskaupan piirteitä sisältäviksi, rajat ylittäviksi tapauksiksi. Juttujen asiakirjoista on tullut esiin, että jokaisessa tapauksessa on ollut kymmeniä tai satoja seksinostajia, joista vain murto-osan kohdalla on pyritty selvittämään seksinostorikosta. Sekä poliisien että syyttäjien haastatteluista käy ilmi, ettei seksinostorikosten selvittämistä ole priorisoitu tai resursoitu.

Tuomioistuinaineiston perusteella tapauksien ihmiskauppa- ja paritusluonne vaikuttaa sellaiselta, että sen havaitsemisen ei pitäisi olla erityisen vaikeaa. Tuomioistuimien käsittelyssä on ollut useita thaihieronta- ja pornokaupan takahuonetapauksia, joissa parituksen tunnusmerkistönä oleva huoneen järjestäminen paritusta varten on helposti havaittavissa. Muissa tapauksissa netin seksisivustojen kautta hoidettu yhteystietojen välitys viittaa parituksen tunnusmerkistötekijöihin. Monissa tapauksissa seksin ostaja joutuu maksamaan erilaisia maksuja kolmansille tahoille.

Seksikaupan kohteen hyväksikäytön tutkintojen vähäisyys näyttääkin olevan lainsäädännön soveltamisen suurin ongelma.

Tutkintojen vähäisyyteen on useita syitä. Laajan ihmiskauppa- tai paritusjutun tutkimuksessa priorisoidaan vakavan päär rikoksen tutkintaa, eikä seksin ostamiseen voida puuttua nopeasti eikä keskittää resursseja. Tämän suuntaisia kokemuksia on myös Ruotsista, mutta Suomen seksikaupan kohteen hyväksikäyttö on huomattavasti vaativampi tutkittava kuin Ruotsin seksinostorikos.

Niissäkin tapauksissa joissa seksin ostajien toimintaa on tutkittu, ostajat ovat erilaisilla väitteillä onnistuneet välttämään syytteen ja syytteitä on hylätty. Väitteitä on esitetty siitä, että tapahtumat eivät ole edenneet seksuaaliseen tekoon asti ja on katsottu, että teko ei ole täyttänyt sukupuoliyhteyden rinnastettavan teon määritelmää. Ennen muuta on väitetty, että ostaja ei ole voinut tietää kyseessä olevan parituksen tai ihmiskaupan. Korkeimman oikeuden ratkaisussa 2012:66 ostajan subjektiivinen tietoisuus tähän liittyvistä seikoista asetettiin arvioinnin keskeiseksi kriteeriksi. Ko. ratkaisussa katsottiin, että henkilö ei voinut seksin myyjän kielitaidottomuuden ja nuoren iän sekä internetistä löytämänsä ilmoituksen perusteella päätellä kyseessä olleen parituksen kohteena olevan henkilön.

Britannian ja Ruotsin kokemukset

Britanniassa on vuodesta 2009 alkaen ollut voimassa samantyyppinen sääntely kuin Suomessa. Seksien ostaminen seksuaalisen riiston kohteelta on kielletty. Toisin kuin Suomessa seksin ostajan tietoisuudelle seksuaalisesta riistosta ei anneta merkitystä. Lisäksi kadulla tapahtuva seksin myynti ja osto oli kielletty jo ennen vuoden 2009 uudistusta, joskin kiellon täytäntöönpano vaihteli eri alueilla. Tässä raportissa Britannian lainsäädäntöä ja kokemuksia on selostettu perusteellisesti. Valitettavasti kokemuksia nykyisestä sääntelystä on kertynyt niin vähän, että niiden perusteella ei voida vielä tehdä johtopäätöksiä.

Katukaupan kieltoa on sovellettu enemmän kuin seksuaalisen riiston kohteen hyväksikäyttöä, josta on annettu vain 47 sakkoa. Lainsäädännön soveltaminen vaihtelee eri paikkakunnilla huomattavasti. Yksittäiset paikalliset toimintaohjelmat ovat tuottaneet positiivisia kokemuksia siitä, että seksuaalisen hyväksikäytön vähentäminen edellyttää rikossäännösten lisäksi eri viranomaisten ja järjestöjen systemaattista yhteistyötä.

Britanniassa Men who buy sex -kyselytutkimukseen vastanneiden seksinostajien mukaan tehokkain pelotevaikutus olisi sillä, että seksinostosta tulisi merkintä rikosrekisteriin seksuaalirikollisena (sex offender register).

Ruotsissa seksin ostaminen on ollut kiellettyä vuodesta 1999 alkaen. Rangaistusmaksimi on yksi vuosi vankeutta. Ruotsissa viranomaisen tietoon on tullut 4231 seksinostorikosepäilyä. Ostajat ovat olleet kaikki miehiä. Tapauksista 45 % on saatu selvitettyä. Normaalarangaistukseksi yhdestä seksinostosta on muodostunut 50 päiväsakkoa. Toistuvissa tai muuten vakavissa tapauksissa on annettu joitakin ehdollisia rangaistuksia. Kiellon soveltamisessa ei alkuvaiheen kangertelun jälkeen ole havaittu suuria

ongelmia. Pääosa sakoista on annettu kadulla tapahtuvasta ostamisesta. Paritus- ja ihmiskaupparikosten yhteydessä esiin tulevien ostojen tutkiminen on ollut haasteellisempaa, koska päärikoksen tutkintaa joudutaan priorisoimaan. Toisaalta kiellon on arvioitu auttavan näiden rikosten tutkintaa.

Ruotsalaiset kannattavat kieltoa, 85 prosenttia ruotsalaisista joko kannattaa sitä tai ei ainakaan vastusta. Seksin ostaminen on kiellon voimassa ollessa vähentynyt. Ruotsissa seksin oston kriminalisoinnin ei ole havaittu lisäävän seksin ostajiin liittyvää stigma-tisointia, mutta kohonnut kiinnijäämisriski näyttää vähentävän seksinostoa.

9.3 Johtopäätökset

Prostituutio ja seksikauppa yhdistetään tänä päivänä enenevässä määrin kansainväliseen ihmiskauppaan ja hyväksikäyttöön. Suomen lainsäädäntö, jossa seksin ostaminen ensimmäisen kerran kiellettiin nimenomaan niiltä, jotka ostavat ihmiskaupan ja parituksen kohteilta, on ollut edelläkävijä koko maailmassa. Sekä Britannian vastaava kiello että Euroopan unionin suositukset ovat seuranneet Suomen mallia.

Valitettavasti tämän selvityksen perusteella Suomen mallia ei voida pitää kovin esimerkillisenä.

Seksin ostamisen kiellossa RL 20:8 ja järjestyslain 7 § muodostavat kokonaisuuden, jonka yhtä osaa ei voida tarkastella yksinään.

Seksin myynti yleisellä paikalla

Selvityksessä on tullut esiin, että järjestyslain 7 §:ää on sovellettu pääasiassa seksin myyjiin. Tämä on kansainvälisesti ja historiallisesti vertailtuna kovin tavallista: Kun kiello kohdistuu sekä ostajiin että myyjiin, kontrolli kohdistuu voittopuolisesti myyjiin. Selvityksen perusteella seksin myyjät ovat pääsääntöisesti monin eri tavoin sosiaalisesti heikossa asemassa. Selvityksen valossa seksin myyjien joukossa on ihmiskaupan uhreja ja useassa paritustapauksessa on ihmiskaupan kaltaisia piirteitä. Rikosten uhrien rankaiseminen ei kuulu oikeusvaltiolliseen ajatteluun. Toisaalta myyjäpuoleen kohdistuva rangaistavuuden rajaaminen siten, että se ei koske ihmiskaupan uhreja (mikä on nykyisen lainsäädännönkin oikea tulkinta), ei ole tarkoituksenmukaista, koska sakotustilanteessa on vaikeaa tietää, onko myyjä ihmiskaupan uhri. Näistä syistä ehdotamme järjestyslain kiellon kumoamista siltä osin kuin se koskee seksin tarjoamista yleisellä paikalla.

On ymmärrettävää, että myyntikiellon kumoaminen voi herättää tunteita ja huolta yleisen järjestyksen heikkenemisestä. Nähdäksemme parempaan tulokseen kuitenkin päästään ostokiellolla. Seksin myyjiä edustavan tahon puolelta on vastustettu ostokiellon

laajentamista sillä perusteella, että parittajien valta voi lisääntyä tai että myyjien pelko ilmoittaa rikoksista poliisille kasvaa. Näitä pelkoja voidaan tehokkaammin torjua myynnin kriminalisoinnin kumoamisella.

- Suosituksemme on, että järjestyslain seksin myyjiin kohdistuva kiello tulisi kumota.

Ostokiello ja kysyntä

Nykyisillä ostokielloilla on vaikutettu prostituution kysyntään tämän selvityksen mukaan jonkin verran. Ostokieltojen kumoaminen tarkoittaisi siirtymistä takaisin 1990-luvulle, jolloin prostituutio oli runsasta ja näkyvää. Tästä syystä kieltojen kumoamista ei voida suositella.

Ostokiello ja muut seksuaalirikokset

Ihmiskaupan vahingollisuus huomioon ottaen seksin ostaminen ihmiskaupan uhrilta tietoisena siitä, että kyseessä on ihmiskaupan uhri, tulisi nähdäksemme arvioida raiskauksen ja seksuaalisen hyväksikäytön tunnusmerkistön valossa.

- Seksikaupan kohteen hyväksikäytön säätäminen erilliseksi rikokseksi ei saisi johtaa tutkinnan suuntaamista siten, että toimintaan liittyvät vakavammat seksuaalirikokset jäävät tutkimatta.

Paritus

Selvityksen mukaan Suomessa esiintyy suhteellisen näkyvästikin seksikauppaa, johon liittyy paritusta lähellä olevia piirteitä. Paritusrikoksen tunnusmerkistöön sisältyy toisen prostituutiosta hyötyminen. Käytännössä näyttää olevan epäselvyyttä siitä, mitä tähän sisältyy. Paritusrikoksen tunnusmerkistön arvioiminen ei kuulunut tämän selvityksen toimeksiantoon, mutta aineistomme valossa tulisi harkita, onko se riittävän selkeä käytännön soveltamistilanteita ajatellen.

- Paritusrikoksen tunnusmerkistö näyttäisi kaipaavan selkiyttämistä.
- Suomeen tulevien henkilöiden, myös avioliiton kautta maahan muuttavien naisten, kotouttamiseen tulisi kiinnittää riittävästi huomiota.

Paritus- ja ihmiskauppa

Paritus- ja ihmiskauppatoiminta pyrkii säännönmukaisesti naamioimaan seksinmyynnin näyttämään vapaaehtoiselta. Tähän viittaavat Suomen kokemusten lisäksi Ruotsista ja Britanniasta saadut tiedot. Osittaisen kriminalisoinnin olosuhdetahallisuuden vaatimus

on ongelmallinen, sillä se näyttää käytännössä suojelevan seksinostajia. Syyte ihmiskaupan uhrilta seksin ostamisesta ei menesty, kun viranomaisen pitäisi pystyä jälkikäteen näyttämään, että ostajan olisi pitänyt tietää ihmiskaupasta. Seksinostotilanteet ovat pikaisia, ne tapahtuvat usein esimerkiksi hotellihuoneessa, jolloin miljööstä ei ole pääteltävissä mitään. Vain harvoin seksinostajan tai seksinmyyjän intressissä on paljastaa toiselle osapuolelle itseään koskevia tietoja. Eräät seksinostajat näyttävät tietoisesti välttävän tietämystä myyjän olosuhteista mitään.

Vapaaehtoisuuden fasadi pyritään pitämään yllä viimeiseen saakka myös ostajien suuntaan. Taustalla on usein velkaannuttamista, uhkailua tai monimuotoista huonosuaisuutta. Ihmiskaupan uhrin ovat hakeneet apua vasta kun heidän henkensä on vaarassa. Tiedetään, että seksinmyyjät ovat saaneet parittajilta ohjeita kertoa toimintansa olevan vapaaehtoista, jos he kohtaavat poliiseja.

Nykymuotoinen osittainen kriminalisointi turvaa ”vapaaehtoisen” prostituution häiriötöntä jatkumista. Samalla jatkuu rikollisen toiminnan intressi tuottaa prostituutiota, joka on naamioitu vapaaehtoiseksi. Täysikiellolla toiminnan naamioiminen vapaaehtoiseksi ei tuottaisi enää sanottavaa hyötyä. Lainsäädännöstä riippumatta viranomaiset ovat suunnanneet rajalliset resurssit nimenomaan parituksen ja ihmiskaupan tutkintaan myös Ruotsissa ja Britanniassa. Siten on oletettavaa, että lainsäädännön muutos seksin ostamisen täyskieltoon ei välttämättä muuttaisi tutkinnan kohdistumista vakavimpaan ihmiskauppaan ja paritukseen. Muutos ei todennäköisesti myöskään lisää puuttumista itsenäisten prostituoitujen toimintaan, jotka usein ovat prostituoiduista parhaimmassa asemassa. Itsenäisten prostituoitujen toiminta saattaisi vaikeutua välillisesti, sillä ostajat tulisivat ehkä varovaisemmiksi ja lainkuuliaisin osa pidättäytyisi ostoista. Kielto ei kuitenkaan rajoittaisi muunlaisten hyvinvointipalvelujen kysyntää, joten sen elinkeinoa rajoittava vaikutus olisi vähäinen.

Tässä selvityksessä esiin tulleet tiedot ihmiskaupan ja parituksen laadusta ja prostituutiossa toimivien henkilöiden olosuhteista ovat niin vakavia, että tarvitaan tehokkaampia toimia prostituution vähentämiseen. Toimenpiteissä tarvitaan kokonaisvaltaista kysynnän vähentämistä.

Tämän selvityksen perusteella nykymuotoisen kiellon soveltaminen on vaikeaa. Erityisesti korkeimman oikeuden ratkaisun KKO:2012:66 jälkeen on vaikea nähdä, millaisessa tilanteessa seksinostajan voidaan edellyttää havaitsevan prostituution liittyvän ihmiskauppaan tai paritukseen. Tilanne suosii sellaista ostajaa, joka välttää tietämystä prostituoidun tilanteesta mitään, mutta on sen sijaan yksityiskohtaisesti perehtynyt lain kirjaimiin.

Kiellon laajentamisen puolesta puhuu erityisesti täysikiellon selkeys. Täysikiellolla viestitetään, että prostituutio on erittäin vahingollista prostituutiossa hyväksi käytetyille henkilöille ja että huomattava osa prostituutiosta liittyy ihmiskauppaan tai paritukseen taikka henkilöiden muutoin erittäin heikon sosiaalisen tai terveydellisen aseman hyväksikäyttöön. Seksin ostamisen täyskieltoa puoltaisi myös sen soveltamisen selkeys: Nykyisiltä rajanveto-ongelmilta epäillyn ja todistajan välillä vältyttäisiin eikä tahallisuuden toteennäyttämiseen liittyviä ongelmia esiintyisi.

Seksin ostamisen täyskieltoa vastaan on esitetty useita argumentteja, jotka tämän selvityksen perusteella eivät kuitenkaan vaikuta niin painavilta, että ne estäisivät kiellon säätämisen. Kiellon on epäilty vievän prostituutiota ja ihmiskauppaa maan alle ja vahvistavan parittajien asemaa. Prostituutioon muuttuminen näkymättömäksi ei kuitenkaan ole mahdollista, koska prostituution on tavoitettava asiakkaansa, jolloin se ei voi piiloutua myöskään poliisilta. Prostituutiosta hyväksikäytettyjen aseman vahvistamisen kannalta tehokkaampaa näyttäisi olevan myyntikiellon kumoaminen, maahanmuuttajanaisten kotouttamisen parantaminen sekä prostituoiduille kohdistettujen sosiaalipalvelujen kehittäminen.

- Parhaiten taloudellisen seksuaalisen hyväksikäytön kohteiden asemaa voitaisiin parantaa kieltämällä seksin ostaminen.

Prosessuaalisia seikkoja

Selvityksen mukaan seksikaupan kohteen hyväksikäytön tutkinnat oli pääsääntöisesti siirretty syyttäjälle, joka oli joko tehnyt päätöksen jättää syyttämättä tai vienyt asian kärjäoikeuteen. Rangaistusmääräystä ei tapauksissa ollut käytetty juuri lainkaan. Järjestyslain rikkomiset hoidetaan poliisiin ja syyttäjän toimesta rikesakoilla. Estettä rangaistusmääräysten käyttämiselle myös seksikaupan kohteen hyväksikäytössä ei kuitenkaan näyttäisi olevan. Epäiltyjen lausumilla ei näyttänyt juuri olleen merkitystä näyttönä paritusrikosten tutkinnassa.

- Rangaistusmääräyksiä tulisi voida käyttää seksin ostorikoksissa silloin, kun se on tarkoituksenmukaista.

Nykyisen osittaisen kiellon kehittäminen

Mikäli poliittista valmiutta täyskiellon säätämiseen ei löydy, nykyistä kieltoa tulisi kehittää.

Ihmiskauppa aiheuttaa uhrille erittäin vakavia seuraamuksia. Selvityksessä tarkasteltujen oikeustapausten perusteella myös paritus on pääsääntöisesti huomattavan vahingollista sen kohteelle. Rangaistusmaksimi, kuusi kuukautta vankeutta, ei ole suhteessa seksikaupan kohteen hyväksikäytön haitallisuuteen ja vakavuuteen.

Korkeimman oikeuden ratkaisu KKO:2012:66 osoittaa, että ihmiskaupan ja parituksen tunnusmerkistöjen tunteminen ei ole helppoa. On kuitenkin otettava huomioon, että seksin ostajan ei edellytetä tuntevan lain säännöksen yksityiskohtia, vaan ne todellista asiointilaa koskevat tosiasiat, jotka ovat lain sisältämän kiellon kannalta oleellisia. Toisin sanoen, ostajan havaintojen tulee kohdistua esimerkiksi siihen, voiko hän olosuhteista päätellä kolmannen henkilön hyötyneen taloudellisesti esimerkiksi prostituutioilmoituksesta tai huoneiston vuokraamisesta tai järjestämisestä tähän tarkoitukseen. Tällaisten olosuhteiden havainnointia koskevaan jälkikäteisarviointiin soveltuu paremmin tuottamuksellinen rikostunnusmerkistö kuin nykyinen tahallisuutta edellyttävä tunnusmerkistö.

-
- Jos rikoslain seksinostokielto pidetään nyky muodossaan, sen rangaistusmaksimia tulisi korottaa.
 - Kieltoa tulisi täydentää tuottamuksellisella tekemuodolla.
 - Oikeusviranomaisten, niin poliisin, syyttäjien kuin tuomioistuimienkin koulutusta ihmiskauppaa, paritusta ja seksinostoa koskevissa asioissa tulisi lisätä. Ihmiskaupparaportoin tulisi olla yksi keskeinen toimija koulutuksessa.

LIITE 1: AINEISTO

Tuomioistuimen, syyttäjän ja poliisin asiakirjat

Seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttör rikosta käsittelevät tuomioistuin-asiakirjat. (6 käräjäoikeudesta, 3 hovioikeuksista ja yksi korkeimmasta oikeudesta) (50 syytettä). Kaikki lain voimaantulon jälkeen käsitellyt tapaukset.

Syyttäjän ratkaisut koskien seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttör rikosta (198 tapausta). Samoin kokonaisaineiston säännöksen voimaantulon jälkeen.

Paritusrikoksia ja seksuaalisen hyväksikäytön tarkoituksessa käytyjä ihmiskaupparikoksia koskevat tuomiot. (31 tapausta, syytettyjen määrä merkittävästi korkeampi). Aineistoon on syyttäjän diaaritietojen perusteella pyritty kokoamaan kaikki tapaukset, joissa rikoksen tapahtuma-ajankohta on ollut 1.10.2006 jälkeen.

Järjestyslain soveltamista koskevat tiedot (esitutkintapöytäkirja, tutkintailmoitus tai tutkinnan päätös) vuosilta 2011–2012. (55 tapausta)

Haastattelut

Suomi

Viisi poliisia, jotka toimivat eri asemissa ja eri puolilta Suomea, mukana tutkinnanjohtajia sekä keskusrikospoliisin ja poliisihallituksen edustajia.

Neljä syyttäjää eri asemissa ja eripuolilta Suomea, mukana valtakunnansyyttäjänviraston edustajia.

Rajavartiolaitoksen, sosiaaliviranomaisen sekä vähemmistövaltuutetun edustajat.

Kuusi kansalaisjärjestöjen edustajaa.

Iso-Britannia

Kuusi haastateltua (Home office, The Mayor's Office for Policing and Crime (MO-PAC), Lambeth Borough, yksi tutkija, yksi kansalaisjärjestö)

Sähköinen kysely suomalaisille kansalaisjärjestöille ja sosiaaliviranomaisille. Kysely lähetettiin 20 taholle, joista seitsemän järjestötahoja vastasi.

Haastattelujen runko oli yhtenäinen, mutta painotukset vaihtelivat riippuen haastateltavan taustaorganisaatiosta ja asiantuntija-alueesta. Esimerkiksi syyttäjien kohdalla tilaa saivat juridiikkaan liittyvät kysymykset, kun vastaavasti kolmannen sektorin haastatteluissa korostuivat auttamisjärjestelmää koskevat kysymykset syyttäjiin ja poliisiviranomaisiin verrattuna.

Haastatteluilla kartoitettiin pääasiassa kolmea eri osa-aluetta. Ensinnä selvitettiin, millaisena prostituutioilmiö Suomessa tulee esiin kyseisen tahon toiminnassa ja millaisia muutoksia he näkevät seksin myynnin ja oston osalta tapahtuneen viime vuosien aikana. Seuraava osio kohdentui haastateltavan tahon toimintaan, toimintakulttuuriin ja ohjeistukseen. Tässä yhteydessä kysyttiin eri toimijoiden välisestä yhteistyöstä sekä auttamisjärjestelmään liittyvistä näkökulmista. Viimeisessä osiossa kysyttiin seksin oston kriminalisointiin liittyviä kysymyksiä. Kysymykset käsittelivät arvioita voimassaolevan lainsäädännön toimivuudesta, tehokkuudesta ja mahdollisesta normia luovasta vaikutuksesta. Tässä yhteydessä haastateltavilta pyydettiin arvioita myös laajemmin prostituutorikoksia koskevasta sääntelystä.

KIRJALLISUUTTA

Archard, D. (2008). Criminalising the use of trafficked prostitutes: Som philosophical issues. In V. Munro, & M. D. Giusta (eds.), *Demanding sex: Critical reflections on the regulation of prostitution* (pp. 149–162). Aldershot: Ashgate.

Association of Chief Police Officers. (2011). *ACPO strategy & supporting operational guidance for policing prostitution and sexual exploitation*. Association of Chief Police Officers.

Bindel, J., & Atkins, H. (2008). *Big brothel: A survey of the off-street sex industry in London*. London: The POPPY Project, Eaves Housing for Women.

Boff, A. (2012). *Silence on violence – improving the safety of women – the policing of off-street sex work and sex trafficking in London*.

Brooks-Gordon, B. (2003). Prostitutes' clients, ken livingstone and a new trojan horse. *The Howard Journal of Criminal Justice*, Dec, 2003, Vol.42(5), p.437–52.

Brottsoffersmyndigheten. (2011). *Prostitution och människohandel för sexuella ändamål – utbildningsprogram för ökad kunskap och bättre bemötande – redovisning av ett regeringsuppdrag*. (No. Ju2008/7290/KRIM). Umeå: Brottsoffersmyndigheten.

Brunovskis, A. (2012). *Balancing protection and prosecution in anti-trafficking policies – A comparative analysis of reflection periods and related temporary residence permits for victims of trafficking in the Nordic countries, Belgium and Italy*. (No. TemaNord 2012:556). Nordic Council of Ministers.

Bucken-Knapp, G. (2009). Prostitution policy reform and the causal role of ideas: A comparative study of policymaking in the Nordic countries. *105th Annual Meeting of the American Political Science Association*, Retrieved from

Cho, S., Dreher, A., & Neumayer, E. (2013). Does legalized prostitution increase human trafficking? *World Development*, 41(0), 67–82.

Church, S. (2001). Violence by clients towards female prostitutes in different work settings: Questionnaire survey. *BMJ: British Medical Journal (International Edition)*, 322(7285), 524.

Consultation by Rhonda Grant MSP. (2012). *Criminalisation of the purchase of sex (Scotland) bill (2) – A proposal for a bill to make it an offence to purchase sex*.

CPS. (2013). *The code for crown prosecutors*. (No. 7th Edition).CPS.

CPS Equality and Diversity Unit. (2011). *Violence against women and girls crime report 2010–2011*. CPS Equality and Diversity Unit.

CPS Equality and Diversity Unit. (2012). *Violence against women and girls crime report 2011–2012*. CPS Equality and Diversity Unit.

CPS Prostitution and Exploitation of Prostitution guidance www.cps.gov.uk

Department of State United States of America. (2011). *Trafficking in persons report*. U.S. Department of State Publications.

Dodillet, S. (2009). *Är sex arbete?: Svensk och tysk prostitutionspolitik sedan 1970-talet*. Stockholm: Vertigo.

Dodillet S. & Östergren P. (2011). The Swedish Sex Purchase Act: Claimed Success and Documented Effects. Conference paper presented at the International Workshop: *Decriminalizing Prostitution and Beyond: Practical Experiences and Challenges*. The Hague, March 3 and 4, 2011.

http://www.plri.org/sites/plri.org/files/Impact%20of%20Swedish%20law_0.pdf

Ekberg, G. (2004). *Swedish law that prohibits the purchase of sexual services: Best practices for prevention of prostitution and trafficking in human beings* Retrieved from <http://search.proquest.com/docview/9810474/abstract/embedded/TTGH8L6AT07WRJWI?source=fedsrch>

Europol Public Information. (2011). *Knowledge product. trafficking in human beings in the European Union*. The Hague: O8 OC Networks in the South-East European Sphere.

Farley, M., Bindel, J., & Golding, J. (2009). *Men who buy sex - who they buy and what they know*. London: Eaves.

Farley, M., Schuckman, E., Golding, J. M., Houser, K., Jarrett, L., Qualliotine, P., & Decker, M. (2011). *Comparing sex buyers with men who don't buy sex: "you can have a good time with the servitude" vs. "you're supporting a system of degregation"*. Boston: Psychologists for Social Responsibility Annual Conference.

Gangoli, G., & Westmarland, N. (Eds.). (2006). *International approaches to prostitution. Law and policy in Europe and Asia*. Bristol: Polity Press.

Global Network of Sex Work Projects (nswp). (2011). *The criminalisation of clients: A summary*. Global Network of Sex Work Projects (nswp).

Godwin, J. (2012). *Sex work and the law in Asia and the Pacific*. United Nations Development Programme.

Haavio-Mannila, E. & Kontula O. (2001) *Seksitrendit meillä ja naapurissa*. Helsinki: WSOY.

Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2012–2015. (2012). *Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimusjulkaisu 2012:10*. (No. 10).

HE 2002/20. (2002). *Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi turvallisuuden edistämistä yleisillä paikoilla koskevien säännösten uudistamiseksi.* (No. 20).

HE 2004/34. (2004). *Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.* (No. 34).

HE 2005/221. (2005). *Hallituksen esitys eduskunnalle kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen yhdistyneiden kansakuntien yleissopimuksen ihmiskauppaa ja maahanmuuttajien salakuljetusta koskevien lisäpöytäkirjojen hyväksymisestä ja niiden lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta sekä laeiksi rikoslain 20 luvun ja järjestyslain 7 ja 16 §:n muuttamisesta.* (No. 221).

HE 2013/14. (2013). *Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi esitutkintalain ja pakkokeinonlain muuttamisesta sekä eräksi niihin liittyviksi laeiksi.* (No. 14).

Hester, M. (2004). In Westmarland N. (ed.), *Tackling street prostitution: Towards an holistic approach* Retrieved from <http://search.proquest.com/docview/9789383/abstract/embedded/TTGH8L6AT07WRJWI?source=fedsrch>

HM Government. (2011). *Human trafficking: The government's strategy.* HM Government.

HM Government. (2012). *First annual report of the inter-departmental ministerial group on human trafficking.* London: The Stationery Office Limited.

Holmström, C., & Skilbrei, M. (2008). *Prostitution i Norden. Forskningsrapport.* (No. TemaNord 2008:604). Köpenhamn: Nordiska ministerrådet.

Home Office (2010) Correspondence Provisions in the Policing And Crime Act 2009 That Relate To Prostitution (Sections 14 to 21). Home Office circular 006/2010.

Home Office. (2011). *A review on effective practice in responding to prostitution.* Home Office.

Policing and crime bill - explanatory notes, (2008).

House of Commons Library. (2009). *Research paper: Policing and crime bill committee stage report bill 7 of 2008–09.* (No. 09/39). House of Commons Library.

House of lords 21.5.2009, (2009).

Jakobson, P. (2008). *Seksityöntekijöiden toiveita ja tarpeita suomessa ja ruotsissa.* Pro-tukipiste.

Jakobsson, N. (2011). Gender equity and prostitution: An investigation of attitudes in Norway and Sweden. *Feminist Economics*, 2011, Vol.17(1), Pp.31–58. Retrieved from <http://gup.ub.gu.se/publication/135961-gender-equity-and-prostitution-an-investigation-of-attitudes-in-norway-and-sweden>

Johnsson A.M.; Harvey, C.; Ward, H; Mercer, C. H.; Wellings, K.; Fenton, K.; Erens, B & Copas, A. (2005). Who pays for sex? an analysis of the increasing prevalence of female commercial sex contacts among men in Britain; *Sexually Transmitted Infections*, 2005, Vol.81(6), p.467

Jussila, S. (2011). Mistä on aikuisten kaukaiset Disneylandit tehty? Thaimaan seksitismi postkoloniaalin etuoikeustietoisien feminismin ja suomalaismiesten nettikirjoitus-ten valossa, pro-gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto.

Jõe-Cannon, I. (2006). *Primer on the male demand for prostitution*. Massachusetts, USA: Coalition against Trafficking in Women (CATW).

Keeler, L., & Jyrkinen, M. (1999). *Who's buying? The clients of prostitution*: Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö.

Kiianmaa, N. (2012) Tasa-arvobarometri. Helsinki: sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö; Tilastokeskus.

Koskela, H., Tani, S. & Tuominen M. (2000). ”Sen näköinen tyttö” Tutkimus katuprostitiution vaikutuksista helsinkiläisten naisten arkielämään. *Helsingin kaupungin tietokeskus: tutkimuksia 2000:5*.

Kontula, A. (2008). *Punainen exodus: Tutkimus seksityöstä Suomessa*. Helsinki: Like.

Kontula, O. (2008). *Halu & Intohimo: Tietoa suomalaisesta seksistä*. Helsinki. Otava.

Kotsadam, A. (2011). Do laws affect attitudes? An assessment of the Norwegian prostitution law using longitudinal data. *International Review of Law and Economics*, 2011, Vol.31(2), Pp.103–115, 31(2), 103–115.

Kotsadam, A., & Jakobsson, N. (2012). Shame on you, john! Laws, stigmatization, and the demand for sex. *European Journal of Law and Economics* 1. Retrieved from <http://www.scopus.com/inward/record.url?partnerID=yv4JPVwI&eid=2-s2.0-84861833106&md5=0c1fdcf1f039ee1175b5fd0a6d2b8d92>

Lammi-Taskula, J. (1999) Clients of the Sex Industry in Finland. Teoksessa Keeler, Laura & Jyrkinen, Marjut (toim.) *Who's Buying? The Clients of Prostitution*, Helsinki: sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö.

LaVM 10/2006 vp - HE 221/2005 vp. (2006). Lakivaliokunnan mietintö. *Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi esitutkintalain ja pakkokeinolain muuttamisesta sekä eräiksi niihin liittyviksi laeiksi* (No. 10).

- LaVM 4/2004 vp - HE 34/2004 vp. (2004). Lakivaliokunnan mietintö. *Hallituksen esitys laiksi rikoslain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi*. (No. 4).
- Lehti, M., & Aromaa, K. (2002). *Naiskauppa, laitton siirtolaisuus ja Suomi: Nykytilanne, lainsäädäntö ja tutkimuslähteet*. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Liberty (The National Council for Civil Liberties). (2009). *Liberty's report stage briefing and amendments on the policing and crime bill in the House of Lords*. Liberty (The National Council for Civil Liberties).
- Marttila, A-M (2003) Consuming sex – Finnish Male Clients and Russian and Baltic Prostitution. Konferenssialustus, Gender and Power in the New Europe, the 5 th European Feminist Research Conference, 20.–24. 8.2003, Lundin yliopisto, Ruotsi
- Marttila, A-M. (2006) Rajat ylittävä prostituutio, Idäntutkimus 4/2006.
- Marttila, A-M. (2009) Tavoitteena tasa-arvo, Suomalainen keskustelu rajat ylittävästä prostituutiosta. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009:37. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Macleod, J., Farley, M., Anderson, L., & Golding, J. (2008). *Challenging men's demand for prostitution in Scotland – A research report based on interviews with 110 men who bought women in prostitution*. Women's Support Project.
- Mayor of London. (2010). *The way forward - taking action to end violence against women and girls, final strategy 2010–2013*. Greater London Authority March.
- Munro, V., & Della Giusta, M. (Eds.). (2008). *Demanding sex: Critical reflections on the regulation of prostitution*. Aldershot: Ashgate.
- Månsson, Sven-Axel (2004) Men's practices in prostitution and their implications for social work.
- Nieminen, Liisa (2005) Nais- ja lapsikauppa ihmisoikeusongelmana, Oikeus 2005(34); 2: 130–156.
- Oikeusministeriö. (2009). *Selvitys seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevan rangaistussäännöksen soveltamisesta 2.11.2009*. (No. 16/49/2009). Oikeusministeriö.
- Oikeusministeriö. (2012). *Ihmiskauppatyöryhmän mietintö*. (No. 63). Helsinki: Oikeusministeriö.
- Oikeusministeriö. (2013). *Ihmiskauppatyöryhmän mietintö – lausuntotiivistelmä*. (No.3). Oikeusministeriö.
- Outshoorn, J. (2012). Policy change in prostitution in the Netherlands: From legalization to strict control. *Sexuality Research and Social Policy*, 2012, Vol.9(3), Pp.233–243.

Penttinen, E. (2004). *Corporeal globalization. narratives of subjectivity and otherness in the sexcapes of globalization*. University of Tampere.

PeVL 17/2006 vp - HE 221/2005 vp. (2006) Perustuslakivaliokunnan mietintö. *Hallituksen esitys kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen yhdistyneiden kansakuntien yleissopimuksen ihmiskauppaa ja maahanmuuttajien salakuljetusta koskevien lisäpöytäkirjojen hyväksymisestä ja niiden lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta sekä laeiksi rikoslain 20 luvun ja järjestyslain 7 ja 16 §:N muuttamisesta*. (No. 17).

Phoenix, J. (Ed.). (2009). *Regulating sex for sale. prostitution policy reform in the UK*. Bristol: Polity Press.

Pro-tukipiste. (2000). *Peruskartoitus pääkaupunkiseudun prostituuttilanteesta ja palvelujen kehittämistarpeesta*. Pro-tukipiste.

Rikspolisstyrelsen. (2000–2012). *Människohandel för sexuella och andra ändamål*. (No. 1–13). Rikspolisstyrelsen.

Rikspolisstyrelsen. (2011). *Slutredovisning av regeringens uppdrag till rikspolisstyrelsen att försträrka insatserna mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål 2008–2010*. (No. JU2008/7403/PO). Rikspolisstyrelsen.

Roth, V. (2010). *Defining human trafficking, identifying its victims : A study on the impact and future challenges of the international, European and Finnish legal responses to prostitution-related trafficking in human beings*. Turku: Turun yliopisto.

Roth, V. (2012) Prostituutio, paritus ja ihmiskauppa. Teoksessa Kantola, J.; Nousiainen, K. & Saari, M (toim.) Tasa-arvo toisin nähtynä. Oikeuden ja politiikan näkökulmia tasaarvoon ja yhdenvertaisuuteen. Helsinki: Gaudeamus.

Sander, T., O'Neill, M., & Pitcher, J. (2009). *Prostitution : Sex work, policy and politics*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Sanders, T. (2008). *Paying for pleasure. men who buy sex*. Cullompton Devon: Willan Publisher.

Sanders, T., & Campbell, R. (2008). Why hate men who pay for sex? Exploring the shift to 'tackling demand' in the UK. In V. Munro, & M. D. Giusta (Eds.), *Demanding sex: Critical reflections on the regulation of prostitution* (pp. 163-180). Aldershot: Ashgate.

SIFO (1999). Sexuella tjänster, Proj 3295740.

SIFO (2002). Sexuella tjänster, Proj 3826510.

Sirkkilä, H. (2005). Elättäjyyttä vai erotiikkaa: Miten suomalaiset miehet legitimoivat parisuhteensa thaimaalaisen naisen kanssa? Jyväskylä; Jyväskylän yliopisto.

Sisäasiainministeriö. (2007). *Thai-hierontapaikat: Selvitys 9.10.2007*. Sisäasiainministeriö.

Skaffari, P. (2010). *Rajat ylittävä prostituutio – tutkimus naisten kokemuksista pohjoisen itäprostituutiosta*. Lapin yliopisto, Yhteiskuntatieteiden tiedekunta.

Skilbrei, M., & Holmström Charlotta. (2011). Is there a nordic prostitution regime? In M. Tonry, & T. Lappi-Seppälä (eds.), *Crime and justice in Scandinavia*. University of Chicago Press.

Skilbrei, M., & Tveit, M. (2008). Defining trafficking through empirical work: Blurred boundaries and their consequences. *Gender, Technology and Development*, 12(1), 9–30. doi:10.1177/097185240701200103

Socialstyrelsen. (2004). *Prostitution in Sweden 2003 - knowledge, beliefs & attitudes of key informants*. (No. 2004-131-28). www.socialstyrelsen.se: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen. (2008). *Prostitution in Sweden 2007*. (No. 2008-126-65). www.socialstyrelsen.se: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen. (2011). *Sex mot ersättning - utbildningsmaterial om stöd och hjälp till vuxna*. (No. 2011-3-6). Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen. (2011). *Sex mot ersättning - utbildningsmaterial om stöd och skydd till barn och unga*. (No. 2011-3-5). Socialstyrelsen.

SOU 2010:49. (2010). *Förbud mot köp av sexuell tjänst: En utvärdering 1999–2008*. Stockholm: Fritze.

Spiegel. (2013). Unprotected: How Legalizing prostitution has failed. (22), 27.5.2013.

Tapani, J. (2012). Olisiko nyt sanottu viimeinen sana olosuhdetahallisuuden alarajasta? – KKO 2012:66 ja seksuaalipalvelujen ostamisen rangaistavuus. *Defensor Legis*, (5), 607–619.

Tapani, J. (2012). Seksuaalipalveluiden ostamisen rangaistavuus - mitä se kertoo meille rikosoikeudesta? *Lakimies*, 7–8, 1226-1226-1229.

Työryhmän osamietintö. (2003). *Ihmiskauppa, paritus ja prostituutio*. (No. 5). Oikeusministeriö.

TyVM 13/2010 vp - K 17/2010 vp. (2010). *Työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan mietintö: Kansallisen ihmiskaupparaportoinnin kertomus 2010*. (No. 13).

UNODC United Nations Office on Drugs and Crime. (2012). *Global report on trafficking in persons*. New York: United Nations.

Vähemmistövaltuutettu. (2010–2012). *Kansallinen ihmiskaupparaportoiija. kertomukset 2010–2012.*

Viuhko, M., & Jokinen, A. (2009). *Human trafficking and organised crime. trafficking for sexual exploitation and organised procuring in Finland.* (No. 62). Helsinki: European Institute for Crime Prevention and Control, affiliated with the United Nations (HEUNI).

Waltman, M. (2011). Prohibiting sex purchasing and ending trafficking: The Swedish prostitution law. *Michigan Journal of International Law*, 2011, Vol.33(1), Pp.133–157. Retrieved from <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:su:diva-64988>; <http://su.diva-portal.org/smash/get/diva2:460417/FULLTEXT01>

Westerstrand, J. (2008). Mellan mäns händer: Kvinnors rättssubjektivitet, internationell rätt och diskurser om prostitution och trafficking. 2008, Retrieved from <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:uu:diva-9362>; <http://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:172805/FULLTEXT01>

Östergren, P. (2006). *Porr, horor och feminism.* Stockholm: Natur och Kultur.

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

ISSN-L 1798-7059
ISBN 978-952-259-311-5 (nid.)
ISBN 978-952-259-312-2 (PDF)

Oikeusministeriö
PL 25
00023 VALTIONEUSVOSTO
www.om.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 STATSRÅDET
www.jm.fi